

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**FUZULÎ'NİN TÜRKÇE DİVANI'NDAKİ ET- (İT-) VE
KIL- YARDIMCI FİİLLERİ İLE KURULAN BİRLEŞİK
FİİLLER**

FÜSUN ARICI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. MUSTAFA YILDIZ

KONYA-2017

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**FUZULÎ'NİN TÜRKÇE DİVANI'NDAKİ ET- (İT-) VE
KIL- YARDIMCI FİİLLERİ İLE KURULAN BİRLEŞİK
FİİLLER**

FÜSUN ARICI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. MUSTAFA YILDIZ

KONYA-2017

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Füsun ARICI
	Numarası	138107011019
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/ Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa YILDIZ
	Tezin Adı	FUZULİ'NİN TÜRKÇE DİVAN'INDAKİ ET- (İT-) VE KIL- YARDIMCI FİLLERİ İLE KURULAN BİRLEŞİK FİLLER

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan FUZULİ'NİN TÜRKÇE DİVAN'INDAKİ ET- (İT-) VE KIL- YARDIMCI FİLLERİ İLE KURULAN BİRLEŞİK FİLLER başlıklı bu çalışma 31/10/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Abdurrahman OZKAN	
2	Prof. Dr.	Mustafa YILDIZ	
3	Doç. Dr.	Mustafa TOKER	

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fusun ARICI		
	Numarası	138107011019		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/ Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora		
	Tezin Adı	FUZULİ'NİN TÜRKÇE DİVAN'INDAKİ ET- (İT-) VE KIL- YARDIMCI FİLLERİ İLE KURULAN BİRLEŞİK FİLLER		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası
Fusun ARICI

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü		 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
Öğrencinin	Adı Soyadı	Fusun ARICI		
	Numarası	138107011019		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/ Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	+	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa YILDIZ		
Tezin Adı	FUZULÎ'NİN TÜRKÇE DİVANI'NDAKİ ET- (İT-) VE KIL- YARDIMCI FİİLLERİ İLE KURULAN BİRLEŞİK FİİLLER			

ÖZET

Birleşik fiiller, Türk dilinin ilk metinlerinden itibaren çok işlek bir şekilde kullanılan yapılarıdır. Bu yapılar unsurları bakımından isim+fiil ve fiil+fiil şeklinde kurulanlar olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılır. Türk dilinin çeşitli dönemlerinde *isim+fiil* şeklinde kurulan birleşik fiil yapılarında sıklıkla kullanılan yardımcı fiillerden ikisi *et-* (*it-*) ve *kıl-*'tir.

Bu çalışmada Fuzulî'nin Türkçe Divanı'nda bu yardımcı fiillerle kurulmuş olan birleşik fiil yapıları incelenmiş, söz konusu iki yardımcı fiille kurulan birleşik fiillerin kıyası yapılmış ve *et-* (*it-*); *kıl-* yardımcı fiillerinin kullanım sıklığından hareketle Oğuz Türkçesinin yazı dili gelişimi hakkında tespitlerde bulunulmuştur.

Çalışmada *et-* (*it-*) ve *kıl-* yardımcı fiillerinin kullanımına dair şu sonuçlara ulaşılmıştır. İncelemede *et-* (*it-*) yardımcı fiilinin 939 beyitte/bentte, *kıl-* yardımcı fiilinin ise 625 beyitte/bentte kullanıldığı tespit edilmiş; ortak kullanımlar çıkarıldığında *et-* (*it-*) yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiillerin 470, *kıl-* yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiillerin ise 359 adet olduğu görülmüştür. Toplam olarak 829 birleşik fiilin 140 adetinde ise isim unsurlarının ortak olması dikkat çekici bir durumdur. Mesela *zulm et-* (*it-*), *zulm kıl-* gibi.

Sonuç olarak Divan'da *et-* (*it-*) yardımcı fiiline ait alfabetik listede madde başı olarak 557 birleşik fiil, *kıl-* yardımcı fiiline ait alfabetik listede ise 405 birleşik fiil bulunmaktadır. *Et-* (*it-*) ve *kıl-* yardımcı fiillerine ait ortak alfabetik listede ise toplamda 962 birleşik fiil yer almaktadır. Alfabetik listelerde yer alan birleşik fiil sayısı, tespit edilen birleşik fiil sayısından fazladır. Bunun sebebi ise numaralandırılmış olarak verilen madde başlarının alt başlıklarının da alfabetik listeye eklenmiş olmasıdır. Mesela madde başlığında "*gark it-*" birleşik fiili verilmişken, alt başlıklarda söz konusu fiilin genişlemiş şekilleri olan "*gark-ı hûn-âb it-*" gibi birleşik fiil örnekleri de kaydedilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Fuzulî, yardımcı fiil, birleşik fiil, Türkçe Divan.

 T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü				
Author's	Name and Surname	Fusun ARICI		
	Student Number	138107011019		
	Department	Turkish Language and Literature		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	+	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Mustafa YILDIZ		
Title of the Thesis/Dissertation	COMPOUND VERBS USED WITH THE HELPING VERBS ET-(İT-), KİL- IN FUZULİ'S DIVAN			

ABSTRACT

Compound verbs are the ones of structures that have been being used since the initial texts of Turkish language. These structures are classified in two titles with regards to their facts as being formed 'noun + verb' or 'verb + verb'. Two of frequently used auxiliary verbs in compound verb structures formed as 'noun + verb' in various periods of Turkish language are et- (it-) and kıl-.

In this study, compound verb structures formed with these auxiliary verbs in Fuzulî's Turkish Divan are studied, compound verbs formed with these two auxiliary verbs are compared and determinations are made about progress of literary language belonging to Oğuz Turkish Dialect with reference to frequency of occurrence of auxiliary verbs et- (it-); kıl-. The results concluded about the use of auxiliary verbs et- (it-) and kıl- in the study are below.

In the study, it is determined that auxiliary verb et- (it-) is used in 939 couplets and auxiliary verb kıl- is used in 625 couplets. When omitting their common use it is seen that the number of compound verbs formed with auxiliary verb et- (it-) is 470 and the number of compound verbs formed with auxiliary verb kıl- is 359. It's remarkable that Noun elements are common in 140 of 829 compound verbs in total. For instance, zulm et- (it-), zulm kıl- .

As a conclusion, There are 557 compound verbs as lexical entry in the alphabetical list belonging to auxiliary verb et- (it-) and 405 compound verbs in the alphabetical list of auxiliary verb kıl- in Divan. There are also 962 compound verbs in total in the mutual alphabetical list belonging to auxiliary verbs et- (it-) and kıl-. The number of compound verbs in the alphabetical lists is more than the number of determined compound verbs. The reason for this is adding of subtitles of lexical entries given by enumerated. For instance, compound verb 'gark it-' is given under the article title as well as compound verb examples like 'gark-ı hûn -âb it-' that is the extended version of the compound verb 'gark it-' is given under subtitles.

Key words: Fuzulî, Auxiliary Verbs, Compound Verbs, Turkish Divan

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
ÖN SÖZ	vii
GİRİŞ.....	1
A. FUZULÎ HAYATI VE ESERLERİ	1
a. Hayatı.....	1
b. Eserleri.....	1
b.a. Türkçe Divan.....	1
b.b. Farsça Divan	2
b.c. Arapça Divan	2
b.ç. Arapça Şiirler	3
b.d. Leylâ vü Mecnûn	3
b.e. Beng ü Bâde	3
b.f. Sâkinâme	3
b.g. Hadîs-i Erbain Tercümesi	4
b.ğ. Hadîkatü's-süedâ	4
b.h. Mektupları.....	4
b.ı. Rind ü Zâhid	5
b.i. Sıhhat ü Maraz.....	5
b.j. Risâle-i Mu'ammeyât	5
b.k. Matlau'l-i'tikad	5
B. BİRLEŞİK FİİL.....	6
a. Bir İsim Unsuru ile Kıl-, Et-, Eyle-, Yap-, Ol-, Buyur-, Bulun-, Yardımcı Fiilleriyle Kurulan Birleşik Fiiller	10
b. İki Fiilin Birleşmesinden Oluşan Birleşik Fiiller	12
C. ET- (İT-), KİL- FİİLLERİNİN VE YARDIMCI FİİLLERİNİN TARİHSEL SÜREÇTE KULLANIM BİÇİMİ.....	13

D. ET- (İT-), KIL- YARDIMCI FİİLLERİNİN 13 VE 14. YÜZYILDA KULLANIM SIKLIĞI.....	15
İNCELEME.....	18
1.1. Fuzulî'nin Türkçe Divanı'nda Et- (İt-) ve Kıl- Yardımcı Fiilleri.....	18
1.1.1. Et- (İt-) Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Birleşik Fiiller.....	18
1.1.1.1. Et- (İt-) Yardımcı Fiili Alfabetik Listesi.....	174
1.1.2. Kıl- Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Birleşik Fiiller.....	198
1.1.2.1. Kıl- Yardımcı Fiili Alfabetik Listesi	308
1.1.3. Aynı İsim Unsurlarıyla Kullanılan Et- (İt-) ve Kıl- Yardımcı Fiilleri....	326
1.1.4. Et- (İt-) ve Kıl- Yardımcı Fiilleri Ortak Alfabetik Listesi.....	335
SONUÇ	378
KAYNAKÇA.....	380
ÖZGEÇMİŞ	383

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Aynı isim unsurlarıyla kullanılan et- (it-) ve kıl- yardımcı fiilleri:327

KISALTMALAR LİSTESİ

b.	: beyit
C	: cilt
DLT	: Divanu Lügati't-Türk
G	: Gazeller
g.	: gazel
K	: Kaside
mad.	: maddesi
Muh.	: Muhammesler
Muk.	: Mukatta'at
Mur.	: Murabbalar
Müs.	: Müseddesler
R	: Rubā'ıyyât
S	: Sayı
s.	: sayfa
Tah.	: Tahmisler
TB	: Tercî-i Bent/Terkîb-i Bent
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Tes.	: Tesdis
Yay.	: yayınevi/yayınları

ÖN SÖZ

Klâsik edebiyat dönemi olarak adlandırdığımız döneme ait gerek manzum gerekse mensur eserlerin tespiti ve günümüz Türkçesine aktarılması oldukça önemli bir akademik çalışma alanı oluşturur. Akademik anlamda yapılan ilk çalışmalar bu eserleri gün yüzüne çıkarmak adına eserlerin tanıtımı ve tenkitli metinlerinin oluşturulması yönünde gerçekleşmiştir. Yapılan bu ilk çalışmaların ardından da eserler çok farklı alanlarda incelemeye tabi tutulmuştur. Başta tarihi, sosyal ve kültürel bilgiler olmak üzere kaleme alındıkları döneme dair pek çok bilgiyi bizlere aktaran köprü görevi üstlenmesi sebebiyle bu eserlerin çok farklı alanlarda incelendiğini bugüne kadar yapılmış çalışmalardan anlamaktayız.

Tarihsel süreç içerisinde konuşma dillerinde birtakım değişimler yaşanmıştır. Yaşanan bu değişimi en doğru şekilde tespit etmemize yardımcı olacak kaynaklar da yazılı eserlerdir. Bu sebeple ilk yazılı kaynaklarla başlayıp günümüze kadar yazıya aktarılmış tüm eserler, dil gelişiminin seyri hakkında tespitlerde bulunabilmemiz için oldukça önemlidir. Bu bakımdan söz konusu inceleme ile Batı Türkçesinin gelişim seyrini ortaya koymaya çalıştık.

Şairin çalışmamıza konu olan Türkçe Divanı'nın bilinen en eski el yazması H 979 / M 1571-72 istinsah tarihlidir. Bunun yanı sıra tespit edilen en eski istinsah tarihli nüshalardan Kerbelâ'da kaleme alınan H 984 / M 1576-77 tarihli ve aynı tarihte Hüseyin bin Gülşenî tarafından istinsah edilen nüshaları mevcuttur. Bu nüshalar dışında Divan'ın gerek yurt içinde gerekse yurt dışında pek çok nüshasının varlığı çeşitli kütüphane kayıtlarında aktarılmaktadır. Türkçe Divan'ın yeni harflere aktarılması yönünde ilk çalışma 1948 yılında Abdülbaki Gölpınarlı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın ardında da tespit edilen nüshalarla birlikte Divan üzerine yeni çalışmalar yapılmıştır. Yapmış olduğumuz yüksek lisans tezi çalışmamızda Prof. Dr. İsmail Parlatır'ın Fuzulî Türkçe Divan (2012) adlı yayını kullanılmıştır.

Çalışma “Giriş”, “İnceleme” ve “Sonuç” bölümlerinden oluşmaktadır. Birinci bölümde Fuzulî'nin hayatı ve eserlerinin yanı sıra birleşik fiil konusu hakkında bilgi

verilmiş; ikinci bölümde *et-* (*it-*) ve *kıl-* yardımcı fiilleri ile kurulan birleşik fiiller tespit edilmiş ve alfabetik olarak metin örnekleriyle birlikte verilmiştir. Bu bölümde söz konusu iki fiilin aynı isim unsurlarıyla kullanımından ortaya çıkan birleşik fiil yapıları da tespit edilmiş olup belirtilen durumun yazı dili ile ilgisine de dikkat çekilmiştir. Son bölümde ise çalışmada ulaşılmış olan bulgular üzerinden bir değerlendirmede bulunulmuş, özellikle iki fiilin ortak isim unsurlarıyla ortaya çıkan birleşik fiil örneklerinin kullanımına dair vardığımız sonuçlar verilmiştir.

Çalışma süresince yardımını gördüğüm danışmanım Prof. Dr. Mustafa YILDIZ'a sabrı, bilimsel kılavuzluğu ve emeklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Fusun ARICI

Kasım, 2017

GİRİŞ

A. FUZULÎ HAYATI VE ESERLERİ

a. Hayatı

Asıl adının Mehmed olmakla birlikte babasının adının Süleyman olması vesilesiyle Mehmed b. Süleyman olarak anıldığı kaynaklarda aktarılmaktadır. Hayatına dair bilgiler oldukça sınırlıdır. Şairin şiirlerinden hareketle Hille’de, Necef’te, Kerkük’te ve Kербela’da dünyaya geldiği yönünde görüşler olsa da şiirlerinde sıklıkla kullandığı “Fuzulî-i Bağdâdî” ifadesinden hareketle Bağdat’ta dünyaya geldiği yönündeki görüş kabul görmektedir. Doğum yerinde yaşanan bu belirsizlik doğum tarihi için de söz konusudur. Nitekim 900 (TDVİA C13: 241) ve 910 / 1504-1505 (TDVİA C13: 241) seneleri çeşitli sebeplere dayandırılarak öne sürülmekle birlikte “Menşe ve mevlidim Irâk” cümlesinden hareketle onun bu ibarenin ebced hesabı ile karşılığı olan H 888 / M 1483 yılında doğduğu (TDVİA C13: 241) düşüncesi kabul görmektedir. Şairin ölüm tarihi olarak da H 963 / M 1556 (Banarlı 1971: 530) senesi kabul görmektedir.

Şair, mahlas benzerliği yaşamama arzusu ile Fuzulî mahlasını kullanmayı tercih etmiş ve bu mahlasla eserler kaleme almıştır. Arapça, Türkçe ve Farsçayı çok iyi bilen Fuzulî, aynı zamanda bu dillerin edebiyatlarına da oldukça hâkimdir. Gerek bu dillere gerekse onların edebiyatına olan hâkimiyetini her üç dilde hem manzum hem mensur olarak kaleme aldığı eserlerinde ortaya koymuştur.

Çalışmamıza konu olan Türkçe Divanı ile birlikte şairin diğer eserleri şu şekildedir.

b. Eserleri

b.a. Türkçe Divan

Divan, mensur bir mukaddimenin ardından sırasıyla tevhid, naat, kaside, gazel, müstezad, musammat, mukatta’at ve rubâî nazım şeklinde kaleme aldığı eserlerinden

müteşekkildir. Şairin meşhur eseri Su Kasidesi de bu divanın içerisinde yer almaktadır. Divan'ın, H 1244 senesinde Tebriz şehrinde basımı gerçekleştirilmiştir.

Divanın transkripsiyon harflerine aktarılmasından oluşan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. İlk olarak eserin yeni harflere aktarımı Abdülbaki Gölpınarlı tarafından gerçekleştirilmiştir. Divan'ın kasideler bölümünün dışında kalan manzumlarının edisyon kritik çalışması Ali Nihad Tarlan tarafından gerçekleştirilerek yayınlanmıştır. Divan'ın yurt içindeki kütüphanelerde tespit edilen 68 yazmasından hareketle tenkitli metnin hazırlanması Kenan Akyüz, Sedit Yüksel, Süheyl Beken ve Müjgan Cumbur tarafından gerçekleştirilmiştir. Transkripsiyon harflerine aktarılan divandaki şiirler üzerine de çeşitli çalışmalar yapılmış, yeni bakış açıları ile şiirler üzerine incelemeler devam etmektedir.

b.b. Farsça Divan

Türkçe Divan'da olduğu gibi mensur bir mukaddime ile başlayan eserde, kasideler, kıt'alar ve rubailer bulunmaktadır. Eserin başında bulunan mukaddimedeki şairin kendi hayatı ve şiirine dair düşüncelerine yer vermesi sebebiyle ayrı bir önem arz eder.

Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den iltifat dolu sözlerle bahseden şiirlerin yanı sıra mezhep liderlerinin övüldüğü şiirlerin çokluğu dikkat çeker.

Divan'ın transkripsiyon harflerine aktarılmasından oluşan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Divan'ın Türkçeye tercümesi Ali Nihad Tarlan tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca divanın tenkitli metnin hazırlanması yönünde çalışma Hasibe Mazıoğlu tarafından yapılmıştır.

b.c. Arapça Divan

Şairin, Arapça Divanı olduğu bilgisi Nihad Sami Banarlı'nın eserinde aktarılmakla birlikte henüz herhangi bir nüshasına ulaşılamamıştır. Şairin Arapça şiirleri Leningrad şehrinde bulunan Asya Müzesi'nde, Fuzuli'ye ait külliyyatın içerisinde bulunmaktadır.

b.ç. Arapça Şiirler

Türkçe ve Farsça kaleme aldığı şiirlerinde oldukça başarılı olan Fuzulî, onlar kadar başarılı olduğu söylenememekle birlikte Arapça şiirler de yazmıştır. Leningrad Asya Müzesi'ndeki külliyyat içerisindeki bu şiirler bir hatime ve toplam 465 beyitten oluşan 11 kasideden müteşekkildir. Bu kasidelerin arasında Hz. Peygamber'in övüldüğü yedi kaside ve Hz. Ali'nin övüldüğü üç kaside vardır.

Şairin Arapça şiirleri Hamid Araslı tarafından Bakü'de bastırılmıştır.

b.d. Leylâ vü Mecnûn

Daha önce İranlı şair Genceli Nizâmî tarafından kaleme alınan Leylâ vü Mecnûn hikâyesi, Türk edebiyatında ilk defa XV. yüzyılda Ali Şir Nevâî tarafından yazılmıştır. Daha sonra Celîlî ve Sevdâî tarafından da yazılmış olmakla birlikte Fuzulî'nin eseri, Türk edebiyatında kaleme alınan en güzel Leylâ vü Mecnûn hikâyesi olarak kabul edilmektedir. Mesnevi, divanlarında olduğu gibi bir mukaddime bölümü ile başlamakta ve bu bölümde hüsn-i ezeli ve aşk-ı hakîkî konularında açıklamalarda bulunur. Mukaddime bölümünün ardından sırasıyla hamd, tevhid, münacaat manzumeleri kaleme almıştır. Hz. Peygamber'e övgülerden sonra Kanuni Sultan Süleyman'a methiyelerde bulunup hikâyeye geçer. Konunun işlendiği bölümde zaman zaman gazel ve murabba türünde manzumalara yer verilmektedir.

b.e. Beng ü Bâde

Mesnevi türünde kaleme alınmış, esrar ve şarabın diyalogu şeklinde kurgulanan 540 beyitlik Türkçe eserdir. Eser, Sultan Bayezid'i esrarın, Şah İsmail'i de badenin temsil ettiği ve iki tarihi şahsiyetin mukayese edildiği eser olarak anılır.

Mesnevinin yayını Kemal Edip Kürkçüoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.

b.f. Sâkinâme

Sâkinâme ya da Heft Cam isimleri ile tanınan mesnevi, tasavvufi içerikli bir eserdir. Yedi kadehin neşeli terennümleri olarak anılır. 31 beyitlik bir başlangıcın

ardından 7 bölümden oluşan mesnevi aktarılmaktadır. Toplamda 318 beyitten müteşekkildir.

b.g. Hadîs-i Erbain Tercümesi

Peygamber hadislerinden kırk tanesinin aktarıldığı manzum eserdir. Fuzulî, Molla Abdurrahman Câmî'nin kaleme aldığı Terceme-i Hâdîs-i Erbain adlı eserini aynı adla Türkçeye çevirmiştir. Bu eserin de giriş kısmında küçük bir mukaddime bölümü mevcuttur. Mukaddimenin ardından aktarılan kıtalarda hadislere yer verilmektedir.

b.ğ. Hadîkatü's-süedâ

Şairin, İranlı Hüseyin Vâiz-i Kâşifi'nin Ravzatü's-şühedâ adlı eserinin etkisinde kaleme aldığı eseridir. Hazret-i Peygamberin hayatından bahsettiği giriş bölümünde Dört Halife, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in maruz kaldığı zulümlerin anlatıldığı eser, başarılı bir maktel örneği olarak kabul görmektedir. Eser mensur bölümlerden oluşmakla birlikte bazen manzum ifadeler yer verilmektedir.

b.h. Mektupları

Şairin toplam beş adet mektubu tespit edilmiş ve bunlar üzerine yayımlar gerçekleştirilmiştir. Bu mektuplardan ilki Kanuni Sultan Süleyman'ın Bağdat'ı fethi esnasında şaire tahsis edilen maaşın zamanında ödenmemesi üzerine şair tarafından manzum olarak kaleme alınan şikâyetname türündeki mektuptur. Mektupta Nişancı Çelebizâde Mustafa Çelebi muhatap alınmıştır. İkinci mektup Mirlivâ Ahmed Bey'in şaire yazmış olduğu mektuba karşılık kaleme alınmış teşekkür içerikli bir mektuptur. Manzum ve mensur bölümlerin karışık olduğu mektupta Musul Mirlivâsı Ahmed Bey muhatap alınmıştır. Üçüncü mektup tebrik içeriklidir. Bağdat Valisi Ayas Paşa'ya çocuğu olması sebebiyle muhatap alınarak yazılmış manzum bir mektuptur. Türkçe, Arapça ve Farsça manzum ve mensur bölümlerin karışık bir şekilde düzenlendiği dördüncü mektupta, Kadı Alâeddin muhatap alınmıştır. Son mektupta ise Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Bayezid'i muhatap alan şair, Bağdat'ta çektiği sıkıntılardan bahsederek Anadolu topraklarına dönme arzusunda olduğunu anlatmak üzere mektup

kaleme almıştır. İlk dört mektup üzerinde Abdülkadir Karahan, beşinci mektup üzerinde de Hasibe Mazıoğlu çalışma gerçekleştirmiştir.

b.i. Rind ü Zâhid

Şairin Farsça kaleme aldığı tasavvufî eserinde, sembolleştirdiği rind ve zâhid tiplerinin hikâyesini karşılıklı konuşma şeklinde anlatmıştır. Rind tipinin oğul tarafından, zâhid tipinin ise bir baba tarafından temsil edildiği anlatı Farsça kaleme alınmakla birlikte aralarda Arapça manzumlar mevcuttur.

Eserin Türkçeye çevirisi Üsküdarlı Sâlim Efendi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu yayının sadeleştirilerek tekrar yayını Edip Kürkçüoğlu tarafından yapılmıştır.

b.i. Sıhhat ü Maraz

Sıhhat ü Maraz ya da Hüsn ü Aşk adları ile meşhur eser, Fettâhî'nin aynı isimde eserinin etkisinde mensur olarak kaleme alınmıştır. Eserin ilk defa yayını M. Ali Nâsîh tarafından Sefâretnâme-i Rûh ismi ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra Türkçeye çevirisi Lebib Efendi tarafından yapılır. Lebib Efendi'nin yapmış olduğu yayının sadeleştirilmesi Ahmet Hamdi Efendi tarafından gerçekleştirilmiştir. Yine bu eser üzerine Abdalbâki Gölpınarlı ve Hüseyin Ayan'ın da çalışmaları bulunmaktadır.

b.j. Risâle-i Mu'ammeyât

Muammâ yazımı geleneği İran ve Türk edebiyatlarında özellikle XV. yüzyılda yaygınlaşmaktadır. Manzum olarak kaleme alınan eser, 190 Farsça muammadan müteşekkildir. Ayrıca eserde bilmece ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Eserin yayını Hamid Araslı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Kemal Edip Kürkçüoğlu tespit ettiği bir nüsha ile Hamid Araslı'nın yapmış olduğu yayını karşılaştırıp kırk tane daha Türkçe muamma ekleyerek yayınlamıştır.

b.k. Matlau'l-i'tikad

Bir mukaddime ve dört bölümden müteşekkil risale, şairin bilgi ve tabiat anlayışını konu edinmektedir. Kelâma dair bir risaledir. Risalenin şairin Arapça şiirleri

ile birlikte yayını Hamid Araslı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Muhammed Tanci'nin ön söz ve notlar ilave ederek hazırladığı nesir, M. Esad Coşan ve Kemal Işık'ın yapmış olduğu tercüme ile yayınlanmıştır.

B. BİRLEŞİK FİİL

Türk dilinde yeni karşılaşılan kavram, olgu ve eylemleri karşılamak için ya yeni kelimeler türetilir ya da kelime birleştirme yolu seçilir. Türkçe, tarihsel serüveni içinde çeşitli yöntemlerle çok sayıda yeni isim ve fiil kazanmıştır. Kazanılan bu kelimeler içinde de fiiller önemli yer tutar. Fiiller hareketleri karşılayan kelimelerdir (Ergin, 2002: 280). Hareketler; zaman ve yer açısından nesnelere her türlü yapma, olma, durumlarını karşılar. Benzer tanımla, Banguoğlu fiili bir kılış, bir durum veya oluşu, toplu bir deyimle 'olup biteni (procés)' anlatan kelime şeklinde tanımlar (Banguoğlu, 2007: 408). Doğan Aksan fiili bir devinme, bir oluş, bir kılış ya da bir durum gösteren sözcük olarak açıklar (Aksan, 2009: 98). Zeynep Korkmaz ise fiillerin işlevi üzerinde durarak fiili; bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan, olumlu veya olumsuz şekillere girebilen kelime olarak tanımlar (Korkmaz, 2007: 91).

Berke Vardar ise diğerlerinden farklı olarak yüklem ve özne ilişkisini de göz önünde bulundurarak fiili öznenin yaptığı ya da konusu olduğu işi, oluşu, kılışı vb. öznenin durumunu, varlığını ya da yüklem ile özne arasındaki bağıntıyı kişi, sayı, zaman kavramları içererek belirten gösterge şeklinde tanımlar (Vardar, 2002: 97).

Tahir N. Gencan zaman ve kişi unsurlarından hareketle fiili varlıkların yaptıkları işleri, devinimleri, kılışları ya da onlarla ilgili oluşları, yargıları zamana ve kişiye bağlı olarak anlatan sözcükler olarak açıklar (Gencan, 2001: 300).

Türk dilinde kelimeler yapı olarak basit, türemiş ve birleşik olmak üzere sınıflandırılırlar. Dolayısıyla fiil türünden kelimeler de bu bakımdan basit, türemiş ve birleşik olmak üzere üç grupta incelenirler.

Türkçede birleşik fiil yapıları bugüne kadar araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmış ve ele alınmıştır. Bu sebeple birleşik fiiller ve yardımcı fiiller

konusunda farklı farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu konu ile ilgili görüşlere kısaca bakacak olursak:

Birleşik fiil kavramını G. Karaağaç bir ad veya eyleme yardımcı eylemlerden birini getirerek oluşturulan söz öbekleri olarak açıklar (Karaağaç, 2012: 471). Birleşik fiillerin ad veya eylemlere farklı yardımcı eylemler getirilerek oluşturulması, onları ad + yardımcı eylem ve eylem + yardımcı eylem biçiminde ayırmıştır. Ad + yardımcı eylemle oluşturulanlar için Karaağaç; arz et-, namaz kıl-, telefon et-, spor yap-, güzel ol-, şaka yap- gibi örnekler sunmuştur. Eylem+yardımcı eylem biçiminde oluşturulan birleşik fiillerin ise eylemden sonra gelen bil-, ver-, gel-, dur-, yaz- gibi yardımcı eylemlerle oluşturulduğunu söyler ve asıl eyleme zarf-fiil ekleri -A, -I, -Ip eklerinden birinin getirildiğini vurgular, göre bil-, toplayı ver-, çıka gel-, vere bil-, almaya gör- örneklerini verir (Karaağaç, 2012: 472,474).

A.V. Gabain ise Türkçede birleşik fiillerin değerlendirmesinde fiil birleşmeleri veya mürekkep fiiller arasında ara sıra başka bir grup daha geçtiğini, fakat bu grubun gerçekten bu birleşmelerle alakadar olmadığını belirtir. Burada kastettiği tamir et-, (eski) tamir kıl- veya tamir eyle- gibi takımların yalnız bir oluşu veya kılışı ifadeye yarayan iki verbal şekilden yapılmadığını, burada daha çok müteradif manalı transitif fiillerin kastedildiğini söyler (Gabain, 1988: 26-27).

Birleşik fiil yapısında kullanılan yardımcı fiiller ile ilgili de farklı görüşler söz konusudur. D. Aksan, Türkiye Türkçesinde yardımcı eylemleri, ad soylu sözcüklerin ya da kimi eylemsilerin eylem gibi kullanılmasını sağlayan ve bir tür birleşik eylem oluşturan sözcükler olarak tanımlar. Etmek, eylemek, olmak, kılmak gibi eylemlerin dilimizdeki yardımcı eylemler olduğunu belirtir ve bunlara ek eylemi de katmamız gerektiğini ifade eder. Ayrıca birleşik fiillerin anlam yönüne de vurgu yaparak bir adla ya da bir eylemsiyle kurulan yardımcı eylemlerde ad ya da eylemsinin, anlam yönünden, bütün ağırlığı taşıdığını, yardımcı eylemin ise çekime girerek yargının bütünlenmesini sağladığını savunur. (Aksan, 1983: 254, 255).

Berke Vardar da Doğan Aksan gibi ek eylemi de katarak yardımcı fiili, bir başka öge ile birlikte eylem işlevi yerine getiren kimi sözcüklerin eylem gibi kullanılmasını sağlayan eylem, olarak tanımlar. Türkçede etmek, eylemek, olmak

kılmak ve ek eylem; yardımcı eylem olarak kullanılır der (Vardar, 2002: 220). T. Baydar ise isim + yardımcı fiil şeklinde oluşan birleşik fiilleri değerlendirirken onların yüklemleştirici olma özelliğini vurgulamıştır (Baydar, 2013: 63).

Z. Korkmaz da yardımcı fiil ve birleşik fiili açıklarken ek eylemi de kapsayacak şekilde, ad soylu veya adlaşmış fiil soylu Türkçe kelimelerle yabancı kaynaklı ad soylu kelimelerin fiilleştirilmesinde kullanılan imek, etmek, olmak, eylemek, kılmak fiilleri ve esas fiile tasvir anlamı katan ver-, dur-, kal-, yaz- gibi yardımcı fiillere yorgundum, hissetmek, yardım etmek, şükr eylemek, namaz kılmak, alıver-, gidedur-, bakakal-, düşeyaz-, vb. örneklerini verir (Korkmaz, 2007: 241).

Yardımcı fiilleri birleşik fiil başlığı altında değerlendiren M. Ergin de birleşik fiilleri, bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubu olarak tanımlar ve isim veya fiil unsurunun önce, yardımcı fiilin sonra getirildiğini belirtir. Yardımcı fiilin başına getirilen unsurun isim veya fiil olmasına göre birleşik fiilleri ikiye ayırır. Bu iki çeşit birleşik fiilin yardımcı fiillerinin de ayrı ayrı olduğunu vurgular (Ergin, 2002: 386). N. Hacıeminoğlu da M. Ergin gibi yardımcı fiilleri birleşik fiil başlığı altında ele alır, fakat yardımcı fiillerin biçim özelliklerini ön plana çıkararak birleşik fiil yapısındaki işlevleri üzerinde durur (Hacıeminoğlu, 1991: 255-256).

T. Banguoğlu farklı bir yaklaşımla yardımcı fiili tasvir fiiller ve karmaşık fiiller olarak iki başlıkta inceler (Banguoğlu, 2007: 482-488). Karmaşık fiiller, bir sıfat ile öncelik, başlama, niyet, gösterme anlamlarını katan ol- fiilinin birleşmesi ile oluşur. Tasvir fiilleri kuruluşundaki birleşik fiillerde esas fiil kendi anlamını korurken yardımcı fiiller esas fiilin anlamını tasvir edici bir anlam özelliği katmıştır. Bunun yanında birleşik fiil yapılarını oluşturan unsurların anlam değişmesine uğrayıp uğramadığı tartışılmalı konulardan biridir. Türkçede özellikle isim + fiil şeklinde yapılan birleşik fiillerin anlam değerlerini yitirip yitirmediği üzerine görüş belirtenler olmuştur.

M. Gedizli konu ile ilgili olarak söz aç- ya da söz al- örneklerini ele almıştır. Burada anlamın; yapıyı oluşturan iki sözcüğün de gösterdiği anlam olmadığını, ortaya yeni bir anlam ve bununla birlikte de yeni bir anlatımın çıktığını söyler. Söz ile söz aç-

'ın aynı anlamı taşımadığını vurgulayarak söz tek başına bir varlık iken söz aç- ise varlığın hareket hâlindeki başka bir varlık durumunda olduğunu belirtir. Aç- için de aynı şeyin geçerli olduğunu söyleyerek söz aç- yapısının 'konuşmayı başlatmak, konuya giriş yapmak, konuyu konuşur durumda olmak' anlamında kullanıldığını ifade eder (Gedizli, 2013: 907).

Yardımcı fiiller birçok işleve sahip olmasına rağmen temelde birlikte kullanıldıkları isimleri eylemleştirirler. Böylelikle söz dizimi açısından bir değer kazanırlar. Ancak bağımsız olarak anlamlarını korurken kimi zaman yeni anlamlar da kazanırlar. Zeynep Korkmaz da birleşik fiillerin anlam yönüne vurgu yaparak bu konunun dil bilgisi kitaplarında yeterince ele alınmadığını belirtir. Konuyu birleşik fiil başlığı altında ele alarak anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş olanları sınıflandırır. Birleşik fiillerin sayılarının altı binin üzerinde olduğunu söyler (Korkmaz, 2003: 837-38).

Abdurrahman Özkan da birleşik fiillerin tasnifi noktasında kaynaklarda bazı farkların olduğunu belirtir. Birleşik fiil konusuna yer veren kaynakların bir kısmında birleşik fiillerin iki başlık altında, bir kısmında ise üç başlık altında verildiğini, iki başlık altında verilen kaynaklarda genellikle birleşik fiillerin bir yanı isim bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller, bir yanı zarf-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller olarak sınıflandığını vurgular. Üç başlık altında verilen kaynaklarda ise birleşik fiillerin; yardımcı fiillerle kurulmuş birleşik fiiller, zarf-fiil eki yardımıyla iki fiilin birleşmesiyle kurulmuş birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış-deyimleşmiş birleşik fiiller olarak ayrıldığını ifade eder ve "Mehekkü'l-İlim Ve'l Ulemâ İsimli Eserde Birleşik Fiiller" adlı çalışmasında geçen birleşik fiilleri "asıl yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller, bir yanı sıfat-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller: karmaşık fiiller, bir yanı isim bir yanı esas fiil olan birleşik fiiller, bir yanı zarf-fiil bir yanı fiil olan birleşik fiiller: tasvir fiilleri" şeklinde dört grupta ele alarak inceler (Özkan, 2013: S 34).

Fiiller Türkçede diğer sözcük türlerinden farklı olarak anlatımsallığı ifade eder. Anlatımsallık ise bir eylemin gerçekleşme biçiminin görünüşüdür. Buna karşılık isimler ise anlam kavramını karşılar. Günay Karaağaç bu durumu, varlık varsa vardır, eylem ise ancak varlık varsa vardır şeklinde ifade eder (Karaağaç, 2012: 432). Bu noktadan hareketle anlatımın, anlamın varlığı ile gerçekleştiği belirtilir. Birleşik fiiller

de dile anlam bakımından katkıda bulunurlar. Birleşik fiiller, bir isim ile bir yardımcı fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut da isim soylu bir veya birden fazla kelime ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık olan fiil türleridir: yardım et-, dikkat et-, iyi ol-, meşgul ol-, mecbur kıl-, kabul eyle-, görebil-, yazıver-, bakakal-, almış ol-; göze gir-, gözden düş-, gözden sürmeyi çek- gibi (Korkmaz, 2003: 791).

Sonuç olarak Türkçedeki birleşik fiil yapılarını unsurlarının niteliği bakımından temel olarak iki başlık altında toplamak mümkündür. Bu açıdan Türk dilindeki birleşik fiil yapıları *isim+fiil* ve *fiil+fiil* şeklinde teşkil edilmektedir.

a. Bir İsim Unsuru ile Kıl-, Et-, Eyle-, Yap-, Ol-, Buyur-, Bulun-, Yardımcı Fiilleriyle Kurulan Birleşik Fiiller

Terk et-, kul ol-, fark et-, son bul-, kabul buyur-, namaz kıl-, hesap yap- gibi. Verilen örneklerde görüldüğü üzere, buradaki yardımcı fiilin işlevi somut veya soyut bir nesneye ad olan bir ismi fiil durumuna getirmektir. Bu kuruluştaki sözcükler kendi anlamlarını sürdürmekle beraber kaynaşma yoluyla yeni bir kavramı karşılamaktadır. Bu tür birleşik fiil yapılarını hem isim unsurunun niteliği hem de isimden sonra gelen fiilin özelliğine göre farklı isimlendirenler de olmuştur.

Tahsin Banguoğlu, ol- yardımcı fiilinin kendisinden önceki isim unsurunun sıfat-fiil eklerini almış bir isim unsuruyla oluşturduğu birleşik fiil yapılarını *karmaşık fiil* olarak tanımlar. Bu birleşik fiil yapılarının sıfat-fiil eklerinin türüne göre öncelik, başlama ve niyet gibi anlamlar ifade ettiğini belirtir. *öğrenmiş ol-, bilmiş ol-, çekinir ol-, gitmez ol-, gidecek ol-* vb.

Karmaşık fiiller diye isimlendirilen birleşik fiillerin asıl yardımcı fiillerle oluşturulan birleşik fiillerden farkı isim unsurunun bazı sıfat-fiil eklerini alan kelimeler olması ve birleşik fiilin anlamında sıfat-fiildeki oluş ve kılışın zaman ve tarzının etkili olmasıdır. Bu fiillerin meydana getirilmesinde genellikle ol- yardımcı fiili kullanılır. Karmaşık fiiller bazen bulun- fiiliyle de kurulabilir. Karmaşık fiiller, ol-yardımcı fiilinden önce gelen sıfat-fiillerin bağlı buldukları zaman kesimine ve yüklendikleri işlev ayrılıklarına göre üçe ayrılır: 1. Öncelik fiilleri (-mİş/-mUş ol-), 2. Alışkanlık fiilleri (-Ar ol-, -Ir/-Ur ol-, -mAz ol-), 3. Niyet fiilleri (-AcAk ol-, -IcI/-UcU ol-, -AsI ol-, -msAr ol-) (Korkmaz, 2003: 801-811).

Öncelik görevindeki birleşik fiiller, geçmiş zaman sıfat-fiillerinin olumlu veya olumsuz biçimleri ile kurulur ve birleşik fiilin içinde bulunduğu zamandan daha önce gerçekleşmiş olan bir oluş ve kılışı gösterirler. Genellikle –mİş/-mUş ol- biçimi ile kurulur (Banguoğlu, 1986: 482; Korkmaz, 2003: 801).

-mİş/-mUş ol- birleşigi içindeki ol- yardımcı fiili geçmiş zaman veya hikâye çekimleri ile yer aldığı anda; çekimli fiilin gerçekleştiği anda, yani geçmişte tamamlanmış olan bir işi gösterir. Eğer ol- yardımcı fiili geniş zaman çekimine girmiş ise o zaman –mİş/-mUş ol- birleşik fiilin gösterdiği oluş, gelecek zamanda tamamlanmış olur. Ol- yardımcı fiilin şimdiki zaman çekiminde ise -mİş/-mUş ol- birleşigi, oluş ve kılışın şimdiki zamanda olup bittiğini gösterir. Yardımcı fiilin gelecek zaman ekiyle çekildiği durumlarda, birleşik fiilin gösterdiği oluş, gelecek zamanda bitmiş olacaktır (Banguoğlu, 1986: 482-483; Korkmaz, 2003: 802-803).

-mİş/-mUş ol- birleşik fiili, çekimli şekilleriyle bir oluşun bitmişliğini geçmiş zamana, geniş zamana, şimdiki zamana veya gelecek zamana yayan bir işlev özelliğine sahiptir (Korkmaz, 2003: 803).

Yapmış ol-, anlamış ol-, gitmiş ol-, almış ol- gibi.

Niyet fiilleri, -AcAk, -IcI/-UcU, -AsI sıfat-fiilleri ile yapılırlar ve yardımcı fiilin aldığı zamanda oluş ve kılışın niyet ve teşebbüs hâlinde olduğunu anlatırlar. Niyet fiilleri daha çok geçmişte ve şimdiki zamanda gerçekleşmemiş, gerçekleşmesi esasen niyet hâlinde geleceğe yönelmiş bir oluş ve kılışı anlatmak için kullanılırlar (Korkmaz, 2003: 806-807; Banguoğlu, 1986: 485). -AcAk ol- niyet fiilinin –sA şart eki ile çekime girmiş biçimi aynı zamanda niyet ve istekten şarta yönelmiş bir özellik taşır (Korkmaz, 2003: 808).

Yapacak ol-, gidecek ol-, söyleyecek ol-, çalışacak ol- gibi.

Fiil kök ve gövdelerine geniş zaman sıfat-fiili ve ol- yardımcı fiilinin getirilmesi ile kurulan birleşikler, bir oluşun geçmişte, şimdiki zamanda ya da gelecekte alışkanlık hâlinde sürdüğünü veya süreceğini gösterirler (Korkmaz, 2003: 803). Bu fiiller daha çok geçmişte başlayıp süren kılış ve oluşları anlatmakta kullanılırlar. Bu karmaşık fiil zaman yönünden değil, daha çok tarz yönünden bir anlam özelliği getirir. Banguoğlu geniş zaman sıfat-fiilleriyle yapılan karmaşık fiilleri

başlama fiilleri olarak adlandırır (Banguoğlu, 1986: 484-485). Alışkanlık fiilleri -Ar ol-, -Ir/-Ur ol-, -mAz ol- ekleri ile kurulur.

Yapar ol-, utanır ol-, gider ol-, çalışır ol- gibi.

Bu tür birleşik fiil yapıları içinde farklılık arz eden bir diğer yapı da isim veya isim soylu bir veya birden çok kelimenin, belirli gramer kalıpları içinde, bir esas fiil ile birleşerek bir anlam kaymasına uğrayıp kalıplaşması ile oluşan birleşik fiil yapılarıdır. (Korkmaz, 1998: 5, Korkmaz, 2003: 153). Bazı kaynaklarda bu tür birleşik fiiller deyimleşmiş birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış-deyimleşmiş birleşik fiiller veya anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş birleşik fiiller olarak adlandırılır. Sadece bu grupta yer alan birleşik fiillerde değil, bütün birleşik fiillerde bir anlam kaynaşması görülür. Ancak bu tür fiillerde anlam kaynaşmasına uğradıktan sonra kaynaşıp kalıplaşma söz konusudur (Korkmaz, 1998: 6). Bu tür birleşik fiillerde kullanılan fiiller asıl yardımcı fiiller olmayıp kullanıldığı yere göre yardımcı fiil işlevi kazanan fiillerdir. Bu tür birleşik fiillerde isim unsuru ekli veya eksiz olabilir; cümleye göre isim unsurunun aldığı ek değişebilir. İsim unsuru şekilce fiile özne, nesne, yer tamlayıcısı veya zarf göreviyle bağlanabilir. İsimleri fiilleştirmek üzere birleşik fiiller yapan al-, ver-, bul-, gör-, koş- gibi fiiller yarı yardımcı fiiller olarak da adlandırılır (Banguoğlu, 1986: 316).

Gözünü aç-, çare ara-, ibret al-, zahmet çek- gibi.

b. İki Fiilin Birleşmesinden Oluşan Birleşik Fiiller

Bir yanı zarf-fiil bir yanı fiil olan birleşik fiiller, bir fiil unsuru ile bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiillerdir. Asıl fiil başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Asıl fiile -A, -I/-U, -Ip/-Up zarf-fiil eklerinden biri getirilir. Bu tür fiillere tasvir fiilleri (tasvirî fiiller) de denir. Tasvir fiilleri, -A, -I/-U bazen de -Ip/-Up ekleriyle yapılan zarf-fiillerden sonra " bil-, ver-, dur-, gel-, kal-, koy-, gör-, yaz-" gibi yarı yardımcı fiillerden birinin getirilmesiyle oluşturulan birleşik fiillerin ortak adıdır (Özkan vd., 2011: 77).

Tasvir fiilleri, iki ayrı fiilin kaynaşmasından oluşmuş birleşiklerdir. Bu birleşikler içindeki birinci fiil, bir -A, -I/-U veya -Ip/-Up zarf-fiil yapısındadır ve asıl anlam bu fiildedir. İkinci fiil ise, aslında bir esas fiil olduğu hâlde, anlam kayması

yoluyla yavaş yavaş hem sözlük anlamından farklı yeni bir anlam kazanmış hem de esas fiil olmaktan çıkıp esas fiile bazı anlam incelikleri katan bir yardımcı fiil durumuna geçmiştir. Anlamca birbirine sıkı sıkıya bağlı bulunan ve tek bir oluş ve kılışı gösteren bu birleşiklerde yardımcı fiilin görevi esas fiildeki oluş ve kılışın biçimini, tarzını tasvir etmektir. Bu türlü birleşiklere tasvir fiilleri denmesinin sebebi budur (Korkmaz, 2003: 811).

Tasvir fiillerinin yeterlik, tezlik, yaklaşma ve süreklilik fiilleri olmak üzere dört şekli vardır (Banguoğlu, 1986: 488; Karahan, 1991: 33; Özkan vd., 2011: 77). Bazı kaynaklarda ise tasvir fiilleri yeterlik fiilleri, tezlik fiilleri, süreklilik fiilleri, yaklaşma fiilleri, uzaklaşma fiilleri olmak üzere beş gruba ayrılmıştır (Korkmaz, 2003: 811-812; Demir, 2004: 103-116).

Çözebil- yeterlik, ihtimal; çözüver- tezlik, kolaylık; düşeyaz- yaklaşma; süregel-, gidekoy- , gidedur- devamlılık, süreklilik örneklerinde olduğu gibi iki fiilin birleşmesinden oluşan bu birleşik fiillerde esas fiil kendi anlamını korurken yardımcı fiiller esas fiilin anlamına tasvir edici yeni bir anlam özelliği katmıştır.

Türkçenin tarihsel sürecine bakıldığında birleşik fiillerin kimi zaman anlam olarak birbirine yaklaştığı kimi zaman da birbirinden uzaklaştığı görülür. Bu çerçevede, söz konusu araştırmacıların kılavuzluğunda, Fuzulî'nin Türkçe Divanı'ndaki ad + yardımcı eylem kullanımı çalışmamızın alt başlıklarından birini oluşturmaktadır.

C. ET- (İT-), KIL- FİİLLERİNİN VE YARDIMCI FİİLLERİNİN TARİHSEL SÜREÇTE KULLANIM BİÇİMİ

Oğuz Türkçesi 11. yüzyıl öncesi ve 11. yüzyıl sonrası olarak iki ana başlık altında incelenebilir. Çünkü 11. yüzyıldan önceki Oğuz Türkçesi hakkında doğrudan bir yazılı kaynak yoktur. Göktürk ve Uygur dönemlerindeki yazılı materyaller içinde Oğuz Türkçesinin varlığını gösteren, Oğuz Türkçesine ait unsurlar vardır. Bu unsurlar bireysel çalışmalarla ortaya konmuştur (Ölker, 2005: 546-563). Oğuz Türkçesi hakkında 11. yüzyıl ve sonrası için ilk bilgileri bize sunan kaynak DLT'dir. DLT'deki Oğuz Türkçesine ait unsurlar ile ilgili çalışmalardan birisi Reşit Rahmeti Arat'tır. Arat, "Anadolu Yazı Dilinin Tarihi İnkişafına Dair" adlı çalışmasında Oğuz Türkçesine ait

bilgileri on iki maddede değerlendirmiştir (Arat, 1987: 313). Bu bilgilerden yola çıkılarak et- (it-) ve kıl- yardımcı fiillerinin tarihsel süreçte kullanımları ile ilgili olarak şu bilgiler önem arz etmektedir:

Köktürk metinlerinde et- fiili, it- biçimi ile birlikte “tanzim etmek, düzene sokmak, yapmak” anlamındadır. Şu cümle buna örnek olarak verilebilir: “(E)çim k(a)g(a)n ol(u)r(u)p(a)n türük bod(u)n(u)g yiçe itdi” (Amcam Hakan tahta oturup Türk halkını yeniden düzenledi) (Tekin, 2010: 28). Kıl- fiili ise yazıtlarda et- fiiline göre daha sık ve daha fazla kullanılmış, kılmak, yapmak, etmek anlamı kazanmıştır. “Çıg(a)ń(ı)g b(a)y kıldı” (Yoksulu zengin etti) ve “y(a)gıg b(a)z kılm(ı)ş” (Düşmanları bağımlı kılmış) örneklerinde görüldüğü gibi (Tekin, 2010: 28, 53, 54). Clauson da Köktürk metinlerinde kıl- fiilinin birleşik fiil yapılarında daha işlek ve yoğun kullanıldığını belirtir. Fiilin birisi için bir şey yapmak anlamına geldiğini dile getirir (Clauson, 1972: 616).

Eski Uygur Türkçesine ait metinlerde ise örneğin Kalyanamkara Papamkara ve Kuanşi İm Puser’da kıl- fiilinin -Köktürk metinlerinde olduğu gibi- yapmak, kılmak anlamında kullanıldığı görülmüştür. “Kamag tı[1]nlıglarka asıg tusu kıılır” (Bütün canlılara fayda kılar), “İki üküş kıldı” (İki parça kıldı) (Eraslan, 2012: 435).

Karahanlı Türkçesi dönemine ait Divanu Lügati’t-Türk’te et- yardımcı fiili ile ilgili farklı bir kullanım görülür: “Teñri meniñ işim étti” (Tanrı benim işimi iyiliğe koydu), “Ol yükünç étti” (O, namaz kıldı) (Atalay, 2006: II, 25).

Kutadgu Bilig’de kıl- yardımcı fiilinin isimlerle birlikte kullanımında değişik anlamlar oluşturduğu gözlenir: Hâlî kıl- (boşaltmak), isiz kıl- (kötüye çıkarmak), tükel kıl- (tamamlamak, yerine getirmek) gibi (Ercilasun, 1984: 56-60).

Harezmi Türkçesine geçiş aşamasındaki eserlerden biri sayılan Atabetü’l-Hakayık’ta kıl- yardımcı fiili yoğun kullanılır: “Sanga hediye kıldım bu tangsuk sözüm, manga hediye kılsu dua tip sini” (Sen de bana dua hediye edersin diye, bu nadide sözlerimi sana hediye ettim) (Arat, 2006: 78), “Ata kıldı şahımka bu cümleni” (Kadir (Tanrı) şahıma ihsan etti) (Arat, 2006: 46).

Kıpçak Türkçesi dönemine ait olan Gülistan Tercümesi’nde et- ve kıl- yardımcı fiilleri isimler ile birlikte kullanılarak değişik anlamlar kazanmıştır: Rahmet kıl-

(merhamet göstermek), küç kıl- (zulmetmek), nisbet kıl- (ölçmek, karşılaştırmak) gibi. Yıldız'a göre eserde bulunan 44 tane eşdeğer fiil, Oğuz Türkçesinden Kıpçak Türkçesi sahasına taşınmıştır. Özellikle et- fiilinin alınma kelimelerle oluşturduğu birleşik fiillerin söz konusu dönem eserlerinde olmadığını belirtmiştir. Bunun da Gülistan Tercümesi'nin dilindeki et- yardımcı fiiliyle kurulmuş 44 birleşik fiil yapısının Kıpçakların diline ortak yazı dili sahasından değil, Oğuz Türkçesinin yazı dili hâline geldiği Anadolu muhitinden geçtiğini düşündüğünü belirtmektedir (Yıldız, 2010: 697-98).

Fuzulî'nin söz konusu eserinde kullanılan et-, kıl- yardımcı fiilleri de Oğuz Türkçesi tesiri açıdan değerlendirilebilir. Konuya ilişkin olarak A. B. Ercilasun; Nesimî, 16. yüzyıldaki Fuzulî'nin eserlerinde ve Dede Korkut boyları içinde de Azerbaycan Türkçesi özelliklerinin ağırlıkta olduğunu söyler. Ayrıca Eski Oğuz Türkçesi döneminde dilin henüz ölçünlü (standart) hâle gelmediğini, farklı özellikleri bir arada barındırdığını, dolayısıyla bu dönemin Osmanlı ve Azerbaycan Türkçeleri edebi dilleri için bir geçiş dönemi sayılması gerektiğini belirtir (Ercilasun, 2010: 457).

D. ET- (İT-), KIL- YARDIMCI FİİLLERİNİN 13 VE 14. YÜZYILDA KULLANIM SIKLIĞI

Et- (it-), kıl- yardımcı fiillerinin 13 ve 14. yüzyılda ortaya konan eserlerdeki geçiş sıklığının tespiti için bu yardımcı fiillerin eserlerdeki kullanımı irdelenmelidir. 13. yüzyılın sonu ve 14. yüzyılın ilk yarısında et- (it-), kıl- yardımcı fiillerinin kullanımı, eserler temelinde düşünüldüğünde kıl- yardımcı fiilinin ağırlıkta olduğu gözlenir. Dönem ile ilgili eserleri inceleyen Ölker; et- (it-), kıl- yardımcı fiillerinin bu yüzyıllardaki kullanımını da tablolar hâlinde göstererek kıl- yardımcı fiilinin kullanım sıklığının fazlalığını belirtmiştir. Ancak 13. yüzyıl öncesinde et- (it-) fiilinin yalnızca Göktürk ve Uygur Kağanlığı yazıtlarında kıl- fiilinden fazla kullanılmasının nedenini o yüzyılda et- (it-) fiilinin esas fiil olarak kullanılmasıyla açıklar. Esas fiil olarak kullanımı nedeni ile de et- (it-) fiilinin bütün Türklüğün malı olduğunu vurgular. Yani Ölker'e göre 13. yüzyıl sonrasına kadar kullanılan et- (it-) fiilleri yardımcı fiil olarak kullanılmışsa Oğuzca bir unsurdur, asıl fiil olarak kullanılışı genel Türkçenin özelliğidir (Ölker, 2015: 554- 55- 56).

Yani 13. yüzyıl sonrasına kadar kullanılan et- (it-) fiilleri yardımcı fiil olarak kullanılmış ise Oğuzca bir unsurdur. Ancak asıl fiil olarak kullanılışı genel Türkçenin özelliğidir (Ölker, 2015: 12). O dönemde sık kullanılan et- (it-) yardımcı fiilinin DLT'deki “ol yükünç etti” (o, namaz kıldı) (Atalay, 2006: II, 25) biçiminde kullanımından hareketle aslında Oğuzların bu fiili yardımcı fiil olarak kullandığı gözlenir. 14. yy.ın ilk yarısında kıl- yardımcı fiilinin dönemin metinlerinde sıklıkla kullanıldığı görülür. Tekin, bu konuda Oğuzcanın standart (ölçünlü) bir dil olmadığı ve bireysel kullanım aracılığı ile eserlerde dilin özelliklerinin ortaya konulduğu düşüncesindedir (Tekin, 1973: 70).

“et-/it-” fiili 13. yüzyılda “kıl-” fiilinden daha çok tercih edilirken 14. yüzyılın başında ikinci plana atılması iki sebeple açıklanabilir. Birincisi 13. yüzyıldaki yazarların Anadolu’da yetişmiş insanlar olması gerçeğidir. Yani Doğu Türkçesi etkisinden uzak Oğuz kültürüyle yetişen bir nesil olmasıdır. Yunus Emre’nin destansı hayatının Anadolu’da başladığı genelde kabul gören bir bilgidir. Ahmed Fakih’in ise Mevlana’ya intisap ettiği düşünülmektedir. Sultan Veled ise Anadolu’da Oğuzlar arasında yetişmiş bir insandır. Sonuç olarak Tekin’in de söylediği gibi bu yüzyıldaki Oğuzca kişisel kullanımlarla ortaya çıkan bir Oğuzcadır ve henüz genel bir yazı dili hâline gelmemiştir (Tekin, 1973: 70).

“et-/it-” fiilinin 14. yüzyılın başında ikinci plana atılmasındaki ikinci sebep ise 13. yüzyılın sonlarında Moğol istilasının başlamasıyla Anadolu’ya yapılan yoğun göç dalgasıdır. Bu göç dalgası Oğuzların yanı sıra başka Türk boylarını da Anadolu’ya getirdiği gibi Doğu Türkçesi kültürüyle yetişmiş şehrli Oğuzları da Anadolu’ya itmiştir. Bu gelen yoğun nüfus, eserlerine de yetiştirdiği kültürün izlerini yani Doğu kültürünü aksettirmiştir. İşte 14. yüzyılın ilk yarısında “et- (it-)” fiilinin kullanımda “kıl-“ fiilinden geriye düşmesinin başlıca sebebi bu gelenlerin Doğu Türkçesini temsil eden “kıl-“ fiilini tercih etmeleridir. Zaten hemen hemen bir neslin ömrünü temsil eden elli yıl içerisinde et- (it-) fiili tekrar ön plana çıkmıştır. 14. yüzyılın sonuna doğru at başı kullanılan bu iki fiil, 15. yüzyıl başında kullanım sıklığı bakımından “kıl-“ fiilinin aleyhine bir gelişme göstermiştir (Ölker, 2015: 13).

Oğuz Türkçesi eserleri belirlenirken eserlere et- (it-) ve kıl- yardımcı fiilleri açısından bakılmasının uygun olacağı düşüncesinde olan Ölker, Oğuz Türkçesi

eserlerinin tarihlendirilmesi ile ilgili kıl- fiili et- (it-) fiilinden fazla kullanılmışsa diğer özellikler de göz önüne alınmak kaydıyla bu eserin 14. yüzyılın ilk yarısından önce olduğunu belirterek kıl- ve et-(it-) fiillerinin kullanım sıklığı birbirine yakınsa veya aralarında çok az bir fark varsa diğer ses ve şekil unsurlarının da uygun düşmesi hâlinde elimizdeki eserin 14. yüzyıl sonuna veya 15. yüzyıl başına ait bir eser olduğunu düşünebileceğimizi ifade eder. Sonraki yüzyılların ise kullanım sıklığı açısından yüksek farkla et- (it-) fiili lehine olduğunu vurgular (Ölker, 2015: 13).

İNCELEME

1.1. Fuzulî'nin Türkçe Divanı'nda Et- (it-) ve Kıl- Yardımcı Fiilleri

Tezimizin araştırma konusu, Türkçenin önde gelen edebi eserlerinden biri olarak bilinen Fuzulî'nin Türkçe Divanı'ndaki et- (it-) ve kıl- yardımcı fiilleridir. Türkçede Eski Türkçe döneminden beri görülen ve birleşik fiillerin kuruluşunda işlek hâlde bulunan et- (it-) ve kıl- yardımcı fiillerinin Fuzulî'nin Türkçe Divanı'ndaki kullanımlarının tespiti, Divan'ın diline Oğuz Türkçesinin mi yoksa Doğu Türkçesinin mi ağırlıklı olarak hâkim olduğunu belirlememize yardımcı olacaktır. Yapılan çalışmalar bize et- (it-) yardımcı fiilinin Oğuzcanın etkisinin, kıl- fiilinin de Doğu Türkçesinin etkisinin belirleyicisi olduğunu göstermektedir.

Çalışmamızda et- (it-) ve kıl- yardımcı fiillerinin söz konusu Divan'daki kullanım şekilleri ayrı başlıklarla ele alınmış, tespit ettiğimiz manzumelerin tamamına yer verilmiştir. Ayrıca her iki yardımcı fiil için ayrı ayrı alfabetik listeler oluşturulmuş, et- (it-) ve kıl- fiillerinin aynı isim unsuruyla kullanımları belirlenmiş, bunun yanı sıra son kısımda ortak bir “alfabetik liste” de hazırlanmıştır.

1.1.1. Et- (it-) Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Birleşik Fiiller

Fuzulî'nin; İsmail Parlatır tarafından hazırlanan, Ankara'da 2012'de basılan Türkçe Divanı baştan sona kadar taranmış olup Divan'daki et- (it-) ve kıl- yardımcı fiilleri ile oluşturulan bütün birleşik fiiller kitap üzerinde işaretlenmiş ve ardından yazıya geçirilmiştir. Bazı beyitlerde veya bentlerde et- (it-) veya kıl- yardımcı fiilinin farklı isimlerle kullanılan birden fazla örneği olduğundan aynı beyit, içinde geçen ilgili birleşik fiilin madde başları altında uygun şekilde birden çok kez kullanılmıştır. Yazıya geçirilen et- (it-) ve kıl- yardımcı fiilleri ayrıldıktan sonra kendi içlerinde alfabetik sıraya konulmuştur. İsim + yardımcı fiille kurulan bu birleşik fiillerin anlamları da sözlüklerden bulunarak madde başlarında verilmiş olup et- (it-) kısmının sonunda ve kıl- kısmının sonunda olmak üzere alfabetik listede gösterilmiştir. Çalışmanın sonunda ise et- (it-) ve kıl- yardımcı fiillerinin tüm madde başlarını ve bunların anlamlarını ortak bir biçimde gösteren alfabetik liste verilmiştir. Ortak alfabetik listeden yola çıkılarak aynı isimle kullanılan it- ve kıl- yapıları tespit edilerek kullanım sayıları ile karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

Divan'da et- yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiiller 939 beyitte/bentte geçmektedir. Ayrıca et- yardımcı fiili için hazırlanan alfabetik listede 557 sözcük bulunmaktadır. 470 ana madde başı altında verilen birleşik fiillerin tamlama ile oluşmuş biçimleri de alfabetik listeye eklenmiştir. Bu nedenle de alfabetik listedeki birleşik fiil sayısı ana madde başı sayısından fazladır.

İt- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiil yapıları 470 madde başı altında toplanmıştır.

1. **âbâd it-:** mutlu etmek; neşelendirmek; gönendirmek; donatmak.

“Harâb olan gönül ey büt senüñ makâmuñdur

Tegâfûl eyleme birkaç taş ile **âbâd it**”

(G, s. 210, 45. g., 3. b.)

2. **acı it-:** acılaştırmak; acı hâle getirmek.

“Lâ'l-i nâbuñ sıfatı şehd-i musaffâdur lîk

Acı itmiş anı safrâ-yı hased sahbâya”

(G, s. 337, 244. g., 6. b.)

3. **âdemî it-:** insan etmek; âdemoğluna dönüştürmek.

“Sûret-ârâ olma tahsîl-i kemâl-i ma'nî it

Kim behâyim nev'in **itmez âdemî** zer-beft çul”

(G, s. 295, 174. g., 6. b.)

4. **âdet it-:** alışkanlık hâline getirmek; bir şeyi düzenli ve sürekli yapmak; âdet hâline getirmek.

“**Âdet itmek** hoş degül bî-dâda rahm it Tañrı'çün

Gâh olsan mâ'il-i bi-dâd gâhî olmagıl”

(G, s. 297, 178. g., 5. b.)

5. **âfet it-**: bela, musibet hâline getirmek.

“Olasın insâf için mansûb iken ehl-i fesâd

İde dîn ehlîne **âfet** kıllet-i îmân seni”

(Muk., s. 381, 18, 4. b.)

6. **afv it-**: Bağışlamak; özrünü kabul etmek; işine son vermek.

“**Afv ider** hizmetde her noxsânumuz pîr-i muğân

Ey Fuzûlî cânumuz ehl-i kemâlün sadkası”

(G, s. 362, 285. g., 7. b.)

7. **âgâh it-**: uyandırmak; bir şeyin hikmetini, sırrını kavratmak; haberdar etmek; bilgilendirmek.

“**İtmek** olmaz seni **âgâh** gönül hâlinden

Yazık ol kim saña gönlin vire senden gâfil”

(G, s. 296, 176. g., 5. b.)

8. **âgâz it-**: başlamak.

“Ne tâli’dür bu kim âlemde **âgâz itmedüm** bir iş

Kim ol işden ser-encâm itmedüm hâsıl perîşanlığ”

(G, s. 277, 148. g., 4. b.)

9. **âh it-**: ah çekmek; feryat etmek; iç çekmek; beddua etmek; ilenmek.

“Cevrden **âh itme** ey âşık ki ayn-ı lutfdur

Dost esbâb-ı kemâl-i hüsne noxsân istemez”

(G, s. 259, 124. g., 3. b.)

“Kan idüp bağrum işüm **âh itme** her dem ey felek

Hürmetüm dut bir iki dem kim senüj mihmânunam”

(G, s. 305, 191. g., 9. b.)

“Ey gönül ömrümi virdüm yile āşıklık ile
Bakma her gonçe-leb ü gül-ruha **āh itme** dahi”

(G, s. 353, 270. g., 3. b.)

“Ruhsāruḡa ayb itme nigāh itdüḡümi
Göz yaşı döküp nāle vü **āh itdüḡümi**
Ey pādīşeh-i hüsn terahhum kıl kim
Afv eyle ki bilmişem günāh itdüḡümi”

(R, s. 431, 64)

10. **āh u efgān it-**: ah edip inlemek.

“Perīşān halk-ı ālem **āh u efgān itdüḡümdendür**
Perīşān oldıḡum halkı perīşān itdüḡümdendür”

(G, s. 242, 95. g., 1. b.)

“İtmeseydi sitem-i yār Fuzūlī beni zār
Bunca feryad çeküp **āh u figān itmez** idüm”

(G, s. 303, 187. g., 7. b.)

11. **ahde vefā it-**: sözünde durmak.

“Gönlüm aldun ki behāsın viresin nakd-i vefā
İtmedün ahde vefā kuluḡa kıldun inkār”

(K, s. 166, 9. b.)

12. **āhenk it-**: sazlı-sözlü eğlence düzenlemek. “**āheng-i bezm-i vasl-i yār it-**
: sevgilinin vuslat meclisinde eğlence düzenlemek.”

“Gönül bir kaç zamān endüh-i hicrān ile zār itmek
Yine āheng ile **āheng-i bezm-i vasl-i yār itmek**”

(K, s. 84, 2. b.)

13. **akd-küşâ it-**: düğüm çözmek; düğüm açmak.

“Gonceyi metn-i metâli’de **idüp akd-küşâ**

Lâleyi şerh-i tavâli’de sebak-hân eyler”

(K, s. 142, 5. b.)

14. **akl it-**: çare bulmak; aklına getirmek.

“Ne kim sahfe-i tedbire **akl ider** mestür

Sağınmañ anı olur olmaz olmayan makdür”

(K, s. 48, 1. b)

15. **aks it-**: yansımak.

“Adın **itmiş** gün alup bir **aks** mir’ât-i felek

Subh gösterdükçe sen ruhsâr-ı ferrüh-fâlûñi”

(G, s. 348, 262. g., 2. b.)

16. **al it-**: kırmızılaştırmak; kırmızıya boyamak; rengini kırmızıya döndürmek.

“Ey gül gamuñda eş-i ruh-i zerdüm **itdi al**

Bildürdi ola sūret-i hālüm sabā saña”

(G, s. 185, 5. g., 6. b.)

“Gözümüñ kanı ile sinemi **al itdüm** kim

Ālet-i san’at ola ol büt-i bī-pervâyā”

(G, s. 337, 245. g., 3. b.)

17. **a’lâ it-**: yüceltmek.

“İktizā-yı nesak-u mülk ü nizām-ı millet

Hās u āmuñ kimin **a’lâ** kimin **itmiş** ednā”

(K, s. 149, 2. b.)

18. **anber it-**: amberleştirmek; amber hâline getirmek.

“Aks-i rüyun suya salmış sāye zülfün toprağa

Anber itmiş toprağın adın suyun ismin şarāb”

(G, s. 203, 35. g., 3. b.)

19. **anber-fām it-**: amber renkli yapmak; beyazlaştırmak.

“Kākūlin şāne açup kıldı hevāyı müşgin

Tiğ-ı mūyın dağdup **itdi** yere **anber-fām**”

(G, s. 311, 201. g., 6. b.)

20. **ār it-**: utanmak; sıkılmak.

“İzā-yı cism ü cān nasihāt durur sağa

İdrāk ehlişün bu nasihatdan **itme ār**”

(K, s. 164, 37. b.)

“Sohbetümden **ār idüp** ey gül beni terk itme kim

Gül olur efsürde terk-i sohbet-i hār eylegeç”

(G, s. 215, 50. g., 3. b.)

“Ey kesb-i kemāle i'tikādın nākış

Tahsīl-i kemāle ictihadın nākış

Ār itme talebden kıl hazer andan kim

Kāmiller içinde ola aduñ nākıs”

(R, s. 424, 21)

21. **arz it-**: sunmak, beyan etmek, yüksek makama iletmek; göstermek.

“Tā hatm-i ahvāl-i derun **arz itdi** akl-i zü-fünūn

Ma'būda oldu reh-nümūn tapdı tarīk-i ihtidā”

(K, s. 66, 3. b.)

“B’illāh ey devlet ki der-gāhında mahremsin anuñ

Düşse fırsat hālüm ol der-gāha **arz it** zinhār”

(K, s. 82, 63. b.)

“Gehī virmiş Resüle arşda arslan ile mührin

Gehī **arz itmiş** elde hātem-i hükm-i Süleymānı”

(K, s. 91, 26. b.)

“Camā kılmış Cem sipārişler ki yetgeç bezmine

Öp elin İhlāsımı **arz it** yetür benden selām”

(K, s. 100, 23. b.)

“Arsa-i mülk-i Cezāyir oldı nā-geh āşikār

Himmete **arz itdi** gerdün bī-nihāyet sebze-zār”

(K, s. 135., 49. b.)

“Halk küfr ehline imān **arz ider** ben dem-be-dem

Küfr-i zülfüñ eylerüm göñlümdeki imāne arz”

(G, s. 271, 141. g., 4. b.)

“Subh kılduñ cilve gün çekdi özin bir gūşeye

Şām **arz itdüñ** ruhuñ şem’i eritdi infi’āl”

(G, s. 295, 175. g., 4. b.)

“Lūtf eyle Fuzūlī benüm ahvālümü **arz it**

Ol serve ki söyleşmeğe koymadı mecālüm”

(G, s. 314, 205. g., 7. b.)

“Bāğ-ban şimşād ü nesrīnün baña **arz itme** kim

Ol kad ü ruhsārdur şimşād ü nesrīnüm benüm”

(G, s. 314, 207. g., 2. b.)

“Gayra **arz it** her ne esbābuñ ki var ey dehr-i dūn

Ben ki ehl-i zevkem esbāb-ı melālī n’eylerem”

(G, s. 315, 208. g., 2. b.)

“Nice **arz idem** nigāra hāl-i zārum bilmezem

Sihr-i hüsni ārızın gördükde lāl eyler beni”

(G, s. 370, 299. g., 4. b.)

“Dehr bir bāzārdur her kim metā’ın **arz ider**

Ehl-i dünyā sīm ü zer ehl-i hüner fazl u kemāl”

(Muk., s. 389, 40, 2. b.)

“Firākından safā kesb eyle yārun olma-bīgāne

Derūnun sırrını sakla sakın ‘**arz itme**-nādāne

Çerāğ-ı sīneni yandur getir şevk-ile meydāne

Gönül rāh-ı mahabbetde eger düşdünse hicrāne

Erenlerden ümīdün kesme himmet evliyānundur

Tevekkül kıl visal-i yāre çün virmek Hudā’nundur”

(Tes., s. 416, III)

arz-ı ârız it-: yanak sunmak; armağan sunmak.

“Çek sabūhu subh nakkāşına **arz-ı ârız it**

Böyle çeksün ger felek levhine bir sūret çeker”

(G, s. 251, 110. g., 4. b.)

“Subh-dem zūlfün dağıt tā şām **arz-ı ârız it**

Koyma subh u şām arasında tarīk-ı ihtilāf”

(G, s. 278, 151. g., 2. b.)

arz-ı hâl it-: hâlini arzetmek.

“Ne dil-rîş kim zahm tek açdı ağzın

Sağa **arzu-i hâl itmeğe** tapdı merhem”

(K, s. 95, 30. b.)

“İstedüm ol mâha **arz-ı hâl idem** hayret başa

Öyle gâlib oldı kim bir söz mecâli kalmadı”

(G, s. 350, 266. g., 3. b.)

arz-ı niyâz it-: yakarış ve dua sunmak.

“Edâ-yı tâ’at ü **arz-ı niyâz itdün** bi-hamdi’llâh

Ki makbûl oldı Beytu’llâha İbrâhim kurbânı”

(K, s. 91, 20. b.)

arz-ı ruhsâr it-: yanak sunmak; yanağını sevdiğine sunmak.

“**Arzu-ı ruhsâr it** bu gün ey meh kim ölsün gökde gün

Öyle kim encüm olür gün arz-ı ruhsâr eylegeç”

(G, s. 215, 50. g., 5. b.)

22. **ârzû it-:** arzulamak, istemek.

“Feyz-i Hak **itmiş ârzû** çıkmış şekâyık sürh-rû

Kılmış bi-emr-i Hak gulûv Sadık’ı kılmış pîş-vâ”

(K, s. 67, 20. b.)

“Ta’mîr-i bikâ ucem’i mâl itdün dut

Her **ârzû itdünse** aña yetdün dut

Çün ömr bekâsına dutulmaz ümmîd

Her hâl ile geldüğün gibi gitdün dut”

(R, s. 433, 72)

ârzû-yı lâ'l-i cânân it-: sevgilinin dudağını arzulamak.

“Gözüm kim bağrımın kanın töker pergâle pergâle

Dem-â-dem **ârzû-yı lâ'l-i cânân itdügümdendür**”

(G, s. 243, 95. g., 3. b.)

23. **âsi-i dergâh-ı İlâh itme-:** Allah’ın dergâhına asilik etmemek.

“Ey Fuzûlî mey ü ma’şûk mezâkın terk it

Özüñi **âsi-i dergâh-ı İlâh itme dahi**”

(G, s. 353, 270. g., 7. b.)

24. **âşikâr it-:** belli etmek; meydana çıkarmak; belirgin hâle getirmek.

“Gâlibâ takdîrden sükkân-i halvet-gâh-i hâk

Ruhsat almışlar kim **idüp** sırr-i hikmet **âşikâr**”

(K, s. 106, 13. b.)

“Bir gün ki dey alâmetin **itmişdi âşkâr**

Tutmışdı yüz füsürdeliğe tab’-i rûzgâr”

(K, s. 162, 1. b.)

“Nişe aldun başımızdan sāye-i ikbâlini

Nişe **itdün** ehl-i idrâke bu zulmi **âşikâr**”

(K, s. 178, 17. b.)

“Yâd-ı lâ’lünle Fuzûlî gözleyüp râh-ı adem

Var bir tehbîri ammâ **âşikâr itmez** başa”

(G, s. 189, 10. g., 7. b.)

“Derdümi âlemde pinhan dutduğum nâçârdur

Uğrasaydum bir tabibe **âşikâr itmez** midüm”

(G, s. 300, 182. g., 4. b.)

25. **âşinâ it-**: bildik, tanıdık hâline getirmek; dost edinmek.

“Kat’ eyle âşinâluğum andan ki gayrdur

Ancak öz âşinâlarıuñ **it âşinâ** baña”

(G, s. 195, 22. g., 2. b.)

26. **âşiyân it-**: yuva yapmak.

“Götürmiş hâkden tuğyân-ı eşküm har u hâşâki

Başum üzre melâmet kuşlarıyçün **âşiyân itmiş**”

(G, s. 267, 137. g., 2. b.)

“Fuzûlî şâh-bâz-ı evc-i istiğnâ iken bilmen

Ne sehv itdüm ki bu vîrâne deyri **âşiyân itdüm**”

(G, s. 310, 199. g., 7. b.)

27. **âşüfte-hâl it-**: hâlini perişan etmek; şaşkına çevirmek.

“Düşmüş izârı üzre mu'anber selâsili

Âşüfte-hâl idüp nice bî-sabr u bî-dili

Aklumnı vâlih eyledi şekl ü şemâ'ili

Göz gördi kâmetüñ dil ü cân oldu mâ'ili

Veh bu ne turfa serv-i çemendür didüm didi

Manzûr-ı dîde-i nigerânunñ durur senünñ”

(Müs., s. 412, 5. bent)

28. **avd it-**: dönmek; geri gelmek.

“Öyle kâtı tîğ-i sermâ kim lahiddin çıkmğa

Rûh eger emvâta **avd itseydi** eylerdi sitem”

(K, s. 135, 46. b.)

29. **avdet it-**: geri dönmek/gelmek.

“Çıkmış iken bezm-i gül-şenden yine **avdet idüp**

Cām-i mey sundurdu ehl-i tevbeye tekrār gül”

(K, s. 69, 7. b.)

30. **ayân it-**: gözle görünür hâle getirmek.

“Olup ser-mest kıldum zevk ile şîrîn lebûñ zikrin

Meye rāgıp olanlar küfrini halka **ayân itdüm**”

(G, s. 310, 199. g., 5. b.)

31. **ayb it-**: ayıplamak; kınamak; kusur işlemek; hoş karşılanmayan bir harekette bulunmak.

“İşkuñda mübtelâluğımı **ayb iden** sanur

Kim olmak ihtiyâr iledür mübtelâ saña”

(G, s. 185, 5.g., 4. b.)

“Her gören **ayb itdi** âb-ı dîde-i giryānumı

Eyledüm tahkîk görmüş kimse yok cānānumı”

(G, s. 363, 288. g., 1. b.)

“Fāriğ idüm cümle âlemden bilür âlem beni

Ayb iderdi bî-haber sanup beni-Âdem beni”

(TB, s. 397, 1, 7. b.)

“Ruhsāruña **ayb itme** nigāh itdüğümü

Göz yaşı döküp nāle vü āh itdüğümü

Ey pādîşeh-i hüsñ terahhum kıl kim

Afv eyle ki bilmişem günāh itdüğümü”

(R, s. 431, 64)

32. **âzâd it-**: köleyi serbest bırakmak; hürriyetini vermek; özgürleştirmek.

“Yüri yeter baña ey sîm-i eşk bî-dâd it

Ger akça ile alınmış kul isem **âzâd it**”

(G, s. 210, 45. g., 1. b.)

33. **azîmet it-**: gitmek; yola çıkmak

“Lâ-mekân seyrinüñ **azîmetin it**

Bu harâb olacak mekândan geç”

(G, s. 216, 51. g., 4. b.)

33. **azm it-**: güçlükleri yenmeye karar vermek; çok istemek, arzu etmek; yola gitmek; yola çıkmaya niyetlenmek.

“Her yaña **azm itse** gâlibdür savâb-ı re’y ile

Azmuhu azmün azîmün re’yuhu reyün metin”

(K, s. 76, 24. b.)

“Ne fermân kim kılursa hâk rızasına mutâbıkdur

Ne yan kim **azm iderse** bahtına tevîk reh-berdür”

(K, s. 85, 22. b.)

“Cihân-gîrî ki kevn tek mülk-i teshîrine **azm itse**

Muhakkar cilve-gâhı arsa-i İrân u Turandur”

(K, s. 88, 6. b.)

“Leşkerüñ **azm itse** bir sâ’atte eyler târ-mâr

Her ne tedbîr ü te’emmül kılsa hasmın mâh ü sâl”

(K, s.117, 27. b.)

“Harîm-i der-gehünje **azm iden** fakîrlere

Nisâb-i ni’met ile farz olur tavâf-ı Harem”

(K, s. 120, 17. b.)

“Cezâyir ehli tuğyan üzredir **azm it** ki şemşîrûn
Fesâd-i hûn-i fasid def’ine hun-rîz neşterdür”

(K, s. 127, 29. b.)

“Mübârekdür sevâd-ı dūd-i āhım kanda **azm itsem**
Yaman olmaz sehābuñ gezdüğü yirlerde āsarı”

(K, s. 128, 13. b.)

“Sarsar hücüm-i gâret-i büstāna **azm idüp**
Aslıyle koymamışdı ağaçlarda berg ü bār”

(K, s. 162, 3. b.)

“Gerçi tahrîkuñ senüñ hikmet takāzāsıyledür
Kanda **azm itseñ** olur senden münevver ol diyār”

(K, s. 177, 5. b.)

“Fenā mülkine çok **azm itme** ey cān çekme zahmet kim
Bu tedbîrile def’i derd-i hicrān eylemek olmaz”

(G, s. 254, 115. g., 3. b.)

“Kanda kim **azm itse** mersüm u mevācib istemez
Kansı mülki dutsa değmez kimseye şür ü şeri”

(Muk., s. 387, 36, 6. b.)

azm-i āsmân it-: göğe yükselmek; gökyüzüne gitmek.

“Meger terkîb-i Īsî gerd-i hāk-i der-gehüñdendür
Ki durmuş hākden kadr ile **azm-i āsmân itmiş**”

(G, s. 268, 137. g., 5. b.)

azm-i çarh it-: göğe yükselmek; gökyüzüne gitmek.

“**Azm-i çarh itdi** Mesihā ki bula mi’rācuḡ

Yetmedi menzil-i maksūda tarīk-ı talebi”

(G, s. 357, 277. g., 5. b.)

azm-i def’-i düşmen it-: düşmanı defetmeye çalışmak.

“Kasd-i fethi mülk kılmışsan mübārekdür bu rāy

Azm-i def’-i düşmen itmişsen müyesserdür bu kām”

(K, s. 114, 26. b.)

azm-i diyâr it-: memlekete/diyara gitmek.

“Yâr ile agyârı hem-dem görmeğe olsaydı sabr

Terk-i gurbet eyleyüp **azm-i diyar itmez** midüm”

(G, s. 300, 182. g., 5. b.)

azm-i gerdûn it-: dönmeyi istemek; deveran etmeyi arzulamak.

“Gerd-i rāhuḡ **azm-i gerdûn itdi** kim bu kadr ile

Şöhre-i âlem hemîn İsî-i Meryem olmasun”

(G, s. 319, 214. g., 3. b.)

azm-i kûy it-: köye gitmek.

“Ser-i kûyuḡda gönlüm berk-ı āhun sanma bî-hûde

Karangu gice **azm-i kûyuḡ itsem** reh-nümünumdur”

(G. s.245,99.g.,5.b.)

azm-i künc it-: köşeye çekilmek.

“Gör Fuzulî ışk tuḡyânın adem mülkin gözet

Azm-i künc it kim hevānuḡ i’tidāli kalmadı”

(G, s. 351, 266. g., 9. b.)

azm-i reh/râh it-: yola gitmek/koyulmak; yola çıkmaya istekli olmak.

“Râh-i aşkında sirişküm gösterir her dem habâb

Azm-i râh itdükde leşker resmdür nasb-ı hiyâm”

(K, s. 113, 3. b.)

“Eğer **azm-i reh itsem** şevk-ı vasluñ hādī-i rāhum

Ve ger ārām hem dutsam hayālünj hem-nişnündür”

(G, s. 234, 79. g., 2. b.)

azm-i rezm it-: savaşmaya istekli olmak, kavgaya kararlı olmak.

“Muhālif zulmet-i hayrette kalmış **azm-i rezm itgil**

Bu zulmet def’i muhtâc-i şu’â-i tîğ ü hancerdür”

(K, s. 126, 28. b.)

34. **bağrı kebâb it-:** göğsünü kebab yapmak; bağı yanmak; içini yakmak; ıstırap çektirmek.

“İç mey-i nâb ki **bağrıdan ider** cümle **kebâb**

Âteş-i ışk ile üşşak-ı ciğer-hâr saña”

(G, s. 187, 9. g., 2. b.)

35. **bahs it-:** sözünü etmek; anmak.

“Lâ’lünj ile bâde **bahs itmiş** zihî güm-râhlık

Oldı vâcib eylemek ol bî-edebden ictinâb”

(G, s. 203, 34. g., 3. b.)

“Hat-ı ruhsârünj **ider** lutfda reyhânile **bahs**

Hüsni süretde cemālünj gül-i handânile bahs”

(G, s. 211, 46. g., 1. b.)

“Kılsa cān lā’lūñ ile feyz yetürmek bahsin

Cānib-i lā’lini dut ey gönül **it** cānile **bahs**”

(G, s. 211, 46. g., 5. b.)

“Ārız-ı cānān ile **bahs-i kemāl-i hüsn ider**

Dil ucundandur ki her sâ’at düşer noksāna şem’ ”

(G, s. 274, 145. g., 3. b.)

“Hürşid ki kıldı subh-dem arz-ı cemāl

Der-gāhuña yüz sürmek ile buldı kemāl

Çün yetdi kemāle **itdi** sen māh ile **bahs**

Ol terk-i edep virdi kemāline zevāl”

(R, s. 429, 50)

36. **başdan ayağ it-**: tepeden tırnağa, eksiksiz yapmak.

“Sözün yürütmeğe **başdan ayağ idüp** yügürür

Kemāl-i Şefkatiñedür ümīd-vār kalem”

(K, s. 148, 36. b.)

37. **bâver it-**: inanmak; tasdik etmek.

“Mihribān dirler seni agyāre likin ben aña

Bâver itmen kim saña mihr eylemek āyin değül”

(G, s. 297, 177. g., 3. b.)

38. **bâzâr it-**: alışveriş yapmak; pazarlanmak.

“Kerem it gönülümü vir gayr ile **bâzâr iderem**

Sen saña ben baña āzâr ile olmaz bâzâr”

(K, s. 166, 12. b.)

39. **ben baña it-:** kendi başını derde sokmak; kendi kendine etmek.

“İşka saldum ben beni pend almayup bir dostdan

Hiç düşmen eylemez anı kim **itdüm ben baña**”

(G, s. 185, 4. g., 2. b.)

40. **bend it-:** bağlamak.

“Fuzūlî virmedi ta'n okları göz yaşına teskîn

Öñin **bend itmek** olmaz hâr u hâşâk ile ceyhündur”

(G, s. 240, 90. g., 7. b.)

41. **ber-bād it-:** mahvetmek, kötü hâle getirmek, bozmak; yele vermek.

“Ey hoş ol kim hırmen-i a'dâyı **ber-bād itmeğe**

Cānib-i deryāya kılduñ seyr mānend-i şimāl”

(K, s. 116, 11. b.)

42. **beyân it-:** bildirmek; açıklamak.

“**Beyâne itmeğe** derd ü gamum fesāneleri

Zebānum āteş-i dilden çıkan zebāne yeter”

(G, s. 244, 98. g., 3. b.)

“Fuzūlî'den mizacın nünharif gördüm bu gün yārūñ

Meğer fırsat bulup bir şemme hâl-i dil **beyân itmiş**”

(G, s. 268, 137. g., 7. b.)

beyân-ı merātib-i nağamāt it-: ezgilerin mertebelerini/aralıklarını bildirmek.

“Anādil **itdi beyân-ı merātib-i nağamāt**

Kamāri oldu terāne-keşü ü sürūd-serā”

(K, s. 39, 8. b.)

43. **beydâ-yı şarâb-ı nâb it-**: halis şarabın çölüne çevirmek; saf şarabın beyzası/mucizesine dönüşmek.

“Câna hem elbette andandur bu isti’ dâd kim

Rağbet-i mahbûb ü **beydâ-yı şarâb-ı nâb ider**”

(Muk., s. 383, 22, 5. b.)

44. **bezl it-**: bolca vermek; saçmak.

“**Bezl** bir demde **ider** meclisine hâzin-i cûd

Sarf bir günde kılur bezmine kassâm-i kerem”

(K, s. 141, 36. b.)

45. **bezm it-**: ziyafet vermek; toplantı tertiplemek; içkili eğlence meclisi düzenlemek.

“Ey çeküp gayr ile pinhân **bezm idüp** mey gâh gâh

Yâd kıl anı ki bezmün yâd idüp hasret çeker”

(G, s. 251, 110. g., 6.b.)

46. **bî-dâd it-**: adaletsiz davranmak; haksızlık etmek; zulmetmek; eziyet etmek.

“Ey Fuzûlî nâvek-i âhumla aldum intikâm

Döne döne gerçi **bî-dâd itdi** çarh-ı dün baña”

(G, s. 191, 14. g., 6. b.)

“Yüri yeter baña ey sîm-i eşk **bî-dâd it**

Ger akça ile alınmış kul isem âzâd it”

(G, s. 210, 45. g., 1. b.)

47. **bîdâr it-**: uyandırmak; uykusuz bırakmak.

“Gönül gam dünlerin tenhâ geçürme iste bir hem-dem

Ecel hâbindan efgânlar çeküp Mecnûnı **bîdâr it**”

(G, s. 208, 42. g., 3. b.)

“Vir söze ihyā ki tutdukda seni hāb-ı ecel

İde her sâ'at seni ol yuhudan **bîdâr** söz”

(G, s. 255, 116. g., 3. b.)

48. **bîgâne it-**: yabancılaştırmak; kayıtsız bırakmak; ilgisiz olmak.

“İş ve vü nāz ile ref’ itdün gam u endūhumı

Sihr ilen **bîgâne itdün** āşinālardan beni”

(G, s. 357, 278. g., 4. b.)

49. **bî-had it-**: sınırsız hâle getirmek; sınır tanımamak.

“Ey felek bi’llah nedir mûcib ki bu mülk ehline

Cevri **bî-had itdün** ü bî-dādı kıldın bî-şümār”

(K, s. 178, 13. b.)

50. **bî-hûde lâf it-**: boş yere/beyhude söz söylemek; lüzumsuz laflar etmek; boş konuşmak.

“Ben zühd ü vera’dan urmazam lâf u güzâf

Dâ’im ruh-ı sâde isterem bâde-i sâf

Terk-i mey ü mahbûb idebilmen mutlak

Ger **itmek** olur direm zihî **bî-hûde lâf**”

(R, s. 421, 2)

51. **bî-karâr it-**: kararsız bırakmak; karar veremez duruma sokmak; şaşkına çevirmek.

“Egerçi **bî-karar itmışdür** ol bî-çāreyi mihnet

Bulup temkîn senün zevk-i visālünle karâr eyler”

(K, s. 152, 25. b.)

“Feryād ki ışk **bî-karār itdi** beni
 Derd ü gam ile zār u nizār itdi beni
 Hāk-i ser-i kūyuᅇda gubār itdi beni
 Ser-geşte vü hār u hāk-sār itdi beni”

(R, s. 426, 32)

52. **bî-nâm u nişân it-:** adı sanı kalmamış birisi hâline getirmek.

“Habâb-ı eşk-i hünîn cismümi ilden nihân itmiş
 Belâ-yı ışk ben rüsvayı **bî-nâm u nişân itmiş**”

(G, s. 267, 137. g., 1. b.)

53. **binâ-yı âlem it-:** kâinatın binası hâline getirmek; dünyanın binası yapmak.

“Gelmemiş bir sen gibi pākîze-tînet âleme
 Tâ **binâ-yı âlem itmiş** nakş-bend-i ma u tîn”

(Muk., s. 382, 19, 4. b.)

54. **bir it-:** birleştirmek; bütün hâle getirmek.

“Yār yār olmaz gönül uşşāk ile **bir itmese**
 Zülfini âşıkların boynına zencîr itmese”

(TB, s. 399, 1, 34. b.)

55. **bî-sütûn it-:** direksiz, dayanaksız yapmak.

“Bekâ-yı sūret-i Şîrîn için tevfi̅k mi’mârı
 Binâ-yı ışk-ı Ferhâduᅇ esâsın **bî-sütûn itdi**”

(G, s. 366, 292. g., 6. b.)

56. **bünyâd it-:** yapmak; inşa etmek.

“İşitmedüᅇ mi gönül ışk müşkil olduğunu
 Saᅇa bu müşkil işi kim dedi ki **bünyâd it**”

(G, s. 210, 45. g., 4. b.)

57. **câri it-**: geçerli kılmak, yürürlükte olma hâline getirmek; akıtmak; geçirmek.

“Hem hilafet hükmini hem saltanat fermanını

Bundan **itmiş** âleme **câri** mürür-ı rüzgâr”

(K, s. 78, 5. b.)

“Rüşen itdi adlden her gūşesinde biñ çerāğ

Câri itdi feyzden her mülkine biñ cūy-bār”

(K, s. 79, 26. b.)

58. **cehd it-**: çalışıp çabalamak.

“Meyhānedür Fuzūlî cihānda makām-ı emn

Cehd it bir iv habāb gibi anda dut makām”

(G, s. 313, 204. g., 8. b.)

59. **cem’ it-**: toplamak; bir araya getirmek.

“Çü deşt-i Kerbelāya leşker-i İslāmı **cem’ itdün**

Yakīn oldı ki Şāh-i Kernelānuñ istenür kanı”

(K, s. 91, 19. b.)

“Eyleyen ta’yīn-i cezā-yı müdāvā derdüme

Terk idüp **cem’ itmedi** hāl-i perişānum görüb”

(G, s. 201, 32. g., 2. b.)

“Didiler yār uşşākuñ gelür **cem’ itmeye** gönlin

Meğer kim yāre uşşāk-ı perīşāndan haber virdün”

(G, s. 292, 170. g., 4.b.)

“Āzādelerün gönlin **cem’ itmiş** iken gaflet

Debretme sabā billāh ol zūlf-i perīşānı”

(G, s. 349, 263. g., 4. b.)

“Bahîl kılmasa **cem’ itdüği** direm sarfin

Nihâl-i maksadı ser-sebz olup semer virmez”

(Muk., s. 377, 1, 1. b.)

cem’-i esbâb it-: sebepleri toplamak; nedenlerini bir araya getirmek.

“Göz yaşıyla dâne dâne **cem’-i esbâb itme** kim

Yile virür dehr anı pā-māl idüp hirmen gibi”

(G, s. 364, 289. g., 9. b.)

60. **cem’iyyet-i esbâb it-**: sebepleri/vasıtaları düzenli hâle getirmek, toplamak.

“Ola kim makbûl ide öZR ü günâhumçün bilür

Kim amel teklîfini **cem’iyyet-i esbâb ider**”

(Muk., s. 383, 22, 6. b.)

61. **ceng it-**: savaşmak.

“**Ceng iderler** birbiriyle tîğuş içün hūblar

Resmdür leşkerde sular üzre kılmak izdihâm”

(K, s. 113, 4. b.)

62. **cevlân it-**: gezinmek; dolaşmak.

“Hayâl-i ârızuş **cevlân ider** bu çeşm-i pür-nemde

Niçün kim mevclenmiş suda aks-i âfitâb oynar”

(G, s. 243, 96. g., 2. b.)

“Ey geyüp gül-gün dem-â-dem azm-i cevlân eyleyen

Her taraf **cevlân idüp** döndükçe yüz kan eyleyen”

(G, s. 323, 222. g., 1. b.)

“Pehlevānlar bād-pālar seğridende her taraf

Tıfl hem **cevlān ider** ammā ağaçdan atı var”

(Muk., s. 386, 30, 2. b.)

63. **cevr it-**: eziyet etmek; sıkıntı vermek; işkence çektirmek; zulmetmek; üzmemek.

“Yār **cevr itmez** baņa ağyār ta’līm itmedin

Bi’llāh ağyār itdüği ihsānı yār itmez baņa”

(G, s. 188, 10. g., 2. b.)

“Ben-i dervīşe il hem **cevr ider** sen cevr kıldukça

Kim eyler zulm men’in pādişāhum sen revā görgeç”

(G, s. 217, 53. g., 6. b.)

“Ey Fuzūlī yār eger **cevr itse** andan incime

Yār cevri āşıka her dem mahabbet tazeler”

(G, s. 237, 83. g., 5. b.)

“Didüm uşşakā **cevr itme** dedi ol hūblar şāhı

Siyāset olmayınca ışk mülkinde nizām olmaz”

(G, s. 258, 122. g., 6. b.)

“Nazar kılmazsan ehl-i derd gözden akıdan seyle

Yamanlıkdur işün uşşāk ile yahşı midür böyle

Gel Allahı severseñ bendene **cevr itme** lutf eyle

Gözüm cānum efendüm sevdiğüm devletlü sultānum”

(Mur., s. 406, 3, 18. bent)

“Sanma **cevr itseñ** Fuzûlî incinüp terkin kıla
 Ger cefâ kıl ger vefâ cānum fedâ sen kâtile
 Ben hod öldüm imdi sen tığ-ı cefâ alup ele
 Lutfîni öldürseñ ey dil-ber cefâ tığı bile
 Anda hem bolgay benüm rûhum meded-kāruñ senüñ”

(Tah., s. 410, 1, 5. bent)

64. **Ceyhûn it-**: Ceyhun ırmağına dönüştürmek; ırmak gibi çok gözyaşı dökmek.

“Ciğerüm kanımı göz yaşına tökdün ey dil
 Vara vara bunu Kulzüm anı **Ceyhûn itdün**”

(G, s. 287, 162. g., 2. b)

65. **ciğer-hûn it-**: ciğeri kanla doldurmak; çok acı çektirmek; aşırı üzüntü duymak.

“Ey Fuzûlî ne murâd oldı müyesser bilmem
 Bunca kim hasret-i lâ’l ile **ciğer hûn itdün**”

(G, s. 286, 160. g., 7. b.)

“Ey firâk-ı leb-i cānân **ciğerüm hûn itdün**
 Çihre-i zerdümi hûn-âb ile gül-gün itdün”

(G, s. 287, 162. g., 1. b.)

66. **ciğer kan it-**: ciğeri kanamak; ciğer kanına boyanmak.

“Reh-i ışkında ol gül-ruh **ciğer kan itdüğüm** bilmiş
 Çeker her dem başa tığ-ı siyâset san ki kan itdüm”

(G, s. 310, 199. g., 6. b.)

ciğeri kan it-: ciğeri kanatmak; ciğeri kana bulamak.

“Va’de viridi ciğerüm kanuñ içe müjgānuñ

İntizār ile bu hasret **ciğerüm kan itdi**”

(G, s. 352, 269. g., 3. b.)

67. **cihân-sûz it-:** cihanı yakmak; dünyayı yakıp kavurmak; dünyayı yakıp kavurmak; güneşe dönüşmek.

“Yandurup cānum **cihân-sûz itme** berk-ı āhumı

Ās-mān hurşīd-i rahşānuñ gerekmez mi saña”

(G, s. 189, 11. g., 5. b.)

68. **cilve-gâh it-:** görünme yeri etmek; cilve edilen yer hâline getirmek.

“**Cilve-gâh itmiş** gubār-i der-gehin müjgānumı

Sāhil-i deryāyı tutmuş asker-i Dārü’s-Selām”

(K, s. 113, 2. b.)

69. **çâk çâk it-:** parçalamak; yarmak.

“Āşık olmuş hüsnüğe ey serv-i hoş-reftār gül

Çâk çâk itmiş senüñçün sīne-i efgār gül”

(K, s. 70, 22. b.)

70. **çâk it-:** yırtmak; yarmak; parçalamak.

“Cevr eliyle gonce veş pīrāhenin **çâk itmesün**

Cünbiş-i nā- mu’ tedilden kılsun istiğfār gül”

(K, s. 71, 36. b.)

“Andanam rüsvā ki seylāb-ı sirişküm **çâk idüp**

Zahm-ı tīğiun kanı giydirdükçe pīrāhen baña”

(G, s. 192, 16. g., 3. b.)

“Gün deġül her gün bir ay mihriyle göġsün **çäk idüp**

Tāze tāze daġlardur kim kılur izhār subh”

(G, s. 218, 55. g., 2. b.)

“N’ola bezm-i belāda sīne-i nālānı **çäk itsem**

Derün-ı dilden ol yāre yine arz-ı mahabbet var”

(G, s. 237, 84. g., 2. b.)

“Güller açıldı Fuzūlī yakalar **çäk idüben**

Gel dutalum mey ü mahbüb ile sahrā eteġin”

(G, s. 323, 221. g., 7. b.)

“Subh-veş **çäk it** Fuzūlī pīrehen aşk içre kim

Bilmeye kimse girībānından anuġ dāmenin”

(G, s. 329, 232. g., 5. b.)

“Yaka **çäk ideni** başmak kimi salur ayaġa

Ey Fuzūlī gör anuġ itdüġi istiġnāya”

(G, s. 338, 245. g., 7. b.)

“Düşmüşem gam-hāne-i hicrāna zār u derd-nāk

Nāhın-i hasret bilen **idüp** giribānumı **çäk**

Günde yüz kez hecr tıġıylen olurum ben helāk

Gerdiş-i devvār cevrenden men-i dil-haste nāk

Bir kadı şimşād u gül-ruhsārdan ayrılmışam”

(Muh., s. 408, 2, 10. bent)

çäk-i girībân it-: yaka yırtmak.

“Bāġa girdüm ser-i kūyuġ aġup efgān itdüm

Gül görüp yāduġ ile **çäk-i girībân itdüm**”

(G, s. 300, 183. g., 1. b.)

71. **çâre it-**: çare/çözüm/çıkar yol bulmak.

“Ne müşkil hâli olsa âşıkun ma’şûk **ider çâre**

Ger ol bî-derd bilmezse bu hâli hâl müşkildür”

(G, s. 229, 69. g., 4. b.)

72. **çeküp çıkarmak it-**: yerinden sökerek çıkarmak.

“**Çıkarmak itseler** tenden **çeküp** peykânun ol servün

Çıkan olsun dil-ı pür- hün peykân olmasun yâ Rab”

(G, s. 197, 24. g., 4. b.)

73. **çerâğ it-**: çıra, kandil, lamba yapmak; yakmak; parlayarak yanmak.

“Beni reşk odına pervâne tek ey ışk yandırma

Yeter hurşîd-i ruhsârün **çerâğ -ı bezm-i ağyâr it”**

(G, s. 208, 42. g., 5. b.)

74. **çok it-**: çoğaltmak; artırmak.

“Mâlı **çok itme** hazer eyle azâbından kim

Renci artar ağır oldukça yüki hammâlün”

(Muk., s. 380, 15, 3. b.)

75. **dâd it-**: adaletli davranmak; âdil olmak.

“Senden **itmen dâd** cevrün var lutfun yok diyüp

Mest-i zevk-ı şevkuşam birdir yanumda var yoh”

(G, s. 221, 59. g., 2. b.)

76. **Dârü’s-selâm it-**: Darüsselâm’a çevirmek/dönüştürmek.

“Bu’ka-i Bâğdâduñ **itmiş** vâsfını **Dârü’s-selâm**

Kim aña teslim ü tahsîn ide her kişver ki var”

(K, s. 78, 2. b.)

78. **daş it-:** taşa çevirmek; taş kesilmek.

“Düzmek olmaz tığ-ı bîdâd ile şîrîn-leblerün

Ger felek Ferhâd-veş **daş itse** uşşâkuñ tenin”

(G, s. 329, 232. g., 4. b.)

79. **def it-:** Yanından uzaklaştırmak; kovmak; atlatmak; savmak; savuşturmak.

“Reh-i işkuñ dutup **itdüm** gam ü derdüm **def'in**

Gör ne cem'i bu tarîk ile perîşân itdüm”

(G, s. 301, 184. g., 5. b.)

80. **demürden ten it-:** demirden vücut yapmak; sağlam, dayanıklı beden meydana getirmek.

“Kâr-ger düşmez hadeng-i ta'na-i düşmen başa

Kesret-i peykânun **itmişdür demürden ten** başa”

(G, s. 192, 16. g., 1. b.)

81. **derde dermân it-:** derde çare bulmak.

“Işk derdinden olur âşık mizâcı müstakîm

Âşıkun **derdine dermân itseler** bîmâr olur”

(G, s. 238, 86. g., 4. b.)

“Olmuşam derde giriftâr ü gamından ağlaram

Çünkü itmez bu felek derdüme dermân n'eyleyüm”

(G, s. 310, 200. g., 2. b.)

82. **derhem it-:** perişan, karışık hâle getirmek; üzüntü vermek.

“Bâğ şahidlerine zülf ile çeşmün göster

Sünbülü derhem idüp nergisi bîmâr eyle”

(G, s. 338, 246. g., 2. b.)

83. **dermân it-**: çare bulmak.

“Ten-i zârumda derd-i ışk gün günden füzûn olmak

Yeten bî-derde tedbîr ile **dermân itdüğümdendür**”

(G, s. 242, 95. g., 2. b.)

“Ey Fuzûlî revîş-i akl melûl itdi beni

Sehv kıldum ki cünûn derdine **dermân itdüm**”

(G, s. 301, 183. g., 7. b.)

84. **devâ’ir it-**: etrafında daireler çizmek; devretmek; etrafını dolaşmak.

“Seyr-i eflâk ola hâk üzre senûj re’yüñle

Kemer-i hıdmetüñi **ide devâ’ir aktâr**”

(K, s. 168, 30. b.)

85. **devr it-**: dönmek; çevresini dolaşmak; aktarmak.

“Felek **devr itmeği** ahvâline vâkıf olan ârif

Tarik-i sabr ü teslîm ü tevekkül ihtiyâr eyler”

(K, s. 151, 5. b.)

“Değirmen dâne için çizginür bî-hüde **devr itmez**

Mücerredsın göñül vehm itme çarhuñ inkılâbından”

(G, s. 328, 230. g., 6. b.)

86. **devrân it-**: dönmek; bir yörüngede sürekli olarak dolaşmak.

“Var ümîdüm mihr ü mâh **itdükçe devrân** olasın

Kâm-yâb u kâm-rân u kâm-bahş u kâm-bîn”

(Muk., s. 382, 19, 15. b.)

87. **diğer-gûn it-**: değiştirmek; başka bir biçime koymak.

“Tanımaz oldu beni ta’ne iden ehl-i riyā

şükr kim ālemi ey ışk **diğer-gûn itdüñ**”

(G, s. 286, 160. g., 6. b.)

“Egerçi bir nice gün iktizā-yı ālem-i dün

Cihānda eyledi ikbāl rāyetini nigûn

Zamāne sūret-i ahvālüm **itdi diđer-gûn**

Vefā hatına kalem çekdi çarh-i bukalemun

Künun zamāne ol ahvālden peřimāndur

Egerçi kāfir idi hāliyā müselandur”

(Müs., s. 414, 15. bent)

88. **dil-řād it-**: gönlünü hoş etmek; sevindirmek, mutlu etmek.

“Ne evrād ü du’ā kim kıldı Sultān āstānlarda

Kabûl olsun budur **dil-řād iden** yüz biñ müselmānı”

(K, s. 92, 34. b.)

89. **dirîğ it-**: birinden bir şeyi esirgemek; vermemek.

“Gam günü **itme** dil-i bīmārdan tîğuş **dirîğ**

Hayrdur virmek karaņu gicede bīmāre su”

(K, s. 51, 8. b)

“Taleb-kār-i visālem müjde-i vasluñ **dirîğ itme**

Kim ol müjde ferah-başı dil-i endûh-gīnümdür”

(G, s. 234, 79. g., 5. b.)

“Kerem kıl kesme sākī iltifātuñ bī-nevālardan

Elüñden geldüğü hayrı **dirîğ itme** gedalardan”

(G, s. 326, 226. g., 1. b.)

“Harīs eyler beni pendüñ mezāk-ı ışka ey nāsıh

Dirğ itme ki mahzūzam senüñ peyveste pendüñden”

(G, s. 330, 233. g., 5. b.)

90. **dūd-ı âh it-**: beddua etmek; ahın dumanı hâline getirmek.

“Bu temennâda ki ol şem’ ile hem-sohbet olam

Dūd-ı âh itdi dünüm tek günümi tār benüm”

(G, s. 306, 192. g., 4.b.)

91. **dūr it-**: uzaklaştırmak; uzak tutmak.

“Işkdan bir dem dil-i sūzānı **dūr itmez** felek

Veh nice fanūsdur şem’i hevādan saklamaz”

(G, s. 254, 114. g., 4. b.)

92. **dürd-i mey it-**: içkinin tortusu hâline getirmek; kadehin dibindeki tortu kıvamına getirmek.

“Dür istemem zemānı mey neş’esin başumdan

Toprağ olanda yā Rab **dürd-i mey it** gubārum”

(G, s. 318, 213. g., 6. b.)

93. **dür-efşân it-**: etrafa inciler saçmak; inci gibi gözyaşları dökmek.

“Gül-i ter üzre düşen şebneme düşdi nazarum

Gözümü şevk-ı cemālünle **dür-efşân itdüm**”

(G, s. 301, 183. g., 4. b.)

94. **dürüst it-**: doğru, düzgün, yanlışsız yapmak.

“Encümenler seyr idüp nesrin beyāzın gezdürür

Hüsni hulkunı **dürüst itmek** diler mahzar sabā”

(K, s. 57, 4. b.)

95. **ednâ it-**: alçaltmak.

“İktizâ-yı nesak-u mülk ü nizâm-ı millet

Hâs u âmuñ kimin a'lâ kimin **itmiş ednâ**”

(K, s. 149, 2. b.)

96. **efdâl-i halk-ı cihân it-**: cihan halkının/insanların en faziletlisi hâline getirmek.

“**İtmiş** iken **efdâl-i halk-ı cihân** ikbâl ile

Erzel-i ehl-i cehennem eyleye sübhân seni”

(Muk., s. 381, 18, 6. b.)

97. **efgân it-**: acıyla bağırarak; ıstırapla inlemek.

“Lahza lahza lebün añup **idicek efgânlar**

Katre katre saçılır dîdelerümden kanlar”

(G, s. 239, 88. g., 1. b.)

“Kaçan rüsvây olurdu kan yutup sabr idebilseydüm

Melâmet çekdiğüm bîhüde **efgân itdüğümdendür**”

(G, s. 243, 95. g., 5. b.)

“Ey Fuzûlî öldün **efgân itmedün** rahmet saña

Rahm kıldun halka efgânunla zahmet virmedün”

(G, s. 288, 164. g., 7. b.)

“Bâğa girdüm ser-i küyün añup **efgân itdüm**

Gül görüp yâduñ ile çâk-i girîbân itdüm”

(G, s. 300, 183. g., 1. b.)

“Bülbül-i zârem değül bîhüde **efgân itdüğüm**

Kalmışam nâlân kafes kaydında gül-zâr isterem”

(G, s. 316, 210. g., 2. b.)

“Fuzûlî ayrı düşdün yârdan sabr itmeğe yir yok

Düşüp sahrâya **efgân idelüm** sen ayru ben ayru”

(G, s. 336, 242. g., 7. b.)

“Yer dutam dir idi gönül nâle ile kūyuŋda

Virmedi bir yire her nice ki **efgân itdi**”

(G, s. 352, 269. g., 2. b.)

98. **efgâr it-**: yaralamak; incitmek; üzme.

“Ol zeki-tab’ ki tahkîk-i sıfâtında anuŋ

Taleb-i ma’rifet efkârı **idüpdür efgâr**”

(K, s. 167, 16. b.)

99. **efsûn it-**: efsunlamak; büyülemek; sihir yapmak.

“Dil dutar mâr-ı ser-i zülfüŋi vehm eylemeyüp

Bilmezem kim aŋa ta’lîm ne **efsûn itdün**”

(G, s. 286, 160. g., 5. b.)

100. **efzûn it-**: artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.

“Cür’a cür’a mey içüp zîb-i cemâl arturduŋ

Zerre zerre gözümün nûrını **efzûn itdün**”

(G, s. 287, 162. g., 6. b.)

101. **ehl-i hatâ it-**: yanlış davranış sergileyen kimselere dönüştürmek.

“Cehd eyle kim mûlahaza-i nef-i dünyevî

Hükm-i kazâda **itmeye ehl-i hatâ** seni”

(Muk., s. 380, 13, 2. b.)

102. **ejder it-**: ejder hâline getirmek; büyük yılanı dönüştürmek.

“Baña zal-i felek çekdürdi ol müy-i miyân cevriñ

Görüñ bir târ-ı müyü nice **ejder itmiş** ol cādū”

(G, s. 335, 242. g., 2. b.)

103. **eksük it-**: mahrum bırakmak.

“Sine-i çäkümden **eksük itme** tîr-i gamzeñi

Ey gül-i ra'nâ bilürsin kim gül olmaz hârsız”

(G, s. 255, 117. g., 2. b.)

104. **em it-**: ilaç hâline getirmek; merhem yapmak; şifa vermek; iyileştirmek.

“Etibbâ nüsha-i dermân yazanda ehl-i emraza

Perî-veşler lebin **em idüp** men-i bîmâra yazmışlar”

(G, s. 233, 76. g., 7. b.)

105. **emr it-**: emir vermek; buyurmak; istemek.

“Varumı fikr-i dehânuñla yok itdüm kim kazâ

Böyle **emr itmiş** baña yokdan beni var eylegeç”

(G, s. 215, 50. g. 4. b.)

106. **eser it-**: etkilemek; tesir etmek.

“Ol seng-dile nâle-i zârüñ **eser itmiş**

Ey dil saña bu zevk yeter ta eserüñ var”

(G, s. 232, 75. g., 4. b.)

eser itme-: tesir etmemek; üzerinde etki bırakmamak.

“Mihri yok mâhlara âh **eser itmez** yâ Rab

Vir bir insâf bu mihri yok olan mâhlara”

(G, s. 344, 257. g., 2. b.)

107. **esîr-i gam it-**: gamın/üzüntünün tutsağı hâline getirmek.

“Koymadı devrân-ı çerh öz hâlûme hurrem beni

Şâd iken âlemde çerh **itdi esîr-i gam** beni”

(TB, s. 397, 1, 8. b.)

108. **fâ’ide it-**: Yaramak; faydalı olmak.

“Marîz-i ârıza-i naksdür nüfûs tamâm

Kimine **fâ’ide** perhîz **ider** kimine gıdâ”

(K, s. 43, 69. b)

109. **fânî it-**: gelip geçici hâle getirmek; ölümlü hâle getirmek.

“Ey gönül levh-i emel nakş-i bekâdan sâdedür

Fânî itme ömrüñi ol sûda kim bâkî değül”

(G, s. 295, 174. g., 5. b.)

110. **fâriğ it-**: vazgeçirmek; el çektirmek; rahatlatmak; sıkıntıdan kurtarmak.

“**Fâriğ itdi** mihrûñ özge meh-likâlardan beni

Hırz imiş işkuñ senüñ saklar belâlardan beni”

(G, s. 357, 278. g., 1. b.)

111. **fark it-**: görmek; varlığını anlamak; sezmek.

“Karadan ağı **fark itmez** bu remzin bilmeyen dehrin

Ki niçün geh nehârî leyl ü geh leylî nehâr eyler”

(K, s. 151, 2. b.)

“Gözün kim gûşe-i mihrâb dutmuş din kılur yağma

Bu mülküñ **itmek** olmaz **fark** kâfirden müselmânın”

(G, s. 326, 225. g., 5. b.)

“Figān ki dostumı düşmenümden **itmen fark**

Kemāl-i cehl ile evkāt sarf olur meh ü sāl”

(Muk., s. 384, 23, 5. b.)

112. **farz it-**: zorunlu hâle getirmek; varsaymak.

“Ni’metün şükri başa **farz itdi** ızhâr-ı senā

Şefkatün tavkı beni kıldı gulām-ı kem-terīn”

(Muk., s. 382, 19, 11. b.)

113. **fâş it-**: açığa vurmak; gizli bir şeyi görünür hâle getirmek.

“Ağzuñ esrârın diler **fâş ide** açup gonceyi

Gör ne reng ile kılur izhâr-ı her muzmer sabā”

(K, s. 57, 3. b)

“Vakt oldu gonce açıla gül hurdesin zâhir kıla

Mehdi zuhûrını bile **fâş ide** sırrını kazā”

(K, s. 67, 26. b.)

“Yüzde nakş-ı hûn-ı dil rāz-ı nihānum **fâş ider**

Şerh-i gam tahrîrine her kipriğüm bir hāmedür”

(G, s. 231, 72. g., 4. b.)

“Sırrumı rüsvālîğum **fâş itmeden** âlemlere

Rāz-ı çeşmüm eşk girdâbında pinhân olsa yeğ”

(G, s. 283, 157. g., 4. b.)

“Dir imiş zâhid ki olmak aybdur rüsvā-yı ışk

Bu sözi **fâş itmesün** rüsvā-yı âlem olmasun”

(G, s. 319, 214. g., 6. b.)

114. **fehm it-**: anlamak, kavramak.

“Nesrinin açık defteri olmuş hakāyik mazheri

Andan sıfāt-ı Askeri **fehm itmiş** erbāb-i zekā”

(K, s. 67, 25. b.)

“Seyr-i gül-zār itdiğün peyk-i sabādan **fehm idüp**

Genc-i zer kılmış müheyyā kılmağa İsār gül”

(K, s. 70, 26. b.)

“Bir zebān-i hāldür her yaprağı **fehm itseler**

Perde-dār-ihāk olanlardan virür ahbār gül”

(K, s. 71, 33. b.)

“Ey Fuzūlī bunca kim dutduñ nihān hāl-i dilün

Ākıbet **fehm itdi** il çāk-i girībānuñ görüb”

(G, s. 202, 33. g., 7. b.)

“Daşa beñzer kanlu her pergāle kim gözden çıkar

Andan **itdüm fehm** göñlüm şehri virān olduğın”

(G, s. 328, 229. g., 4. b.)

“Mushaf dimek hatādur ol safha-i cemāle

Bu bir kitāp sözdür **fehm iden** ehl-i hāle”

(G, s. 343, 254. g., 1. b.)

“Derd ü gam-ı pinhānum **fehm itdi** il āhumdan

Yüz āh ki fāş oldu derd ü gam-ı pinhānı”

(G, s. 349, 263. g., 6. b.)

115. **fermân it-**: hüküm vermek, buyruk çıkarmak.

“Tâbi’i **fermân ider** hükmüne cümle âlemi

Murtazâ hükmüne her kim tâbi’-i fermân olur”

(K, s. 63, 11. b.)

116. **feryâd it-**: bağırp çağırmaq, haykırmak; yardım istemek, sızlanmaq.

“Öz günâhına şefâ'at isteyüp **feryâd idüp**

Çizginür hâk-i mezâruñ üzre tâ mahşer sabâ”

(K, s. 58, 22. b.)

“Yâr bî-dâd eylemez uşşâk **feryâd itmeden**

Her nice rûzi mukadder olsa vâcibdür taleb”

(G, s. 200, 29. g., 6. b.)

“İtürme itleri âvâzınuñ göñül zevkin

Yeter kara giceler herze herze **feryâd it**”

(G, s. 210, 45. g., 2. b.)

“Gamuñ her lâhza kim bağrum deler gönlüm kılur efgân

Bi-aynih eyle kim **feryâd ider** itler gedâ görgeç”

(G, s. 217, 53. g., 4. b.)

117. **feth it-**: açmaq; almak.

“Alandan soñra saydın şâd meyl-i âşiyân itmek

Nice kim **feth idüp** mülk-i Firengi server-i gâzi”

(K, s. 84, 8. b.)

118. **fevt it-**: kaybetmek; elden çıkarmak.

“Getür sâkî kadeh bilgil ta'allül fevt-i fırsatdur

Bu fırsat var iken **fevt itme** kim fırsat ganîmetdür”

(TB, s. 401, 2, 49. b.)

“Getür sākī kadeh kim ayş hoşdur gül zamānında
Zamān **fevt itme** dehrin gussa vü sūd u ziyānında”

(TB, s. 402, 2, 60. b.)

119. **fidâ it-**: vermek; gözden çıkarmak; uğruna harcamak; kıymak.

“Cān u dil kaydını çekmekden özüm kurtardum
Cānı cānāneye **itdüm** dili dil-dāra **fidā**”

(G, s. 184, 3. g., 6. b.)

120. **figān it-**: yüksek sesle ağlayıp inlemek.

“Ey Fuzūlī akıdup seyl-i sirişk ağlayalı
Işk ehline **figān itmeği** kânūn itdüy”

(G, s. 287, 162. g., 7. b)

“Şükr it Fuzūlī **itme figān** yār kılsa cevr
Kim ehl-i ışka cevrdür anuñ inayeti”

(G, s. 353, 271. g., 7. b.)

121. **figār it-**: yaralamak.

“Hālā ne vāki oldı ki **itdüy** bu gün beni
Böyle zebūn ü zār ü şikeste-ten ü **figār**”

(K, s. 164, 35. b.)

122. **fikr it-**: düşünmek; akla getirmek.

“Dāda geldüm adl dīvānına feryādum işit
Sen ki ādilsin gör efgānum nedendür gavra yit
Şerh-i hālüm sor murādum vir elüm dut **fikrüm it**
Rahm kıl devletlü sultānum mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 6. bent)

fıkr-i Őeb-i tār it-: karanlık geceyi dūŐunmek.

“Fuzūlī bakmak olur ol gūneŐ yādıyle hurŐıde

Ne vechile kim olsa gūn geĀer **fıkr-i Őeb-i tār it**”

(G, s. 209, 42. g., 7. b.)

fıkr ü tedbīr it-: dūŐunmek ve tedbir almak.

“Yār hāl-i zāruma bir **fıkr ü tedbīr itnese**

Bī-vefālık resmini geldikĀe taŐyīr itnese”

(TB, s. 399, 1, 32. b.)

123. **fiil it-:** hareket etmek; davranmak.

“Hatībın sanma sādık müftinūŐ kavliyle **fi’l itme**

İmāmın tutma ākil ihtiyārūŐ aŐā tapŐurma”

(G, s. 340, 249. g., 6. b.)

124. **fırār it-:** kaĀmak; kurtulmak.

“Tutalar bir dem karār ammā yine dil-gīr olup

İdellerser-menzil-i ma’hūda dūnyādan **fırār**”

(K, s. 107, 16. b.)

125. **füzūn it-:** artırmak; ĀoŐaltmak.

“AnuŐ tek kim perīŐānlık ziyāsın arturur Şem’in

BaŐa cevruŐ ziyād olmak ŐaŐa meylūm **füzūn itdi**”

(G, s. 366, 292. g., 5. b.)

126. **gadr it-:** haksızlık etmek.

“Revāc-ı nakd-i nakş-ı sikkedendür n’ola **gadr itse**

BaŐa il cism-i uryānumda nakŐ-ı būriyā görgeĀ”

(G, s. 217, 53. g., 5. b.)

127. **gâfil it-**: gaflete düşürmek; olup bitenden habersiz hâlde olmak.

“Mey pey-â pey sunma sâkî kılma lâ-ya’kıl beni

İtme bir dem devlet-i dîdârdan **gâfil** beni”

(G, s. 368, 296. g., 1. b.)

128. **gâret it-**: yağmalamak; hücum etmek.

“Dil kişverini **gâret iderlerdi** hüblar

Men’itmeseydi şahne-i şevkuñ himâyeti”

(G, s. 353, 271. g., 3. b.)

129. **gark it-**: batırmak; boğmak; bol bol vermek.

“Dün subh yetürdüm feleğe mevc-i sirişküm

Gark itdi felek üzre olan encüm ü girdâb”

(G, s. 199, 27. g., 5. b.)

gark-ı hûn-âb it-: kanlı suda boğmak; kanlı gözyaşına batırmak.

“Ey Fuzûlî **gark-ı hûn-âb itdi** göz merdümlerin

Göreyim kulâb-ı müjgâna urulsun kanlu yaş”

(G, s. 266, 133. g., 7. b.)

gark-ı hûn-âb-ı dil it-: gönlü kanlı gözyaşına batırmak; gönlünü kırmak; üzmek; mutsuz etmek.

“**Gark-ı hûn-âb-ı dil itdi** dîde-i giryân beni

Anca merdüm kanını tökdüm ki dutdı kan beni”

(G, s. 358, 279. g., 1. b.)

130. **garka it-**: batırmak; boğmak.

“Sîm-âb-ı sirişk **itdi** beni **garka** Fuzûlî

Tâ devr cüdâ kıldı büt-i sîm-berümden”

(G, s. 325, 223. g., 7. b.)

garka-i girdâb-ı hûn it-: kan girdabına batırmak; kan girdabında boğmak.

“Saña aksün mukâbil durduğıyçün hûsn lafiyle

Anı cām içre gayret **garka-i girdâb-ı hûn itdi**”

(G, s. 366, 292. g., 2. b.)

131. **gedâ it-:** yoksullaştırma; dilenci hâline getirmek.

“Eğerçi zamânında mümkindür **itmek**

Gedâ genc-i dînâr ü dirhem ferâhem”

(K, s. 94, 14. b.)

132. **genc it-:** hazine hâline getirmek; hazineye dönüştürmek.

genc-i dür-i meknûn it-: parlak incilerin hazinesine dönüştürmek.

“Çeşümü eşk ile **genc-i dür-i meknûn itdün**

Merdüm-i çeşümü ihsân ile Kârûn itdün”

(G, s. 286, 160. g., 1. b.)

133. **gerdûn it-:** dönmek; dönücü olmak.

“Eger kavs-i kuzahden tîr-i bārân **itmedi gerdûn**

Nedür âyâ sebep kim doldı gül-bün cismi peykândan”

(K, s. 160, 3. b.)

134. **giriftâr it-:** tutulmuş olmak; yakalanmış hâle getirmek.

“Giriftâr-ı gam-i ışk olalı âzâde-i derdüm

Gam-i ışka beni bundan beter yâ Rab **giriftâr it**”

(G, s. 208, 42. g., 6. b.)

135. **gubâr it-**: toz toprak içinde bırakmak; toz hâline getirmek; toza bulamak.

“Feryâd ki ışk bî-karâr itdi beni
Derd ü gam ile zâr u nizâr itdi beni
Hâk-i ser-i kûyuñda **gubâr itdi** beni
Ser-geşte vü hâr u hâk-sâr itdi beni”

(R, s. 426, 32)

136. **gulû it-**: bozuk sesler/hindi sesi çıkarmak.

“Bezm kânûnı bozuldı mey içün çeng ile def
Yığılıp **itmeyeler** hâkim eşiğinde **gulû**”

(G, s. 336, 243. g., 3. b.)

137. **gûşe-nişîn it-**: köşeye oturtmak.

“Ey Fuzûlî özünî **gûşe-nişîn it** hum-ı mey tek
Ola nâ-geh olasın kâşif-i esrâr-i hakâyık”

(G, s. 280, 152. g. 7. b.)

138. **güher-bâr it-**: mücevher yağdırmak; inci gibi gözyaşı dökmek; cömert davranmak.

“Müjgânumı ey şüh **güher-bâr itme**
Pinhân gamumı âleme izhâr itme
Işk ehline zulmdür vefâ itmemeğin
Zinhâr itme bu zulmi zinhâr itme”

(R, s. 431, 60)

139. **gül-gûn it-**: gül rengine döndürmek; kırmızılaştırmak.

“Ey firâk-ı leb-i cânân ciğerüm hün itdün
Çihre-i zerdümi hün-âb ile **gül-gûn itdün**”

(G, s. 287, 162. g., 1. b.)

140. **gül-nâr it-:** narçiçeği etmek; narçiçeğine dönüştürmek.

“Sâbit Hakı **gül-nâr ider** halkı ki yokdan var ider

Bir kândan izhâr ider biñ turfa lâ’l-i hoş-nümâ”

(K, s. 66, 4. b.)

141. **gümân it-:** umut etmek; sanmak; sezmek; kaygılanmak.

“Nihân ışkumı ger bilse âlem dūd-ı âhumdan

Aceb yok kim **gümân-ı genç ider** halk ejdehâ görgeç”

(G, s. 217, 53. g., 2. b.)

“Dehenüñ şevkını cân-süz **gümân itmez** idüm

Yoksa bir dem anı ben münis-i cân itmez idüm”

(G, s. 303, 187. g., 1. b.)

142. **günâh/güneh it-:** günah işlemek.

“Dutalum ki zülf-i siyâhuñı dutan üzre sâbit olur güneh

Ne revâ ki gamze-i kâtilüñ **güneh itmeden** töke kanumı”

(G, s. 373, 305. g., 4. b.)

“Ruhsârıña ayb itme nigâh itdüğümü

Gözyaşı döküp nâle vü âh itdüğümü

Ey pâdişeh-i hüsn terahhum kıl kim

Afv eyle ki bilmişem **günâh itdüğümü**”

(R, s. 431, 64)

günâh üzre günâh it-: günah üstüne günah işlemek; hata üstüne hata yapmak.

“Bakma ey cân hat u ruhsârına mahbûblaruñ

İhtiyât eyle **günâh üzre günâh itme dahi**”

(G, s. 353, 270. g., 4. b.)

143. **güzâr it-**: geçmek

“Kankı hâr-i huşke lutfuñ yetse eyler bâr-ver

Kankı sahrâya **güzâr itseñ** kılursıñ lâle-zâr”

(K, s. 177, 7. b.)

“Gam diyârında ecel peyki **güzâr itmez** baña

Yok sanup varım meğer kim i'tibâr itmez baña”

(G, s. 188, 10. g., 1. b.)

“Du'âlar eylerüm benden yaña bir dem **güzâr itmez**

Ne çâre sihr ile servi hırâmân eylemek olmaz”

(G, s. 254, 115. g., 6. b.)

“Ol gül-i handânı görmek mümkün olsaydı baña

Sen tek ey bülbül gülistâna **güzâr itmez** midüm”

(G, s. 300, 182. g., 7. b.)

144. **haber it-**: haber vermek.

“Hâk-i sâğar gil-i Cemşiddür ey pîr-i muğân

Haber it sâkîye kim dutmaya sâğar güstâh”

(G, s. 222, 60. g., 2. b.)

145. **haber-dâr it-**: haber vermek; bilgilendirmek.

“Sabâ ağyardan pinhân gamum dil-dâra izhâr it

Habersiz yârümi hâl-i harâbumdan **haber-dâr it**”

(G, s. 208, 42. g., 1. b.)

146. **hâk-i reh it-**: yolun toprağı hâline getirmek; yerlerde süründürmek; yere düşürmek.

“**Hâk-i reh itdi** âşık-ı miskîni ol heves

Kim pây-büs-ı yâre kaçan bula dest-res”

(G, s. 262, 128. g., 1. b.)

147. **hâkim it-**: hükm eder hâle getirmek; egemen kılmak.

“Hak idi âdil Süleymân **hâkim itmiş** âleme

Evvel ü âhir kılup sırr-ı adâlet âşkâr”

(K, s. 82., 57. b.)

148. **hâk-sâr it-**: yerle bir etmek; darmadağın etmek.

“Feryâd ki ışk bî-karâr itdi beni

Derd ü gam ile zâr u nizâr itdi beni

Hâk-i ser-i kuyuñda gubâr itdi beni

Ser-geşte vü hâr u **hâk-sâr itdi** beni”

(R, s. 426, 32)

149. **halâs it-**: kurtarmak; serbest bırakmak; azat etmek.

“Kıl tekellüm zülfüñ endühını göñlümden götür

Bir füsün ile **halâs it** ejdehâlardan beni”

(G, s. 358, 278. g., 5. b.)

“Hoş ol ki kılup rehber-i sıdkın ihlâs

Halvet-geh-i kurbe ola ihlâs ile hâs

Saraf-ı vefâ püte-i te’ dibe salup

Her gıştan **ide** miss-i vücüdını **halâs**”

(R, s. 429, 48)

150. **hâlî it-**: boş hâle getirmek; boşaltmak; tenhalaştırmak; başıboş olmak; ıssızlaştırmak.

“**Hâli itdüm** dil-hevâ-yı ihtilât-ı halkdan

Bezm-i gamda ney gibi her dem başa feryâd bes”

(G, s. 262, 129. g., 6. b.)

“**Hâli itmişdür** beni benden muhabbet dostlar

Ayb kılmañ görseñüz âlemde bi-pervâ beni”

(G, s. 356, 275. g., 5. b.)

151. **hâl-i rûy-ı rûzgâr it-**: rüzgarın yüzdeki siyah lekesine (bene) dönüştürmek.

“Sevâd-ı dîdemi mutlak beyâz-ı ayne döndürdüñ

Beyâz-ı hüsn-i hâlüm **hâl-i rûy-ı rûzgâr itdüñ**”

(Muk., s. 379, 8, 3. b.)

152. **ham it-**: eğmek; bükme.

“Tavâf-ı kûyuñ isterdüm kılâm bâr-ı gam-ı ışkuñ

Ham itdi kâmetüm yollar dutuldu hâr-ı müjgândan”

(G, s. 320, 216. g., 4. b.)

“**Ham itdüñ** kâmetüm ger terk-i ser kıldumsa ma’zûrem

Ne özrüm var eğer dirlerse olmaz nokta dâl üzre”

(G, s. 343, 255. g., 3. b.)

153. **hâm it-**: yemek.

“Câm-i bezm-i rezmüñ içmekten dil-i düşmen kebâb

Def’-i nâr-i kahrın **itmekte** hayâl-i hasm **hâm**”

(K, s. 114, 20. b.)

154. **hâr it-**: aptal hâle getirmek; itibarsızlaştırmak; akılsız etmek; eşek gibi görmek.

“Küfr müstevlî olup kılıcı İslâmı zebûn

Cehl istilâ bulup **itmişdi** ilm ehlini **hâr**”

(K, s. 79, 19. b.)

“Elüñden dâdlar ey ahter-i baht-ı siyâhum kim

Beni halk içre âlî-kadr iken gâyetde **hâr itdüñ**”

(Muk., s. 379, 8, 1. b.)

155. **harâb it-**: yıkmak; viraneye çevirmek; perişan etmek; yıpratmak.

“Ma’mûr dut neşât ile cân meskenüñ müdâm

Nice nice bu dehr **ider** hâneler **harâb**”

(G, s. 198, 25. g., 3. b.)

“Geçdi mey-hâneden il mest-i mey-i işkuñ olup

Ne meleksin ki **harâb itdüñ** evin şeytânüñ”

(G, s. 287, 161. g., 6. b.)

“Vâlih-i zevk-ı leb-i mey-gün ü çeşm-i mestüñem

Sâkıyâ sanma **harâb itmiş** mey-i sahbâ beni”

(G, s. 356, 275. g., 4. b.)

“Bir hakîm-i kâmilüñ dârü’ş-şifâ-yı hikmetüñ

İtmek istersen **harâb** andan hazer kılmaz mısın”

(Muk., s. 380, 12, 3. b.)

156. **harâm it-**: yararlanılamaz, zevk alınamaz hâle getirmek.

“Aldanma mey neşâtına vü dime dem-be-dem

Kim anı böyle ile **harâm itdi** Kirdigâr”

(K, s. 164, 38. b.)

157. **hâsıl it-**: meydana getirmek; ortaya çıkarmak; yaratmak.

“Fasl-ı keyfiyet-i kânûn-ı tıb **itmiş hâsıl**

Bahş-i teşhîs-i maraz da’vî-i dermân eyler”

(K, s. 142, 10. b.)

“Ol ki cāhildür **idüp** cümle murādın **hâsıl**

İ’tibār ile kılur mesned-i kadrin ālî”

(Muk., s. 385, 29, 2. b.)

158. **hasr it-**: vermek; bir şeye veya yere ayırmak.

“İlm-i irfānuñda her kim bir yakîn bulmuş velî

Hîç şek yokdur kim ol idraki **hasr itmez yakîn**”

(K, s. 46, 11. b)

159. **hasta it-**: hastalandırmak; sağlığını bozmak.

“Sıfat-ı hüsnüñ **ider haste** Fuzûlî ne aceb

Hüsn-i güftârda ger eylese Hassan ile bahs”

(G, s. 211, 46. g., 7. b.)

160. **hâtır-nişân it-**: hatırda tutmak/kalmak; akılda tutmak.

“Nişân-ı sūret-i hūbuñ virüp bütler sūcūdında

Fesād-ı i’tikādın kâfirün **hâtır-nişân itdüm**”

(G, s. 310, 199. g., 3. b.)

161. **hayâ it-**: utanmak; çekinmek; sıkılmak.

“Nâzüklük ile gonce-i handānı iden yād

İtmez mi **hayâ** lâ’l-i dūr-efşānuñı görgeç”

(G, s. 216, 52. g., 6. b.)

162. **hayâl it-**: zihinde tasarlayıp canlandırmak.

“Kılmazam zencîr-i zülfü terkin ey nâsıh beni

Hâh bir âkil **hayâl it** hâh bir divâne dut”

(G, s. 207, 40. g., 5. b.)

“Sirişküm gör benüm ey ebr özüñden kem **hayâl itme**

Hevâ-yı ışkile biñ sence eşk-efşanlığum vardır”

(G, s. 229, 70. g., 4. b.)

“Bir **hayâl itmiş** mi zâ’f-ı rûze yâri bilmezem

Yoksa yâri görmeyüp ben gördüğümdür bir hayâl”

(G, s. 294, 173. g., 3. b.)

“Defteri a’ mâlimün hatt-ı hatâdandır siyâh

Kan töker çeşmüm **hayâl itdükçe** hevl-i mahşeri”

(G, s. 356, 276. g., 5. b.)

“Sipîhr-i pür-kevâkibden değül derde devâ mümkün

Hayâl itmen vire tiryâk-ı zehr-i gam bu haşhâşî”

(G, s. 372, 303. g., 1. b.)

“Ey hayâlün halveti nakd-i revânum mahzeni

Göz yaşı olur revân her dem **hayâl itsem** seni

Lûtf umup senden ser-i küyuñda dutdum meskeni

Gel gözüm nûru Fuzûlî tek çok ağlatma beni

İncümez mi hâtıruñ bunca figânumdan benüm”

(Muh., s. 409, 3, 17. bent)

163. **hayf it-**: üzölmek; eseflenmek.

“Ne **hayf itdüm** aña kim döne döne hayf alur benden

Nesin öldürmişüm kim lahza lahza kasd-ı cān eyler”

(K, s. 98, 30. b.)

164. **hayrân it-**: kendisine hayran bırakmak.

“Bakuban nergise bīmār gözün kıldum yād

Nergisi nāle vü efgānuma **hayrân itdüm**”

(G, s. 300, 183. g., 2. b.)

165. **hazer it-**: sakınmak.

“Dil-i pür-hūnuma yağdurma belā peygānın

Hazer it şīşeye nāgeh zarar eyler doludur”

(G, s. 246, 100. g., 3. b.)

“Dil uzadur bahs ile ol ārız-ı handāna şem’

Od çıkar ağızından **itmez** mi **hazer** kim yane şem’ ”

(G, s. 274, 145. g., 1. b.)

“Bakma ey dīde zenāhdānına mahbūblaruñ

Gezme gāfil **hazer it** düşmeyesen çāhlara”

(G, s. 344, 257. g., 6. b.)

166. **hedef-i nāvek-i müjgān it-**: kirpiklerin okuna hedef etmek; kirpik oklarına hedef yapmak.

“Gamze tīğıyle gözün göñlümi yüz pāre kılup

Her birin bir **hedef-i nāvek-i müjgān itdi**”

(G, s. 352, 269. g., 5. b.)

167. **hem-nişîn it-:** birlikte bulunmak; oturup kalkmak, arkadaş olmak.

“İktizā-yı hikmetün izhār-ı kudret kılmağa
İhtilāf-ı tab’ ile azdādı **itmiş hem-nişîn**”

(K, s. 46, 12. b.)

168. **hem-rehlik et-:** yol arkadaşlığı yapmak; yoldaşlık etmek.

“Gam yolında ben kalup gitdiyse Mecnūn yok aceb
Sayruya düşvārdur **hem-rehlik etmek** sağ ilen”

(G, s. 327, 227. g., 2. b.)

169. **heves it-:** aşırı istek duymak; özenmek; eğilimli olmak.

“Çok ışkâ **heves ideni** gördüm ki hevāsın
Terk itdi senün āşık-ı nālānuñı görgeç”

(G, s. 216, 52. g., 4. b.)

170. **hıfz it-:** ezberlemek; hafızaya almak.

“Seyr-i bağ itdüm seher gördüm açup mecmū’asın
Hıfz idüp bu matla’ı eylerdi istihzār gül”

(K, s. 70, 21. b.)

“Adli eyyāmında şeb-nem sanmañuz kim bülbülün
Akçasın koynında **hıfz itmiş** olup gam-hār gül”

(K, s. 72, 53. b.)

171. **hırām it-:** eda ile salınarak yürüme.

“Durgurma yolların yügürüp tutma ey sirişk
Ol serv **idende** nāz ile bizden yaña **hırām**”

(G, s. 313, 204. g., 5. b.)

“Yoluñda intizâr-ı makdemünle hâk olan çokdur

Hırâm it bir kadem biñ hâk-sârı ser-firâz eyle”

(G, s. 340, 250. g., 6. b.)

172. **hilâf it-:** zıt gitmek; karşı çıkmak; karşı gelmek; aykırı gitmek.

hilâf-ı reh-i şer’ it-: Şeriat yoluna muhalefet etmek; şeriata aykırı davranmak.

“Ol kazâ-hükm ki çerh **itse hilâf-i reh-i şer’**

Kıldığından anizecr ile peşimân eyler”

(K, s. 143, 26. b.)

173. **hisâr it-:** çevrelemek; kuşatmak; muhasara etmek.

“Nakd-i cân târâc-i gamdan saklamak düşvârdır

Aşk tâ seng-i melâmetden **hisâr itmez** başa”

(G, s. 189, 10. g., 6. b.)

“Kayd-ı taklîd Fuzûlî bizer bir âfetdür

Bir **hisâr ide** gör andan özünge zünnârı”

(G, s. 374, 306. g., 7. b.)

174. **hoş it-:** hoş tutmak; memnun etmek.

“Ol mâh visâliyle **hoş it** bir gice hâlüm

Ey ahter-i tâli’ koma boynuñda vebâlüm”

(G, s. 313, 205. g., 1. b.)

175. **huşk it-:** kurutmak; işe yaramaz hâle getirmek.

“Kahrı ol reng ile kim deryâ mizâcuñ **huşk ider**

Çalsa ger Mûsî-sıfat deryâya tîğ-i âb-dâr”

(K, s. 169, 11. b.)

176. **hutûr it-**: hatırlamak; akla düşmek.

“Tefâhhuş eyleseler hüsni-âkibet ehlin

Cemî hâtıra sensin **hutur iden** evvel”

(K, s. 155, 15. b.)

177. **hücûm it-**: saldırmak.

“Saf-ı uşşâk **hücûm itdi** meğer kim hüsnuñ

Lâ’l gencînesine gâliyeden çekdi hisâr”

(K, s. 166, 4. b.)

178. **hükûm it-**: hüküm/emir vermek; etkisine almak; egemenliği/etkisi altında bulundurmak; karar vermek.

“Eger **hükûm itse** hüsni-tâli’üñ bārân olur lü’lü’

Sağa minnetsiz eyler ebr ü deryâ hâsıl u vâsıl”

(K, s. 110, 20. b.)

“Revândur öyle fermânuñ ki ger hürşîde **hükûm itse**

Hilâf-i tab’esfelden olur a’lâya reftârı”

(K, s. 130, 28. b.)

“Kilk-i hükümün çekdi harf-i sâ’ir-i edyâna hat

Hükûm-i isbât itdi nefy-i sâ’ir-i edyân sağa”

(G, s. 186, 7. g., 3. b.)

“Sebkat itmişdi ciğer kanı gözüm yaşına bir dem

Işk **hükûm itdi** yine cârî ola âdet-i sâbık”

(G, s. 280, 152. g., 6. b.)

hüküm revân it-: hükümünü yürütmek; hâkimiyeti altına almak

“Câna derdüñ cisme peykânun **revân itmişdi hüküm**

Cism ile cân irtibatı olmadan muhkem henüz”

(K, s. 258, 121. g., 4. b)

hükmin it-: hükümünü vermek.

“Baña taksîr **hükmin itmişsin**

Dimek olmaz bu hükme hükme-i hatâ”

(K, s. 158, 37. b.)

179. **hürmet it-:** saygı göstermek; saygılı olmak.

“**Hürmet itdün** meye ta’zîm ile dutduñ sâki

Azzamallahu lekel-ecru alellâhi cezâk”

(G, s. 282, 156. g., 2. b.)

180. **ibtidâ it-:** başlamak.

“Kesdüñ evvel fitne başın intizâm-ı mülk için

İbtidâ-yı kâr-i hayr itdün mübârek oldu fâl”

(K, s. 117, 15. b.)

181. **îcâb it-:** gerekmek; lüzum etmek.

“Hamd-i bî-had dem-be-dem ol mübdî’-i eşyâya kim

Hilkat-i imkân vücûb-ı zâtını **îcâb ider**”

(Muk., s. 383, 22, 1. b.)

182. **ictinâb it-:** sakınmak; çekinmek; uzaklaşmak.

“Her ser-i müyumda bir baş olsa müy-i ser gibi

Kesse varın tîg-ı hûn-rîzinden **itmem ictinâb**”

(G, s. 204, 36. g., 3. b.)

“Kesme nazar cānib-i uşşākdan

Nāle-i dil-sūzdan **it ictināb**”

(G, s. 204, 37. g., 4. b.)

“Bilmeyüp bihbūdumı cevrunđen **itdüm ictināb**

Telh şerbetlerden ikrāh eyleyen bimār tek”

(G, s. 284, 158. g., 6. b.)

183. **idrāk it-**: anlamak; kavramak; algılamak.

“Jengdür āyīne-i idrāke her sūret ki var

Sen henüz ey sāde bu mazmūnı **idrāk itmedüj**”

(Muk., s. 381, 17, 2. b.)

184. **iftihār it-**: övünmek; övünç saymak.

“Tab’-ı gerdün tav’-i fermānına **itmiş iftihar**

Rahş-i devrān rāyız-i rāyına tapşurmuş inān”

(K, s. 112, 16. b.)

185. **iğne it-**: inceltmek, iğne gibi yapmak; üzmetmek; incitmek.

“Bir **iğne itdi** beni za’f-ı riştem ol kandur

Ki muttasıl tükülür çeşm-i hun-feşānumdan”

(G, s. 321, 218. g., 4. b.)

186. **ihsān it-**: iyilik etmek; bağışta bulunmak; cömert davranmak; yardım etmek.

“Yār cevr itmez baña ağıyār ta’līm itmedin

Bi’llāh ağıyār **itdügi ihsānı** yār itmez baña”

(G, s. 188, 10. g., 2. b.)

“Saņa tapşurduğum oklarını yakduñ ey dil

Zāyi’ itdüñ ne kadar kim saņa **ihsân itdüm**”

(G, s. 301, 184. g., 6. b.)

“Kamu bīmārına cānān devā-yı derd ider ihsân

Niçün kılmaz baņa dermān beni bīmār sanmaz mı”

(G, s. 349, 264. g., 2. b.)

187. **ihtilât it-**: kaynaşmak; karışmak.

“Tavruma zāhid eger sūretde eyler i’tirāz

İhtilât itsem anı şermende eyler sīretüm”

(G, s. 317, 212. g., 3. b.)

188. **ihtirâ’ it-**: yeni bir şey bulmak; türetmek.

“Deşt dutmak ādetin koymışdı Mecnūn ışkda

Şöhre-i şeh̄r olmağuş resmin ben **itdüm ihtirâ’** ”

(G, s. 274, 144. g., 2. b.)

189. **ihtirâz it-**: korkmak; çekinmek; sakınmak.

“Gözümde mesken it hār-ı müjemden **ihtirâz itme**

Gül-i handāna her dem hār yār olmak zarar virmez”

(G, s. 252, 111. g., 3. b.)

190. **ihtiyâr it-**: seçmek; katlanmak, tahammül göstermek.

“Muhabbet kılmağa izhār-i gurbet **ihtiyâr itdüm**

Ne çāre yok bu cinsüñ oldığum yirlerde bāzārı”

(K, s. 128, 12. b.)

“Eğer kılsañ i’ānet vir ihānet **ihtiyâr itseñ**

Kılur tebdīle kâbil lūtf u kahruñ mūrı vü mārı”

(K, s. 130, 29. b.)

“Terk ü tecrîd **iẖtiyâr it** kim diyâr-i ışkda

Fakr bâzârına esbâb-ı fenâdandur revâc”

(G, s. 214, 49. g., 4. b.)

“Akl yâr olsaydı terk-i ışk-ı yâr itmez midüm

İẖtiyâr olsaydı rāhat **iẖtiyâr itmez** midüm”

(G, s. 300, 182. g., 1. b.)

191. **iẖtiyât it-**: ölçülü davranmak; sakınmak; tedbiri elden bırakmamak.

“Fuzûlî tökme çok yaş **iẖtiyât it** gitmesün nāgeh

Gözüṉden sürme kim gerd-i reh-i ehl-i safâdandur”

(G, s. 238, 85. g., 8. b.)

“Cismümi yandırma rahm it yaşuma ey bağır daş

İẖtiyât it yanmasun nā-geh kurı yanında yaş”

(G, s. 265, 133. g., 1. b.)

“Ey Fuzûlî zevk-ı derd-i ışka noksan hayfdur

İẖtiyât it penbe-i dāğında merhem olmasun”

(G, s. 329, 214. g., 7. b.)

192. **ikdām it-**: sebat etmek; sürekli çalışmak.

“Ol biri tezyîn-i halvet-gāhına **ikdām idüp**

Bu biri tertîb-i eyvânına eyler imtihân”

(K, s. 100, 22. b.)

193. **iki it-**: ikileştirmek; çift hâle getirmek

“Çalışup her bir adūnı tığuş **itdükçe iki**

Her iki bir olmağa rumhuñ kılur ikdām-i tām”

(K, s. 114, 25. b.)

194. **ikrāh it-**: kerih saymak; tiksinmek.

“Kahrdan **ikrāh idenler** lutfā olmaz müstahak

Müsta’idd-i derd olanlar kâbil-i dermân olur”

(K, s. 63, 4. b.)

“Teveccüh kıl melâlet çekme **ikrah itme** kim Hak’dan

Bir âyettir nizâm-i mülk ü millet şānuña nāzil”

(K, s. 110, 19. b.)

“Āşık iseñ rind ü rüsvâlıkdan **ikrāh itme** kim

Aşk sırrın iktizā-yı devr pinhān istemez”

(G, s. 259, 124. g., 5. b.)

“Vasl yādıyle gönül söndürme āhum āteşin

Külbe-i tārundan **ikrāh itmesün** hicrān gamı”

(G, s. 372, 302. g., 6. b.)

“Kadeh dutmakdan **ikrāh itmezem** tā kim işitdüm ben

Seher bülbül dilinden gül katında gonce yanında”

(TB, s. 403, 2, 64. b.)

195. **ikrār it-**: açıkça söylemek, kesin olarak kabul etmek.

“Beni tarīkuña ihlās-i pāk ü sıdk-i dürüst

Çeküp durur ki saña cāndan **itmişem ikrār**”

(K, s. 61, 40. b.)

196. **iktisâb it-**: kazanmak; edinmek.

“Devr tavr-ı dil-küşā kilkinden **itmiş iktisâb**

Çerh mihr-i bī-riyā hulkundanitmiş müste’ar”

(K, s. 107, 22. b.)

197. **ilâc it-**: ilaç yapmak; ilaçla tedavi etmek

“Tabî’at inhirâfin gör hevâ-yı ışkdan tende

İlâc it düşmeden sâkî mizâcum istikâmetden”

(G, s. 333, 238. g., 6. b.)

198. **i’lâm it-**: bildirmek; ilan etmek

“Halka **i’lâm itmeğe** dîn-i Muhammed tâ’atin

Eyledün ol Mescid-i Aksâ’ya ta’yîn-i Bilâl”

(K, s. 117, 23. b.)

199. **iltifât it-**: gönül almak; ilgilenmek; hürmet göstermek; beğenmek; methetmek.

“Rif’at-i kadrüm **iltifât itmez**

Ger Süleymân kılursa arz-i atâ”

(K, s. 156, 11. b.)

“Gayre eyler bî-sebeb min iltifât ol nûş-leb

İltifât itmez başa mutlak nedir bilmem sebeb”

(G, s. 200, 29. g., 1. b.)

200. **iltimâs it-**: kayırmak; korumak.

“**İltimâs itdüm** sabâdan tütüyâ çekdürmeğe

Ağlama ey göz gubâr-ı dergehi nem olmasun”

(G, s. 319, 214. g., 4. b.)

201. **iltizâm it-**: gerekli görmek; kayırmak.

“Ömrlerdür katl-i a’dâdan ecel çekmiş elin

Anı divân-i kazâdan tîguş **itmiş iltizâm**”

(K, s. 114, 22. b.)

202. **îmâni tâze it-**: iman tazelemek/yenilemek.

“Makâm-i mıntaka tavfin kılup olduñ kemer-beste

Öpüp avn ü mu’in der-gâhın **itdüy tâze îmâni**”

(K, s. 90, 13. b.)

203. **imdâd it-**: yardımda bulunmak.

“İsteyüp bir çäre çok yeldüm yügürdüm her yaña

Rahm idüp bir kimse **imdâd itmedi** mutlak baña

Çâresiz kaldum mürüvvet isteyüp geldüm saña

Rahm kıl devletlü sultânım mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 5. bent)

204. **imlâ it-**: dikte etmek; yazmak; birbirine söyleyerek yazdırmak.

“Götürdü şeb-nemi ezhârdan harâret-i mihr

Şükûfe noktaların gerçi kim **ider imlâ**”

(K, s. 40, 17. b.)

205. **imtihân it-**: sınamak; mihnet çektirmek.

“Işk ehlin âteş-i hicrâna eylersin kebâb

Döne döne **imtihân itdüy** budur âdet saña”

(G, s. 190, 12. g., 5. b.)

“Bî-bekâdur neş’e-i mey zevkın **itdüm imtihân**

Hiç zevkı bâki olmaz neş’e-i dîdâr tek”

(G, s. 284, 158. g., 8. b.)

206. **inâyet it-**: yardım etmek; kayırmak; iltifat ve itibar etmek.

“Gör Fuzûlînün ruh-ı zerdinde eşk-i âlini

Perde-i idbârdutmuş sûret-i ikbâlini

Derd-mendüñdür **inâyetler idüp** sor hâlini

Rahm kıl devletlü sultânum mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 7. bent)

207. **infi'âl it-**: tepki göstermek; kırılmak; gücenmek.

“**İnfi'al itmiş** meğer sür'atte rahşuñdan senün

Kim gezer mahfi görünmez kimseye miçer sabâ”

(K, s. 57, 5. b.)

208. **inkâr it-**: reddetmek; saklamak; yadsımak.

“Eger tarîka-i hizmetde kılmışım taksîr

Ve ger kapuñda tapup behre **itmişem inkâr**”

(K, s. 62, 43. b.)

“Ârif ol sevdâ-yı ışk **inkârın itme** ey hakîm

Kim vücûd-ı halkdan ancak bu sevdâdur garaz”

(G, s. 270, 140. g., 6. b.)

“Nûrını mâh mihr-i ruhuñdan alur müdâm

İnkâr iderse şehri güvâhum durur tamâm”

(G, s. 312, 204. g., 1. b.)

inkâr-ı ışk it-: aşkı inkar etmek; aşkı reddetmek/saklamak.

“Fakîh-i medrese ma'zûrdur **inkâr-ı ışk itse**

Yok özge ilmüne inkârımız bu ilme câhildür”

(G, s. 229, 69. g., 6. b.)

209. **inkıyād it-**: boyun eğmek, tâbi olmak.

“Heft ahter **ide** emr-i pâdişāha **inkıyād**

Çār unsur ola tab’-ı pâdişāha sâz-kār”

(K, s. 83, 70. b.)

210. **inşâ it-**: kurmak; yapmak; yapı yapmak.

“Sarîr-i âb-i revânü safîr-i murg-ı çemen

Nikât-ı tehniye-i makdem **itdiler inşâ**”

(K, s. 39, 4. b.)

211. **intihâb it-**: seçmek; ayırmak; tercihte bulunmak.

“Ey vezîr-i mülk-perver kim nizâm-ı mülk için

İntihâb itmiş cemî’-i halkdan sultân seni”

(Muk., s. 381, 18, 1. b.)

212. **irsâl it-**: yollamak; göndermek.

“Bayır olmuş mülke ta’yîn itdi mi’ mâr-i hîred

Susamış gül-zâre **irsâl itdi** ebr-i nev-bahâr”

(K, s. 79, 23. b.)

213. **isti’câl it-**: sabırsızlanmak, acele etmek.

“Devlet-i cāvîd imdâdıyle fırsatdur bu gün

Sâgar **isti’câl idüp** devrandan alsa intikâm”

(K, s. 101, 29. b.)

214. **istiğnâ it-**: gönül doygunluğu göstermek; aza kanaat etmek; nazlanmak; çekinmek; yüz çevirmek; yeter bulmak.

“Bağa virmiş cihân kamu fakrın

N’ola **itsem** cihâna **istiğnâ**”

(K, s. 156, 8. b.)

“Yaka çāk ideni başmak kimi salur ayağa

Ey Fuzūlî gör anuñ **itdūği istiğnāya**”

(G, s. 338, 245. g., 7. b.)

215. **istimâ’ it-**: duymak; işitmek; dinleyerek kabul etmek.

“Hayret ilen parmağın dişler kim **itse istimâ’**

Barmağından virdüğün şiddet günü ensāra su”

(K, s. 52, 20. b.)

“Andan ne sūd kim ola mübhem ibāreti

Her yirde **istimâ’in idenler** melūl ola”

(Muk., s. 386, 33, 3. b.)

216. **istimdād it-**: yardım istemek, yardıma çağırmaq.

“Ukayl ibn-i Ebi Tālibden **istimdād idüp** himmet

Tarîk-i Kerbelāya başladuñ akrān ü a’yānı”

(K, s. 91, 18. b.)

217. **işret ü ayş it-**: yiyip içip eğlenmek; zevk sürmek; gününü gün etmek.

“Güldi gül açıldı sünbül lāle doldı jāleden

Ey hoş ol kim **işret ü ayş itmeğe** esbābı var”

(G, s. 247, 102. g., 6. b.)

218. **i’tibâr it-**: saygı göstermek; değer vermek; dikkate almak; göz önünde bulundurmak.

“Gam diyārında ecel peyki güzār itmez baña

Yok sanup varım meğer kim **i’tibâr itmez** baña”

(G, s. 188, 10. g., 1. b.)

“**İ’tibār itme** mülk-i dünyāya

İ’tibār-ı ulüvv-i şāndan geç”

(G, s. 216, 51. g., 5. b.)

“Ol hūr va’desine behişt-i visāl için

Kur’ānca **İ’tibār idübem** hāsıl-ı kelām”

(G, s. 313, 204. g., 3. b.)

219. **İ’timâd it-**: güvenmek.

“Gönlüm āhımdan terahhum sūretin gösterdi lik

Mevcden su nakşına çok **itmek** olmaz **İ’timād**”

(G, s. 224, 63. g., 3. b.)

220. **İ’tirâz it-**: karşı çıkmak; bir şeyin karşıtını söylemek.

“Kemāl-i hüsn-i meşreb āli olmakdur ta’arruzdan

Riyā ehline hem çok **İ’tirâz itmek** riyadandır”

(G, s. 237, 85. g., 7. b.)

221. **İzhâr it-**: açığa vurmak; belirtmek; göstermek.

“Sābit Hakı gül-nār ider halkı ki yokdan var ider

Bir kāndan **İzhâr ider** biñ turfa lā’l-i hoş-nümā”

(K, s. 66, 4. b.)

“Cām tut sākī ki gül-bünler gül **İzhâr itdiler**

Sen dahi bir gülbün-i ra’nāsın **İt İzhâr gül**”

(K, s. 69, 2. b.)

“Gerçi yokdur İ’tibāruñ medhin **İt İzhâr** kim

Ādet-i devr-i zamāndur hāre olmak yār gül”

(K, s. 73, 60. b.)

“Yüz fesāhat tūtī-i tab’umda muzmerdür velī

Kim tutar āyine kim **izhār idem** rāz-i nihān”

(K, s. 111, 4. b.)

“Sabā ağyārdan pinhān gamum dil-dāra **izhār it**

Habersiz yārūmi hāl-i harābumdan haber-dār it”

(G, s. 208, 42. g., 1. b.)

“İşkda sādıklık **izhār itdi** dāğın gösterüp

Gālibā dirlerdi kāzib kıldı andan ār subh”

(G, s. 218, 55. g., 6. b.)

“Belā zımnında rāhat olduğın **izhār ider** halka

Felek bī-hūde hār-ı huşkdan gül-berg-i ter virmez”

(G, s. 252, 111. g., 6. b.)

“Kimse ol bed-hūya **izhār idebilmez** hālūmi

Ey sūrūd-i nāle Taḥrīyçin sen olgıl çāre-sāz”

(G, s. 258, 122. g., 3. b.)

“**İtdüğüçün** hüsünüğe karşı kemāl **izhār** gün

Bir gün olmaz ki aḡa gerdün yetürmez bir zevāl”

(G, s. 295, 175. g., 3. b.)

“İşkdan cānumda bir pinhān maraz var ey hakīm

Halka pinhān derdüm **izhār itme** zinhār ey hakīm”

(G, s. 309, 198. g., 1. b.)

“Yāre gam-ı pinhānum **izhār idebilmezdüm**

Şādem ki revān oldı gözden ciğerüm kanı”

(G, s. 349, 263. g., 5. b.)

“Çıkdı cān kimseye **izhār idebilmem** derdüm

Nideyüm āh bu derdüñ ne ola dermānı”

(G, s. 360, 282. g., 5. b.)

“Kimdür ki gamuñ da nale-i zār itmez

Derdin saña nāle ile **izhār itmez**

Feryādına hīç kimsenüñ yetmezsın

Feryād ki feryād saña kār itmez”

(R, s. 430, 53)

“Müjgānumı ey şüh güher-bār itme

Pinhān gamumı āleme **izhār itme**

Işk ehline zulmdür vefā itmemeğın

Zinhār itme bu zulmi zinhār itme”

(R, s. 431, 60)

222. **kâ'im it-**: ayakta tutmak; sürekli hâle getirmek; değışmez yapmak.

“Gösterür her dem alāmetler kıyāmetden kadüñ

Kā'im itmiş haşr bürhānın aceb allāmedür”

(G, s. 231, 72. g., 3. b.)

223. **kabûl it-**: onamak, tasdik etmek; rıza göstermek; verilen şeyi almak.

“Fāni-i mutlakam **kabûl itmen**

Mihnet-i Hızr ile Zülāl-i Bekā”

(K, s. 156, 12. b.)

“Süret-i Şāhed-i ikbāli **kabûl itmek** için

Galibā āyine-i tab'ı mücellā eyler”

(K, s. 171, 5. b.)

“Vasf-ı Cibrîl-i emîn **itmiş kabûl-i hıdmetûn**

Sırr-ı Hak keşfine anuñla yetüp fermân saña”

(G, s. 186, 7. g., 5. b.)

“Beñzedirdüm kadd-i mevzûnuñâ fi'l-cümle eger

Cân içinde elif **itseydi kabûl-i harekât**”

(G, s. 206, 38. g., 2. b.)

“Renc çekme sıhhat için el Fuzûliden götür

Kim **kabûl-i sıhhat itmez** böyle bi-mâr ey hakîm”

(G, s. 309, 198. g., 7. b.)

“Tâ cünûn rahtın giyüp dutdum fenâ mülkin vatan

Ehl-i tecrîdüm **kabul itmen** kabâ vü pîrehen

Her kabâ vü pîrehen giysem misâl-i gonce ben

Ger senüñçün kılmasam çâk ey büt-i nâzûk-beden

Gürum olsun ol kabâ eñnümde pîrâhen kefen”

(Tah., s. 411, 1, 6. bent)

kabûl-i minnet –i Nûşirevân it-: Nuşirevân’ın minnetini kabul etmek.

“Vir sen itseydüñ **kabûl-i minnet –i Nûşirevân**

Eylemezdi hiç kim Büzürcmihr’e i’tibâr”

(K, s. 170, 16. b.)

kabûl-i nazm ü terkîb itme-: nazım ve terkip kabul etmemek.

“Lehce-i Türkî **kabûl-i nazm ü terkîb itmeyüp**

Ekser-i elfâzı nâ-merbût u nâ-hemvâr olur”

(Muk., s. 387, 35, 2. b.)

224. **kadr it-**: değer vermek; onurlandırmak; güç ve kuvvet vermek.

“Çarhdan aşurmadın yāduñla āh-ı āteşin

Kadr idüp gerdün şererden zer nisār itmez baña”

(G, s. 188, 10. g., 5. b.)

225. **kan it-**: kan gütmek/dökmek; cinayet işlemek; kana boyamak.

“Dişledümse lā’lün ey kanum döken kahr eyleme

Dut ki **kan itdüm** adālet eyle kanı kana dut”

(G, s. 207, 40. g., 2. b.)

“Berg-i gül sanma ki hün-ābe töken demde gözüm

Nice toprağa ciğer kanı salup **kan itdüm**”

(G, s. 301, 183. g., 5. b.)

“Vasl-ı hāl-i lebünji bilse idüm nā-makdūr

Ārzusunda kara bağrumı **kan itmez** idüm”

(G, s. 303, 187. g., 2. b.)

“**Kan idüp** bağrum işüm āh itme her dem ey felek

Hürmetüm dut bir iki dem kim senün mihmānunam”

(G, s. 305, 191. g., 9. b.)

“Reh-i ışkında ol gül-ruh ciğer **kan itdüğüm** bilmiş

Çeker her dem baña tığ-ı siyāset san ki kan itdüm”

(G, s. 310, 199. g., 6. b.)

226. **kâni' it-**: kandırmak; inandırmak.

“Ey vasf-ı cemâlüne tahayyür mâni’

Virmiş saña ısbât-ı kemalin sâni’

Vasluḡda cefâ-yı ta’na-i aḡyârıḡ

Hicrinde beni hayâle **itmiş kâni’** ”

(R, s. 426, 29)

227. **kânûn it-**: kanun hâline getirmek; kurallaştırmak.

“Ey Fuzûlî akıdup seyl-i sirişk aḡlayalı

Işk ehline figân itmeḡi **kânûn itdüḡ**”

(G, s. 287, 162. g., 7. b)

228. **kâr it-**: etki etmek; tesir bırakmak; fayda sağlamak; kazanç elde etmek; kazanmak.

“Işk zevkiyle hoşam terk-i nasîhat kıl refîk

Ben ki tiryâki-mizâcem zehr **kâr itmez** baḡa”

(G, s. 188, 10. g., 4. b.)

“Kimdür ki gamuḡ da nale-i zâr itmez

Derdin saña nâle ile izhâr itmez

Feryâdına hîç kimsenüḡ yetmezsın

Feryâd ki feryâd saña **kâr itmez**”

(R, s. 430, 53)

229. **karâr it-**: durmak; oturmak; tercihte bulunmak; yerleşmek; bir yerde ve bir işte karar kılmak.

“Güher tek kılma taḡyir-i tabî’at delsele baḡrıḡ

Karâr it her hevâdan olma şûr-engîz deryâ tek”

(G, s. 282, 155. g., 5. b.)

“Lahza lahza suretin görseydüm ol şîrîn lebün
Sen gibi ey Bî-sütün ben hem **karâr itmez** midüm”

(G, s. 300, 182. g., 2. b.)

“Virseydi āh-ı Mecnün feryādumuñ sadāsın
Kuş mı **karâr iderdi** başındaki yuvada”

(G, s. 344, 256. g., 2. b.)

230. **Kârûn it-**: Karun’a dönüştürmek; Karun kadar zengin etmek.

“Çeşümü eşk ile genc-i dür-i meknün itdün
Merdüm-i çeşümü ihsân ile **Kârûn itdün**”

(G, s. 286, 160. g., 1. b.)

231. **kasd it-**: amaç edinmek; niyet etmek; hedef olarak seçmek; hedef almak;
bir şeyi anlatmak istemek.

“Şehîd-i Kerbelâya su getürmek **kasdın itmişsin**
Seni elbette âlemde bu niyyet pâydar eyler”

(K, s. 152, 23. b.)

“Kıyās it şem’den vehm eyle çerhuñ inkılâbından
Kim ol baş almağa **kasd itmeyince** tâc-ı zer vermez”

(G, s. 252, 111. g., 5. b.)

“Her taraf yüz gam helāküm kasdın itmiş Tañrıçün
Bir dem ey gözden akan hün-âbe kıl pinhân beni”

(G, s. 358, 279. g., 2. b.)

kasd-ı cân it-: cana kastetmek; can almaya teşebbüs etmek.

“Hier şâmında gam **itmişdi** Fuzûlî **kasd-ı cân**
Olmasaydı merhametden dem urup gam-hâr subh”

(G, s. 218, 55. g., 7. b.)

“Ey gönül ol hancer-i müjgāna eylersin heves

Kasd-ı cān itdün bekā-yı ömrden ümmīd kes”

(G, s. 260, 126. g., 1. b.)

“Okuñ tasarruf idüp cismi **kasd-ı cān itdi**

N’olaydı rahm kılup çıkmasaydı cānumdan”

(G, s. 321, 218. g., 3. b.)

kasd-ı dil ü cān it-: gönüle ve cana kastetmek.

“Ruhsāra ser-i zülf-i perīşān itgil

Gözden gül-i ruhsārımı pinhān itgil

Bir nice perīşānları öz hāline koy

Her lahza yeter **kasd-ı dil ü cān itgil**”

(R, s. 431, 63)

232. **kat’ it-:** aşmak; yol almak; ilerlemek; yol almak; bir şeyi kesmek; öldürmek; bölmek.

“Böyle mevsim böyle sahrāyı delīl-i hayr ile

Kat’ idüp leşker Cezāyir mülkine basdı kadem”

(K, s. 135, 47. b.)

“Eşk-i āhum nefreti **kat’ itdi** ilden ülfetüm

Çizginen çevremde yā girdābdur yā girdbād”

(G, s. 224, 63. g., 4. b.)

“**Kat’ idüp** fasl-ı hazān āb-ı revān şirāzesin

Nüşa-i gül-zāruñ evrākın perīşān eylemiş”

(G, s. 268, 138. g., 3. b.)

“Nedür didüm ruh-ı sāfuñda aks-i merdüm-i çeşmüm

Didi gelmiş gemiyle Rūma deryā **kat’idüp** Hindū”

(G, s. 336, 242. g., 5. b.)

“Belā vadīsinün Mecnun’ı oldum bī-ser-ü-pā

Recāyı **kat’ idüp** hicrandan itmem kimseye şekvā

Olursan cān-ile tālib seni mahrum ide-hāşā

Eger başunda ‘aklun var-ise ey’āşık-ı şeydā

Erenlerden ümīdün kesme himmet evliyānundur

Tevekkül kıl visāl-i yāre çün virmek Hudā’nundur”

(Tes., s. 417, IV)

kat’-ı deryâ it-: denizi geçmek/aşmak.

“Nāvekin gör kim yarup eşküm dutar göz perdesin

Ey diyen Mūsā asāsı **kat’-ı deryâ itmedi**”

(G, s. 358, 280. g., 2. b.)

kat’-ı mahabbet it-: muhabbeti/sevgiyi kesmek/bitirmek.

“Gerçi ey dil yār için yüz virdi yüz mihnet saña

Zerrece **kat’-ı mahabbet itmedüñ** rahmet saña”

(G, s. 189, 12. g., 1. b.)

kat’-ı nazar it-: bakmamak; bakmayı bırakmak.

“Hem-reng-i lebüñdür diyü **kat’-ı nazar itmez**

Hun-ı ciğerümden müje-i eşk-feşānum”

(G, s. 308, 196. g., 6. b.)

kat’-ı ser-i rāh it-: yolun başını tutmak; yolu başından kesmek.

“Ey gözüm yaşı bu ser-geşteliğün terkin kıl

Serv-kāmetlere **kat’-ı ser-i rāh itme** dahi”

(G, s. 353, 270. g., 2. b.)

233. **katl it-:** öldürmek.

“Zehr-i kahruñ içmeden var ise kasduñ **katlüm it**

Āb-ı hayvān içsem öldürmek olur müşkil beni”

(G, s. 368, 296. g., 2. b.)

234. **kazâ it-:** yapmak; yerine getirmek; ifa etmek.

“Ger tuvānālīg sözüñ söyler melül **itgeç kazâ**

Her kim görsen tuvānā nā-tuvānı pīş imes”

(G, s. 260, 125. g., 4. b.)

235. **kebâb it-:** yakmak; kızartmak; kavurmak.

“Ben subh u şām idüp dūd-i dil-i sūz-nāk ile

Bağrın **kebâb idüp** virürem çerhe inkılāb”

(Muk., s. 377, 2, 1. b.)

236. **kem it-:** eksik/noksan/kötü etmek; eksikli hâle getirmek; mahrum bırakmak; ayarı düşük hâle getirmek.

“Zamāne üzre görür sāye-i adāletünjı

Revā mıdur ki **ide** sāye-i adāleti **kem**”

(K, s. 121, 31. b.)

“Yā Nebī lütfuñ Fuzüliden **kem itme** ol zamān

Kim olur teslīm miftāh-ı der-i gufrān saña”

(G, s.187, 7. g., 9. b.)

“Toprağdan götür beni ey eşk-i lāle-gün

Başumdan **itme** sāyeñi **kem** ey habāb-ı hūn”

(G, s. 331, 235. g., 1. b.)

“Ten bozuldı eşk-i çeşm-i hun-feşānumdan benüm

Göydü cān göñlümdeki sūz-ı nihānumdan benüm

Tā eser var cism ü cān-ı nā-tüvānumdan benüm

Gam **kem itmez** göz ü göñlüm cism ü cānumdan benüm

Bu başumdan savulup ol gitse yanumdan benüm”

(Muh., s. 409, 3, 13. bent)

237. **ker it-**: sağır etmek; duyamaz duruma sokmak.

“Çeşm-i hūr-şīdi sinān ü rumh-i hun-hār itdi kūr

Gūş-i gerdūn sadā-yı nāy-ı rüyīn **itdi ker**”

(K, s. 137, 69. b.)

238. **kerem it-**: bağış yapmak; iyilikte bulunmak; cömertlik etmek; bağış yapmak.

“**Kerem it** göñlümi vir gayr ile bāzār iderem

Sen saña ben baña āzār ile olmaz bāzār”

(K, s. 166, 12. b.)

“Çıkmış ol şūh bu gün kim tōke kanın gözümün

Girme ey göz **kerem it** kanuma zinhār benüm”

(G, s. 306, 192. g., 6. b.)

“Sākī **kerem it** şarāb-ı gül-fām yürüt

Gül-fām şarāba virme ārām yürüt

Bezm içre habāb-ı eşk-i gül gūnumdan

Bij cām yürütme leb-be-leb cām yürüt”

(R, s. 432, 65)

239. **kesb it-**: kazanmak, edinmek; çalışarak elde etmek.

“V’er melek hem tapsa ayn-i iltifātından nazar

Akl-ı kāmīl **kesb idüp** elbette bir insān olur”

(K, s. 64, 18. b.)

“Turfa reyāhin ser-be-ser **kesb itdi** itr-i müşg-ter

Hulk-i Hasenden bir eser gül-zāre göstergeç sabā”

(K, s. 67, 16. b.)

“Şāh-i dīn Sultān Süleymān-i sa’ādet-mend kim

Kesb ider hulk-i hūşından nüzhet-i etvār gül”

(K, s. 72, 43. b.)

“Bulup sūdun seferden **kesb idüp** ser-māye-i işret

Dönüp mülküne her menzilde bir tedbīr-i bezm eyler”

(K, s. 84, 4. b.)

“Göz açdı ıkd-i şeb-nemden tarāvet **kesb ider** nergis

Arak kurtardı terdrīc ile ol bīmārı hicrāndan”

(K, s. 160, 7. b.)

“Safā **kesb itdi** hūsn-i istikāmet eyledi hāsıl

Mizāc-ı mülk-i ālem i’tidāl-i ahd-i devrāndan”

(K, s. 160, 8. b.)

“Lāfz-ı pākinden **ider** hüsni-ı ibāret **kesbin**

Felek ahkām-ı kaderden ne kim imlā eyler”

(K, s. 173, 32. b.)

kesb-i irfân it-: irfan/bilgi kazanmak.

“Sarf-ı nakd-i ömr idüp ben **kesb-i irfân itmişem**

Ehl-i dünya hem kemāl-i cehl ile tahsîl-i māl”

(Muk., s. 389, 40, 1. b.)

240. **keşf it-:** bulmak; keşfetmek; sezmek; tahmin etmek; meydana çıkarmak.

“**Keşf itmeğe** esrâr-i Hak açmış semen sîmin varak

Virmiş aña güyâ sabak ilm içre şâh-i dîn Rızâ”

(K, s. 67, 22. b.)

keşf-i esrâr it-: sırları keşfetmek; gizli olanı açığa çıkarmak.

“Ben nihân-hâne-i uzletde iken fakr benüm

Keşf-i esrârum idüp âleme rüsvâ eyler”

(K, s. 174, 53. b.)

241. **keştî-i Nûh it-:** Nuh’un gemisi hâline getirmek.

“Hücûm-ı gamda baña anı itdi zevrak-ı mey

Kim **itmedi** anı tûfân olanda **keştî-i Nûh**”

(G, s. 218, 54. g., 3. b.)

242. **keyl it-:** kile ile ölçmek.

“Ay ü günden **keyl idüp** halkı dutup şâhid virür

Nürunu peymâne peymâne alur andan gubâr”

(K, s. 82, 62. b.)

243. **kıyâs it-**: karşılaştırmak; mukayese etmek.

“**Kıyâs it** şem’den vehm eyle çerhuñ inkılâbından
Kim ol baş almağa kasd itmeyince tâc-ı zer vermez”

(G, s. 252, 111. g., 5. b.)

244. **kızıl it-**: bir şeyin rengini kızıl yapmak; kızılaştırmak.

“Lâle-reng itdi gözüm kan ile hâk-i derüñi
Kîmyâ-gerdür **ider** gördüğü toprağı **kızıl**”

(G, s. 296, 176. g., 2. b.)

245. **kisvetin zer-beft it-**: elbisesini sırmalı kumaştan yapmak; sırmalı kumaştan elbise giymek.

“Ehl-i haşmet **kisvetin zer-beft ider** bilmez kim ol
Bağ-ı cem’iyyet bahârına hazânı pîş imes”

(G, s. 260, 125. g., 3. b.)

246. **kubbe it-**: kubbe meydana getirmek; gökyüzüne dönüştürmek.

“Çarh kalkanını zerrîn **kubbe itmiş** mihirden
Mâh-ı nev tîğın şafakdan eylemiş gül-gün niyâm”

(K, s. 113, 10. b.)

247. **kullâb it-**: çengele çevirmek; kanca hâline getirmek.

“Meyde muzmer eyleyüp keyfiyyet-i tagyîr-i hâl
Sîm-berler zülfüñi cân kaydına **kullâb ider**”

(Muk., s. 383, 22, 4. b.)

248. **kurbân it-**: kurban kesmek; gözden çıkarmak; feda etmek.

“Cân gamuñ çekmiş idi var idi boynumda hakı

Bu anuñ ecri idi kim saña **kurbân itdüm**”

(G, s. 301, 184. g., 4. b.)

“Ey ecel cān tama’ın itme Fuzūliden kim

Bir kemān-ebrūya çokdan anı **kurbân itdi**”

(G, s. 353, 269. g., 7. b.)

249. **la’l-i handân it-**: gülen dudağa döndürmek/sevgilinin gülen kırmızı dudağına dönüştürmek.

“Dürr-i şeb-nem saçdı rengin berg-i gülden her taraf

La’l-i handân itdi hüblar kimi gevher-bār gül”

(K, s. 69, 12. b.)

250. **lâf it-**: söz söylemek; konuşmak; lakırdı etmek; dedikodu konusu yapmak.

“Dün Fuzūlî arızuñ görgec revān tapşurdı cān

Lâf idüp dirdi ki cānum var emānet-dār imiş”

(G, s. 264, 130. g., 7. b.)

lâf-i hüsn it-: güzel laf etmek; güzel söz söylemek; övünmek.

“Serv **lâf-i hüsn ider** göster kıyāmuñ men’ kıl

Baş çeken ser-keşlerün def’ine vācibdür kıyām”

(K, s. 113, 5. b.)

251. **lâl it-**: dilsiz hâle getirmek; söz söyleyemez duruma düşürmek; susturmak.

“Öyle kim fasl-i hazān bülbüli **lâl itmiş** iken

Şevk-i nezzāre-i gül zevkıyle gūyā eyler”

(K, s. 174, 45. b.)

“Rüzgārın tīre bahtın kara nutkın **lāl idüp**

Mātem-i gül bülbüli zāg ile yeksān eylemiş”

(G, s. 268, 138. g., 5. b.)

252. **lāle-gûn it-**: lale rengini vermek; lale kırmızısına boyamak.

“Lebüñ aksi gözüm yaşını mey tek **lāle-gûn itdi**

Zenehdānuñ murādum dost-kāmın ser-nigûn itdi”

(G, s. 366, 292. g., 1. b.)

253. **lāle-reng it-**: lale rengini vermek; kırmızılaştırmak.

“**Lāle-reng itdi** gözüm kan ile hāk-i derüñi

Kīmyā-gerdür ider gördüğü toprağı kızıl”

(G, s. 296, 176. g., 2. b.)

254. **leşker cem’i it-**: asker toplamak.

“**İtmek** olmaz böyle **leşker cem’ini** tedbīr ile

Yār u yaver olmasa tevfiķ u te’yīd-i İlāh”

(K, s. 133, 15. b.)

255. **lutf it-**: bağışlamak; ihsan etmek; vermek; hoşça davranmak; iyilik etmek; bildirmek; izin vermek.

“Sabā **lutf itdün** ehl-i derde dermāndan haber virdün

Ten-i mecrūha cāndan cāna cānāndan haber virdün”

(G, s. 291, 170. g., 1. b.)

“Şifā **lutf it** dil-i bīmāra la’l-i nūş-handünden

İğen hem olma ey bī-derd gāfil derd-mendünden”

(G, s. 330, 233. g., 1. b.)

“Dem-be-dem cānumı ey derd ü belā incitmeᅇ

Lūtf idüᅇ bir iki dem kim size mihmāndur bu”

(G, s. 335, 241. g., 4. b.)

“Cemā’at izdihāmı mesceide salmış küdüretler

Küdüret üzre **lutf it** bir küdüret hem sen arturma”

(G, s. 340, 249. g., 5. b.)

“Şarāb-ı nāba **lutf it** muhtesib kahrıyle çok bakma

Mükedder kılma aks-i tūreden cām-ı musaffāyı”

(G, s. 350, 265. g., 5. b.)

“Ey perī-veşler cefā resmin unutmaᅇ **lutf idüᅇ**

Eylemeᅇ bed-hū cefā mu’tādı olmuş göᅇlümi”

(G, s. 359, 281. g., 2. b.)

256. **lü’lü’-i hoş-âb it-**: parlak inciye dönüştürmek.

“Dün subh-dem ki lāle vü nesrīn salup nikāb

Gül çehresinden aldı sāba perde-i hicāb

Gül-zāra çıkdı seyr ile ol reşk-i āfitāb

Şeb-nem nisārın **itdi** yüküş **lü’lü’-i hoş-âb**

Bunlar nedür ne dürr-i Adendür didüm didi

Ebsem Fuzūlī eşk-i revānuᅇ durur senüᅇ”

(Müs., s. 413, 7. bent)

257. **magbūn it-**: aldatmak; kandırmak; şaşkına çevirmek.

“Cānum alduᅇ mey içün sāki içirdüᅇ baᅇa kan

Dād elüᅇnden ki beni āl ile **magbūn itdüᅇ**”

(G, s. 286, 160. g., 3. b.)

258. **mahrûm it-**: yoksun bırakmak.

“Nice mahrem eyledüñ şem’i beni **mahrûm idüp**

Ben senüñ bezmünde nakd-i cân nisâr itmez midüm”

(G, s. 300, 182. g., 3. b.)

“Ey beni **mahrûm idüp** bezm-i visâlınden müdâm

Gayri hân-ı iltifâtı üzre mihmân eyleyen”

(G, s. 324, 222. g., 2. b)

“Belâ vadîsinün Mecnun’ı oldum bî-ser-ü-pâ

Recâyı kat’ idüp hicrandan itmeme kimseye şekvâ

Olursan cân-ile tâlib seni **mahrûm ide**-hâşâ

Eger başunda ‘aklun var-ise ey’âşık-ı şeydâ

Erenlerden ümîdün kesme himmet evliyânundur

Tevekkül kıl visâl-i yâre çün virmek Hudâ’nundur”

(Tes., s. 417, IV)

259. **mahv it-**: yok etmek, bozmak, yıkmak, ortadan kaldırmak; harcamak.

“Zebân oldukça bir dem gitmesün zikrûñ zebânımdan

Hayâl-i hidmetüñ **mahv itmesün** Hak levh-i cânımdan”

(K, s. 87, 44. b.)

“Göz hatıñdan merdümüñ **mahv itmedin** bulmaz murâd

Zâyi’ eyler hüsnüñü hatıñ sevâd üzre sevâd”

(G, s. 224, 63. g., 1. b.)

260. **mahzûn it-**: üzüntü vermek; tasalandırmak.

“Ey ki hicrânıñ dil-i efgâra salmış ıztırâb

Firkatüñ te’sîri **itmiş** cânı **mahzûn** cismi zâr”

(K, s. 178, 26. b.)

“Söyledün kim dutaram şād gönüllerde makām

Şād iken bu söz ile gönlümi **mahzūn itdün**”

(G, s. 287, 162. g., 4. b.)

261. **makām it-**: makam hâline getirmek; bulunulan yer yapmak; mevki olarak görmek; konum vermek; yer etmek; makama dönüştürmek; makamla söylemek.

“Yine kıldı sabā gül-zāre da’vet bülbül-i zārı

Yine kumrī **makām itdi** fezā-yı sahn-i gül-zārı”

(K, s. 128, 1. b.)

“Sen **makām itmediğün** ma’bede ābidlerden

Kim ki me’va-yı melāik dise bühtān eyler”

(K, s. 144, 36. b.)

“Perde-i çeşmüm **makām itmişdi** bir tersā-beçe

Olmadan mehd-i Mesīhā dāmen-i Meryem henüz”

(G, s. 258, 121. g., 6. b.)

262. **makbūl it-**: beğenilmek; muteber sayılmak; geçerli sayılmak; kabul edilir hâle getirmek; kabul etmek.

“Hoş geçer nezzāre-i hüsnüñle ömrüm var ümīd

Kim **ide makbūl** der-gāhın beni hüsn-i ma’āş”

(G, s. 265, 133. g., 1. b.)

“Ola kim **makbūl ide** özr ü günāhumçün bilür

Kim amel teklīfini cem’iyyet-i esbāb ider”

(Muk., s.383, 22,6.b.)

263. **ma'lûm it-**: bilinir kılmak; açıklamak; belli hâle getirmek.

“Hevâ-yı bağdan **itdüm** bu hikmeti **ma'lûm**

Ki i'tidâldedir sıhhat-i havâs ü kuvâ”

(K, s. 40, 25. b.)

“Yamanlık yahşılık keyfiyyetin **ma'lûm iden** âkil

Yamanlık idene yahşılık itmezse yaman eyler”

(K, s. 96, 8. b.)

264. **manzûr it-**: görülen olmak; görünür hâle getirmek; beğenilmek.

“Aldı gül-zar içre su aks-i izar-ı âlûñi

Çekdi güller her taraf **manzûr idüp** timsâlûñi”

(G, s. 348, 262. g., 1. b.)

265. **mecrûh it-**: yaralamak; incitmek; kırmak.

“Müdâm çeşmüme kan doldurur hadeng-i gamuñ

Yuva başumda dutan kuşları **idüp mecrûh**”

(G, s. 218, 54. g., 4. b.)

266. **medâr it-**: dönmek; devretmek; yörüngede dönmek.

“Binâ-yı devletüñ tâ devr-i gerdün-vâr var olsun

Medâr itdükçe âlem devletüñ âlem-medâr olsun”

(K, s. 86, 36. b.)

“İsterüm dâ'im görem dîdaruñ ammâ n'eyleyüm

İhtiyârum yok benüm re'yümce çerh **itmez medâr**”

(K, s. 178, 27. b.)

267. **mekân it-**: yerleşmek; yer edinmek.

“Sitem-i ta’na-i agyâre değüldüm vâkıf

Yoksa yârin ser-i küyında **mekân itmez** idüm”

(G, s. 303, 187. g., 6. b.)

268. **melûl it-**: üzgün/kırgın/bıkkın hâle getirmek; üzüntü vermek; boynunu bükme.

“Ey Fuzûlî revîş-i akl **melûl itdi** beni

Sehv kıldum ki cünûn derdine dermân itdüm”

(G, s. 301, 183. g., 7. b.)

“Reviş-i silsile-i dehr **melûl itdi** bizi

Nice bir dehrde evzâ’ı mükerrer görelüm”

(Muk., s. 383, 21, 3. b.)

269. **memnûn it-**: sevindirmek; hoşnut etmek; zevk vermek.

“Ahd kıldıuñ ki cefâ kesmeyesin âşıkdan

Âşıkı va’de-i ihsân ile **memnûn itdüñ**”

(G, s. 287, 162. g., 5. b.)

270. **men’ it-**: mani olmak; engellemek; yasaklamak.

“Nesîm vâkıf olup bu fesâdı **men’ itti**

Ki ey gürûh-ı perîşân dutuñ tarîk-i hüdâ”

(K, s. 42, 45. b.)

“Bırakdı jeng mir’ât-ı serâba sebze-i sahrâ

Nem-i hâk **itdi** rahş-ıgird-bâdı **men’** cevlandıñ”

(K, s. 160, 12. b.)

“Cennet için **men’ iden** āşıkları dīdārdan

Bilmemiş kim cenneti āşıkların dīdār olur”

(G, s. 238, 86. g., 2. b.)

“Hüb-süretlerden ey nāsih beni **men’ itme** kim

Pertev-i envār-ı hurşīd-i hakīkatdür mecāz”

(G, s. 258, 122. g., 6. b.)

“Baña zulm-i sarīh ol kāfir eyler kimse **men’ itmez**

Fuzūlī küfr olur mu ger disem yokdur müselmānlıĝ”

(G, s. 277, 148. g., 5. b.)

“Temāşā-yı cemālünden nazar ehlini **men’ itme**

Ne sūd ol hüb yüzden kim aña kılmaz nazar’ āşık”

(G, s. 280, 153. g., 3. b.)

“İşk sevdāsından ey nāsih beni **men’ itme** kim

Yok imiş aklın senün yahşı nasīhat virmedün”

(G, s. 288, 164. g., 2. b.)

“Bu mıdur rahmün ki hālün eyler iken kasd-ı cān

Çıkdı hattın kim anı **men’ ide** ruhsat virmedün”

(G, s. 288, 164. g., 5. b.)

“Āşıkı rüsvā görüp **men’ itme** ey nāsih beni

Münkir-i takdir-i āsār-ı ilāhi olmagıl”

(G, s. 297, 178. g., 6. b.)

“Ey Fuzūlī çok melāmetden beni **men’ itme** kim

Ben nihāl-i gülşen-i derdem melāmetdür berüm”

(G, s. 308, 195. g., 7. b.)

“Dil kişverini gâret iderlerdi hüblar

Men’ itmeseydi şahne-i şevkuñ himāyeti”

(G, s. 353, 271. g., 3. b.)

“Cevr ile ol müdām **men’üm idüp**

Reh-i zühd ü salāha rehberdür”

(Muk., s. 390, 42, 2. b.)

271. **menzil it-**: menzil hâline getirmek; konaklama yeri hâline getirmek; ulaşılabacak yer olarak görmek; hedef hâline getirmek.

“Efâzıl buk’a buk’a hāk-i pākin **menzil itmişler**

Nazar kıl safha safha levhine gör kim ne defterdür”

(K, s. 125,7. b.)

Cān çıksa **menzil itmeğe** ev dut habābdan

Ey göz yaşı ki kasd-ı binā-yı ten eyledün

(G, s. 288, 163. g., 6. b.)

“Ruhsāra nokta koymak resm-i hat olmasaydı

Düşmezdi **menzil itmek** ruhsāruñ üzre hāle”

(G, s. 343, 254. g., 2. b.)

“Belādur şerhlerde ben gibi rüsvā-yı ışk olmak

Ne hoş Ferhād u Mecnūn **menzil itmiş** küh u sahrāyı”

(G, s. 367, 294. g., 4. b.)

272. **merdûd it-**: atılmış/reddedilmiş/geri çevrilmiş duruma getirmek.

“Ey feyz-i vücûd meşhed-i cûd saña
V’ey şâhid-i cûd her ne mevcûd saña
Ümmîd-i kabul-i i’timâd-ı keremün
Merdûdını **itmiş** yine **merdûd** saña”

(R, s. 424, 19)

273. **merdüm it-**: gözbebeği yapmak; gözbebeği hâline getirmek.

“Sey l-i hûn hâlûñ hayâliyle bozup göz merdümün
Merdüm itmiş çeşm-i hûn-bâra hayâl-i hâlûñi”

(G, s. 348, 262. g., 4. b.)

merdümlük it-: adamlık etmek; gözbebeği görevini üstlenmek.

“Göreyüm çok yaşasun dîde ki **merdümlük idüp**
Gam hücumında beni eşk ile pinhân itdi”

(G, s. 353, 269. g., 6. b.)

274. **merfû it-**: kaldırmak; hükümsüz bırakmak; ortadan kaldırmak; yükseltmek.

“Salâh ü i’tidâli devr **merfû’ itdi** ezdâda
Fesâd ü ihtilâfi devr merfû itdi erkândan”

(K, s. 160, 9. b.)

275. **mesken it-**: yerleşmek; oturmak; ikamet etmek.

“Gözümde **mesken it** hâr-ı müjemden ihtirâz itme
Gül-i handâna her dem hâr yâr olmak zarar virmez”

(G, s. 252, 111. g., 3. b.)

“**Mesken itmiş** yār mār-ı zülfi çeşmüm rahnesin

Pend vermen kim anı andan çıkarmaz biñ füsün”

(G, s. 320, 215. g., 4. b.)

276. **mest it-**: sarhoş etmek; kendinden geçirmek.

“**Mest-i hāb-ı nāz idüp** ol cem’ it dil-i sad-pāremi

Kim anuñ her pāresi bir nevk-i müjgānuñdadur”

(G, s. 228, 67. g., 5. b.)

277. **meşk it-**: alıştıрма yapmak; çalışmak; ders almak; öğrenim görmek.

“Ma’ siyet dersin yeter tekrār kıl dönder varak

Özge harfin **meşkin it** evvelki unvānı unut”

(G, s. 207, 39. g., 6. b.)

“Dem-ā dem kilik-i müjgān ile tıfl-ı merdüm-i çeşmüm

Hat-ı sevdā-yı hālūñ **meşk ider** levh-i hayāl üzre”

(G, s. 343, 255. g., 6. b.)

278. **meyl it-**: ilgi duymak; eğilmek; istemek; yönelmek.

“Cife-i dünyāya çok **meyl itmedüm** kerkes kimi

Bir hümā-tab’ım gidā besdur baña bir üstühān”

(K, s. 111, 3. b.)

“Baña ben oldıgum menzilde rāhat **meyl idüp** gelmez

Düşüp zahmetlere nā-çār ben oldum taleb-kārı”

(K, s. 128, 7. b.)

“**Meyl ider** hizmetüñe devlet-i tevfiķ tapup

Kim ki Hakdan taleb-i rütbe-i irfān eyler”

(K, s. 144, 35. b.)

“Ve ger göz merdümü bustān temāşāsına **meyl itse**

Anuñçündür ki tarih-i bezmin ala seyr-i bustāndan”

(K, s. 161, 22. b.)

“İşit derd-i dilim efsāne-i Mecnūna **meyl itme**

Kim ol efsāneden hem aňlanan mutlak bu mazmündür”

(G, s. 240, 90. g., 4. b.)

“Hublar mihrāb-i ebrūsuna **meyl itmez** fakīh

Ölse kāfirdür müselmānlar aña kılman namāz”

(G, s. 258, 122. g., 2. b.)

“Hūblar āşika **meyl itmedüğün** bilse idim

Özümi ışk ile rüsvā-yı cihān itmez idüm”

(G, s. 303, 187. g., 3. b.)

“Kıl sevāb ey göz töküp kan vākıf it gāfilleri

Meyl idenler ışka bilsünler ciğer kan olduğın”

(G, s. 328, 229. g., 3. b.)

“Yār salmazsa Fuzūlī saña meylin ne acep

Nice **meyl itmek** olur sen kimi bir rüsvāya”

(G, s. 337, 244. g., 7. b.)

meyl-i âşiyân it-: kuş yuvasına meyletmek/yönelmek.

“Alandan sonra saydın şād **meyl-i âşiyân itmek**

Nice kim feth idüp mülk-i Firengi server-i gāzi”

(K, s. 84, 8. b.)

meyl-i mescid it-: mescide yönelmek.

“Muhtesib Tanrı için gel başa çok virme azâb

Meyl-i mescid mi **ider** mey-kedeler evbâşı”

(G, s. 365, 291. g., 5. b.)

meyl-i nigâristân-i Rûm it-: Anadolu nigaristanına (güzellerle dolu yer) ilgi duymak-yönelmek.

“Safâ vü zevk ile **meyl-i nigâristân-i Rûm** itmiş

Hilâfet tahtını müstakdim-i feyz-i kudüm itmiş”

(K, s. 84, 9. b.)

279. **mezâhir it-:** görünür kılmak; ortaya çıkmasını/görünmesini sağlamak.

mezâhir-i eser-i rahmet it-: rahmet eserinin görüldüğü/ortaya çıktığı yere dönüştürmek.

“**Mezâhir-i eser-i rahmet** itdi her tarafı

Kemâl-i kudret-i Hak fenzurü ülû'l- ebsâr”

(K, s. 122, 6. b.)

mezâhir-i ümmîd ü bîm it-: Ümit ve korkunun belirmesini sağlamak; ümit ve korkuyu görünür hâle getirmek.

“Sensin kılan **mezâhir-i ümmîd ü bîm** idüp

Müsânın ilm genci asâsını ejdehâ”

(G, s. 195, 21. g., 3. b.)

280. **mezmûm it-:** ayıplamak,kötülemek.

“Ey ki âlemde mahabbet adını **mezmûm** idüp

Her zamân bir mâh-ruhsârı olursın mâ'ili”

(Muk., s. 380, 14, 1. b.)

281. **minnet it-**: boyun eğip yalvarmak; kendini küçülterek yardım istemek; gördüğü iyilik nedeniyle memnuniyet ifade etmek.

“Bülbüle **minnet idüp** dün dir idi bād-i bahār

Kim benüm vāsıta-i revnak-ı mülk-i ālem”

(K, s. 140, 14. b.)

282. **mu’āf it-**: muaf tutmak; bağışlamak; affetmek; ayrıcalık tanımak.

“Kātil-i ābā vü ecdāduñ **mu’āf itmez** seni

Umma andan dostluk resmin ki düşmendür saña”

(Muk., s. 387, 34, 2. b.)

283. **mu’attar it-**: ıtırlamak; güzel kokulu hâle getirmek.

“Dimāğı **itdi mu’attar** hevā-yi gāliye-bū

Hevāyı kıldı mu’anber sehāb-i gevher-bār”

(K, s. 112, 11. b.)

284. **mu’cem it-**: noktalamak; nokta koymak.

“Ukūd-i şeb-nem ile rüz u şeb harāret-i mihr

Hutūt-i sebzeyi geh mühmel **ide** geh **mu’cem**”

(K, s. 119, 6. b.)

285. **muhtâc it-**: muhtaç duruma düşürmek; ihtiyaç duyduğu şeylerden yoksun bırakmak.

“Saña bir söz diyince geçdi ömrüm hasbeten-lillāh

Sū’ālüm kām-ı dil virmekde **muhtâc itme** tekrāra”

(G, s. 342, 253. g., 2. b.)

muhtâc-i kıtâl it-: katle muhtaç bırakmak; savaşı arar duruma sokmak.

“Tîguş ister rezm ide başlar kese kanlar döke

Re’yüñ **itmez** düşmenüñ fethini **muhtâc-i kıtâl**”

(K, s. 118, 30. b.)

286. **mukayyed it-:** bağlamak.

“Jâle taşından göğemezdi teni gül-bünlerüñ

Gül-şeni zencîre **itmezdi mukayyed** cüy-bâr”

(K, s. 106, 9. b.)

287. **mûnîs-i cân it-:** cana yakın hâle getirmek; cana uygun bulmak; sevimli/sempatik görmek.

“Fuzûlî ihtilât-ı merdüm-i âlemden ikrâhum

Perî-veşler hayâlin **mûnîs-i cân itdügümdendür**”

(G, s. 243, 95. g., 7. b.)

“Dehenüñ şevkîni cân-süz gümân itmez idüm

Yoksa bir dem anı ben **mûnîs-i cân itmez** idüm”

(G, s. 303, 187. g., 1. b.)

288. **murâd it-:** dilemek; istemek.

“Vücüd hıfzımı lutfuñ eğer **idinse murâd**

Binâ-yı feyz ile mesdûd olurdı râh-ı adem”

(K, s. 121, 29. b.)

“Kazâ her kişverüñ ehline cem’iyyet **murâd itse**

Aña elbette bir dâñâ-yı kâmil şehr-yâr eyler”

(K, s. 151, 11. b.)

289. **mutālebe it-:** istemek; talep etmek; iddia etmek.

“Lutf senden baña münāsib iken

Benden **itmek mutālebe** ne revā”

(K, s. 159, 42. b.)

290. **mu'tekid it-:** inanmak; bağlanmak; inançlı olmak.

“Ol zamandan kim beni ahlākun **itmiş mu'tekid**

Hak bilir virdim du'ā-yi devletindir her zamān”

(K, s. 112, 23. b.)

291. **muztarib it-:** ıstırap çektirmek; üzme; acı vermek.

“Va'de-i vasl ile ey gül-ruhlar **itmeñ muztarib**

Mihnet-i hicrānile ārām bulmuş gönlümü”

(G, s. 359, 281. g., 3. b.)

292. **müheyyâ it-:** hazırlamak; hazır hâle getirmek.

“Pençe-i berg-i çenār **itmiş müheyyâ** şāneler

Anlamış gūyā ki sünbül kākülünün tābi var”

(G, s. 247, 102. g., 2. b.)

293. **mühmel it-:** noktasız hâle getirmek; nokta koymamak..

“Ukūd-i şeb-nem ile rüz u şeb harāret-i mihr

Hutūt-i sebzeyi geh **mühmel ide** geh mu'cem”

(K, s. 119, 6. b.)

294. **mülzem it-:** susturmak; susmaya mecbur bırakmak; lüzumsuz hâle getirmek.

“Fesād-i ta'nesin insāna eyleyen meleği

Ger **itmeseydi** senin hüsn-i sīretüñ **mülzem**”

(K, s. 120, 22. b.)

295. **münevvir it-**: aydınlık veren, ışıtan hâle getirmek.

“Yeter ey felek bu cefâ yetür men-i zâra serv-i revânumı

Meh-i tal’atıyle **münevvir it** dil ü dîde-i nigerânumı”

(G, s. 373, 305. g., 1. b.)

296. **müselmân it-**: müslüman yapmak; doğru yola getirmek.

“Kıldı mihrâba kaşuñ fikri fakîhi mâ’il

Gör nice kâfiri ol va’z **müselmân itdi**”

(G, s. 352, 269. g., 4. b.)

297. **müstakdim it-**: çok kimsenin ayak bastığı/önemli ve önde gelen yer hâline getirmek.

müstakdim-i feyz-i kudüm it-: çok ayak basılan bereketli/itibarlı/önde gelen bir yere dönüştürmek.

“Safâ vü zevk ile meyl-i nigâristân-i Rûm itmiş

Hilâfet tahtını **müstakdim-i feyz-i kudüm itmiş**”

(K, s. 84, 9. b.)

298. **müstakîm it-**: dosdoğru/düzgün bir hâle getirmek; bir işi hilesiz/aldatmadan yapmak.

“Fuzûlînüñ tarîk-ı nazma tab’ın **müstakîm itmiş**

Hayâl-i kâmetüñ kim bir elifdür i’tidâl üzre”

(G, s. 343, 255. g., 7. b.)

299. **müste’ar it-**: örtmek; eğretilemek; örtülü olarak almak; takma isim almak.

“Devr tavr-ı dil-küşâ kilkinden itmiş iktisâb

Çerh mihr-i bî-riyâ hulkundan **itmiş müste’ar**”

(K, s. 107, 22. b.)

300. **müşg-fâm it-:** misk renkli yapmak; siyah renge döndürmek; siyahlaştırmak.

“Rāyetin bir cānibinden eyleyüp gerdün hırām

Gerd-i leşkerden ruhın gerdünuñ **itdi müşg-fām**”

(K, s. 133, 25. b.)

301. **müyesser it-:** kolayca elde etmek; kolaylıkla sağlamak.

“Devr-i felek **müyesser idüpdür** murādumı

Güyā ki tālib-i güherem kāne yetmişem”

(G, s. 302, 185. g., 6. b.)

“Müdām düşmen aña söylerem ki mālüm alup

Baņa **müyesser ider** ni’met-i ferāgat-i bāl”

(Muk., s. 384, 23, 3. b.)

302. **nâ’ib it-:** vekil etmek; vekâlet vermek.

“Ki Süleymān-ı zamān Āsaf’ı **itdi nâ’ib**

Oldu ser-asker-i Keyhusrev-i devrān Rüstem”

(K, s. 140, 22. b.)

303. **nakl it-:** iletmek; aktarmak; duyurmak, rivayet etmek.

“Āb levhi üzre çekmiş mevcden mastar sabā

Sebzedden **nakl itmeğe** vâsf-i hat-i dil-ber sabā”

(K, s. 57, 1. b.)

304. **nakş it-:** süslemek; işlemek; nakış yapmak.

“Mazharı her hikmetün sensin ki kill-i kudretün

Safha-i eflāke **nakş itmiş** hutüt-ı ahteri”

(G, s. 356, 276. g., 2. b.)

305. **nâle-i zâr it-**: ağlayıp inlemek.

“Kimdür ki gamuñ da **nâle-i zâr itmez**

Derdin saña nâle ile izhâr itmez

Feryâdına hîç kimsenüñ yetmezsın

Feryâd ki feryâd saña kâr itmez”

(R, s. 430, 53)

306. **nasîb it-**: bir şeye kavuşmayı sağlamak; fırsat vermek; eriştirmek; ulaştırmak.

“Böyle kim tevfik-i Hak nusret **nasîb itmiş** saña

İktisâb-i rif’at ü ikbâle düşmişdür mecâl”

(K, s. 118, 31. b.)

nasîb itme-: fırsat vermemek; eriştirmemek; ulaştırmamak.

“Bir gün bize sa’âdet-i vasl **itmedüñ nasîb**

Bizden götür nuhûsetüñ ey tâli-i zebûn”

(G, s. 331, 235. g., 5. b.)

307. **nâ-tüvân it-**: zayıflatmak; güçsüz/kuvvetsiz/takatsız/mecalsiz bırakmak.

“Derd-i hicran **nâ-tüvân itmiş** Fuzûlî hasteni

Yok mıdur yâ Rab devâ-yı derd-i hicrân eyleyen”

(G, s. 324, 222. g., 9. b)

308. **nâ-yâb it-**: eşsiz/az bulunur/benzeri olmayan/bulunmaz yapmak.

“Ey habâb-ı ışk **nâ-yâb it** ten-i üryânumı

Kim bu rüsvâ perdemi çâk itdi sırrum kıldı fâş”

(G, s. 266, 133. g., 5. b)

309. **nâz it-**: nazlanmak.

“**Nâz idüp** döndürme ey bî-derd yüz uşşâkdan

Bunca hem ışk ehline gösterme istiğnâ yüzün”

(G, s. 325, 224. g., 6. b.)

310. **nazar it-**: bakmak; göz değdirmek; bir şey üzerinde düşünmek; akıl yürütmek.

“Işk ehline ol mâh Fuzûlî **nazar itmiş**

Sen hem özünî göster eğer bir hünerün var”

(G, s. 232, 75. g., 7. b.)

“Bilmezem kim nazar ehli nesini eksildür

Gazab eyler **nazar itsem** meh-i ruhsâresine”

(G, s. 342, 252. g., 6. b.)

311. **nâzil it-**: indirmek.

“Hadîs-i vahy-veşün zâyi itme ağıyâre

Revâ mıdur **idesin** kadrin âyetün **nâzil**”

(G, s. 299, 181. g., 3. b.)

312. **nefret it-**: iğrenmek; tiksirmek; kin beslemek.

“Gözlerüm yaşın görüp şür **itme nefret** kim bu hem

Ol nemektendür ki lâ’l-i şekker-efşânuñdandır”

(G, s. 228, 67. g., 4. b.)

313. **nevr it-**: adamak.

“**Nevr itmişem** firâkuña kim yok nihâyeti

Nakd-i sirişkümü ki tükenmez hızânedür”

(G, s. 238, 87. g., 4. b.)

314. **nezzâre-i dîdâr-ı yâr it-**: sevgilinin yüzünü seyretmek/dikkatle bakmak.

“Ger dilersen **idesin nezzâre-i dîdâr-ı yâr**

Kendözün görme arada dîde-i rüşen gibi”

(G, s. 364, 289. g., 5. b.)

315. **nigâh it-**: bakmak; bakış atmak.

“Ey göz ol nergis-i hun-hâre **nigâh itme** dahi

Rüzgârum gam-ı ışk ile siyâh itme dahi”

(G, s. 353, 270. g., 1. b.)

“Ruhsârûña ayb itme **nigâh itdüğümü**

Gözyaşı döküp nâle vü âh itdüğümü

Ey pâdişeh-i hüsn terahhum kıl kim

Afv eyle ki bilmişem günâh itdüğümü”

(R, s. 431, 64)

316. **nihân it-**: gizlemek; saklamak; sır hâline getirmek.

“Dehânuñ dürcünü hâl-i lebün gözden **nihân itmiş**

Emânet gör ki Hindü mahzen-i lü’lüye hâzindür”

(G, s. 250, 108. g., 3. b.)

“Habâb-ı eşk-i hünîn cismümi ilden **nihân itmiş**

Belâ-yı ışk ben rüsvayı bî-nâm u nişân itmiş”

(G, s. 267, 137. g., 1. b.)

“Salmasaydum dil-i vîrâne imâret tarhın

Anda genc-i güher-i ışkı **nihân itmez** idüm”

(G, s. 303, 187. g., 5. b.)

“Koparup gird-bād-ı āh ile hurşide tapşurdum

Gubār-ı reh-güzāruñ cevherin gözden **niĥān itdüm**”

(G, s. 309, 199. g., 2. b.)

“Penbe-i dāğum **niĥān itmiş** ser-ā-ser cismümi

Kim melāmet kılmaya her kim görüp uryān beni”

(G, s. 358, 279. g., 6. b.)

“**İtmedi** ilden **niĥān** bir gice tavf-ı kūyuñı

Kim Fuzūlīni sadā-yı nāle rüsvā itmedi”

(G, s. 359, 280. g., 7. b.)

317. **nikāh it-**: nikāhlamak; nikāhına almak; evlenmek.

“Gül ārusun sulh için bülbül **nikāh itmiş** meğer

Özüni yaş budağ içinde pinhān eylemiş”

(G, s. 267, 136. g., 2. b.)

318. **nisār it-**: serpmek; saçmak; saçı için etrafa serpmek; dağıtmak.

“Müjde-i lāle vü gül virdi meğer bād-ı bahār

Ki **nisār itdi** şukūfe aña dinār ü direm”

(K, s. 139, 2. b.)

“Çarhdan aşurmadın yāduñla āh-ı āteşin

Kadr idüp gerdün şererden zer **nisār itmez** başa”

(G, s. 188, 10. g., 5. b.)

“Saña gül-şende **nisār itmek** için her nergis

Götürüpdür başa altun dolu bir sīm tabak”

(G, s. 281, 154. g., 3. b.)

“Äzm-i bāğ eylemiş ol serv-i revān ey güller

Zer **nisār ide** görün cem’i yığıluñ dirilüñ”

(G, s. 288, 164. g., 7. b.)

“Gālib oldu subh-dem şevk-ıgöl-i rüyun baña

Seyr-i bāğ itdüm ki büy-ı gül vire teskīn aña

Gül görüp yāduñla dürr-i eşk sacdum her yaña

Düşdi şebnem bāğa gir tā gül **nisār itsüñ** saña

Sebzenüñ her bergine bir dür ki dapşurmuş çemen”

(Tah., s. 411, 1, 7. bent)

319. **nüş it-**: içmek.

“Çok bāde bezm-i devrde **nüş itmişem** velī

Ben hīç meyde görmemişem bu sıfat humar”

(K, s. 164,29.b.)

“**Nüş ideli** bāde-i lā’l-i lebüñ

Nergīs-i mestüñ kimi hālüm harāb”

(G, s. 205, 37. g., 9. b.)

“Nevā vü süz ile mey **nüş idenler** dil-rübālardur

Çeken derd ü belā bezm-i gam içre mübtelālardur”

(G, s. 241, 92. g., 1. b.)

“Bugün kān içmek ile esrimişdür nergis-i mestüñ

Besī mey **nüş idenler** gördüm olmaz böyle kan sarhoş”

(G, s. 264, 131. g., 4. b.)

“Mahrem olmaz rindler bezminde mey **nüş itmeyen**

Ey Fuzūlī çek ayağ ol bezmden ya çek ayağ”

(G, s. 276, 147. g., 7. b.)

“Saņa yetdi ecel peymānesin **nūş itmeğ**e nevbet

Heva-yı çeşm-i mest ü gamze-i hun-hār yetmez mi”

(G, s. 360, 283. g., 3. b.)

320. **nüfûz it-**: etkili olmak; içine işlemek.

“Safâ-yı lutf-ı amîmi **nüfûz idüp** kılmış

Mizâc-ı nâmiyeyi müsta'id-i neşv ü nemâ”

(K, s. 42, 57. b)

321. **pâk it-**: temizlemek; tertemiz etmek; paklamak.

“Her küdüretten beni **pâk itdi** seyl-i hün-ı dil

Şükr li'llâh âteş-i işkuş beni yandurdu pâk”

(G, s. 284, 159. g., 25. b.)

“Ey safâ-yı sûretin kaydın çeken bil kim henüz

Jengden âyîne-i idrâkini **pâk itmedüj**”

(Muk., s. 381, 17, 1. b.)

322. **pâ-mâl it-**: ayak altına alma; çiğnemek; hakir görmek; aşağılamak.

“Eshel-i emr ile çok ser-leşkeri **pâ-mâl idüp**

Bî-nihâyet kal'a-i muhkem olundu târ-mâr”

(K, s. 135, 54. b.)

“Cismümi yakduşsa **pā-māl itme** gönlümden sakın

Külhanum eksük değül hākisterümde ahterüm”

(G, s. 307, 195. g., 3. b.)

“Göz yaşıyle dāne dāne cem’-i esbāb itme kim

Yile virür dehr anı **pā-māl idüp** hırmen gibi”

(G, s. 364, 289. g., 9. b.)

“**Pāy-māl itmez** anı āsīb-i devr-i rūzgār

Eylemez te’sīr aḡa devrān-ı çerh-i çenberi”

(Muk., s. 387, 36, 7. b.)

323. **perīṣān it-**: dağıtmak; bozmak; karmaşık/darmadağın/zavallı/acınacak duruma sokmak.

“**Perīṣān itme** kākül başuḡ için ey perī-peyker

Ki her bir kākülün tārında yüz miḡ mübtelālardur”

(G, s.241, 92. g., 2. b.)

“Perīṣān halk-ı ālem āh u efgān itdügümdendür

Perīṣān oldıḡum halkı **perīṣān itdügümdendür**”

(G, s. 242, 95. g., 1. b.)

“Göriccek sünbülü andum şiken-i kākülünji

Sünbülü nale vü āhumla **perīṣān itdüm**”

(G, s. 301, 183. g., 6. b.)

“Reh-i işkuḡ dutup itdüm gam ü derdüm def’in

Gör ne cem’i bu tarīk ile **perīṣān itdüm**”

(G, s. 301, 184. g., 5. b.)

“Dün gönül dil-bere şerh-i gam-ı pinhân itdi

Cem’ iken gönlüni bir päre **perîşân itdi**”

(G, s. 352, 269. g., 1. b.)

“Gitdi elden sanemüñ sünbül-i müşg-efşânı

Yine devr **itdi perîşân** men-i ser-gerdâni”

(G, s. 360, 282. g., 1. b.)

324. **pervâ itme-:** korkmamak; sakınmamak; çekinmemek.

“Âşiyân tâ ravza-i kûyuñda dutdı murg-ı dil

Geçdi tavf-ı Ka’beden uçmağa **pervâ itmedi**”

(G, s. 359, 280. g., 4. b.)

325. **peydâ it-:** kazanmak; edinmek; meydana çıkarmak; yaratmak; var etmek.

“Sun’-i Hak kim yok iken âlemi **itmiş peydâ**

Andan almış eser-i nazm nizâmuñ eşyâ”

(K, s. 149, 1. b.)

“Kemâl-i hikmetüñ izhâr-ı kudret kılmağa **itmiş**

Gubâr-ı tîreden âyine-i gîfî-nümâ **peydâ**”

(G, s. 196, 23. g., 3. b.)

“Giceler tâ hâlüme gerdün temâşâ itmedi

Terk idüp bî-dâdını bir mihr **peydâ itmedi**”

(G, s. 358, 280. g., 1. b.)

326. **peyvend it-:** bağ kurmak; bağlamak; erişmek; ulaşmak.

“Kâkülüñ târına **peyvend itmişem** cân riştesin

Başuñ için bir terahhum kıl ki ser-gerdânunam”

(G, s. 305, 191. g., 2. b.)

327. **pinhân it-**: saklamak; gizlemek.

“Hatâsından deĝül cismim okıdan bî-nasib olsa

Habâb-ı eşk-i gül-gün içre **pinhân itdüğümdendür**”

(G, s. 243, 95. g., 6. b.)

“Gonce-i lâle dime daĝ karasın koparup

Al vâlâya sarup sebzde **pinhân itdüm**”

(G, s. 301, 183. g., 3. b.)

“Sebze tek kıldı Fuzûlî çıkarup eşk ayân

Ten gubârında okın her nice **pinhân itdüm**”

(G, s. 301, 184. g., 7. b.)

“Göreyüm çok yaşasun dîde ki merdümlük idüp

Gam hücumında beni eşk ile **pinhân itdi**”

(G, s. 353, 269. g., 6. b.)

“Fuzûlîni dehânuĝ hayreti bir derde salmış kim

Ne **pinhân itmeĝi** mümkindür ol derdüĝ ne izhârî”

(G, s. 371, 300. g., 7. b.)

“Ruhsâra ser-i zülf-i perîşân itgil

Gözden gül-i ruhsârını **pinhân itgil**

Bir nice perîşanları öz hâline koy

Her lahza yeter kasd-ı dil ü cân itgil”

(R, s. 431, 63)

328. **pîr it-**: yaşlı hâle getirmek; yaşlandırmak.

“Ol cevân-ı nâzenîn meyli beni **pîr itmese**

Dutaram bir yâr ben hem ömr taksîr itmese”

(TB, s. 399, 1, 33. b.)

329. **pür-girih it-**: düğümlemek; düğüm atmak; güçlüklerle dolu hâle getirmek.

“Rište-i cânım yeter **it pür-girih**

Salma ser-i zülf-i semen-sāya tāb”

(G, s. 204, 37. g., 2. b.)

330. **pür-zer it-**: altınla doldurmak.

“Sabā gonce dehānın **pür-zer itse** hīç ayb olmaz

Ki medh-i han-ı hakan-kadrdur gonce dehānında”

(TB, s. 402, 2, 62. b.)

331. **rağbet-i mahbûb it-**: sevgiliye rağbet göstermek.

“Cāna hem elbette andandur bu isti’dād kim

Rağbet-i mahbûb ü beydā-yı şarāb-ı nāb **ider**”

(Muk., s. 383, 22, 5. b.)

332. **râh it-**: Yol etmek; yol açmak; yol bulmak.

râh-i Ka’be-i maksûd it-: maksut Kabe’sinin yolu saymak/kabul etmek.

“Kat’-i **râh-i Ka’be-i maksûd iderlerse** n’ola

Ol kazā hüküm ü kader-fermāna virmişler mehār”

(K, s. 82, 51. b.)

333. **rahm it-**: acımak; merhamet göstermek.

“Bildi ışkında nemed-püş olduğum āyīne-veş

Rahm idüp bir kez maña bakmaz bu istiğnāya bah”

(G, s. 223, 61. g., 4. b.)

“Ey sabā **rahm it** kim ol bī-derd kılmış terk-i cevri

Çāre-i derd-i dilüm mevkûf bir i’lāmadur”

(G, s. 231, 72. g., 6. b.)

“Bu gün fīğın çeküp çıkmışdı ol nā-mihribān sarhoş

Sakın ey **rahm iden** cānına kim bilmez aman sarhoş”

(G, s. 264, 131. g., 1. b.)

“Cismümi yandırma **rahm it** yaşuma ey bağı daş

İhtiyāt it yanmasun nā-geh kurı yanında yaş”

(G, s. 265, 133. g., 1. b.)

“**Rahm idüp** āşıkunı haşr günü yakmayanlar

Ki bu dünyada esīr-i gam-ı hicran olmuş”

(G, s. 267, 134. g., 3. b.)

“Āteş-i dil öyle sūzāndur ki basmaz hīç kim

Rahm idüp nāvekleründen gayrı zahmum üzre kül”

(G, s. 295, 174. g., 8. b.)

“Çekmez oldı gönül oklar yükün ol serv meğer

Çekerek ata okın **rahm ide** bī-çāresine”

(G, s. 342, 252. g., 5. b.)

“**Rahm it** ey şeh dil-i dervīş çeken āhlara

Ki gedā āhı eser eyler olur şāhlara”

(G, s. 344, 257. g., 1. b.)

“Koymadın bir kimse cevruñ çekmeğe **rahm it** demi

Men’ kıl hūn-rīzlikden gamze-i kattālūñi”

(G, s. 348, 262. g., 6. b.)

“Olmāsa gāfil baña min ba’d pervā eyleye

Rahm idüp ancak beni ālemde rüsvā eyleye”

(TB, s. 399, 1, 26. b.)

“İsteyüp bir çäre çok yeldüm yügürdüm her yaña

Rahm idüp bir kimse imdād itmedi mutlak baña

Çāresiz kaldum mürüvvet isteyüp geldüm saña

Rahm kıl devletlü sultānum mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 5.bent)

334. **rakam it-**: yazmak; yazıya dökmek.

“Ruhum üzre hatt-ı sirişkümü defe’āt ile kalem-i müjem

Rakam itdiğiçün il okıyup bilür oldı rāz-ı nihānumı”

(G, s. 373, 305. g., 2. b.)

335. **ref’ it-**: kaldırmak; yükseltmek; yükseğe çıkarmak; ortadan kaldırmak.

“Sensin ol hātem ki **ref’ itmiş** cemī’-i hākimi

Hātem-i hükmi risālet tapşurup devrān saña”

(G, s. 186, 7. g., 6. b.)

“İş ve vü nāz ile **ref’ itdün** gam u endūhumı

Sihr ilen bīgāne itdün āşinālardan beni”

(G, s. 357, 278. g., 4. b.)

336. **refākat it-**: eşlik etmek, birlikte gitmek.

“Füsürde zāhid eger āşık-ı ciğer-sūza

Refākat itse yüz yıl zulmetine düşmez nūr”

(K, s. 48, 5. b.)

337. **rengîn it-**: renklendirmek; boyamak; parlatmak.

“Ger kara taşı kızıl kan ile **rengîn itsen**

Tab’a tağyır virüp lā’l-i Bedahşān olmaz”

(Muk., s. 384, 24, 2. b.)

338. **reşk-i gül-zâr-ı Halîl it-**: Halil (İbrahim peygamber)in gülbahçesinin kıskandığı yere dönüştürmek.

“Cihânı **reşk-i gül-zâr-ı Halîl iden** bahâr imiş

Bu feyz-i adl-i İbrâhîm Hân-ı pâk-sîretdür”

(TB, s. 402, 2, 52. b.)

339. **revân it-**: akıp gitmek; akmak; akıtmak; yürütmek.

“Gezen peykânlaruñdur tende ya cân bâğına ıskun

Belâ ser-çeşmesinden her taraf sular **revân itmiş**”

(G, s. 268, 137. g., 6. b.)

“Düşmeseydi gözümün yaşına feyz-i nazaruñ

Anı her servün ayağına **revân itmez** idüm”

(G, s. 303, 187. g., 4. b.)

“Câna derdün cisme peykânıñ **revân itmişdi** hüküm

Cism ile cân irtibatı olmadan muhkem henüz”

(G, s. 258, 121. g., 4. b.)

“Kaçan kim kâmetünden ayru seyr-i büstân itdüm

Koparup eşk seylâbiyle biñ servi **revân itdüm**”

(G, s. 309, 199. g., 1. b.)

“İki gözden **revân itmiş** sirişküm kâmetün şevki

Asâ-yı mu’cizi gör kim iki bölmüş bu deryâyı”

(G, s. 350, 265. g., 2. b.)

340. **rezm it-**: savaşmak; kavga etmek.

“Tigün ister **rezm ide** başlar kese kanlar döke

Re’yün itmez düşmenün fethini muhtâc-i kıtâl”

(K, s. 118, 30. b.)

341. **rūşen it-**: âşîkar etmek; aydınlatmak; açık hâle getirmek; meydana çıkarmak; aydınlığa kavuşturmak.

“**Rūşen itdi** adlden her gūşesinde biñ çerāğ

Cāri itdi feyzden her mülkine biñ cūy-bār”

(K, s. 79, 26. b.)

“Vasl kadrin bilmedüm hicrān belāsın çekmedin

Zulmet-i hier **itdi** çün mübhem işi **rūşen** baña”

(G, s. 185, 4. g., 4. b.)

“Bāğa servüm geldüğin bilmiş seherden şāh-ı gül

Rūşen itmiş reh-güzārı üzre her yan biñ çerāğ”

(G, s. 276, 147. g., 4. b.)

342. **rücû’ it-**: geri dönmek; sözünden caymak.

“Ri’āyetümi **rücû’ ide** pāk nutfesine

Yegāne Seyyid-i arş-āsitan ü küh-vakār”

(K, s. 60, 21. b.)

343. **rüsvâ it-**: ayıplamak; rezil/maskara etmek; itibarsızlaştırmak.

“Gözyaşı tīğınuz için tökülür ey hūblar

Sizi tā **itmeye rüsvâ** görüben dīde silüj”

(G, s. 288, 164. g., 7. b.)

“İtmedi ilden nihān bir gice tavf-ı kūyuñı

Kim Fuzūlîni sadā-yı nāle **rüsvâ itmedi**”

(G, s. 359, 280. g., 7. b.)

rüsvâ-yı cihân it-: dünyaya rezil etmek;; ayıplanan kişiye dönüştürmek.

“Senünle itdüğiyçün tayy-ı mekân hüsn içre

Felek takdîr idüp Leylîni **rüsvâ-yı cihân itmiş**”

(G, s. 267, 137. g., 4. b.)

“Hüblar âşîka meyl itmedüğün bilse idim

Özümi ışk ile **rüsvâ-yı cihân itmez** idüm”

(G, s. 303, 187. g., 3. b.)

344. **sâbit it-:** sabitlemek; yerinden oynatmamak; değişmez kılmak.

“Bir yirde **sâbit it** kadem-i i’ tibārımı

Kim rehber-i şeri’ât ola muktedâ başa”

(G, s. 195, 22. g., 3. b.)

345. **sabr it-:** sabırlı davranmak; bir şey için acele etmemek.

“Esîr-i derd olanlar rüzgâruş inkılâbından

Eger **sabr itseler** dermânların hem rüzgâr eyler”

(K, s. 151, 4. b.)

“V’er gitdi vakt hem gam ilen kılma ıztırâb

Sabr it kim ol küdürete hem yoktur i’ tibâr”

(K.s.164,41.b.)

“Bi’llâh incitme beni yoksa şikâyet kıluram

Nice bir **sabr ideyüm** kalmadı cânımda karâr”

(K, s. 167, 13. b.)

“Ey başa **sabr it** diyen hâl-i dilümden bî-haber

İşk olan yirde n’ider ârâm ya n’eyler şekîb”

(G, s. 201, 31. g., 6. b.)

“Kaçan rüsvây olurдум kan yutup **sabr idebilseydüm**

Melâmet çekdiğüm bîhûde efgân itdüğündendür”

(G, s. 243, 95. g., 5. b.)

“Fuzûlî ayrı düşdün yârdan **sabr itmeğe** yir yok

Düşüp sahrâya efgân idelüm sen ayru ben ayru”

(G, s. 336, 242. g., 7. b.)

“Küyunğa senün ne taşa kim urdum baş

Kıldum anı gark-ı hûn tüküp gözden yaş

Göz yaşına rahm eyle ki çok müddetdür

Bî-dâduğa **sabr idüp** basar bağına taş”

(R, s. 430, 54)

346. **sadaka it-**: sadaka olarak vermek; sadaka için verilen şey hâline getirmek.

“Gamze peykânın **ider** aşika çeşmün **sadaka**

Öyle kim merdüm-i mün'im vire muhtâca zekât”

(G, s. 206, 38. g., 5. b.)

“Hicrüne başum fedâ olsun ki cānum almadı

İtdüm āhır müjde-i zevk-ı visālün **sadkası**”

(G, s. 362, 285. g., 6. b.)

347. **sâf it-**: saf/temiz duruma getirmek; temiz yürekli hâle getirmek.

“Olma gâfil dürd-keşler sohbetinden ey gönül

Ger dilersej **idesin** āyîne-i idrâki **sâf**”

(G, s. 278, 151. g., 2. b.)

348. **sâkin it-**: durgun/hareketsiz/huzurlu/sessiz hâle getirmek.

“İste peykânın göñül hicrinde şevkum **sâkin it**

Susuzam bir kez bu sahrâda benim'çün ara su”

(K, s. 51, 9. b.)

“Murg-ı dil kalmadı kim sayd olmadı bir dem aña

Sâkin it pervâzdan şehbâz-ı müşgîn-bâlûñi”

(G, s. 348, 262. g., 5. b.)

349. **salvât it-**: dua etmek; salavat getirmek.

“Şâh oldu minber yek-sere çıkdı Şukûfe minbere

Salvât ider Peygam-bere sallu'alâ hayrû'l-verâ”

(K, s. 67, 13. b.)

350. **sarf it-**: harcamak, tüketmek; kullanmak.

“Ziyân ü sūdını dehrin fena fehm eyleyen ârif

Hayâtın sūd sevdâsıyla **sarf itse** ziyân eyler”

(K, s. 96, 7. b.)

“Nakd-i ömrün bir sanem uğrında **sarf itdün** temâm

Ey Fuzûlî âh eger senden sorulsa bu hisâb”

(G, s. 200, 28. g., 7. b.)

“Gör ne âşıkdur ki bir hurşîd vaslın bulmağa

Sarf ider her lâhza biñ biñ lü'lü'-i şeh-vâr subh”

(G, s. 218, 55. g., 5. b.)

“Gamze peykânın gözün ben mübtelâdan saklamaz

Sarf ider ehl-i nazar nakdin gedâdan saklamaz”

(G, s. 253, 114. g., 1. b.)

“Hayāt **sarf idüben** derd kılmışam hāsıl
 Sirişk-i āl ü ruh-ı zerd kılmışam hāsıl
 Zamīr gözgüsine gerd kılmışam hāsıl
 Tabi'at-ı seg-i şeb-gerd kılmışam hāsıl
 İşüm kara gice tā subh nāle vü feryād
 Ne virseler aña şākir ne kılsalar aña şād”

(Müs., s. 413, 10. bent)

sarf-ı nakd-i ömr it-: ömür nakdini/sermayesini harcamak/tüketmek.

“**Sarf-ı nakd-i ömr idüp** ben kesb-i irfān itmişem
 Ehl-i dünya hem kemāl-i cehl ile tahsīl-i māl”

(Muk., s. 389, 40, 1. b.)

351. **sayd it-:** avlamak.

“İşve vü şīve vü kirişme ile
 Dil ider **sayd** u akl **ider** yağma”

(K, s. 157, 22. b.)

352. **sebeb it-:** bahane etmek; araç hâline getirmek; bir şey için gerekçe yapmak.

“Hak āfirīnişe **sebeb itdi** vücuduñu
 Evcebte bi'z-zuhūri zuhūri'l-mükevvenāt”

(G, s. 209, 44. g., 5. b.)

353. **sebkat it-:** önceden geçmek.

“Semendūñ katlūme seğritdūñ amma korkum andandur
 Ki **sebkat ide** nā-geh tevsen-i ömrüm semendūñden”

(G, s. 330, 233. g., 2. b.)

354. **secde it-:** namaz kılariken yere kapanmak; alını, el ayalarını, ayan parmaklarını, dizleri yere koyarak kapanmak.

secde-i gül it-: gül secdesi etmek; güle tapınmak.

“**İderdi** bülbül-i kâfir-nihâd **secde-i gül**

Ta’abbüd-i sanem ile tutup necâta recâ”

(K, s. 42, 44. b.)

355. **secde-gâh it-:** secde edilecek yer hâline getirmek; ibadet yerine dönüştürmek.

“**Secde-gâh itmişdi** ışk ehli kaşuñ mihrâbını

Kılmadın hayl-i melâ’ilk secde-i Âdem henüz”

(G, s. 257, 121. g., 3. b.)

356. **sehv it-:** yanılmak; hata işlemek.

“Dün Fuzûlî **sehv idüp** geçmiş mey ü mahbûbdan

Tevbe idüp bu yaman işden peşimân olsa yeğ”

(G, s. 283, 157. g., 6. b.)

“Fuzûlî şâh-bâz-ı evc-i istiğnâ iken bilmen

Ne **sehv itdüm** ki bu vîrâne deyri âşiyân itdüm”

(G, s. 310, 199. g., 7. b.)

357. **selb-i i’tibâr it-:** itibarsızlaştırmak; itibarını yok etmek.

“Kılup hurşîd-i hirmân matla’ı ümmîd gerdünüñ

Vücûdumdan misâl-i sâye **selb-i i’tibâr itdüğ**”

(Muk., s. 379, 8, 2. b.)

358. **ser-bülend it-:** yüceltmek; üstün hâle getirmek.

“Doğrular ile gez ki seni **ser-bülend ide**

Eğriler ile eyleme elbette imtizâc”

(Muk., s. 378, 6, 4. b.)

359. **ser-encâm it-:** başa gelen olay hâline getirmek; başa gelecek şeylerin sonunu görmek; sonuç çıkarmak; bir işte sonuca ulaşmak.

“Heft ahter kim kazâ emrin **ser-encâm itmeğe**

Nâka tek kudret beyâbânında çekmişler katar”

(K, s. 82, 50. b.)

“Bağlamış himmet bu fermâni **ser-encâm itmeğe**

Hazret-i Pâşâ-yı Keyvân-kadr ü gerdün-ihtişâm”

(K, s. 114, 14. b.)

“Ne tâli’dür bu kim âlemde âğâz itmedüm bir iş

Kim ol işden **ser-encâm itmedüm** hâsıl perîşanlığ”

(G, s. 277, 148. g., 4. b.)

360. **ser-halka-i ehl-i cünûn it-:** cünun ehlinin halka başı yapmak; delilerin başı hâline getirmek.

“Özin nisbet kılurdı zülfüne zencîr her sâ’at

Bu sevdâlar anı **ser-halka-i ehl-i cünûn itdi**”

(G, s. 366, 292. g., 3. b.)

361. **ser-i zülf-i perîşân it-**: saçlarını dağıtmak/darmadağın etmek.

“Ruhsāra **ser-i zülf-i perîşân itgil**

Gözden gül-i ruhsārını pinhān itgil

Bir nice perîşanları öz hāline koy

Her lahza yeter kasd-ı dil ü cān itgil”

(R, s. 431, 63)

362. **ser-mest it-**: esrik hāle getirmek; sarhoş etmek.

“Devr **ser-mest-i şarāb-ı gaflet itmiş** ālemī

Bunca ser-mestün temāşāsına bir hüş-yār yoh”

(G, s. 223, 59. g., 4. b.)

363. **ser-nigûn it-**: baş aşağı etmek; ters döndürmek; bahtsız hāle getirmek.

“Ey çarh kıl Fuzūlünün āhından ihtirāz

Kim bir gün **itmeye** yedi tākuñı **ser-nigûn**”

(G, s. 331, 235. g., 7. b.)

“Lebün aksi gözüm yaşını mey tek lāle-gûn itdi

Zenehdānuñ murādum dost-kāmın **ser-nigûn itdi**”

(G, s. 366, 292. g., 1. b.)

364. **sevâb it-**: sevap işlemek; faydalı davranışta bulunmak.

“Yimek içmek fikrün ehl-i rüzeden kes ey güneş

Bir **sevâb it** subhlar tā şām kıl arz-ı cemāl”

(G, s. 294, 173. g., 4. b.)

365. **seyrân it-**: gezip dolaşmak; neşeyle gezinti yapmak.

“Āb-i deryā üzre geh İlyās veş **seyrân ider**

Gāh eyler mesken İbrāhim tek āzer sabā”

(K, s. 58, 13. b.)

366. **seyr it-**: bakmak, gözlemek, izlemek; yol almak; gezip dolaşmak; temaşa etmek.

“Encümenler **seyr idüp** nesrin beyâzın gezdirür

Hüsn-i hulkuında dürüst itmek diler mahzar sabâ”

(K, s. 57, 4. b.)

“Fehm kim seyyâh-ı iklîm-i diyâr-ı derkdür

Vâdi-i idrâkini **seyr itse** ser-gerdân olur”

(K, s. 65, 28. b.)

“Destin **itmiş seyr** biñ Hâtem kimi sahrâ-nişîn

Şehrin itmiş taht biñ Nüşirevân tek şehr-yâr”

(K, s. 78, 12. b.)

“Bâğâ **seyr it** bu ruh u lâ’l ile kim gonce vü gül

Göstere hün-ı dil ü dâde-i hun-bâr saña”

(G, s. 188, 9. g., 5. b.)

“Çıkmış ağıyâr ile **seyr itmeğe** ol merdüm-i çeşm

Bu aceb merdümi çıkmış gözüm ağlar benüm”

(G, s. 306, 192. g., 3. b.)

seyr-i bağ it-: bağ seyretmek; bağ gezintisine çıkmak.

“**Seyr-i bağ itdüm** seher gördüm açup mecmû’asın

Hıfz idüp bu matla’ı eylerdi istihzâr gül”

(K, s. 70, 21. b.)

“Süret-i dîvâr idüpdür hayret-i ışkuñ bizi

Gayr **seyr-i bağ ider** biz künc-i mihnet beklerüz”

(G, s. 257, 120. g., 5. b.)

“Gālib oldı subh-dem şevk-ıgül-i rüyüñ başa
seyr-i bağ itdüm ki büy-ı gül vire teskîn aña
 Gül görüp yāduñla dürr-i eşk sacdum her yaña
 Düşdi şebnem bāğa gir tā gül nisār itsün şaña
 Sebzenün her bergine bir dür ki dapşurmuş çemen”

(Tah., s. 411, 1, 8. bent)

seyr-i bûstân it-: bostanı gezmek/temaşa etmek.

“Kaçan kim kâmetün den ayru **seyr-i bûstân itdüm**
 Koparup eşk seylâbiyle biñ servi revân itdüm”

(G, s. 309, 199. g., 1. b.)

seyr-i gül-zâr it-: gül bahçesini gezmek/dolaşmak/temaşa etmek.

“**Seyr-i gül-zâr itdiğün** peyk-i sabādan fehm idüp
 Genc-i zer kılmış müheyyā kılmağa İsār gül”

(K, s. 70, 26. b.)

seyr-i lâle-zâr it-: lale bahçesini gezmek/dolaşmak/temaşa etmek.

“Ey Fuzûlî dâğ-ı hicrân ile yanmış göñlümi
 Lâle-zâr açsaydı **seyr-i lâle-zâr itmez** midüm”

(G, s. 300, 182. g., 8. b.)

367. **sikke-i dînâr it-:** para basmak; dınara damga vurmak; paraya damga/nakış vurmak.

“Zevk bāzârında bulmazdı bu reng ile revâc
İtmeseydi nakş-i mührin **sikke-i dînâr gül**”

(K, s. 72, 46. b.)

368. **sinân u rumh-i hûn-hâr it-:** kanlı mızrağa dönüştürmek.

“Çeşm-i hür-şîdi **sinân ü rumh-i hun-hâr itdi kûr**

Güş-i gerdûn sadâ-yı nây-ı rüyîn itdi ker”

(K, s. 137, 69. b.)

369. **sîr-âb it-:** suya kandırmak; taze hâle getirmek; canlandırmak.

“Geh nüzûl-i katre-i bârânı ebr-i rahmeti

Yer yüzinde sebze-i pejmürdeyi **sîrâb ider”**

(Muk., s. 383, 22, 3. b.)

370. **sitem it-:** öfkelenmeksizin çıkışmak.

“Ger sabâdan haber-i adlin işitse **idemez**

Şem’ pervâneye mutlak diri oldıkça **sitem”**

(K, s. 140, 25. b.)

371. **siyâh it-:** siyahlaştırmak; karartmak.

“Ey göz ol nergis-i hun-hâre nigâh itme dahi

Rûzgârum gam-ı ışk ile **siyâh itme dahi”**

(G, s. 353, 270. g., 1. b.)

372. **sözü az it-:** sözü azaltmak/kısaltmak; sözü kısa tutmak/uzatmamak.

“Ger çok istersin Fuzûlî izzetün **az it sözi**

Kim çok olmakdan kılupdur çok azîzi hâr söz”

(G, s. 255, 116. g., 7. b.)

373. **sözü çok it-:** sözü uzatmak/çoğaltmak; fazladan lüzumsuz sözler etmek.

“Didi sakın **sözi çok itme** sakla şart-i edeb

Ki çok sözinden olupdur siyâh-kâr kalem”

(K, s. 148, 39. b.)

374. **su'âl it-**: sormak; soru yöneltmek.

“Yoksa sâ'ildür dehânında kızıl bayrak zebân

Hâkim-i takdîr'den feth-i bilâd **itmiş su'âl**”

(K, s. 133, 19. b.)

“Rif'at-i kadrini hürşîde **su'âl itdi** zemîn

Hâk-i der-gâhına yâd eyledi hürşîd kase”

(K, s. 141, 30. b.)

“Zâhid **su'âl iderse** ki meyden nedür murâd

Bizde safâdur anda küdüret cevâb arı”

(G, s. 183, 2. g., 2. b.)

“Yâr **su'âl itse** ki hâlûñ nedür

Haste Fuzûlî ne virürsin cevâb”

(G, s. 205, 37. g., 10. b.)

“Beyâban-gerd Mecnûndan gam u derdüm **su'âl itme**

Ne bilsün bahr hâlin ol ki menzil-gâhı sâhildür”

(G, s. 229, 69. g., 2. b.)

375. **sultân it-**: tahta oturtmak; padişahlık makamına geçirmek.

“Bir kul oğlını göñül mülkine **sultân itdüm**

Mısr idi pâdişehin Yûsuf-ı Ken'ân itdüm”

(G, s. 301, 184. g., 1. b.)

376. **sûret it-**: iç yüzünü nakşetmek; içini süslemek; suretini çıkarmak; resmini yapmak; surat asmak.

“Kâr-gâh-ı sun'da bir **sûret it** nakş-ı zamîr

Bin hayâlûñ dutmagıl ser-riştesin sūzen gibi”

(G, s. 364, 289. g., 8. b.)

sûret-i dîvâr it-: duvar suratlı hâle getirmek; asık suratlıya dönüşmek.

“**Sûret-i dîvâr idüpdür** hayret-i işkuş bizi

Gayr seyr-i bağ ider biz künc-i mihnet beklerüz”

(G, s. 257, 120. g., 5. b.)

377. **sücûd it-:** eğilmek; secdeye varmak.

“Her yaña baksam surâhî tek **sücûd itmek** işüm

Kanda olsam bâde tek düşmek ayağa âdetüm”

(G, s. 317, 212. g., 2. b.)

sücûd-i Âdem it-: Âdeme secde etmek; Âdeme karşı yere kapanmak.

“İtin yolında hüblar sürseler yüz n’ola emrûnle

Melek hayli **sücûd-i Âdem itmek** nass-ı Kur’ân’dur”

(G, s. 242, 93. g., 5. b.)

378. **şecâ’at it-:** cesaret vermek; yiğitlik göstermek; yürekli davranmak.

“Her uzun boylu **şecâ’at idebilmez** da’vî

Her ağaç kim boy atar serv-i hırâmân olmaz”

(Muk., s. 384, 24, 4. b.)

379. **şekvâ it-:** yakınmak; şikâyet etmek.

“Efendüm pādşāhumsın kime varup **ideyüm şekvâ**

Maña çok cevır u zulm itdün saña senden şikâyet bar”

(G, s. 251, 109. g., 4. b.)

“Belā vadīsinün Mecnun’ı oldum bī-ser-ü-pā
 Recāyı kat’ idüp hicrandan **itm̄m** kimseye **şekvā**
 Olursan cān-ile tālib seni mahrum ide-hāşā
 Eger başunda ‘aklun var-ise ey’āşık-ı şeydā
 Erenlerden ümīdün kesme himmet evliyānundur
 Tevekkül kıl visāl-i yāre çün virmek Hudā’nundur”

(Tes., s. 417, IV)

380. **şerh it-**: açıklamak; açışmlamak; açmak; yarmak.

“**Şerh idüp** sūsenlere evsāf-ı hulkın gezdürür
 Gonceden her subh açup gül-şende bir tomar gül”

(K, s. 72, 50. b.)

“Diler tafsīl ile hāl-i dilin şerh eyleye ammā
 Ne **şerh itsün** saņa ma’lūmdur mecmū’-i etvāri”

(K, s. 130, 41. b.)

“Bağrı bütünler baņa ta’na iderler müdām
 Hālūmi **şerh itmeğē** bir ciğeri pāre yoh”

(G, s. 221, 58. g., 2. b.)

“Gamum **şerh itmek** içün isterem her gördüğüm sā’at
 Dutam dāmānuņı değmez elim çāk-i girībāndan”

(G, s. 320, 216. g., 3. b.)

“Ey Fuzūlī kime derd-i dilūmi **şerh ideyüm**
 Yok benüm gibi yanan āteş-i hicrān içre”

(G, s. 339, 247. g., 7. b.)

şerh-i gam-ı pinhân it-: gizli derdini açıklamak/açığa vurmak.

“Dün gönül dil-bere **şerh-i gam-ı pinhân itdi**

Cem’ iken gönlüni bir päre perîşân itdi”

(G, s. 352, 269. g., 1. b.)

381. **şerm it-:** utanmak.

“Tâ alem kaldurdi âh-ı âteşinüm **şerm idüp**

Kıldı hurşîdün felek zerrî n livâsın ser-nigün”

(G, s. 330, 234. g., 2. b.)

382. **şerm-sâr it-:** utanmak; mahcup olmak; utandırmak; mahcup bırakmak.

“Eyleyüp nâ-dâna arz-ı fazl u izhâr-ı hüner

Şerm-sâr itmek atâ ummak nedür zulm-i sarîh”

(Muk., s. 383, 20, 1. b.)

383. **şi’âr it-:** ilke hâline getirmek; benimsemek; ilke kabul etmek; prensipli davranmak.

“Tena’umda gurur ü fakrda hırmân **şi’âr itme**

Ki hikmet bu iki hâletde halkı imtihân eyler”

(K, s. 96, 4. b.)

“Vâiz’ün küfrin benüm rüsvâlığumdan kıl kıyas

Añda sıdk olsaydı ben takva **şi’âr itmez** midüm”

(G, s. 300, 182. g., 6. b.)

“Serverlik ister iseñ üftâdelik **şi’âr it**

Kim düşmedin ayağa çıkmadı başa bâde”

(G, s. 344, 256. g., 6. b.)

384. **şikâyet it-**: bir şeyden yakınmak; sızlanmak; ilgili makama bildirmek.

“Fuzûli eylediğün ahdüñe vefâ kılığıl

Yeter **şikâyet idüp** şerh-i mâcerâ kılığıl

Vücûduñı hedef-i nâvek-i belâ kılığıl

Kamu cefâlara sabr eyleyüp du’â kılığıl

Kim ola dost rızası hemîn saña hâsıl

Rızâ-yı dostdur asl-ı temettü’ ey gâfil”

(Müs., s. 415, 16. bent)

385. **şikeste-ten it-**: bedeni kırgın hâle getirmek, hasta etmek; üzüntü vermek.

“Hâlâ ne vâki oldu ki **itdün** bu gün beni

Böyle zebûn ü zâr ü **şikeste-ten** ü figâr”

(K, s. 164, 35. b.)

386. **şükr it-**: minnettarlık duygusunu sunmak; gönülden borçlu olmak.

“Ey dil ki hicre doymayup istersin ol mehî

Şükr it bu hâle yoksa gelir bir belâ saña”

(G, s. 185, 5. g., 5. b.)

“Çok oldukça gamu derdüm reh-i ışk içre hoş-hâlem

Fuzûlî şâd olup **şükr itmeyüm** mi ni’metüm artar”

(G, s. 236, 81. g., 7. b.)

“**Şükr it** Fuzûlî itme figân yâr kılrsa cevri

Kim ehl-i ışka cevrdür anuñ inâyeti”

(G, s. 353, 271. g., 7. b.)

387. **ta'allül it-**: hastalıklı hâle getirmek; bahane uydurmak.

“Ki ey fakîr harîm-i visâle b-ismi'llâh

Ta'allül itme ki demdür emânet ola edâ”

(K, s. 44, 88. b.)

388. **tâ'at it-**: itaat etmek, boyun eğmek.

“Dostı ger ma'siyet kılsa olur gufrân-pezîr

Düşmeni biñ **tâ'at itse** mücib-i isyân olur”

(K, s. 64, 25. b.)

389. **tağyîr it-**: bozmak; değiştirmek.

“Yâr hâl-i zâruma bir fikr ü tedbîr itmese

Bî-vefâlık resmini geldikçe **tağyîr itmese**”

(TB, s. 399, 1, 32. b.)

tagyîr-i musallâ it-: namaz yerini değiştirmek; namazı bozmak.

“Hiç âbid anmadı lâ'lün ki gözden kan töküp

Secdeden durdukça **tagyîr-i musallâ itmedi**”

(G, s. 359, 280. g., 5. b.)

tagyîr-i etvâr it-: davranışları değiştirmek; tavır değişikliği yapmak.

“Yeter cem 'eyle bâr-ı ma'siyet **tagyîr-i etvâr it**

Hayâ kıl yok mıdur insâfuñ ol kim var yetmez mi”

(G, s. 360, 283. g., 5. b.)

390. **tahammül it-**: dayanmak; katlanmak; kaldırmak.

“Hicânuña **tahammül iden** vasluñı bulur

Tübâ li-müsâ'adeti's-sabru ve's-sebât”

(G, s. 209, 44. g., 2. b.)

391. **tahkik it-**: araştırmak; incelemek; soruşturmak.

“Havās-ı hāk-i pāyuđ şerhini **tahkik idüp** her dem

Gubār ilen beyāz-ı dīde-i hūn-bāre yazmıřlar”

(G, s. 232, 76. g., 2. b.)

“Ehl-i irfāndur cihān keyfiyyetin **tahkik iden**

Kim neřātından bulur yüz gam gamında yüz neřāt”

(G, s. 272, 142. g., 3. b.)

“Dem-ā-dem hūblar cevriyle artar lezzeti iřkuđ

Yamandur bu ki **tahkik itmedin** dirler yamandur bu”

(G, s. 334, 240. g., 2. b.)

392. **tahrık it-**: harekete geçirmek; kışkırtmak.

“Fuzūlī bülbül-i gül –zār-i hüsn-i iltifātundur

Bahār oldu yine güftāra **tahrık itdi** minkārı”

(K, s. 130, 40. b.)

393. **tahrır it-**: yazmak; kaleme almak; yazıya dökme; kaydetme.

“Kal’alar fethin kelīd-i bāb-ı nusretdür diyü

Safha-i eyyāma **tahrır itdi** kilik-i rüzgār”

(K, s. 136, 55. b.)

“Nesīm-i hulkunuğ evsāfin **itmeğe tahrır**

Çemen iline virür sebzeden bahār kalem”

(K, s. 147, 21. b.)

“Kātib-i takdīr hatt-ı sebz **tahrır itmeğe**

Levh-i gülzārı hazān bergi zer-efřān eylemiş”

(G, s. 268, 138. g., 2. b.)

394. **tahsîl it-**: almak; toplamak; öğrenim görmek.

“Sûret-ârâ olma **tahsîl-i kemâl-i ma'nî it**

Kim behâyim nev'in itmez âdemî zer-beft çul”

(G, s. 295, 174. g., 6. b.)

tahsîl-i sehâ it-: cömertlik toplamak/almak.

“Çeşme-i lûtfından **itmiş** bahr **tahsil-i sehâ**

Nâ'ib-i kudretten almış çerh ref'-i iktidâr”

(K, s. 107, 21. b.)

395. **tahsîn it-**: sağlamlaştırmak, güzelleştirmek.

“Bu'ka-i Bâgdâduj itmiş vasfını Dârü's-selâm

Kim aña teslim ü **tahsîn ide** her kişver ki var”

(K, s. 78, 2. b.)

396. **taht it-**: tahta oturmak; taht merkezi hâline getirmek.

“Destin itmiş seyr biñ Hâtem kimi sahrâ-nişîn

Şehrin **itmiş taht** biñ Nüşirevân tek şehr-yâr”

(K, s. 78, 12. b.)

397. **taht-ı Süleymân it-**: Süleyman peygamberin tahtına dönüştürmek.

“Dil ki bir dil-bere ser-menzil idi âhum ile

Yele virdüm adını **taht-ı Süleymân itdüm”**

(G, s. 301, 184. g., 2. b.)

398. **takdîr it-**: beğenmek; değerini anlamak; değer biçmek; fiyat koymak.

“Senünle itdüğüçün tayy-ı mekân hüsn içre

Felek **takdîr idüp** Leylîni rüsvâ-yı cihân itmiş”

(G, s. 267, 137. g., 4. b.)

“Ey Fuzūlī bize **takdīr** gam **itmiş** rūzī

Kılalum sabr nedür çāre rızādan gayrī”

(G, s. 373, 304. g., 7. b.)

takdīr-i cezâ it-: ceza takdir etmek; cezasını belirlemek.

“Ey ukde-güşā-yı rişte-i tedbīrüm

Her tā’ata afvūñ sebep-i taksīrüm

Taksīrūme **itme** özge **takdīr-i cezâ**

Şermendeliğüm yeter baña ta’zīrüm”

(R, s. 425, 28)

399. **takrīr it-**: anlatmak; ders vermek.

“Nice **takrīr ideyüm** vasfını ol şāhuñ kim

Aña evsāf ola Yāsīn ü mu’arrif Tāhā”

(G, s. 183, 1. g., 6. b.)

“Āşīkuñ kaydına yüz nīreng ü tezvīr itmese

Görmeyen sâ’atde yüz özr ile **takrīr itmese**”

(TB, s. 400, 1, 35. b.)

400. **taksīr it-**: kısaltmak; kısıtlamak; kusur işlemek/bulmak.

“Kılur **taksīr idüp** bir lutf her dem göñlüm almakda

Vefā resmin sanur düşvār āsān olduğın bilmez”

(G, s. 253, 113. g., 3. b.)

“Ol cevān-ı nāzenīn meyl-i beni pīr itmese

Dutaram bir yār ben hem ömr **taksīr itmese**”

(TB, s. 399, 1, 33. b.)

401. **taleb it-**: istemek; bir istekte bulunmak.

taleb-i rif'at-i câh it-: yerini/rütbesini/payesini yükseltmek istemek.

“Götür ey nefis hevâ vü hevesün âlemden

Herze herze **taleb-i rif'at-i câh itme** dahi”

(G, s. 353, 270. g., 6. b.)

402. **ta'lim it-**: öğrenmek; bilgi kazanmak.

“Yâr cevr itmez baña ağyâr **ta'lim itmedin**

Bi'llâh ağyâr itdüği ihsânı yâr itmez baña”

(G, s. 188, 10. g., 2. b.)

tâ'lim-i füsûn it-: büyücülük öğrenmek; sihir yapma eğitimi almak.

“Müjeñ hancerlerin göñlüm basar bağrına vehm itmez

Ana cādū gözün güyâ ki **tâ'lim-i füsûn itdi**”

(G, s. 366, 292. g., 4. b.)

403. **tama' it-**: tamah etmek; arzu etmek; ümit etmek; istemek.

“Çün baña bir zerre yok tâb-ı temâşâ-yı cemâl

Ben kimem vasl **itmek** ol hurşîd-i tâbândan **tama'** ”

(G, s. 275, 146. g., 3. b.)

“Âşık oldur kim temennâ-yı belâ-yı ışk ide

Yoksa çokdur mihr **iden** ol mâh-ı tâbândan **tama'** ”

(G, s. 275, 146. g., 4. b.)

“Ey ecel cân **tama'in itme** Fuzûliden kim

Bir kemân-ebrüya çokdan anı kurbân itdi”

(G, s. 353, 269. g., 7. b.)

404. **ta'n it-**: ayıplamak; yermek; sövmek; çekiştirmek.

“Bağrı bütünler başa **ta'na iderler** müdām

Hālūmi şerh itmeğe bir ciğeri pāre yoh”

(G, s. 221, 58. g., 2. b.)

405. **ta'na it-**: yermek; çekiştirmek; sövmek.

“Tanımaz oldu beni **ta'na iden** ehl-i riya

Şükr kim ālemi ey ışk diğēr-gün itdün”

(G, s. 286, 160. g., 6. b.)

“Zāhid çok **itme ta'na** mey üftādesine kim

Çokları yıkdı pīr-i muğānuğ kerāmeti”

(G, s. 366, 293. g., 6. b.)

406. **tārāc it-**: yağmalamak.

“Hayl-i gamuğ **itdi** nakd-i ömrüm **tārāc**

Sabr ile müyesser olmadı derde ilāc

Ruhsāruma tökdi merdüm-i çeşmüm kan

Hindüyü görüñ la'l virür Rūma harāc”

(R, s. 427, 39)

407. **tasarruf it-**: dilediği gibi kullanmak; biriktirmek; tutumlu olmak.

“Okuñ **tasarruf idüp** cismi kasd-ı cān itdi

N'olaydı rahm kılup çıkmasaydı cānumdan”

(G, s. 321, 218. g., 3. b.)

408. **tasvîr it-**: resim yapmak; resmini çizmek; suretini çıkarmak.

“**Tasvîr iden** vücudum yazmış elümde sāgar

Ref' olmağa bu suret yok elde ihtiyārüm”

(G, s. 318, 213. g., 5. b.)

“Hoşam ki hāme-i takdīr-i İzid-i müte’āl
 Vücūd levhine **tasvīr idende** sūret-i hāl
 Rakam kılan eğer idbārdur ve eğer ikbāl
 Olur tagayyūr aña gayrden bir emr-i muhal
 Sa’adet-i ezeli kâbil-i zevāl olmaz
 Güneş yir üstüne hem düşse pāy-māl olmaz”

(Müs., s. 414, 13. bent)

409. **taş it-**: taşa çevirmek; taşa dönüştürmek; taş kesilmek.

“Hemīşe hasmuñı Şāh-i Velāyet taşa döndersin
 Nice kim gördüñ **itmiş** mu’ciz ilen **taş** arslanı”

(K, s. 90, 12. b.)

“Kāş cismümi felek **taş ide** bī-dāde düzem
 Ma’den-i lā’l kimi çün ciğerüm kan eyler”

(K, s. 143, 20. b.)

410. **tavâf it-**: dönmek; etrafını dolaşmak.

“Ziyâretler ki kıldıñ āstānlar kim **tavâf itdüñ**

Kabül olsun ki tapduñ her birinden feyz-i rühānī”

(K, s. 90, 8. b.)

“Makām-i Kanber ü evlād-i Fazl ü ba’z-i Ehl-i Beyt

Tavâf itdüñ civān-merdāne kıldıñ çok zer efşānī”

(K, s. 90, 9. b.)

tavâf-ı kûy it-: köyü tavaf etmek; (sevgilinin) mahallesi etrafında dolaşmak.

“Büküp mihnet yükinden kaddümi çıkmış tenümden cān

Tavâf-ı kûyuñ itmek kasdine tayy-ı mekân itmiş”

(G, s. 267, 137. g., 4. b.)

tavf-ı kûy-ı Leylî it-: Leyla'nın köyü/mahallesi çevresinde dönüp dolaşmak.

“Sağadur iktidāsı **tavf-ı kûy-ı Leylî itmekde**

Has u hārı kopar ey nāka Mecnūn reh-güzārından”

(G, s. 323, 220. g., 6. b.)

411. **ta'yîn it-:** belirlemek, kararlaştırmak; atamak.

“Gerçi bir kaç gün felek hayl-i belā **ta'yîn idüp**

Kılmak isterdi bu mülkñ raht-i ayşın tār-mār”

(K, s. 79, 18. b.)

“Bayır olmuş mülke **ta'yîn itdi** mi'mār-i hired

Susamış gül-zāre irsāl itdi ebr-i nev-bahār”

(K, s. 79, 23. b.)

412. **tayy it-:** aşmak; geçmek; sarıp dürmek; kaldırmak; çıkartmak; kesmek.

tayy-ı mekân it-: mekân aşmak; göz açıp kapayıncaya kadar bir yerden başka bir yere gidivermek.

“Büküp mihnet yükünden kaddümi çıkmış tenümden cān

Tavāf-ı kuyun **itmek** kaskine **tayy-ı mekân** itmiş”

(G, s. 267, 137. g., 4. b.)

“Senünle **itdüğiçün tayy-ı mekân** hüsn içre

Felek takdîr idüp Leylîni rüsvā-yı cihān itmiş”

(G, s. 267, 137. g., 4. b.)

413. **tāze it-:** yenilemek; taze hâle getirmek; gençleştirmek.

“Makām-i mıntaka tavfin kılup olduñ kemer-beste

Öpüp avn ü mu'in der-gāhın **itdüğ tāze** imānı”

(K, s. 90, 13. b.)

414. **tebâh it-:** yıkmak; mahvetmek; harap etmek.

“Kılma ey ışka baña arz perî-çihreleri

Süret-i hâlûmi mihr ile **tebâh itme** dahi”

(G, s. 353, 270. g., 5. b.)

415. **tedârik et-:** sağlamak; gerek duyulan bir şeyi araştırıp bulmak; almak; hazırlık yapmak.

“Gül âteş üzre kılur akd-i zühre-i şeb-nem

Tedârük-i kamer ü şems ider sabâh ü mesâ”

(K, s. 41, 30. b.)

416. **tedbîr it-:** tedbir almak; hazırlık yapmak; önlem almak.

“Yâr hâl-i zâruma bir fikr ü **tedbîr itmese**

Bî-vefâlık resmini geldikçe tağyîr itmese”

(TB, s. 399, 1, 32. b.)

417. **tefâhur it-:** övünmek; övünç duymak.

“Görüp sipâhuña olsaydı vâkîf-i rezmün

Tefâhur itmez idi darb-i tîğ ile Rüstem”

(K, s. 120, 27. b.)

418. **teklîf it-:** bir şeyin yapılmasını istemek; onayına sunmak; önermek; salık vermek.

“Gül açmış hân-ı vaslın bülbüle **teklîf ider** her dem

Ki ger mihmân iseñ hân-ı Halîlullâha bismillah”

(TB, s. 402, 2, 57. b.)

teklîf-i şarâb-ı nâb it-: saf şarabı teklif etmek/sunmak.

“Derd dürdüdir safâ-bahş-ı harîf-i bezm-i ışk

Sâkıyâ çok **itme teklîf-i şarâb-ı nâb aña**”

(G, s. 193, 18. g., 4. b.)

419. **tekmîl it-:** tamamlamak; bitirmek.

tekmîl-i esbâb-i gurûr it-: Büyüklenme sebeplerini tamamlamak/yok etmek.

“**İdeler** gâfillere **tekmîl-i esbâb-i gurûr**

Olalar âriflere manzûr-ı ayn-i i’tibâr”

(K, s. 107, 15. b.)

420. **tekrâr it-:** yinelemek; tekrarlamak.

“Getür yâdum anuñ yanında ger görseñ ki kahr eyler

Hamûş olma yine düşünâm takrîbiyle **tekrâr it**”

(G, s. 208, 42. g., 2. b.)

“Ey hoş ol kim ışk harfin bir dahi **tekrâr idem**

Haşr dîvânında görgeç nâme-i a’mâlûmi”

(G, s. 351, 267. g., 4. b.)

421. **telef it-:** yok etmek; öldürmek; harcamak; ziyan etmek.

“Ey Fuzûlî taleb-i rütbe-i irfân eyle

Cehl ile hâsıl-ı evkât-i şerif **itme telef**”

(G, s. 278, 150. g., 7. b.)

422. **telh it-:** acılaştırmak; acı hâle getirmek.

“Dâmenüñ doldursa gerdün dürr ile tök ebr tek

Dürr için **telh itme** kâmuñ bahr-ı ter-dâmen gibi”

(G, s. 364, 289. g., 6. b.)

423. **temâşâ it-**: seyretmek; bakmak; izlemek.

“Giceler tâ hâlüme gerdün **temâşâ itmedi**

Terk idüp bî-dādını bir mihr peydâ itmedi”

(G, s. 358, 280. g., 1. b.)

424. **temennâ it-**: istekte bulunmak; hafif eğilip hürmetle selamlamak.

temennâ-yı belâ-yı ışk it-: aşkın belasını istemek.

“Āşık oldur kim **temennâ-yı belâ-yı ışk ide**

Yoksa çokdur mihr iden ol mâh-ı tâbāndan tama’ ”

(G, s. 275, 146. g., 4. b.)

temennâ-yı künc it-: köşede bucakta kalmayı dilemek/istemek.

“İl böyle fasıllarda **temennâ-yı künc ider**

Ben eyledüm sabâ kimi gülşen yaña güzār”

(K, s. 162, 6. b.)

425. **tenbîh it-**: uyarmak; tembihlemek.

“Pâdişāhâ iktiza-yı hikmetün **tenbîh idüp**

Gerçi havra ravza-i tâ’āta koymışdur cebin”

(K, s. 47,16. b.)

426. **terahhum it-**: acımak; merhamet etmek.

“**Terahhum it** ki beni kâmet-i şikeste ile

Benefşe-i çemen-i derd kıldı bār-i anā”

(K, s. 44, 81. b.)

“Efgāndur işüm serv-i hırāmānuḡ için
 Kandur ciğerüm gonce-i handānuḡ için
 İşkuḡda gam u gussa çeküp pīr oldum
 Ben pīre **terahhum it** yiğit cānuḡ için”

(R, s. 423, 15)

427. **terbiyet it-**: eğitmek; terbiye etmek.

“Āşīyan-ı tende murg-ı rūha **itmen terbiyet**
 Olmasa pervāne tek şem-i cemālūḡ sadkası”

(G, s. 361, 285. g., 4. b.)

428. **tereddüt it-**: duraksamak, seçim yapmakta zorlanmak.

“Hoş ol ki tuta bu mevsimde gūşe-i uzlet
Tereddüt itmeye mutlak karāra vire karār”

(K, s. 59, 7. b.)

“Sahīfe-i çemen üzre **tereddüd ide** nesīm

Mesīh cilve-gehi ola dāmen-i Meryem”

(K, s. 119, 5. b.)

429. **tereşşuh it-**: sızmak; sızarak akmak.

“**Tereşşuh** kabrimūḡ daşından **itmiş** çeşmümūḡ yaşı

Hayāl eyler gören kim lā’ldendür kabrimūḡ daşı”

(G, s. 372, 303. g., 1. b.)

430. **terk it-**: vazgeçmek; bırakmak; ayrılmak; ilgilenmemek; ihmal etmek.

“Fuzūlī bu harem içre şeb ü rüz ü geh ü bī-geh

Du’ā-yı hayr kıl Sultāna **terk it** seyr-i bustānı”

(K, s, 92, 32. b.)

“Ey ki ehl-i ışka söylersen melāmet **terkin it**

Söyle kim mümkin midür tağyır-i takdır-i Hudā”

(G, s. 191, 15. g., 5. b.)

“Eyleyen ta’yın-i cezā-yı mdāvā derdüme

Terk idüp cem’ itmedi hāl-i periřānum görüb”

(G, s. 201, 32. g., 2. b.)

“Dut gözünü ey dd-ı dil arhuğ ki devrin **terk idüp**

Kalmasun hayretde çeşm-i gevher-efřānum görüb”

(G, s. 202, 32. g., 4. b.)

“Sohbetmden ār idüp ey gül beni **terk itme** kim

Gl olur efsrde terk-i sohbet-i hār eylegeç”

(G, s. 215, 50. g., 3. b.)

“ok ışka heves ideni gördüm ki hevāsın

Terk itdi senn āřık-ı nālānuđı görgeç”

(G, s. 216, 52. g., 4. b.)

“Işkı Fuzülī-i zār **terk itmek** oldu düřvār

Yā ārifem bimā sār lā teksiri’n-nasāyılh”

(G, s. 220, 57. g., 5. b.)

“Sā’idn zevkıyle **terk itmiş** Fuzülī ālemi

Meyl-i sahrā eylemez bir kuş ki dest-āmz olur”

(G, s. 249, 105. g., 3. b.)

“Değül takvīden **itsem** bāde **terkin** vehmm andandur

Ki izhār eyleyem halk içre ışkuğ nāgehān sarhoş”

(G, s. 264, 131. g., 3. b.)

“Zāhidā **terk itme** şāhidler visāli rāhatın

Gör azābuñdan hemīn gilmān u havrādur garaz”

(G, s. 270, 140. g., 3. b.)

“Nice hüsn ile seni Leylīye nisbet kılayum

Bilmeyüp kadrümi **terk-i men-i Mecnūn itdüñ**”

(G, s. 287, 162. g., 3. b.)

“Ey Fuzülī eyleme tā’at riyāyı **terkin it**

Tevbe kıl min ba’d meşğül-i menāhī olmagıl”

(G, s. 297, 178. g., 7. b.)

“**İdemem terk** Fuzülī ser-i kūyın yārūñ

Ne kadar zulm yiriyse baña hoşdur vatanum”

(G, s. 314, 206. g., 7. b.)

“Dime zāhid ki **terk it** sīm-ber bütler tamāşāsın

Beni kim kurtarur Tañrı sataşdurmuş belālardan”

(G, s. 326, 226. g., 4. b.)

“Dār-ı dünyāñı gönül cehd kılup **terk ide** gör

Hāb-ı gafletde iken özüñi bīdār eyle”

(G, s. 338, 246. g., 2. b.)

“Ey Fuzülī mey ü ma’şūk mezākın **terk it**

Özüñi āsi-i dergāh-ı İlāh itme dahi”

(G, s. 353, 270. g., 7. b.)

“Giceler tā hālūme gerdün temāşā itmedi

Terk idüp bī-dādımı bir mihr peydā itmedi”

(G, s. 358, 280. g., 1. b.)

“Gözümden dem-be-dem bağrum ezüp yaşum gibi gitme

Seni **terk itmezem** çün ben beni sen dahi terk itme

İğen her zālīm olma ben kimi mazlūmı incitme

Gözüm cānum efendüm sevdiğim devletlü sultānum”

(Mur., s. 406, 3, 16. bent)

“Gerçi sevdā-yı ser-i zülfündeem zār u zelīl

Geçmen ol sevdādan oldukça baña ömr-i tavīl

Sanma **terk idem** bu sevdānı ger olsam ben katīl

Çıkmaya sevdā-yı zülfün başdan ey meh ger yüz ıl

Üstühān-ı kellem içre dutsa akrepler vatan”

(Tah., s. 411, 1, 7. bent)

terk-i dil ü cān it-: canı ve gönlü terk etmek; bir şey uğruna canı ve gönlü feda etmek.

“Işk terki dil ü cāndan görünürdi müşkil

Terk-ı ışk eyle didüğ **terk-i dil ü cān itdüm**”

(G, s. 301, 184. g., 3. b.)

terk-i dünyâ it-: dünyadan ayrılmak; ölmek.

“Za’f-ı tāli’ kesdi dünyādan nasībin zāhidüğ

Yohsa öz re’yiyle zāhid **terk-i dünyā itmedi**”

(G, s. 359, 280. g., 6. b.)

terk-i edeb it-: edebi terk etmek; edepsizce davranmak.

“Gerd-i rehin ey eşk yuduğ çeşm-i terümden

Terk-i edeb itdüğ n’ola düşseñ nazarumdan”

(G, s. 324, 223. g., 1. b.)

terk-i gam it-: gamı terk etmek; üzüntüden uzaklaşmak.

“Oldı âlem şād senden ben esîr-i gam henüz
 Âlem **itdi terk-i gam** bende gam-ı âlem henüz”

(G, s. 257, 121. g., 1. b.)

terk-i hâk-i Bağdad it-: Bağdat toprağını terk etmek.

“Fuzûlî ister isen izdiyâd-ı rütbe-i fazl
 Diyar-ı Rûm-ı gözet **terk-i hâk-i Bağdâd it**”

(G, s. 210, 45. g., 7. b.)

terk-i hân mân it-: evi-barkı terk etmek.

“Görüp dîvârlarda kûh-ken nakşın dimen âşık
 Benem âşık ki dutdum deşt **terk-i hân mân itdüm**”

(G, s. 310, 199. g., 4. b.)

terk-i ışk it-: aşkı terk etmek.

“Sende dün gördüm Fuzûlî meyl-i mihrâb-ı namâz
Terk-i ışk itmek mi istersin nedür niyyet saña”

(G, s. 190, 12. g., 7. b.)

“**Terk-i ışk itme** Fuzûlî n’olacakdur vehm idüp
 Gâyeti dirler ola bir bende sultânın sever”

(G, s. 230, 71. g., 7. b.)

terk-i ışk-ı yâr it-: yarın aşkını terk etmek; sevgilinin aşkını bırakmak.

“Akl yâr olsaydı **terk-i ışk-ı yâr itmez** midüm
 İhtiyâr olsaydı rahat ihtiyar itmez midüm”

(G, s. 300, 182. g., 1. b.)

terk-i i'tibār it-: saygınlığı kalmamak; itibardan düşmek.

“Gönül virdüm fenā vü fakre **terk-i i'tibār itdüm**

Bi-hamdillāh ki āhır küfrümi īmāna deġşürdüm”

(G, s. 312, 202. g., 4. b.)

terk-i mey it-: içkiyi bırakmak.

“**Terk-i mey itdün** ey gönül eyyām-ı gül gelür

Elbette bu işün çekilür bir nedameti”

(G, s. 366, 293. g., 2. b.)

terk-i mey ü mahbûb it-: sevgiliyi ve içkiyi terk etmek.

“Ben zühd ü vera'dan urmazam lāf u güzāf

Dā'im ruh-ı sāde isterem bāde-i sāf

Terk-i mey ü mahbûb idebilmen mutlak

Ger itmek olur direm zihī bī-hüde lāf”

(R, s. 421, 2)

terk-i mey-i gül-gûn it-: gül renkli içkiyi bırakmak.

“Mey-i gül-gûnı didün akla ziyandur zāhid

Bu mıdur akl ki **terk-i mey-i gül-gûn itdün**”

(G, s. 286, 160. g., 2. b.)

terk-i temennā-yı tavāf it-: tavaf etme isteğinden vazgeçmek.

“**İtmezem terk-i temennā-yı tavāfuğ** çihsa cān

Hāk hem olsam gubārumı saña iltür sabā”

(K, s. 58, 23. b.)

431. **teshîr it-:** büyülemek; sihir yapmak; sihirlenmiş hâle getirmek.

“Hilâf-ı âdete çok olma ey perî mâ’il

Yeter füsûn ile **teshîr-i âdemi-zâd it**”

(G, s. 210, 45. g., 5. b.)

“Âkîbet âhum benüm ol mâha te’sîr itmese

Bunca efsûnum perî-veş yâri **teshîr itmese**”

(TB, s. 399, 1, 31. b.)

432. **te’sîr it-:** etkilemek; iz bırakmak.

“Âkîbet âhum benüm ol mâha **te’sîr itmese**

Bunca efsûnum perî-veş yâri teshîr itmese”

(TB, s. 399, 1, 31. b.)

433. **teslîm it-:** bir şeyi sahibine vermek; vermek; doğruluğunu kabul etmek.

“Bu’ka-i Bâğdâduñ itmiş vasfını Dârü’s-selâm

Kim aña **teslîm ü tahsîn ide** her kişver ki var”

(K, s. 78, 2. b.)

teslîm-i huddâm-i Emîr-i nâm-dâr it-: namlı emirin hizmetçilerini teslim etmek/vermek.

“Ey kazâ ger ârzû-mend-i sebât-i dehr iseñ

Emrûñ **it teslîm-i huddâm-i Emîr-i nâm-dâr**”

(K, s. 107, 19. b.)

434. **tevbe it-:** söz vermek; pişman olmak.

“Dün Fuzûlî sehv idüp geçmiş mey ü mahbûbdan

Tevbe idüp bu yaman işden peşimân olsa yeğ”

(G, s. 283, 157. g., 6. b.)

435. **teveccüh it-**: yönelmek; güler yüz göstermek.

“Esîr-i dâm-i belâdur ve ger ne zîver için

Teveccüh itse deġül aña dâr-i dünyâ dâr”

(K, s. 62, 47. b.)

436. **tevfik it-**: uygun hâle getirmek; uyumlulaştırmak.

“Ey Fuzûlî eylerem kat’-ı ta’alluk yârden

Bu tarîk içre baña **tevfik iderse** yârlıġ”

(G, s. 277, 149. g., 7. b.)

437. **tezvîr it-**: yalan söylemek; dedikoduyla ara bozmak.

“Āşıkun kaydına yüz nîreng ü **tezvîr itmese**

Görmeyen sâ’atde yüz özr ile takrîr itmese”

(TB, s. 400, 1, 35. b.)

438. **tîz et-**: sivriltmek; keskinleştirmek; ucunu sivri hâle getirmek; acele etmek; çabuklaştırmak.

“Gonce peykânını **tîz etmeklik** için şâh-ı gül

Cismini başdan ayaġa misl-i sevhân eylemiş”

(G, s. 267, 136. g., 3. b.)

439. **tuġyân it-**: taşmak; coşmak; kabarmak.

“Gehî muhtâca virmiş Kanberi **tuġyân idüp** lutfi

Gehî arslandan almış muztarip hâlinde Selmâni”

(K, s. 91, 25. b.)

“Dutma ey kan dem-be-dem **tuġyân idüp** ten çâkini

Koy bu manzardan demî nezzâre kıl sun cân aña”

(G, s. 194, 20. g., 4. b.)

440. **tulû' it-**: doğmak; güneş doğmak.

“Āfitāb-ı kadeh **itmez** ramazān ayı **tulû'**

Ne belādur bize yā Rab ne kara gündür bu”

(G, s. 336, 243. g., 6. b.)

“Tükenmeyince kevākib güneş **tulû' itmez**

Dökülmeyince şüküfe nihāl ber virmez”

(Muk., s. 377, 1, 3. b.)

441. **tûtiyâ-yı dîde-i hurşîd-i âlem-tâb it-**: âlemi aydınlatan güneşin gözünün sürmesine dönüştürmek.

“Geh sevād-ı gird-bād-ı kahrı hāk-i tîreyi

Tûtiyâ-yı dîde-i hurşîd-i âlem-tâb ider”

(Muk., s. 383, 22, 2. b.)

442. **vakf it-**: vakıflaştırmak; adamak; vakıf hâline getirmek.

“Dehr **vakf itmiş** beni nev-res civānlar ışkına

Her yeten meh-veş esîr-i hatt u hāl eyler beni”

(G, s. 363, 287. g., 6. b.)

443. **vâkıf it-**: bilgi sahibi yapmak; bilgilendirmek; öğretmek; bilgili hâle getirmek; öğretmiş olmak.

“Hattunı âfet-i cān olduğımı bildürdün

Lûtf kıldun ki beni **vâkıf-ı mazbûn itdün”**

(G, s. 286, 160. g., 4. b.)

“Kıl sevāb ey göz töküp kan **vâkıf it** gâfilleri

Meyl idenler ışka bilsünler ciğer kan olduğın”

(G, s. 328, 229. g., 3. b.)

444. **varı yok it-:** var olan şeyi yok etmek; mevcudu ortadan kaldırmak; kendinden vazgeçmek.

“**Varumı** fikr-i dehānuñla **yok itdüm** kim kazā

Böyle emr itmiş baña yokdan beni var eylegeç”

(G, s. 215, 50. g., 4. b.)

“Zevk-ı didāriyle dil-dāruñ **yok itdüm varumı**

Devlet-i baki ki derler devlet-i didār imiş”

(G, s. 264, 130. g., 6. b.)

“Ey gā’ib olan dīde-i hun-bārumdan

V’ey rahat olan sīne-i efgārumdan

Ben **varumı yok itdüm** senünçün ne revā

Sen dutmayasın haber yoğ u varumdan”

(R, s. 424, 20)

445. **vasf it-:** niteliğini söylemek; tanımlamak; övmek.

“Vā’iz bize dün dūzahı **vasf itdi** Fuzūlī

Ol vasf senünj külbe-i ahzānuñ içündür”

(G, s. 227, 66. g., 7. b.)

446. **vasl it-:** kavuşmak; erişmek; ulaşmak; birleşmek; kavuşturmak; eriştirmek; birleştirmek.

“Çün baña bir zerre yok tāb-ı temāşā-yı cemāl

Ben kimem **vasl itmek** ol hurşid-i tābāndan tama’ ”

(G, s. 275, 146. g., 3. b.)

447. **vefâ it-**: sevgide bağıllık, dostlukta sadakat göstermek.

“Müjgānumı ey şüh güher-bār itme

Pinhān gamumı āleme izhār itme

Işk ehline zulmdür **vefâ itmemeğin**

Zinhār itme bu zulmi zinhār itme”

(R, s. 431, 60)

448. **vehm it-**: olmayan bir şeyi var sanmak; yersiz korku ya da şüpheyeye kapılmak; şüpheyeye düşmek; kuruntu etmek.

“**İtmedüj** mi **vehm** andan kim kılām bir āh ile

Heft tāk ü nüh revākuñ raht ü bahtın tār-mār”

(K, s. 178, 18. b.)

“Terk-i işk itme Fuzūlī n’olacakdur **vehm idüp**

Gāyeti dirler ola bir bende sultānın sever”

(G.s.230,71.g.,7.b.)

“İşkdan **vehm itmesün** āşık yakar gönülüm diyüp

Hiç sultānum diyen mülkini virān istemez”

(G, s. 259, 124. g., 6. b.)

“**Vehm idüp** tā salmaya sen māha mihrin hiç kim

Kime yitsem cevır ü zulmünden aña dād eylerem”

(G, s. 312, 203. g., 4. b.)

“Ele alur gezicek şol gül-i ra’nā eteğin

Vehm ider kim duta bir āşık-ı şeydā eteğin”

(G, s. 323, 221. g., 1. b.)

“Değirmen dâne için çizginür bî-hûde devr itmez

Mücerredsın gönül **vehm itme** çarhuñ inkılâbından”

(G, s. 328, 230. g., 6. b.)

“Müjeñ hancerlerin gönlüm basar bağrına **vehm itmez**

Ana cādū gözün gūyā ki tā’līm-i fūsūn itdi”

(G, s. 366, 292. g., 4. b.)

449. **vîrân it-**: yıkmak; birini üzme.

“Değül bîhûde ger yağsa felekden başuma daşlar

Bināsın tîşe-i āhumla **vîrân itdüğündendür**”

(G, s. 243, 95. g., 4. b.)

“**İtmeğe** ma’mure-i İslāmı **vîran** kendüye

A’zam-ı a’vân u ensār eyleye şeytân seni”

(Muk., s. 381, 18, 5. b.)

450. **yād it-**: hatırlamak; akla getirmek; anmak.

“Bendeyi lutf birle **yād itmiş**

Hazret-i Seyyid-i huçeste-likā”

(K, s. 157, 24. b.)

“Levh-i hâtır sūret-i cānāna kıl āyine-veş

Anı **yād it** her ne kim yāduñda var anı unut”

(G, s. 207, 39. g., 7. b.)

“Sabā esîrleri kasdın eylemiş ol gül

Bizi hem anda eger düşse fursatuñ **yād it**”

(G, s. 210, 45. g., 6. b.)

“Nāzūklük ile gonce-i handānı **iden yād**

İtmez mi hayā lā’l-i dūr-efşānuñı görgeç”

(G, s. 216, 52. g., 6. b.)

“Ey çeküp gayr ile pinhān bezm idüp mey gāh gāh

Yād kıl anı ki bezmüñ **yād idüp** hasret çeker”

(G, s. 251, 110. g., 6. b.)

451. **yağma it-**: yağmalamak; alıp kaçmak; vurgunculuk yapmak.

“İşve vü şīve vü kirişme ile

Dil ider sayd u akl **ider yağma**”

(K, s. 157, 22. b.)

452. **yahşılık it-**: iyilik etmek.

“Yamanlık yahşılık keyfiyyetin ma’lüm iden ākil

Yamanlık idene **yahşılık itmezse** yaman eyler”

(K, s. 96, 8. b.)

453. **yamanlık it-**: kötülük/fenalık etmek.

“Yamanlık yahşılık keyfiyyetin ma’lüm iden ākil

Yamanlık idene yahşılık itmezse yaman eyler”

(K, s. 96, 8. b.)

454. **yer it-**: yer tutmak; yer açmak; mekân tutmak; yerleşmek; iz bırakmak; mevki edinmek; bir ortamda saygınlık kazanmak.

“Zīnet için cism dīvārında **itmezdüm yirüñ**

Çekmeseydi ışk levh-i cāna timsālün senün”

(G, s. 289, 166. g., 3. b.)

“Nihāl-i derddür Mecnūn **yer itmiş** sāyesin āhū

Başında kuş yuvası börg ayağında selāsil su”

(G, s. 335, 242. g., 1. b.)

455. **yok it-:** ortadan kaldırmak; yok etmek.

“Dehenin isterem ey ışk **yok it** varlığıum

Ki yok olmakda bu gün bir garazum var benüm”

(G, s. 306, 192. g., 2. b.)

456. **yokdan var it-:** yaratmak.

“Sābit Hakı gül-nār ider halkı ki **yokdan var ider**

Bir kāndan izhār ider biñ turfa lā’l-i hoş-nümā”

(K, s. 66, 4. b.)

457. **Yūsuf-ı Ken’ān it-:** Kenanlı Yusuf’un makamına geçirmek; Kenanlı Yusuf’a dönüştürmek.

“Bir kul oğlını gönül mülkine sultān itdüm

Mısr idi pādīşehin **Yūsuf-ı Ken’ān itdüm”**

(G, s. 301, 184. g., 1. b.)

458. **zāhir it-:** belli etmek, meydana çıkarmak, görünür hāle getirmek.

“Hezār gam müteveccih baña bu hem bir gam

Ki yok durur gam-ı dil **zāhir itmeğe** gam-hār”

(K, s. 60, 13. b.)

“Ehl-i irfāna kemāl-i keremin her sā’at

Lūtfıar **zāhir idüp** meyl-i muhābā eyler”

(K, s. 174, 51. b.)

“Saklama nakd-i gam-ı ışkını ey cān **zāhir it**

Kim virem habs-ı bedenden çıkmağa ruhsat sağa”

(G, s. 189, 12. g., 2. b.)

“Subh çekmiş erha çalmış taşa tığın āfitāb

Zāhir itmiş ol meh-i dellāke ayn-ı iktisāb”

(G, s. 204, 36. g., 1. b.)

“Mahabbet **zāhir itmek** cürmüne kan tökmek istersin

Habībüm bunca hem rağbet nedür cürmüne ahbābuđ”

(G, s. 291, 168. g., 6. b.)

“Cığerüm odını nihān iken ile **zāhir itdi** mürür ile

Göreyüm yire geçe āb-ı çeşm-i ter-i řerāre-feřānumı”

(G, s. 373, 305. g., 3. b.)

459. **zā’il it-**: yok etmek; ortadan kaldırmak.

“Işk erbāb-ı riyādan **zā’il itmiş** gönlümü

Fakr esbāb-ı alāyıkdan götürmiş rağbetüm”

(G, s. 317, 212. g., 6. b.)

“Değöldüm ben sağa mā’il sen **itdün** aklumı **zā’il**

Bağa ta’ı eyleyen gāfil seni görgeç utanmaz mı”

(G, s. 349, 264. g., 6. b.)

460. **zār it-**: ağlamak; inlemek; feryat etmek; güçsüz/takatsız bırakmak; ağlatmak; inletmek; acı vermek.

“Bülbülün **zār itdüği** feryādlar te’siridür

Bī-sebeb hāb-i ademden olmamış bīdār gül”

(K, s. 71, 34. b.)

“Gönül bir kaç zamān endūh-i hicrān ile **zār itmek**

Yine āheng ile āheng-i bezm-i vasl-i yār itmek”

(K, s. 84, 2. b.)

“Hālā ne vāki oldu ki **itdūñ** bu gün beni

Böyle zebūn ü **zār** ü şikeste-ten ü figār”

(K, s. 164, 35. b.)

“Ey ki hicrānuñ dil-i efgāra salmış ıztırāb

Firkatūñ te’sīri **itmiş** cānı mahzūn cismi **zār**”

(K, s. 178, 26. b.)

“Çü yok ışk āteşi bir şu’le çekse tākatūñ ey ney

Baş ağrıtmā dem-i ışk urma ancak nāle vü **zār it**”

(G, s. 208, 42. g., 4. b.)

“**İtmeseydi** sitem-i yār Fuzūlī beni **zār**

Bunca feryad çeküp āh u figān itmez idüm”

(G, s. 303, 187. g., 7. b.)

zârlık it-: ağlayıp inler durumda olmak.

“Meyl-i bezm eğmiş kadūmni çeng-i bezm-i yār tek

Reglerüm sızlar el ursam çeng üzre tār tek

Çeng ne mümkin kim **ide zârlık** ben zār tek

Bes ki memlüyem hevā-yı ışka mūsikār tek

Bin figān her dem çıkar her üstühānumdan benüm”

(Muh., s. 409, 3, 14. bent)

461. **zâr u nizâr it-:** zayıflatmak; aciz düşürmek.

“Feryâd ki ışk bî-karâr itdi beni
Derd ü gam ile **zâr u nizâr itdi** beni
Hâk-i ser-i kûyuñda gubâr itdi beni
Ser-geşte vü hâr u hâk-sâr itdi beni”

(R, s. 426, 32)

462. **zâyi’ it-:** yitirmek; kaybetmek.

“Hadîs-i vahy-veşûñ **zâyi’ itme** ağyâre
Revâ mîdur idesin kadrin âyetüñ nâzil”

(G, s. 299, 181. g., 3. b.)

“Saña tapşurduğum oklarını yakduñ ey dil
Zâyi’ itdüñ ne kadar kim saña ihsân itdüm”

(G, s. 301, 184. g., 6. b.)

“Ey sitem daşını bî-derdlere **zâyi’ iden**

Yapa gör bir nice daş ile dil-i vîrânı”

(G, s. 360, 282. g., 6. b.)

463. **zebûn it-:** aciz bırakmak; çaresiz duruma düşürmek.

“Hâlâ ne vâki oldu ki **itdüñ** bu gün beni
Böyle **zebûn** ü zâr ü şikeste-ten ü figâr”

(K, s. 164, 35. b.)

“İnsâf hoşdur ey ışk ancak beni **zebûn it**

Ha böyle mihnet ile geçsün mi rûzgârım”

(G, s. 317, 213. g., 2. b.)

“Fuzūliden sebāt ü sabr u cev̄r ü kahr az iste

Ki ol bīçāreni derd ü gamuñ bi-hād **zebūn itdi**”

(G, s. 366, 292. g., 7. b.)

464. **zencîr it-**: zincir gibi dolamak; zincir yapmak.

“Yār yār olmaz göñül uşşāk ile bir itmese

Zūlfini āşıkларуñ boynına **zencîr itmese**”

(TB, s. 399, 1, 34. b.)

465. **zevrak-ı mey it-**: içki sandalı hâline getirmek; içki şişesi yapmak.

“Hücūm-ı gamda baña anı **itdi zevrak-ı mey**

Kim itmedi anı tūfān olanda keşī-i Nūh”

(G, s. 218, 54. g., 3. b.)

466. **zıkr it-**: söylemek; demek; anmak; bahsetmek; ifade etmek; söz konusu etmek.

“Ne du’ādur bilmezem kulkul diyüp **zıkr itdüğüñ**

K’ol du’ānuñ hürmetin vācip bilüpdür hās u ām”

(K, s. 99, 8. b.)

“Ra’nālık ile kām̄et-i şimşādı **iden zıkr**

Olmaz mı hacil serv-i hırāmānuñı görgeç”

(G, s. 216, 52. g., 3. b.)

“Beni **zikretmez** el efsāne-i Mecnūn’a kā’ildür

Ne benzer ol baña derdī onun taktīre kā’ildür”

(G, s. 228, 69. g., 1. b.)

467. **zîr ü zeber it-**: altüst etmek; altını üstüne getirmek.

“Merkez-i hâki **itse zîr ü zeber**

Bulamaz gerdümi nesîm-i sabâ”

(K, s. 156, 5. b.)

468. **ziyâd it-**: artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.

“Koyma nâkıs ehl-i derd içre Fuzûlîni tabîb

Eyle bir dermân ki derdün **ide** gün günden **ziyâd**”

(G, s. 225, 63. g., 8, b.)

469. **ziyân it-**: zarar etmek; zarara uğramak.

“Safvet-i ihlâs-ı ol mikdâr kim kahr eylese

Hâtır-i bed-hâha kahrından hutûr **itmez ziyân**”

(K, s. 112, 19. b.)

470. **zulm it-**: eziyet etmek, zulüm uygulamak, işkence etmek; zulüm uygulamak.

“Bâğ-bân Sultân-i âdil devridür tenbîh kıl

Urmasun gül-zâre âteş **zulm idüp** zinhâr gül”

(K, s. 71, 35. b.)

“Olmasa mümkün fezâ-yı arsa-i adlinde seyr

Zulm iderdi dâr-i dünyâ ehline dünyâyı dar”

(K, s. 82, 56. b.)

“Pâdişâhum **zulm idüp** âşık seni zâlim dimiş

Hüb-rûlardan yaman gelmez bu bühtândur saña”

(G, s. 186, 6. g., 6. b.)

“Dağıdur her lahzā berg-i ayşımı āhum yeli

Kansı nā-hak **zulmdür** kim rûzgār **itmez** baña”

(G, s. 188, 10. g., 3. b.)

“Efendüm pādşāhumsın kime varup ideyüm şekvā

Maña çok cevr u **zulm itdün** saña senden şikāyet bar”

(G, s. 251, 109. g., 4. b.)

“Bilmez anı ki **itdüği zulme**

Görecekdür cezā mezellet ile”

(Muk., s. 391, 46, 2. b.)

“Müjgānumı ey şūh güher-bār itme

Pinhān gamumı āleme izhār itme

Işk ehline zulmdür vefā itmemeğin

Zinhār **itme** bu **zulmi** zinhār itme”

(R, s. 431, 60)

1.1.1.1. Et- (İt-) Yardımcı Fiili Alfabetik Listesi

âbâd it-: mutlu etmek; neşelendirmek; gönendirmek; donatmak.

acı it-: acılaştırmak; acı hâle getirmek.

âdemî it-: insan etmek; âdemoğluna dönüştürmek.

âdet it-: alışkanlık hâline getirmek; bir şeyi düzenli ve sürekli yapmak; âdet hâline getirmek.

âfet it-: bela, musibet hâline getirmek.

âgâh it-: uyandırmak; bir şeyin hikmetini, sırrını kavratmak; haberdar etmek; bilgilendirmek.

âğâz it-: başlamak.

âh it-: ah çekmek; feryat etmek; iç çekmek; beddua etmek; ilenmek.

- âh u efgân it-:** ah edip inlemek.
- ahde vefâ it-:** sözünde durmak.
- âhenk it-:** sazlı-sözlü eğlence düzenlemek.
- akd-küşâ it-:** düğüm çözmek; düğüm açmak.
- akl it-:** çare bulmak; aklına getirmek.
- aks it-:** yansımak.
- al it-:** kırmızılaştırmak; kırmızıya boyamak; rengini kırmızıya döndürmek.
- a'lâ it-:** yüceltmek.
- anber it-:** amberleştirmek; amber hâline getirmek.
- anber-fâm it-:** amber renkli yapmak; beyazlaştırmak.
- âr it-:** utanmak; sıkılmak.
- arz it-:** sunmak, beyan etmek, yüksek makama iletme; göstermek.
- arz-ı ârız it-:** yanak sunmak; armağan sunmak.
- arz-ı hâl it-:** hâlini arz etmek.
- arz-ı niyâz it-:** yakarış ve dua sunmak.
- arz-ı ruhsar it-:** yanak sunmak; yanağını sevdiğine sunmak.
- ârzû it-:** arzulamak, istemek.
- ârzû-yı lâ'l-i cânân it-:** sevgilinin dudağını arzulamak.
- âsi-i dergâh-ı İlâh itme-:** Allah'ın dergahına asilik etmemek.
- âşikâr it-:** belli etmek; meydana çıkarmak; belirgin hâle getirmek.
- âşinâ it-:** bildik, tanıdık hâline getirmek; dost edinmek.
- âşiyân it-:** yuva yapmak.
- âşüfte-hâl it-:** hâlini perişan etmek; şaşkına çevirmek.
- avd it-:** dönmek; geri gelmek.
- avdet it-:** geri dönmek.

ayân it-: gözle görünür hâle getirmek.

ayb it-: ayıplamak; kınamak; kusur işlemek; hoş karşılanmayan bir harekette bulunmak.

âyîne-i idrâki sâf it-: idrak aynasına tertemiz hâle getirmek.

âzâd it-: köleyi serbest bırakmak; hürriyetini vermek; özgürleştirmek.

azîmet it-: gitmek; yola çıkmak.

azm it-: güçlükleri yenmeye karar vermek; çok istemek, arzu etmek.

azm-i reh it-: yola gitmek; yola çıkmayı istemek.

azm-i âsmân it-: göğe yükselmek; gökyüzüne gitmek.

azm-i çarh it-: göğe yükselmek; gökyüzüne gitmek.

azm-i def'î-i düşmen it-: düşmanı defetmeye çalışmak.

azm-i diyâr it-: memlekete gitmek.

azm-i gerdûn it-: dönmeyi istemek; deveren etmeyi arzulamak.

azm-i kûy it-: köye gitmek.

azm-i künc it-: köşeye çekilmek.

azm-i râh it-: Yola koyulmak; yola gitmeye istekli olmak.

azm-i rezm it-: savaşmaya istekli olmak, kavgaya kararlı olmak.

bağrımı kebâb it-: göğsünü kebab yapmak; içini yakmak; ıstırap çektirmek.

bahs it-: sözünü etmek; anmak.

başdan ayağ it-: tepeden turnağa, eksiksiz yapmak.

bâver it-: inanmak; tasdik etmek.

bâzâr it-: alışveriş yapmak; pazarlanmak.

ben başa it-: kendi başını derde sokmak; kendi kendine etmek.

bend it-: bağlamak.

ber-bâd it-: mahvetmek, kötü hâle getirmek, bozmak; yele vermek.

beyân it-: bildirmek; açıklamak.

beydâ-yı şarâb-ı nâb it-: halis şarabın çölüne çevirmek.

bezl it-: bolca vermek; saçmak.

bezm it-: ziyafet vermek; toplantı tertipleme; içkili eğlence meclisi düzenlemek.

bî-dâd it-: adaletsiz davranmak; haksızlık etmek; zulmetmek; eziyet etmek.

bîdâr it-: uyandırmak; uykusuz bırakmak.

bîgâne it-: yabancılaşmak; kayıtsız kalmak; ilgisiz olmak.

bî-had it-: sınırsız hâle getirmek; sınır tanımamak.

bî-hûde lâf it-: boş yere söz söylemek; lüzumsuz laflar etmek.

bî-karar it-: kararsız bırakmak; karar veremez duruma sokmak; şaşkına çevirmek.

bî-nâm u nişân it-: adı sanı kalmamış birisi hâline getirmek.

binâ-yı âlem it-: kainatın binası hâline getirmek; dünyanın binası yapmak.

bir it-: birleştirmek; bütün hâle getirmek.

bî-sütûn it-: direksiz, dayanaksız yapmak.

bünyâd it-: yapmak; inşa etmek.

câri it-: geçerli kılmak, yürürlükte olma hâline getirmek; akıtmak; geçirmek.

cem' it-: toplamak; bir araya getirmek.

cem'-i esbâb it-: sebepleri toplamak; nedenlerini bir araya getirmek.

cem'iyet-i esbâb it-: sebepleri, vasıtaları düzenli hâle getirmek, toplamak.

ceng it-: savaşmak.

cevlân it-: gezinmek; dolaşmak.

cevr it-: eziyet etmek; sıkıntı vermek; işkence çektirmek; zulmetmek; üzme.

Ceyhûn it-: Ceyhun ırmağına dönüştürmek; ırmak gibi çok gözyaşı dökmek.

ciğer-hûn it-: ciğeri kanla doldurmak; çok acı çektirmek; aşırı üzüntü duymak.

ciğer kan it-: ciğeri kanamak; ciğer kanına boyanmak.

ciğeri kan it-: ciğeri kanatmak; ciğeri kana bulamak.

cihân-sûz it-: cihanı yakmak; dünyayı yakıp kavurmak.

cilve-gâh it-: görünme yeri etmek; cilve edilen yer hâline getirmek.

çâk çâk it-: parçalamak; yarmak.

çâk it-: yırtmak; yarmak; parçalamak.

çâk-i girîbân it-: yaka yırtmak.

çâre it-: çare bulmak; çözüm bulmak; çıkar yol bulmak.

çeküp çıkarmak it-: yerinden sökmek, çıkarmak.

çerâğ it-: çıra, kandil, lamba yapmak; yakmak; parlayarak yanmak.

çok it-: çoğaltmak; artırmak.

dâd it-: adaletli davranmak; âdil olmak.

Dârü's-selâm it-: Darüsselâm'a çevirmek/dönüştürmek.

daş it-: taşa çevirmek; taş kesilmek.

demürden ten it-: demirden vücut yapmak; sağlam, dayanıklı beden meydana getirmek.

derde dermân it-: derde çare bulmak.

derhem it-: perişan, karışık hâle getirmek; üzüntü vermek.

dermân it-: çare bulmak.

devâ'ir it-: etrafında daireler çizmek; devretmek; etrafını dolaşmak.

devr it-: dönmek; çevresini dolaşmak; aktarmak.

devrân it-: dönmek; bir yörüngede sürekli olarak dolaşmak.

diğer-gûn it-: değiştirmek; başka bir biçime koymak.

dil-şâd it-: gönlünü hoş etmek; sevindirmek, mutlu etmek.

dirîğ it-: birinden bir şeyi esirgemek; vermemek.

dûd-ı âh it-: beddua etmek; ahın dumanı hâline getirmek.

dûr it-: uzaklaştırmak; uzak tutmak.

dürd-i mey it-: içkinin tortusu hâline getirmek; kadehin dibindeki tortu kıvamına getirmek.

dür-efşân it-: etrafa inciler saçmak; inci gibi gözyaşları dökmek.

dürüst it-: doğru, düzgün, yanlışsız yapmak.

ednâ it-: alçaltmak.

efdâl-i halk-ı cihân it-: cihan halkının en faziletlisi hâline getirmek.

efgân it-: acıyla bağırarak; ıstırapla inlemek.

efgâr it-: yaralamak; incitmek; üzme.

efsûn it-: efsunlamak; büyülemek; sihir yapmak.

efzûn it-: artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.

ehl-i hatâ it-: yanlış davranış sergileyen kimselere dönüşmek.

ejder it-: ejder hâline getirmek; büyük yılanı dönüştürmek.

eksük it-: mahrum bırakmak.

em it-: ilaç hâline getirmek; merhem yapmak; şifa vermek; iyileştirmek.

emr it-: emir vermek; buyurmak; istemek.

eser it-: etkilemek; tesir etmek.

eser itme-: tesir etmemek; üzerinde etki bırakmamak.

esîr-i gam it-: gamın/üzüntünün tutsağı hâline getirmek.

fâ'ide it-: Yaramak; faydalı olmak.

fânî it-: gelip geçici hâle getirmek; ölümlü hâle getirmek.

fâriğ it-: vazgeçirmek; el çektirmek; rahatlatmak; sıkıntıdan kurtarmak.

fark it-: görmek; varlığını anlamak; sezme.

farz it-: zorunlu hâle getirmek; varsaymak.

fâş it-: açığa vurmak; gizli bir şeyi görünür hâle getirmek.

fehm it-: anlamak, kavramak.

fermân it-: hüküm vermek, buyruk çıkarmak.

feryâd it-: bağırp çağırarak, haykırmak; yardım istemek, sızlanmak.

feth it-: açmak, almak.

fevt it-: kaybetmek; elden çıkarmak.

fi'l it-: hareket etmek; davranmak.

fidâ it-: vermek; gözden çıkarmak; uğrunda harcamak; kıymak.

figân it-: yüksek sesle ağlayıp inlemek.

figâr it-: yaralamak.

fikr it-: düşünmek; akla getirmek.

fikr-i şeb-i târ it-: karanlık geceyi düşünmek.

fikr ü tedbîr it-: düşünmek ve tedbir almak.

firâr it-: kaçmak.

füzûn it-: artırmak; çoğaltmak.

gadr it-: haksızlık etmek.

gâfil it-: gaflete düşürmek; olup bitenden habersiz hâlde olmak.

gâret it-: yağmalamak; hücum etmek.

gark it-: batırmak; boğmak; bol ol vermek.

garka it-: batırmak; boğmak.

garka-i girdâb-ı hûn it-: kan girdabına batırmak; kan girdabında boğmak.

gark-ı hûn-âb-ı dil it-: gönlü kanlı gözyaşına batırmak; gönlünü kırmak; üzmemek.

gark-ı hûn-âb it-: kanlı gözyaşına batırmak; kanlı suda boğmak.

gedâ it-: yoksullaştırma; dilenci hâline getirmek.

genc it-: hazine hâline getirmek; hazineye dönüştürmek.

genc-i dür-i meknûn it-: parlak incilerin hazinesine dönüştürmek.

gerdûn it-: dönmek; dönücü olmak.

giriftâr it-: tutulmuş olmak; yakalanmış hâle getirmek.

gubâr it-: toz toprak içinde bırakmak; toza bulamak.

gûşe-nişîn it-: köşeye oturtmak.

güher-bâr it-: mücevher yağdırmak; inci gibi gözyaşı dökmek; cömert davranmak.

gül-gûn it-: gül rengine döndürmek; kırmızılaştırmak.

gül-nâr it-: nar çiçeği etmek; narçiçeğine dönüştürmek.

gümân it-: umut etmek.

günâh it-: günah işlemek.

günâh üzre günâh it-: günah üstüne günah işlemek; hata üstüne hata yapmak.

güneh it-: günah işlemek.

güzâr it-: geçmek.

haber it-: haber vermek.

haber-dâr it-: haber vermek; bilgilendirmek.

hâk-i reh it-: yolun toprağı hâline getirmek; yerlerde süründürmek; yere düşürmek.

hâkim it-: hüküm eder hâle getirmek.

hâk-sâr it-: yerle bir etmek; darmadağın etmek.

halâs it-: kurtarmak; serbest bırakmak; azat etmek.

hâlî it-: boş hâle getirmek; boşaltmak; tenhalaştırmak; başıboş olmak; ıssızlaştırmak.

hâl-i rûy-ı rûzgâr it-: rüzgarın yüzdeki siyah lekesine (bene) dönüştürmek.

ham it-: eğmek; bükmek.

hâm it-: yemek.

hâr it-: aptal hâle getirmek; itibarsızlaştırmak; akılsız etmek; eşek gibi görmek.

harâb it-: yıkmak; viraneye çevirmek; perişan etmek; yıpratmak.

harâm it-: yararlanılamaz, zevk alınamaz hâle getirmek.

hâsıl it-: meydana getirmek; ortaya çıkarmak; yaratmak.

hasr it-: vermek; bir şeye veya yere ayırmak.

hasta it-: hastalandırmak; sağlığını bozmak.

hâtır-nişân it-: hatırda kalmak; akılda tutmak.

hayâ it-: utanmak; çekinmek; sıkılmak.

hayâl it-: zihinde tasarlayıp canlandırmak.

hayf it-: üzülmek; eseflenmek.

hayrân it-: kendisine hayran bırakmak.

hedef-i nâvek-i müjgân it-: kirpiklerin okuna hedef etmek; kirpik oklarına hedef yapmak.

hem-nişîn it-: birlikte bulunmak; oturup kalkmak, arkadaş olmak.

hem-rehlik et-: yol arkadaşlığı yapmak; yoldaşlık etmek.

heves it-: aşırı istek duymak; özenmek; eğilimli olmak.

heyecan eyle-: coşmak; heyecanlanmak.

hıfz it-: ezberlemek; hafızaya almak.

hırâm it-: eda ile salınarak yürümek.

hilâf it-: zıt gitmek; karşı çıkmak; karşı gelmek; aykırı gitmek.

hilâf-ı reh-i şer' it-: Şeriat yoluna muhalefet etmek; şeriata aykırı davranmak.

hisar it-: çevrelemek; kuşatmak; muhasara etmek.

hoş it-: hoş tutmak; memnun etmek.

huşk it-: kurutmak; işe yaramaz hâle getirmek.

hutûr it-: hatırlamak; akla düşmek.

hücûm it-: saldırmak.

hüküm it-: emir vermek; etkisine almak; egemenliği/etkisi altında bulundurmak; karar vermek.

hüküm revân it-: hükmünü yürütmek; hâkimiyeti altına almak.

hükmin it-: hükmünü vermek.

hürmet it-: saygı göstermek; saygılı olmak.

i'lâm it-: bildirmek; ilan etmek.

i'tibâr it-: saygı göstermek; değer vermek; dikkate almak; göz önünde bulundurmak.

i'timâd it-: güvenmek.

i'tirâz it-: karşı çıkmak; bir şeyin karşıtını söylemek.

ibtidâ it-: başlamak.

îcâb it-: gerekmek; lüzum etmek.

ictinâb it-: sakınmak; çekinmek; uzaklaşmak.

idrâk it-: anlamak; kavramak; algılamak.

iftihâr it-: övünmek; övünç saymak.

iğne it-: inceltmek, iğne gibi yapmak; üzme; incitmek.

ihsân it-: iyilik etmek; bağışta bulunmak; cömert davranmak; yardım etmek.

ihtilât it-: kaynaşmak; karışmak.

ihtirâ' it-: yeni bir şey bulmak; türetmek.

ihtirâz it-: korkmak; çekinmek; sakınmak.

ihtiyâr it-: seçmek; katlanmak, tahammül göstermek.

ihtiyât it-: ölçülü davranmak; sakınmak; tedbiri elden bırakmamak.

ikdâm it-: sebat etmek, sürekli çalışmak.

iki it-: ikileştirmek; çift hâle getirmek.

ikrâh it-: kerih saymak; tiksinmek.

ikrâr it-: açıkça söylemek, kesin olarak kabul etmek.

iktisâb it-: kazanmak; edinmek.

ilâc it-: ilaç yapmak; ilaçla tedavi etmek.

iltifât it-: gönül almak; ilgilenmek; hürmet göstermek; beğenmek; methetmek.

iltizâm it-: gerekli görmek; kayırmak.

îmânî tâze it-: iman tazelemek/yenilemek.

imdâd it-: yardımda bulunmak.

imlâ it-: dikte etmek; yazmak; birbirine söyleyerek yazdırmak.

imtihân it-: sınamak; mihnet çektirmek.

inâyet it-: yardım etmek; kayırmak; iltifat ve itibar etmek.

infi'âl it-: tepki gösterme; kırılmak; gücenme.

inkâr it-: reddetmek; saklamak; yadsımak.

inkâr-ı ışk it-: aşkı inkâr etmek; aşkı reddetmek/saklamak.

inkıyâd it-: boyun eğmek, tabi olmak.

inşâ it-: kurmak; yapmak; yapı yapmak.

intihâb it-: seçmek; ayırmak; tercihte bulunmak.

irsâl it-: yollamak; göndermek.

isti'câl it-: sabırsızlanmak, acele etmek.

istiğnâ it-: gönül doygunluğu göstermek; aza kanaat etmek; nazlanmak; çekinmek; yüz çevirmek; yeter bulmak.

istimâ' it-: duymak; işitmek; dinleyerek kabul etmek.

istimdâd it-: yardım istemek, yardıma çağırarak.

ışret ü ayş it-: yiyip içip eğlenmek; zevk sürmek; gününü gün etmek.

izhâr it-: açığa vurmak; belirtmek; göstermek.

kâ'im it-: sürekli hâle getirmek; değişmez yapmak; ayakta tutmak.

kabûl it-: onamak, tasdik etmek; rıza göstermek; verilen şeyi almak.

kabûl-i minnet –i Nûşirevân it-: Nuşirevân'ın minnetini kabul etmek.

kabûl-i nazm ü terkîb itme-: nazım ve terkip kabul etmemek.

kadr it-: değer vermek; onurlandırmak; güç ve kuvvet vermek.

kan it-: cinayet işlemek; adam öldürmek; kan dökmek; kana boyamak.

kâni' it-: kandırmak; inandırmak.

kânûn it-: kanun hâline getirmek; kurallaştırmak.

kâr it-: etki etmek; tesir bırakmak; fayda sağlamak; kazanç elde etmek; kazanmak.

karâr it-: durmak; oturmak; tercihte bulunmak; yerleşmek; bir yerde ve bir işte karar kılmak.

Kârûn it-: Karun'a dönüştürmek; Karun kadar zengin etmek.

kasd it-: amaç edinmek; niyet etmek; hedef olarak seçmek; hedef almak; bir şeyi anlatmak istemek.

kasd-ı cân it-: cana kastetmek; can almaya teşebbüs etmek.

kasd-ı dil ü cân it-: gönüle ve cana kastetmek.

kat' it-: aşmak; yol almak; ilerlemek; yol almak; bir şeyi kesmek; öldürmek; bölmek.

kat'-ı mahabbet it-: muhabbeti/sevgiyi kesmek/bitirmek.

kat'-ı ser-i râh it-: yolun başını tutmak; yolu başından kesmek.

kat'-ı deryâ it-: denizi geçmek/aşmak.

kazâ it-: yapmak; yerine getirmek; ifa etmek.

kebâb it-: yakmak; kızartmak; kavurmak.

kem it-: eksik/noksan/kötü etmek; eksikli hâle getirmek; mahrum bırakmak; ayarı düşük hâle getirmek.

ker it-: sağır etmek; duyamaz duruma sokmak.

kerem it-: bağış yapmak; iyilikte bulunmak; cömertlik etmek; bağış yapmak.

kesb it-: kazanmak, edinmek; çalışarak elde etmek.

kesb-i irfân it-: irfan/bilgi kazanmak.

keşf it-: bulmak; keşfetmek; sezmek; tahmin etmek; meydana çıkarmak.

keşf-i esrâr it-: sırları keşfetmek; gizli olan şeyleri açığa çıkarmak.

keştî-i Nûh it-: Nuh'un gemisi hâline getirmek.

keyl it-: kile ile ölçmek.

kıyâs it-: karşılaştırmak; mukayese etmek.

kızıl it-: bir şeyin rengini kızıl yapmak; kızılaştırmak.

kisvetin zer-beft it-: elbisesini sırmalı kumaştan yapmak; sırmalı kumaştan elbise giymek.

kubbe it-: kubbe meydana getirmek; gökyüzüne dönüştürmek.

kullâb it-: çengele çevirmek; kanca hâline getirmek.

kurbân it-: kurban kesmek; gözden çıkarmak; feda etmek.

la'l-i handân it-: gülen dudağa döndürmek/sevgilinin gülen kırmızı dudağına dönüştürmek.

lâf it-: söz söylemek; konuşmak; lakırdı etmek; dedikodu konusu yapmak.

lâf-i hüsn it-: güzel laf etmek, övünmek; güzel söz söylemek.

lâl it-: dilsiz hâle getirmek; söz söyleyemez duruma düşürmek; susturmak.

lâle-gûn it-: lale rengini vermek; lale kırmızısına boyamak.

lâle-reng it-: lale rengini vermek; kırmızılaştırmak.

leşker cem'i it-: asker toplamak.

lutf it-: bağışlamak; ihsan etmek; vermek; hoşça davranmak; iyilik etmek; bildirmek; izin vermek.

lü'lü'-i hoş-âb it-: parlak inciye dönüştürmek.

ma'lûm it-: bilinir hâle getirmek; açıklamak; belli hâle getirmek.

magbûn it-: aldatmak; kandırmak; şaşkına çevirmek.

mahrûm it-: yoksun bırakmak.

mahv it-: yok etmek, bozmak, yıkmak, ortadan kaldırmak; harcamak.

mahzûn it-: üzüntü vermek; tasalandırmak.

makâm it-: makam hâline getirmek; bulunulan yer yapmak; mevki olarak görmek; konum vermek; yer etmek; makama dönüştürmek; makamla söylemek.

makbûl it-: beğenilmek; muteber sayılmak; geçerli sayılmak; kabul edilir hâle getirmek; kabul etmek.

manzûr it-: görülen olmak; görünür hâle getirmek; beğenilmek.

mazmûn it-: gizlemek; saklamak.

mecrûh it-: yaralamak; incitmek; kırmak.

medâr it-: dönmek; yörüngede dönmek.

mekân it-: yerleşmek; yer edinmek.

melûl it-: üzgün/kırgın/bıkkın hâle getirmek; üzüntü vermek; boynunu bükmek.

memnûn it-: sevindirmek; hoşnut etmek; zevk vermek.

men' it-: mani olmak; engellemek; yasaklamak.

menzil it-: menzil hâline getirmek; konaklama yeri hâline getirmek; ulaşılabilecek yer olarak görmek; hedef hâline getirmek.

merdûd it-: atılmış/reddedilmiş/geri çevrilmiş duruma getirmek.

merdûm it-: gözbebeği yapmak; gözbebeği hâline getirmek.

merdümlük it-: adamlık etmek; gözbebeği görevini üstlenmek.

merfû it-: kaldırmak; hükümsüz bırakmak; ortadan kaldırmak; yükseltmek.

mesken it-: yerleşmek; oturmak; ikamet etmek.

mest it-: sarhoş etmek; kendinden geçirmek.

meşk it-: alıştırma yapmak; çalışmak; ders almak; öğrenim görmek.

meyl it-: ilgi duymak; eğilmek; istemek; yönelmek.

meyl-i nigâristân-i Rûm it-: Anadolu nigaristanına (güzellerle dolu yer) ilgi duymak-yönelmek.

meyl-i âşiyân it-: kuş yuvasına meyletmek/yönelmek.

meyl-i mescid it-: mescide yönelmek.

mezâhir it-: görünür kılmak; ortaya çıkmasını/görünmesini sağlamak.

mezâhir-i ümmîd ü bîm it-: Ümit ve korkunun belirmesini sağlamak; ümit ve korku vermek.

mezmûm it-: ayıplamak, kötölemek.

minnet it-: boyun eğip yalvarmak; kendini küçülterek yardım istemek; gördüğü iyilik nedeniyle memnuniyet ifade etmek.

mu'âf it-: muaf tutmak; bağışlamak; affetmek; ayrıcalık tanımak.

mu'attar it-: ıtırılmak; güzel kokulu hâle getirmek.

mu'cem it-: noktalamak; nokta koymak.

mu'tekid it-: inanmak; bağlanmak; inançlı olmak.

muhtâc it-: muhtaç duruma düşürmek; ihtiyaç duyduğu şeylerden yoksun bırakmak.

muhtâc-i kıtâl it-: katle muhtaç bırakmak; ölümü arar duruma sokmak.

mukayyed it-: bağlamak.

mûnîs-i cân it-: cana yakın hâle getirmek; cana uygun bulmak; sevimli/sempatik görmek.

murâd it-: dilemek; istemek.

mutâlebe it-: istemek; talep etmek; iddia etmek.

muztarib it-: ıstırap çektirmek; üzme; acı vermek.

müheyâ it-: hazırlamak; hazır hâle getirmek.

mühmel it-: noktasız hâle getirmek; nokta koymamak.

mülzem it-: susturmak; susmaya mecbur bırakmak; lüzumsuz hâle getirmek.

münevvir it-: aydınlık veren; ışıtan hâle getirmek.

mürûr it-: geçmek.

müselmân it-: müslüman yapmak; doğru yola getirmek.

müstakdim it-: önemli ve önde gelen yer hâline getirmek.

müstakdim-i feyz-i kudûm it-: çok ayak basılan bereketli önde gelen bir yere çevirmek.

müstakîm it-: dosdoğru/düzgün bir hâle getirmek; bir işi hilesiz/aldatmadan yapmak.

müste'ar it-: örtmek; eğretilemek; örtülü olarak almak; takma isim almak.

müşg-fâm it-: misk renkli yapmak; siyah renge döndürmek; siyahlaştırmak.

müyesser it-: kolayca elde etmek; kolaylıkla sağlamak.

nâ'ib it-: vekil etmek; vekalet vermek.

nakl it-: iletmek; aktarmak; duyurmak, rivayet etmek.

nakş it-: süslemek; nakış yapmak.

nâle-i zâr it-: ağlayıp inlemek.

nasîb it-: bir şeye kavuşmayı sağlamak; fırsat vermek; erişirmek; ulaştırmak.

nasîb itme-: fırsat vermemek; erişirmemek; ulaştırmamak.

nâ-tüvân it-: zayıflatmak; güçsüz/kuvvetsiz bırakmak.

nâ-yâb it-: eşsiz/az bulunur/benzeri olmayan/bulunmaz yapmak.

nâz it-: nazlanmak.

nazar it-: bakmak; göz değdirmek; bir şey üzerinde düşünmek; akıl yürütmek.

nâzil it-: indirmek.

nefret it-: iğrenmek; tiksirmek; kin beslemek.

nevr it-: adamak.

nezzâre-i dîdâr-ı yâr it-: sevgilinin yüzünü seyretmek/dikkatle bakmak.

nigâh it-: bakmak; bakış atmak.

nihân it-: gizlemek; saklamak; sır hâline getirmek.

nikâh it-: nikâhlamak; nikâhına almak; evlenmek.

nisâr it-: serpmek; saçmak; saç için etrafa serpmek.

nûş it-: içmek.

nüfûz it-: etkili olmak; içine işlemek.

pâk it-: temizlemek; tertemiz etmek; paklamak.

pâ-mâl it-: ayak altına alma; çiğnemek; hakir görmek; aşağılamak.

perîşân it-: dağıtmak; bozmak; karmaşık/darmadağın/zavallı/acınacak duruma sokmak.

pervâ itme-: korkmamak; sakınmamak; çekinmemek.

peydâ it-: kazanmak; edinmek; meydana çıkarmak; yaratmak; var etmek.

peyvend it-: bağ kurmak; bağlamak; erişmek; ulaşmak.

pinhân it-: saklamak; gizlemek.

pîr it-: yaşlı hâle getirmek; yaşlandırmak.

pür-girih it-: düğümlemek; düğüm atmak.

pür-zer it-: altınla doldurmak.

rağbet-i mahbûb it-: sevgiliye rağbet göstermek.

râh-i Ka'be-i maksûd it-: maksut Kabesi'nin yolu etmek/kabul etmek.

rahm it-: acımak; merhamet göstermek.

rakam it-: yazmak; yazıya dökmek.

ref' it-: kaldırmak; yükseltmek; yükseğe çıkarmak; ortadan kaldırmak.

refâkat it-: eşlik etmek, birlikte gitmek.

rengîn it-: renklendirmek; boyamak; parlatmak.

reşk-i gül-zâr-ı Halîl it-: Halil (İbrahim Peygamber)in gülbahçesinin kışkandığı yere dönüştürmek.

revân it-: akıp gitmek; akmak; akıtmak.

rezm it-: savaşmak; kavga etmek.

rûşen it-: aşikâr etmek; aydınlatmak; açık hâle getirmek; meydana çıkarmak; aydınlığa kavuşturmak.

rücû' it-: geri dönmek; sözünden caymak.

rüsvâ it-: ayıplamak; rezil/maskara etmek.

rüsvâ-yı cihân it-: dünyaya rezil etmek; itibarsızlaştırmak; ayıplanan kişiye dönüştürmek.

sâbit it-: sabitlemek; yerinden oynatmamak; değişmez kılmak.

sabr it-: sabırlı davranmak; bir şey için acele etmemek.

sadaka it-: sadaka vermek; zekat olarak vermek; sadaka için verilen şey hâline getirmek.

sâf it-: saf/temiz duruma getirmek; temiz yürekli hâle getirmek.

sâkin it-: durgun/hareketsiz/huzurlu/sessiz hâle getirmek.

salvât it-: dua etmek; salavat getirmek.

sarf it-: harcamak, tüketmek; kullanmak.

sarf-ı nakd-i ömr it-: ömür nakdini/sermayesini harcamak/tüketmek.

sayd it-: avlamak.

sebeb it-: bahane etmek; araç hâline getirmek; bir şey için gerekçe yapmak.

sebkat it-: önceden geçmek.

secde it-: namaz kılariken yere kapanmak; alını, el ayalarını, ayan parmaklarını, dizleri yere koyarak kapanmak.

secde-gâh it-: secde edilecek yer hâline getirmek; ibadet yerine dönüştürmek.

sehv it-: yanılmak; hata işlemek.

selb-i i'tibâr it-: itibarsızlaştırmak; itibarını yok etmek.

ser-bülend it-: yüceltmek; üstün hâle getirmek.

ser-encâm it-: sonuca ulaştırmak; başa gelecek şeylerin sonunu görmek; sonuç çıkarmak; bir işte sonuca ulaşmak.

ser-halka-i ehl-i cünûn it-: cünun ehlinin halka başı yapmak; delilerin başı hâline getirmek.

ser-i zülf-i perîşân it-: saçlarını dağıtmak/darmadağın etmek.

ser-mest it-: esrik hâle getirmek; sarhoş etmek.

ser-nigûn it-: baş aşağı etmek; ters döndürmek; bahtsız hâle getirmek.

sevâb it-: sevap işlemek; faydalı davranışta bulunmak.

seyr it-: bakmak, gözlemek, izlemek; yol almak; gezip dolaşmak; temaşa etmek.

seyrân it-: gezip dolaşmak; neşeyle gezinti yapmak.

seyr-i bağ it-: bağı seyretmek; bağ gezintisine çıkmak.

seyr-i bûstân it-: bostanı gezmek/temaşa etmek.

seyr-i gül-zâr it-: gül bahçesini gezmek/dolaşmak/temaşa etmek.

seyr-i lâle-zâr it-: lale bahçesini gezmek/dolaşmak/temaşa etmek.

sikke-i dînâr it-: dinar sikkesi yapmak; dinara damga vurmak; paraya damga vurmak.

sinân u rumh-i hûn-hâr it-: kanlı mızrağa dönüştürmek.

sîr-âb it-: suya kandırmak; taze hâle getirmek; canlandırmak.

sitem it-: öfkelenmeksizin çıkışmak.

siyah it-: siyahlaştırmak; karartmak.

sözü az it-: sözü azaltmak/kısaltmak; sözü kısa tutmak/uzatmamak.

sözü çok it-: çok söz söylemek/çoğaltmak; fazladan lüzumsuz sözler etmek.

su'âl it-: sormak; soru yöneltmek.

sultân it-: tahta oturtmak; padişahlık makamına geçirmek.

sûret it-: iç yüzünü nakşetmek; içini süslemek; suretini çıkarmak; resmini yapmak; surat asmak.

sûret-i dîvâr it-: duvar suratlı hâle getirmek; asık suratlıya dönüşmek.

sücûd it-: eğilmek; secdeye varmak.

sücûd-i Âdem it-: Âdeme secde etmek; Âdeme karşı yere kapanmak.

şecâ'at it-: cesaret vermek; yiğitlik göstermek; yürekli davranmak.

şekvâ it-: yakınmak; şikâyet etmek.

şerh it-: açıklamak; açışlamak.

şerh-i gam-ı pinhân it-: gizli derdini açıklamak/açığa vurmak.

şerm it-: utanmak.

şerm-sâr it-: utanmak; mahcup olmak; utandırmak; mahcup bırakmak.

şi'âr it-: ilke hâline getirmek; benimsemek; ilke kabul etmek; prensipli davranmak.

şikâyet it-: bir şeyden yakınmak; sızlanmak; ilgili makama bildirmek.

şikeste-ten it-: bedeni kırgın hâle getirmek, hasta etmek; üzüntü vermek.

şükr it-: minnettarlık duygusunu sunmak; gönülden borçlu olmak.

ta'allül it-: bahane uydurmak; hastalıklı hâle getirmek.

tâ'at it-: itaat etmek, boyun eğmek.

ta'lim it-: öğrenmek; bilgi kazanmak.

tâ'lîm-i füsûn it-: büyücülük öğrenmek; sihir yapma eğitimi almak.

ta'n it-: ayıplamak; yermek; sövmek.

ta'na it-: yermek; çekiştirmek; sövmek.

ta'yîn it-: belirlemek, kararlaştırmak; atamak.

tagyîr-i musallâ it-: namaz yerini değiştirmek; namazını bozmak.

tagyîr it-: bozmak; değiştirmek.

tagyîr-i etvâr it-: davranışları değiştirmek; tavır değişikliği yapmak.

tahammül it-: dayanmak; katlanmak; kaldırmak.

tahkik it-: araştırmak; incelemek; soruşturmak.

tahrik it-: harekete geçirmek; kıskırtmak.

tahrîr it-: yazmak; kaleme almak; yazıya dökmek; kaydetmek.

tahsîl it-: almak; toplamak; öğrenim görmek.

tahsil-i sehâ it-: cömertlik toplamak, almak.

tahsîn it-: sağlamlaştırmak, güzelleştirmek.

taht it-: tahta oturmak; taht merkezi hâline getirmek.

taht-ı Süleymân it-: Süleyman peygamberin tahtı hâline getirmek.

takdîr it-: beğenmek; değerini anlamak; değer biçmek; fiyat koymak.

takdîr-i cezâ it-: ceza takdir etmek; cezasını belirlemek.

takrîr it-: anlatmak; ders vermek.

taksîr it-: kısaltmak; kısıtlamak; kusur işlemek.

taleb-i rif'at-i câh it-: yerini/rütbesini/payesini yükseltmek istemek.

tama' it-: tamah etmek; arzu etmek; ümit etmek; istemek.

târâc it-: yağmalamak.

tasarruf it-: dilediği gibi kullanmak; biriktirmek; tutumlu olmak.

tasvîr it-: resim yapmak; resmini çizmek; suretini çıkarmak.

taş it-: taş kesilmek; taşa çevirmek; taşa dönüştürmek.

tavaf it-: dönmek; etrafını dolaşmak.

tavf-ı kûy-ı Leylî it-: Leyla'nın köyü çevresinde dönüp dolaşmak.

tayy-ı mekân it-: mekân aşmak; göz açıp kapayıncaya kadar bir yerden başka bir yere gidivermek.

tâze it-: yenilemek; taze hâle getirmek; gençleştirmek.

te'sîr it-: etkilemek; iz bırakmak.

tebâh it-: yıkmak; mahvetmek; harap etmek.

tedârik et-: sağlamak; gerek duyulan bir şeyi araştırıp bulmak; almak.

tefâhur it-: övünmek; övünç duymak.

teklîf it-: bir şeyin yapılmasını istemek; onayına sunmak; önermek; salık vermek.

teklîf-i şarâb-ı nâb it-: saf şarabı teklif etmek/sunmak.

tekmîl it-: tamamlamak; bitirmek.

tekmîl-i esbâb-i gurûr it-: Büyüklenme sebeplerini tamamlamak/yok etmek.

tekrâr it-: yinelemek; tekrarlamak.

telef it-: yok etmek; öldürmek; harcamak; ziyan etmek.

telh it-: acılaştırmak; acı hâle getirmek.

temâşâ it-: seyretmek; bakmak; izlemek.

temennâ it-: istekte bulunmak; hafif eğilip hürmetle selamlamak.

temennâ-yı künc it-: köşede bucakta kalmayı dilemek/istemek.

tenbîh it-: uyarmak; tembihlemek.

terahhum it-: acımak; merhamet etmek.

terbiyet it-: eğitmek; terbiye etmek.

tereddüt it-: duraksamak, seçim yapmakta zorlanmak.

tereşşuh it-: sızmak; sızarak akmak.

terk it-: vazgeçmek; bırakmak; ayrılmak; ilgilenmemek; ihmal etmek.

terk-i ışk it-: aşkı terketmek.

terk-i dil ü cân it-: canı ve gönlü terk etmek; bir şey uğruna canı ve gönlü feda etmek.

terk-i dünyâ it-: dünyadan ayrılmak; ölmek.

terk-i edeb it-: edebi terk etmek; edepsizce davranmak.

terk-i gam it-: gamı terk etmek; üzüntüden uzaklaşmak.

terk-i hân mân it-: evi-barkı terk etmek.

terk-i ışk it-: aşkı terk etmek.

terk-i ışk-ı yâr it-: yârin aşkını terk etmek; sevgilinin aşkını bırakmak.

terk-i i'tibâr it-: saygınlığı kalmamak; itibardan düşmek.

terk-i mey it-: içkiyi bırakmak.

terk-i mey-i gül-gûn it-: gül renkli içkiyi bırakmak.

terk-i mey ü mahbûb it-: sevgiliyi ve içkiyi terk etmek.

teshîr it-: büyülemek; sihir yapmak; sihirlenmiş hâle getirmek.

teslîm it-: bir şeyi sahibine vermek; vermek; doğruluğunu kabul etmek.

teslîm-i huddâm-i Emîr-i nâm-dâr it-: namlı Emir'in hizmetçilerine teslim etmek.

tevbe it-: söz vermek; pişman olmak.

tevceüh it-: yönelmek; güler yüz göstermek.

tevfîk it-: uygun hâle getirmek; uyumlulaştırmak.

tezvîr it-: yalan söylemek; dedikoduyla ara bozmak.

tîz et-: sivriltmek; keskinleştirmek; ucunu sivri hâle getirmek; acele etmek; çabuklaştırmak.

tuğyân it-: taşmak; coşmak; kabarmak.

tulû' it-: doğmak; güneş doğmak.

tûtiyâ-yı dîde-i hurşîd-i âlem-tâb it-: âlemi aydınlatan güneşin gözünün sürmesine dönüştürmek

vakf it-: vakıflaştırmak; adamak; vakıf hâline getirmek.

vâkîf it-: bilgi sahibi yapmak; bilgilendirmek; öğretmek; bilgili hâle getirmek; öğretmiş olmak.

varı yok it-: var olan şeyi yok etmek; mevcudu ortadan kaldırmak; varlığını ortadan kaldırmak; kendinden vazgeçmek.

vasf it-: niteliğini söylemek; tanımlamak; övmek.

vasl it-: kavuşmak; erişmek; ulaşmak; birleşmek; kavuşturmak; erişirmek; birleştirmek.

vefâ it-: sevgide bağlılık, dostlukta sadakat göstermek.

vehm it-: olmayan bir şeyi var sanmak; yersiz korku ya da şüpheye kapılmak; şüpheye düşmek; kuruntu etmek.

vîrân it-: yıkmak; birini üzme.

yâd it-: hatırlamak; akla getirmek; anmak.

yağma it-: yağmalamak; alıp kaçmak; vurgunculuk yapmak.

yahşılık it-: iyilik etmek.

yamanlık it-: kötülük/fenalık etmek.

yer it-: yer tutmak; yer açmak; mekan tutmak; yerleşmek; iz bırakmak; mevki edinmek; bir ortamda saygınlık kazanmak

yok it-: ortadan kaldırmak; yok etmek.

yokdan var it-: yaratmak.

Yûsuf-ı Ken'ân it-: Kenanlı Yusuf'un makamına geçirmek; Kenanlı Yusuf'a dönüştürmek.

zâhir it-: belli etmek, meydana çıkarmak, görünür hâle getirmek.

zâ'il it-: yok etmek; ortadan kaldırmak.

zâr it-: ağlamak; inlemek; feryat etmek; güçsüz/takatsız bırakmak; ağlatmak; inletmek; acı vermek.

zâr u nizâr it-: zayıflatmak; aciz düşürmek.

zârlık it-: ağlayıp inler durumda olmak.

zâyi it-: yitirmek; kaybetmek.

zebûn it-: aciz bırakmak; çaresiz duruma düşürmek.

zencîr it-: zincir gibi dolamak.

zevrak-ı mey it-: içki sandalı hâline getirmek.

zîkr it-: söylemek; demek; anmak; bahsetmek; ifade etmek; söz konusu etmek.

zîr ü zeber it-: altüst etmek; altını üstüne getirmek.

ziyâd it-: artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.

ziyân it-: zarar etmek; zarara uğramak.

zulm it-: eziyet etmek, zulüm uygulamak, işkence etmek; zulüm uygulamak.

1.1.2. Kıl- Yardımcı Fiiliyle Oluşturulan Birleşik Fiiller

Bu kısımda, Fuzulî'nin Türkçe Divanı'nda yer alan kıl- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiillerin tüm örneklerine yer verilmiştir. Divan'da kıl- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiiller 625 beyitte/bentte geçmektedir. "Et- (it-) Yardımcı Fiili ile Oluşturulan Birleşik Fiiller" kısmında yaptığımız gibi burada da isim + yardımcı fiil biçiminde kurulan birleşik fiillerin anlamları madde başlarında verilerek ilgili örneklerin tamamı bu madde başlarının altında sıralanmıştır. Ardından alfabetik liste hazırlanmıştır. Kıl- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiillere ait alfabetik listede 405 birleşik fiil anlamları ile verilmiştir. Kıl- yardımcı fiiline ait 359 ana madde başı varken bu madde başlarının altında aktarılan birleşik fiillerin tamalamalarla kurmuş biçimleri ile toplamda 405 birleşik fiil tespit edilmiştir.

Bazı beyitlerde veya bentlerde kıl- yardımcı fiilinin farklı isimlerle kullanılan birden fazla örneği olduğundan aynı beyit, içinde geçen ilgili birleşik fiilin madde başları altında uygun şekilde birden çok kez kullanılmıştır.

Kıl- yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiil örnekleri 359 madde başı altında sıralanmıştır.

1. **âbâd kıl-**: mutluluk vermek; neşelendirmek; donatmak; gönendirmek.

“Dostlar ben nâle vü feryâd kılsam ayb imes

Çerh-i bed-mihrüñ elinden dâd kılsam ayb imes

Gam diyârın dil ara **âbâd kılsam** ayb imes

Bu binâ birle cihanda ad kılsam ayb imes

Bir kadi şimşâd u gül-ruhsârdan ayrılmışam”

(Muh., s. 408, 2, 8. bent)

2. **ad kıl-**: ad bırakmak; geride iyi bir isim/iz bırakmak.

“Dostlar ben nâle vü feryâd kılsam ayb imes

Çerh-i bed-mihrüñ elinden dâd kılsam ayb imes

Gam diyârın dil ara **âbâd kılsam** ayb imes

Bu binâ birle cihanda **ad kılsam** ayb imes

Bir kadi şimşâd u gül-ruhsârdan ayrılmışam”

(Muh., s. 408, 2, 8. bent)

3. **a'da kıl-**: düşmanlaştırmak; düşman hâline getirmek.

“Seyr kılsañ himmetüñ sarfina döymez bir nazar

Kılsa a'dâ cümle ömrin sarf-i zabt-i mülk ü mâl”

(K, s. 117, 28. b.)

4. **afv kıl-:** bağışlamak, affetmek; özrünü kabul etmek; mazur görmek.

“Düşmenün mağlup olup daim zafer bilmez nedür

Sen kaçan kim **afv kılsañ** ol sanur anı zafer”

(K, s. 103, 21. b.)

“Yâ nebî kılma Fuzûlîni kapuñdan mahrûm

Afv kıl var ise dergâhda terk-i edebi”

(G, s. 357, 277. g., 7. b.)

5. **ahd kıl-:** sözleşme yapmak; yemin etmek; söz vermek.

“**Ahd kılduñ** ki cefâ kesmeyesin âşıkdan

Âşıkı va’de-i ihsân ile memnûn itdüñ”

(G, s. 287, 162. g., 5. b.)

6. **ahde vefâ kıl-:** sözünde durmak.

“Fuzûli eylediğün **ahdüñe vefâ kılgıl**

Yeter şikâyet idüp şerh-i mâcerâ kılgıl

Vücûduñı hedef-i nâvek-i belâ kılgıl

Kamu cefâlara sabr eyleyüp du’â kılgıl

Kim ola dost rızası hemîn saña hâsıl

Rızâ-yı dostdur asl-ı temettü’ ey gâfil”

(Müs., s. 415, 16. bent)

7. **akd kıl-:** sözleşme yapmak; mukavele imzalamak.

akd-i irtibât kıl-: bağlayıcı sözleşme yapmak.

“**Kılmagıl** muhkem gönül dünyâda **akd-i irtibât**

Sen bir âvâre müsâfirsın bu bir köhne ribât”

(G, s. 272, 142. g., 1. b.)

8. **âlf kıl-**: yüceltmek; yükseltmek.

“Ol ki cāhildür idüp cümle murādın hāsıl

İ'tibār ile **kılur** mesned-i kadrin **ālī**”

(Muk., s. 385, 29, 2. b.)

9. **amel kıl-**: yapmak; işlemek; yerine getirmek.

“Ey Fuzūlī'her **amel kılsañ** hatādur gayr-i ışk

Bu durur ben bildiğüm vallāhu a'lem bi's-savāb”

(G, s. 204, 35. g., 7. b.)

10. **âr kıl-**: utanmak; haya etmek; utanç duymak.

“Işkda sādıklık izhār itdi dāğın gösterüp

Gālibā dirlerdı kāzib **kıldı** andan **âr** subh”

(G, s. 218, 55. g., 6. b.)

11. **ârâyiş kıl-**: süslemek; bezemek.

ârâyiş-i bâğ kıl-: bahçeyi süslemek; bezemek.

“Her dem ki bahār **kıldı ârâyiş-i bâğ**

Nevmīdlik urdı lāle-veş bağruma dağ

Zirā diken üzre dutdı bülbül mesken

Gül bād güzer-gehinde yandurdı çerāğ”

(R, s. 428, 43)

ârâyiş-i sûret kıl-: görünüşünü süslemek/bezemek; görüntüsünü güzelleştirmek.

“Yeter tāvūs tek' ucb ile **kıl ârâyiş-i suret**

Vücūdundan geçüp âlemde bir ad eyle ankā tek”

(G, s. 282, 155. g., 4. b.)

12. **arz kıl-:** sunmak.

“Direm ahvālūmi cānāna **kılam arz** velī

Görebilmem özümü anda ki cānan görünür”

(G, s. 246, 101. g., 3. b.)

“Daşa çekmiş halk için Ferhād Şīrīn sūretin

Arz kılmış halka mahbūbın aceb bī-'ār imiş”

(G, s. 264, 130. g., 3. b.)

“**Kıl** sabā göñlüm perīşān olduğın cānāne **arz**

Sūret-i hālin bu vīrān mülkin sultāna arz”

(G, s. 270, 141. g., 1. b.)

“Derhem olmuş sünbülūñ gūyā ki **kılmışdur** aña

Mū-be-mū hāl-i dilüm diller uzadup şāne **arz**”

(G, s. 270, 141. g., 2. b.)

“Sūret-i bī-cān ile cennet dolar büt-hāne tek

Kılsalar cennetde tasvīrūñ çeküp gilmāne **arz**”

(G, s. 271, 141. g., 5. b.)

“Mün'imūñ arz-ı tecemmüldür işi fakr ehline

N'ola ger dil **kılsa** her dem derd-i ışkuñ cāna **arz**”

(G, s. 271, 141. g., 6. b.)

“**Kılma** ey ışka baņa **arz** perī-çihreleri

Süret-i hālümü mihr ile tebāh itme dahi”

(G, s. 353, 270. g., 5. b.)

“Ey bād **kıl** ahvālümü cānānuma **arz**

Ser-geşteliğüm serv-i hırāmānuma arz

Öldürdi kināyet ile ağyār beni

Bu zulm-i sarīhi eyle sultanuma arz”

(R, s. 423, 16)

arz-ı cemāl kıl-: yüzünü göstermek; yüzünün güzelliğini sunmak.

“Yimek içmek fikrün ehl-i rüzeden kes ey güneş

Bir sevāb it subhlar tā řām **kıl arz-ı cemāl**”

(G, s. 294, 173. g., 4. b.)

“Hürşid ki **kıldı** subh-dem **arz-ı cemāl**

Der-gāhuņa yüz sürmek ile buldı kemāl

Çün yetdi kemāle itdi sen māh ile bahs

Ol terk-i edep virdi kemāline zevāl”

(R, s. 429, 50)

arz-ı îmân kıl-: imanını arzetmek; inancını sunmak.

“**Arz-i iman** büte ger **kılsa** dem-i cān-bahşı

Cān virüp mu’ciz ilen anı müselmān eyler”

(K, s. 144, 31. b.)

13. **ârzû kıl-:** istemek, arzu etmek; aşırı istekte bulunmak.

“**Kılurdum ârzû** Hakdan kelid-i mahzen-i maksüd

Göründi dide-i ümmidüme dest-i güher-bāruñ”

(K, s. 86, 30. b.)

“Nice **kılsun arzū-yı ihtilātın** ehl-i kurb

Nice çeksün ehl-i rif’at makdemine intizār”

(K, s. 178, 23. b.)

14. **âşikar kıl-**: apaçık hâle getirmek, belli etmek.

“Hak idi âdil Süleymân hâkim itmiş âleme

Evvel ü âhir **kılup** sırr-ı adâlet **âşkâr**”

(K, s. 82. 57. b.)

15. **âteş-perest kıl-**: ateşe tapar hâle getirmek.

“Şem’i ruhsârıñ odı **kıldı** beni **âteş-perest**

Çäk-i sinemden temâşâ eyle âteş-gâhuma”

(G, s. 345, 258. g., 2.b.)

16. **âvâre kıl-**: uzaklaştırmak; ayırmak.

“Ne mülk ü māl baña virse çerh memnünem

Ne mülk ü mâlden **âvâre kılsa** mahzünem

Egerçi müflis ü pest ü muhakkar u dünem

Dem-â-dem öyle hayâl eylerem ki Kârünem

Göñülde nakd-i vefâ genci lîk pinhânî”

Gözüm hızâne-i lâ'l ü güher velî fâni

(Müs., s. 413, 9. bent)

17. **ayân kıl-**: görünür hâle getirmek.

“Tamâmî-i berakâtın zemîn kılup mebzül

Cemî-i lutf-i nihānuñ zamâne **kıldı ayân**”

(K, s. 104, 7. b.)

“Sebze tek **kıldı** Fuzülî çıkarup eşk **ayān**

Ten gubārında okın her nice pinhān itdüm”

(G, s. 301, 184. g., 7. b.)

“Ben ne hācet ki **kılam** derd-i dilüm yāre **ayān**

Kamu derd-i dilümi yār bilüpdür bilürem”

(G, s. 317, 211. g., 4. b.)

18. **ayb kıl-**: ayıplamak; kınamak; nezaket dışı davranmak.

“Tütiyā-yı hāk-i pāyuñ feyzine yol bulmuşam

Nür-ı çeşmüm **ayb kılma** kör olur dirler garīb”

(G, s. 201, 31. g., 3. b.)

“Hāli itmişdür beni benden muhabbet dostlar

Ayb kılmañ görseñüz ālemde bi-pervā beni”

(G, s. 356, 275. g., 5. b.)

ayb-ı takrİR kıl-: takririni kınamak; ayıplamak.

“Gör nezāket ki gelüp subh sahaf-hānı aña

Ayb-ı takrİR kılup ta’ne-i elhān eyler”

(K, s. 142, 9. b.)

19. **ayb-nümâlık kıl-**: aybını göstermek.

“**Kılma** hurşîd gibi **ayb-nümâlık** ki felek

Yire salmaya seni ba’de ulüvv-i derecāt”

(Muk., s. 388, 37, 2. b.)

20. **azîmet kıl-**: yola çıkmak; gitmek.

“İnān ber inān feth ü Nusret refiki

Ne şān ki **kılsa azîmet** musammem”

(K, s. 94, 19. b.)

“**Azīmet kıl** ki devrān muntazırdır feth zevkine

Revān ol kim zamāne tābi’ü düşmen muhakkardur”

(K, s. 127, 30. b.)

21. **azl kıl-**: görevden uzaklaştırmak.

“**Azl kılmış** beni amellerden

Āmil-i kār-hāne-i dünyā”

(K, s. 156, 6. b.)

22. **azm kıl-**: kararlı olmak; çok istemek.

“Nişān-ı feyzdür ol Nusret ü ikbāl kim hālā

Ne yan kim **azm kılsa** rehberi te’yīd-i Yezdāndur”

(K, s. 89, 16. b.)

“Meşāhid revnakına **azm kılmışsın** zihī himmet

Bu himmetle seni Hallāk-i Ālem kām-kār eyler”

(K, s. 152, 22. b.)

“Her sözüm bir pehlevāndur kim bulup te’yīd-i Hak

Azm kıldukda dutar tedrīc ile bahr u beri”

(Muk., s. 387, 36, 5. b.)

23. **bağrını kebâb kıl-**: bağrını yakmak; acı çektirmek.

“Zerrāk zāhidüñ içelüm kanını sabūh

Mahrūm sūfīnūñ **kılalum bağrını kebâb**”

(G, s. 198, 25. g., 4. b.)

24. **bahıl kıl-**: cimrileştirmek; pinti hāle getirmek; çoraklaştırmak.

“**Bahıl kılmasa** cem’ itdüğü direm sarfin

Nihāl-i maksadı ser-sebz olup semer vırmez”

(Muk., s. 377, 1, 1. b.)

25. **bahs kıl-:** sözünü etmek; konuşmak.

“Düşer od şem’ diline bu sebebden ki **kılur**

Dil uzadup giceler ol meh-i tábānile **bahs**”

(G, s. 211, 46. g., 6. b.)

“Cenneti kūyuña zühd ehli münāsib diseler

Ne münāsib ki **kılam** bir nice nādānile **bahs**”

(G, s. 211, 46. g., 2. b.)

“Yüzüñe durmasın āyine urup lāf-ı safā

Ne revā meh **kıla** hurşīd-i dırahşānile **bahs**”

(G, s. 211, 46. g., 3. b.)

“Dirler ki **kılur** gonce leb-i yār ile **bahs**

Gül-berg-i ter ol la’l-i güher-bār ile bahs

Ol bir nice dilsizlere töhmetdür bu

Zīrā ki gerek lehce vü güftār ile bahs”

(R, s. 423, 12)

bahs-ı kemāl kıl-: olgun, güzel konulardan konuşmak; noksansız, eksiksiz şeylerden söz etmek.

“Süz-ı dilüm eşk-i ālden eyle kıyās

Endūhumı za’f-ı hālden eyle kıyās

Hurşīd ki hüsnünle **kılur bahs-ı kemāl**

Terk-i edebin zevālden eyle kıyās”

(R, s. 432, 67)

26. **bâr kıl-:** yük hâline getirmek; sıkıntı vermek; zorlaştırmak.

bâr-i anâ kıl-: sıkıntıya/meşakkate sokmak; zorda bırakmak.

“Terahhum it ki beni kâmet-i şikeste ile

Benefşe-i çemen-i derd **kıldı bâr-i anâ**”

(K, s. 44, 81. b.)

27. **behişt-âsâr kıl-:** cennet alametleriyle donatmak, bir yeri cennete çevirmek.

“Âdem iseñ bāğ seyirin eyle bu mevsimde kim

Bāğı reng ü bûy ile **kıldı behişt-âsâr gül**”

(K, s. 69, 5. b.)

28. **bende-fermânlık kıl-:** fermana kulluk etmek/bağlı kalmak; emre itaatkâr olmak.

“Murād er saltanatdan kām-ı dildür nefse tâbi’ sin

Ne hâsıl saltanat adıyla **kılmak bende-fermânliĝ**”

(G, s. 276, 148. g., 2. b.)

29. **berâber kıl-:** bir araya getirmek; birleştirmek.

“**Kılsa** vasluñ şāmumı subha **berâber** yok aceb

Resmdür fasl-ı bahâr olmak berâber rûz u şeb”

(G, s. 200, 30. g., 1. b.)

30. **beste-i alâka-i mâl kıl-:** mal ile ilgi bağı kurmak; mala alaka duyar hâle getirmek.

“Hemîşe dostum oldur direm ki mâl virüp

Kılor tabî’atumı **beste-i alâka-i mâl**”

(Muk., s. 384, 23, 1. b.)

31. **bezl kıl-:** saçmak; bol bol vermek; cömertçe harcamak.

“Elindeki güheri **bezl kılmasa** mümsik

Şeb-i gamına emel müjde-i seher virmez”

(Muk., s. 377, 1, 2. b.)

bezl-i safa kıl-: çokça neşe/sevinç saçmak.

“Sipihir **kıldı** bu bezm-i neşâta **bezl-i safâ**

Melâ’ik oldı bu sūr ü sūrura fâtiha-hân”

(K, s. 105, 19. b.)

32. **bezm kıl-:** toplantı yapmak; içkili eğlence meclisi düzenlemek.

“Fuzûlî **bezm kılmış** gayrilerle bu gün ol gül-ruh

Rakīb-i keç-revî gördüm bu gün bārī yaman sarhoş”

(G, s. 265, 131. g., 7. b.)

33. **bî-dâd kıl-:** adaletsizlik etmek; zulüm ve eziyet etmek.

“Saņa ey şüh-ı sengîn-dil dimeņ büt nişe kim büt hem

Egerçi seng-dildir böyle **bî-dâd** ü sitem **kılmaz**”

(G, s. 256, 119. g., 3. b.)

34. **bîdâr kıl-:** uyandırmak; uyarmak; uyanık hâlde tutmak.

“Çerâğ-i berk kılup şem’-i lāleyi rüşen

Sedâ-yi ra’d **kılup** çeşm- i nergisi **bîdâr**”

(K, s. 112, 9. b.)

“**Kılma** ey efgân gözin **bî-dâr** mest-i hâb iken

Olmaya bir fitne bî-dâr ola bi-dâr eylegeç”

(G, s. 215, 50. g., 2. b.)

“Āşık-ı sādıkdur izhār-ı gam eyler her seher

Āh ile halkı yuhusından **kılur bīdār** subh”

(G, s. 219, 56. g., 6. b.)

35. **bī-haber kıl-**: bilgi vermemek; habersiz bırakmak.

“Var fikrin yok gāmın çekmek nedür bir cām ilen

Bī-haber kıl baña bir ola yokluğ varlığ”

(G, s. 277, 149. g., 2. b.)

36. **bī-şümâr kıl-**: sayısız, hesaplanamaz duruma getirmek.

“Ey felek bi’llah nedir mūcib ki bu mülk ehline

Cevri bī-had itdün ü bī-dādı **kıldın bī-şümâr**”

(K, s. 178, 13. b.)

37. **bī-zârlık kıl-**: rahatsızlık duymak; tedirgin olmak; usandırmak; bezginlik vermek.

“Benden āhır çün **kılur bī-zârlığ** esbâb-ı dehr

Dehr esbâbından ol yiğ kim kılur bī-zârlığ”

(G, s. 277, 149. g., 4. b.)

38. **can-bahş kıl-**: can bahşeder hâle getirmek; hayat bağışlayan, iç açıcı hâle getirmek.

“Bahâr eyyāmına ger feyz-i ahlâkuñ eser kılsa

Hevāsını **kılur can-bahş** ebrin dūr-feşân eyler”

(K, s. 97, 22. b.)

39. **cefâ kıl-**: üzme; eziyet vermek; sıkıntıya sokmak.

“Her **cefâ kılsan** Fuzûlî tek şikâyet kılmazam

İşk etvârında sanmañ bī-vefâlardan beni”

(G, s. 358, 278. g., 7. b.)

“Sanma cevri itseñ Fuzûlî incinüp terkin kıla
 Ger **cefâ kıl** ger vefâ cânım fedâ sen kâtile
 Ben hod öldüm imdi sen tığ-ı cefâ alup ele
 Lutfîni öldürseñ ey dil-ber cefâ tığı bile
 Anda hem bolgay benüm rûhum meded-kâruñ senüñ”

(Tah., s. 410, 1, 5. bent)

“Hasûd sûret-i ahvâlüme nazar kılmaz
Cefâ kılur men-i bî-çâreye hazer kılmaz
 Sanır ki nâle vü zârum ana eser kılmaz
 Anı mürür ile âlemde derbeder kılmaz
 Zamâne içre mücerrebdür intikâm-ı zamân
 Hemîşe yahşıya yahşı virür yamana yaman”

(Müs., s. 414, 12. bent)

“Yandurdu beni şem’-i cemâlün ey mâh
 Her lahza aceb değül yetürsem göğe âh
 Zülfün girihî çıkdı elümden nâ-gâh
 Gör kim ne **cefâ kıldı** baña baht-ı siyâh”

(R, s. 433, 75)

40. **cehd kıl-**: çalışıp çabalamak; gayretli olmak.

“Dâr-ı dünyânı gönül **cehd kılup** terk ide gör
 Hâb-ı gafletde iken özüñi bîdâr eyle”

(G, s. 338, 246. g., 2. b.)

“**Cehd kıl** kim görmeye hürşîd-i ruhsârıñ zevâl
 Nür-ı feyzün den hilâl-i kadrün efzün olmadın”

(Muk., s. 379, 10, 3. b.)

“**Cehd kıl** zātuñ ola mazhar-ı āsār-ı kabūl

Kılma ol cāha tefāhur ki ola hāric-i zāt”

(Muk., s. 388, 37, 3. b.)

41. **cem-i hâtır kıl-**: gönülde toplamak; gönül cemi yapmak.

“Müdām ol kim bu der-gāhuñ kamu sādāt ü hüddāmı

Ser-ā-ser **cem-i hâtır kılduñ** ol cem-i perişānı”

(K, s. 92, 30. b.)

42. **ceng ü cidâl kıl-**: savaşmak.

“Arsa-i ceng ü cidalüñ katlden hāli değül

Muttasıl re’yüñle tıguñdur **kılan ceng ü cidâl**”

(K, s. 118, 29. b.)

43. **cennet kıl-**: cennete çevirmek; cennet hâline getirmek.

“Virdi mülk ü māl ü cism ü cānına halkın emān

Kıldı cennet ol yiri cennetde hod olmaz azāb”

(K, s. 137, 78. b.)

44. **cevr kıl-**: eziyet vermek; üzmetmek.

“Ben-i dervîşe il hem cevr ider sen **cevr kıldukça**

Kim eyler zulm men’in pādişāhum sen revā görgeç”

(G, s. 217, 53. g., 6. b.)

“Şükr it Fuzülî itme figān yār **kılsa cevr**

Kim ehl-i ıška cevrdür anuñ ināyeti”

(G, s. 353, 271. g., 7. b.)

45. **ciğer kan kıl-:** ciğer kanı dökmek; zulmetmek; eziyet etmek.

“**Kılursan** bir **ciğer kan** her yaña bakdukça ey zâlim

Ne bakmakdur bu her dem kandan alsun bir ciğer âşik”

(G, s. 281, 153. g., 5. b.)

46. **cilve kıl-:** cilve yapmak; baştan çıkarmak için işve yapmak, kırıtmak.

“Subh **kılduñ cilve** gün çekdi özin bir güşeye

Şâm arz itdün ruhun şem’i eritdi infi’âl”

(G, s. 295, 175. g., 4. b.)

47. **cüdâ kıl-:** ayırmak; uzaklaştırmak.

“Sîm-âb-ı sirişk itdi beni garka Fuzûlî

Tâ devr **cüdâ kıldı** büt-i sîm-berümden”

(G, s. 325, 223. g., 7. b.)

48. **çâk kıl-:** yırtmak.

“**Kılur** göz perdesin hünâb-ı hasret **çâk** her dem kim

Ruhuñda lezzet’i didâr zevkından nikâb oynar”

(G, s. 243, 96. g., 7. b.)

“Tâ cünün rahtın giyüp dutdum fenâ mülkin vatan

Ehl-i tecrîdüm kabul itmen kabâ vü pîrehen

Her kabâ vü pîrehen giysem misâl-i gonce ben

Ger senünçün **kılmasam çâk** ey büt-i nâzük-beden

Gürum olsun ol kabâ eğnümde pîrâhen kefen”

(Tah., s. 411, 1, 6. bent)

49. **çāre kıl-:** çare olmak; yöntem bulmak; çözüm üretmek; tedbir almak.

“Saçma ey göz eşkten gönlümdeki odlara su

Kim bu deñlü dutuşan odlara **kılmaz çāre** su”

(K, s. 51, 1. b.)

“Gazālarda du'ā-yı cevşenine çāre kılmazdı

Özin her nice kılsa tecrübe tır imtihān hançer”

(K, s. 55, 23. b.)

“Cāndadur subh-ı ezelden mihr-i ruhsāruñ senüñ

N’ola tā şām-ı ebed olsam taleb-kāruñ senüñ

İmdi cānā olmuşam ben āşık-ı zāruñ senüñ

Ey ezelden tā ebed gönlüm giriftāruñ senüñ

Çare kıl kim boldı cānum esrū efgāruñ senüñ”

(Tah., s. 410, 1, 1. bent)

50. **dād kıl-:** hakkını vermek; adaleti yerine getirmek; feryad etmek.

“Dostlar ben nāle vü feryād kılsam ayb imes

Çerh-i bed-mihrüñ elinden **dād kılsam** ayb imes

Gam diyārın dil ara ābād kılsam ayb imes

Bu binā birle cihanda ad kılsam ayb imes

Bir kadı şimşād u gül-ruhsārdan ayrılmışam”

(Muh., s. 408, 2, 8. bent)

dādlar kıl-: feryat etmek; çok acı çekmek; adalet dilemek.

“**Dādlar kılmağa** şol kāfir elinden giceler

Çıkar āhum göğe tā duta Mesīhā eteğın”

(G, s. 323, 221. g., 3. b.)

51. **da'vâ kıl-:** dava etmek; davasını gütmek.

“Bulmayan devlet ü tevfi̇k ü inâyet Hakdan

Ne revâ kim **kıla** icrâ-yı hükümet **da'vâ**”

(K, s. 149, 10. b.)

da'vî kıl-: iddialaşmak; dava etmek.

“Reng-i rüyından dem urmuş sāgar-ı sahbāya bah

Āfitāb ile **kılur da'vî** dutulmuş aya bah”

(G, s. 222, 61. g., 1. b.)

da'vî-i išk kıl-: aşk davası gütmek; aşk iddiasında bulunmak; aşkı ülkü edinmek.

“Gözüm merdümleri çokdan **kılurlar da'vî-i iškü**

Ne hâcet yaşların sormak añarlar Nüh tūfānın”

(G, s. 326, 225. g., 6. b.)

52. **da'vet kıl-:** çağırmaq; davet etmek.

“Yine **kıldı** sabâ gül-zāre **da'vet** bülbül-i zārı

Yine kumrî makām itdi fezâ-yı sahn-i gül-zārı”

(K, s. 128, 1. b.)

53. **dâyesi kıl-:** dadısı yapmak; bebek bakıcısı etmek.

“Görmemiş mehd-i zemin bir tıfl sen tek tâ felek

Dehr Zālin **kılmış** etfāl-i reyāhin **dâyesi**”

(G, s. 355, 273. g., 3. b.)

54. **def' kıl-:** kovmak; uzaklaştırmak; savuşturmak.

“Dutabilseydüm su içmezdüm **kıldum def'ini**

Rūzenüñ kim göz göre hurşîdüme ister zevāl”

(G, s. 294, 173. g., 5. b.)

def'-i gam kıl-: gamı/ kederi defetmek, kovmak.

“**Kıldı def'-i gam** dil-i uşşaktan zevk-i bahār

Āh kim gösterdi ışk ehline devrān hicr-i yār”

(K, s. 106, 1. b.)

“Nem-i eşküm mükedder hātırumdan **def-i gam kılmaz**

Bu rüşendür ki nem āyineden jengārı kem kılmaz”

(G, s. 256, 119. g., 1. b.)

55. **defin kıl-:** gömmek; defnetmek.

“Öldüğüm menzilde **defnüm kılmağa** sanmañ lahid

Yer görüp gurbetde efgānum giribān kıldı çāk”

(G, s. 284, 159. g., 2. b.)

56. **derbeder kıl-:** serseri/avare durumuna düşürmek.

“Hasūd sūret-i ahvālūme nazar kılmaz

Cefā kılur men-i bī-çāreye hazer kılmaz

Sanır ki nāle vü zārum ana eser kılmaz

Anı mürür ile ālemde **derbeder kılmaz**

Zamāne içre mücerredür intikām-ı zamān

Hemīşe yahşıya yahşı virür yamana yaman”

(Müs., s. 414, 12.bent)

57. **dermân kıl-:** ilaçla hastalığı iyileştirmek; güç ve takat vermek.

“Işk derdiyle hoşem el çek ilācumdan tabīb

Kılma dermân kim helāküm zehri dermānuñdadır”

(G, s. 227, 67. g., 2.b.)

58. **dirîğ kıl-:** esirgemek; vermemek.

“**Kılma** feyz-i ni’met-i vasluğ Fuzûliden **dirîğ**

Yokdur özge maksadı senden seni eyler taleb”

(G, s. 201, 30. g., 7. b.)

59. **du’â kıl-:** dua etmek; yakarmak.

“Safâ-yı niyyet ile yok **du’â kılmakda** taksîri

Du’â olsa riyâsuz böyledür elbette te’sürî”

(K, s. 86, 35. b.)

“Ne evrâd ü **du’â** kim **kıldı** Sultân âstânlarda

Kabûl olsun budur dil-şâd iden yüz biñ müselmânı”

(K, s. 92, 34. b.)

“Her **du’â kılsam** tevakkufsuz olurdu müstecâb

Her temennâ eylesem ihmâlsüz makdûr idi”

(G, s. 354, 272. g., 7. b.)

“Fuzûli eylediğün ahdüñe vefâ kılğıl

Yeter şikâyet idüp şerh-i mâcerâ kılğıl

Vücûduñı hedef-i nâvek-i belâ kılğıl

Kamu cefâlara sabr eyleyüp **du’â kılğıl**

Kim ola dost rızası hemîn saña hâsıl

Rızâ-yı dostdur asl-ı temettü’ ey gâfil”

(Müs., s. 415, 16. bent)

60. **dünyâyı dâr kıl-:** dünyayı dar etmek; sıkıntıya sokmak.

“Dâr-i dünyâyı fezâ-yı cennete döndürdi lîk

Gonce kimi bülbüle **dünyâyı kıldı dâr gül**”

(K, s. 71, 32. b.)

61. **dür kıl-:** inci hâline getirmek; inciye dönüştürmek.

dürr-i semîn kıl-: kıymetli inciye dönüştürmek.

“Ebr-i lutfuñ kıldı hâr-ı huşkümü gül-berg-i ter
Feyz-i cüduñ **kıldı** eşk-i hârumı **dürr-i semîn**”

(Muk., s. 382, 19, 10. b.)

dürr-i senâ kıl-: övgü incisi sunmak; inci gibi güzel sözlerle övmek.

“**Kılmışam** tertîb-i sahn-i sıdka biñ **dürr-i senâ**

Bulmazam ruhsat ki der-gâha kılâm bir bir nisâr”

(K, s. 83, 64. b.)

dür-i şeh-vâr kıl-: iri inci yapmak; en büyük inciye dönüştürmek.

“Muhît-i havsalaî kim ger itse katreye meyl

Teveccüh ile **kılur** katreyi **dür-i şeh-vâr**”

(K, s. 123, 17. b.)

62. **efgân kıl-:** acı ile bağırarak; ıstırapla inlemek.

“Gamuñ her lâhza kim bağrum deler gönlüm **kılur efgân**

Bi-aynih eyle kim feryâd ider itler gedâ görgeç”

(G, s. 217, 53. g., 4. b.)

63. **efzûn kıl-:** artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.

“Baña maksûd terk-i ışk idi veh kim meh-i hüsnuñ

Olup gün günden **efzûn kıldı** gün günden beter âşık”

(G, s. 280, 153. g., 2. b.)

64. **ejdehâ kıl-:** ejderhaya dönüştürmek.

“Sensin **kılan** mezâhir-i ümmîd ü bîm idüp

Müsânın ilm genci asâsını **ejdehâ**”

(G, s. 195, 21. g., 3. b.)

65. **emānet kıl-:** emanet bırakmak; korunması için teslim etmek.

“Tende cānum bir perīnūdür emānet saklaram

Ol zamāndan kim **emānet kıldılar** insāna arz”

(G, s. 270, 141. g., 3. b.)

66. **endīşe-i hām kıl-:** boş/gereksiz düşünceye kapılmak; lüzumsuz vesvese etmek.

“Sandılar kim satılır dāne-i dürr-i arakı

Urdı el kīseye çoklar **kılup endīşe-i hām**”

(G, s. 311, 201. g., 5. b.)

67. **eser kıl-:** tesir etmek, etkilemek, iz bırakmak.

“Bahār eyyāmına ger feyz-i ahlākuḡ **eser kılsa**

Hevāsını kılır can-bahş ebrin dür-feşān eyler”

(K, s. 97, 22. b.)

“Yā Rab ne sebedendür kim hīç **eser kılmaz**

Dil-dāre Fuzūlī’nüḡ feryād ile efgānı”

(G, s. 349, 263. g., 9. b.)

“Bu çemen gül-ruhlarına derd-i dil **kılmaz eser**

Yüz dilüḡ varise hāmūş ol göḡül sūsen gibi”

(G, s. 364, 289. g., 4. b.)

“Hasūd sūret-i ahvālūme nazar kılmaz
 Cefā kıtur men-i bī-çāreye hazer kılmaz
 Sanır ki nāle vū zārum ana **eser kılmaz**
 Anı mūrūr ile ālemde derbeder kılmaz
 Zamāne içre mücerrebdür intikām-ı zamān
 Hemīşe yahşıya yahşı virür yamana yaman”

(Müs., s. 414, 12. bent)

68. **ezber kı-:** ezberlemek; belleğine almak.

“Ahtarup bulmak diler vasf-i ruhuñ kim muttasıl
 Nusha-i gül-berg evrākıñ **kıtur ezber sabā**”

(K, s. 57, 6. b.)

69. **fāriğ kı-:** vazgeçirmek; el çektirmek.

“Habāb-ı eşk ü āh-ı pür şerer **kılmıñ** beni **fāriğ**
 Cihānuñ kasr-ı sīm-endūd u kāh-ı zer-nigārından”

(G, s. 322, 220. g., 3. b.)

70. **fark kı-:** ayırmak; değiştirmek; varlığını anlamak; görmek.

“Dimeñ gözyaşı ile def” olur ışk āteşī tenden
 Bu od her yire düşse **fark kılmaz** kurusun yaşın”

(G, s. 327, 228. g., 3. b.)

71. **fāş kı-:** açığa vurmak; ortaya çıkarmak.

“Ey habāb-ı ışk nā-yāb it ten-i üryānumı
 Kim bu rüsvā perdemi çāk itdi sırrum **kıldı fāş**”

(G, s. 266, 133. g., 5. b.)

“**Fāş kılduñ** gamum ey dīde-i hun-bār benüm
Eyledüñ merdüme nem olduğın izhār benüm”

(G, s. 306, 192. g., 1. b.)

72. **feh̄m kıl-:** anlamak; kavramak.

“Öyle kim cān ü dilin **feh̄m kılan** sensin ü bes
Sen eğer kılmaz isen kim aña ihsān eyler”

(K, s. 145, 44. b.)

“**Fehm kıldukda** hüsn-i mazmūnın

Kıldum anda surūrlar peydā”

(K, s. 157, 23. b.)

“Sen hāl-i dilüñ söylemesen n’ola Fuzūlī
İl **feh̄m kılur** çāk-i girībānuñı görgeç”

(G, s. 216, 52. g., 7. b.)

73. **fermān kıl-:** hüküm vermek, buyurmak, emretmek.

“Ne **fermān** kim **kılursa** hāk rızasına mutābıkdur
Ne yan kim azm iderse bahtına tevfīk reh-berdür”

(K, s. 85, 22. b.)

74. **ferş-i reh kıl-:** yoluna sermek; yol üstüne yaygı sermek.

“Gelür olsañ **kıluram ferş-i rehüñ** perde-i çeşmüm
Dahi nem var’ azizüm göze karşı saña lāyık”

(G, s. 280, 152. g., 2. b.)

75. **feryād kıl-**: bağırıp çağırmaq; haykırmak; sızlanmaq.

“Dostlar ben nāle vü **feryād kılsam** ayb imes

Çerh-i bed-mihrüñ elinden dād kılsam ayb imes

Gam diyārın dil ara ābād kılsam ayb imes

Bu binā birle cihanda ad kılsam ayb imes

Bir kadi şimşād u gül-ruhsārdan ayrılmışam”

(Muh., s. 408, 2, 8. bent)

76. **feth kıl-**: açmaq; almak; fethetmek.

“**Feth kıldıñ** ol yeri kim devr-i Ādem’den berü

Kılmamışdı sahibinden gayre hergiz intikāl”

(K, s. 117, 16. b.)

feth-i kişver kıl-: ülke fethetmek/almak.

“Pādişāh-ı mülk dīnār u dīrem rüşvet virüp

Feth-i kişver kılmağa eyler müheyyā leşkeri”

(Muk., s. 387, 36, 1. b.)

77. **fetîle kıl-**: örgü yapmak; örgülü hâle getirmek.

“Çerāğ göydüricek āteş-i nihānumdan

Fetilesin kıluram mağz-ı üstühānumdan”

(G, s. 321, 218. g., 1. b.)

78. **fevt kıl-:** kaybetmek; elden çıkarmak.

“Açıldı gonca tūmārı vü ma'lūm oldu mazmūnı

Budur kim **fevt kılmaḡ** mevsim-i gül cām-ı gül-gūnı”

(TB, s.401, 2, 48.b.)

(TB, s. 402, 2, 59. b.)

(TB, s. 402, 2, 65. b.)

(TB, s. 402, 2, 71. b.)

79. **firâr kıl-:** kaçmak; uzaklaşmak; firar etmek.

“Olmış hücūm-i hādiseden hūş münzehim

Kılmıḡ safā-yı akl dil-i fīreden **firâr**”

(K, s. 163, 19. b.)

80. **füzūn kıl-:** artırmak; çoğaltmak; fazlalaştırmak.

“Dāḡ-ı dil-sūzu firākuḡ **kıldı** gün günden **füzūn**

Nūr-ı māh efzūn olur hurşīdden oldukça dūr”

(G, s. 230, 72. g., 4. b.)

81. **galat kılma-:** yanlış yapmamak; kuralına uygun davranmamak.

“Daḡ urma dil-i hazīne ey müşḡīn-hat

Ger mā'il-i hüsn-i hat iseḡ **kılma galat**

Kim eylememiş kātib-i dīvān-ı kazā

Dil harflerin kābil-i tezyīn-i nukat”

(R, s. 422, 9)

82. **gam-hārlik kıl-:** gam yemek; gam çekmek; kederlenmek; tasalanmak.

“Sākiyā mey sun ki dām-ı gam durur hüşyārliḡ

Mestlikdür kim **kılur** gam ehline **gam-hārliḡ**”

(G, s. 277, 149. g., 1. b.)

83. **gâret kıl-:** yağmalamak; hücum etmek.

“Kansı bütdür bilmezem imānumı **gâret kılan**

Sende īman yok ki sen alduñ diyem īmānumı”

(G, s. 363, 288. g., 6. b.)

84. **gark kıl-:** batmak; gark olmak; boğmak.

gark-ı eşk kıl-: gözyaşına batırmak; gözyaşında boğmak.

“Meger hâb içre gördüñ ey gönül ol çeşm-i şehlâyı

Ki **kılduñ** turfatü'l-ayn içre **gark-ı eşk** dünyâyı”

(G, s. 367, 294. g., 1. b.)

gark-ı hûn kıl-: kana bulamak; kana gark etmek.

“Kūyuñda senüñ ne taşa kim urdum baş

Kıldum anı **gark-ı hûn** tøküp gözden yaş

Gözyaşına rahm eyle ki çok müddetdür

Bī-dāduña sabr idüp basar bağrına taş”

(R, s. 430, 54)

gark-ı hûn-âb-ı ciğer kıl-: ciğer kanında boğmak/ batırmak.

“**Gark-ı hûn-âb-ı ciğer kılmuş** gözüm merdümlerin

Ārzü-yı hâl-i müşgîn ruh-ı ālün senüñ”

(G, s. 289, 166. g., 5. b.)

85. **gavvâs kıl-:** dalgıç hâline getirmek.

“**Kıldı** şevkuñ eşk **gavvâsı** gözüm merdümlerin

Ey dūr-i ter menzilün gūyâ bu deryâdur senüñ”

(G, s. 292, 171. g., 6. b.)

86. **genc-i zer kıl-:** altın hazinesi hâline getirmek.

“Seyr-i gül-zâr itdiğün peyk-i sabâdan fehm idüp

Genc-i zer kılmış müheyyâ kılmağa ısâr gül”

(K, s. 70, 26. b.)

87. **gînâ kıl-:** şarkı söylemek; bir ezgiyi teganni etmek, yorumlamak.

“Tarîk-ı fakr dutsam tab’ tâbi’ nefis râm olmaz

Gînâ kılsam taleb esbâb-ı cem’iyyet tamâm olmaz”

(G, s. 258, 122. g. 1. b.)

88. **girîbân çâk kıl-:** yakasını yırtmak.

“Öldüğüm menzilde defnüm kılmağa sanmañ lahid

Yer görüp gurbetde efgānum **giribân kıldı çâk**”

(G, s. 284, 159. g., 2. b.)

89. **gözin bîdâr kıl-:** gözünü açmak; uykudan uyanmak.

“**Kılma** ey efgān **gözin bî-dâr** mest-i hâb iken

Olmaya bir fitne bî-dâr ola bi-dâr eylegeç”

(G, s. 215, 50. g., 2. b.)

90. **gulâm-ı kem-terîn kıl-:** değersiz/ eksikli oğlan hâline getirmek.

“Ni’metün şükri baña farz itdi ızhâr-ı senâ

Şefkatün tavkı beni **kıldı gulâm-ı kem-terîn**”

(Muk., s. 382, 19, 11. b.)

91. **gulüv kıl-:** taşkın hâle gelmek; aşırı gitmek.

“Feyz-i Hak itmiş ârzü çıkmış şekâyık sürh-rû

Kılmış bi-emr-i Hak **gulüv** Sadık’ı **kılmış** pîş-vâ”

(K, s. 67, 20. b.)

92. **gül-berg-i ter kıl-:** taze gül yaprağına dönüştürmek.

“Ebr-i lutfun **kıldı** hâr-ı huşkümü **gül-berg-i ter**

Feyz-i cüduñ kıldı eşk-i hârumı dürr-i semîn”

(Muk., s. 382, 19, 10. b.)

93. **gül-zâr kıl-:** gül bahçesine dönüştürmek.

güüzâr-ı vücûd kıl-: vücudun/varlığın gül bahçesine dönüştürmek

“**Kılmış** andan bu safâ kesbiñi **gül-zâr-i vücûd**

Olmış anuñla bu bünyâd-i letâfet muhkem”

(K, s. 140, 18. b.)

94. **güzâr kıl-:** geçmek.

“Huçeste Hızrdur âb-ı hayât içmek için

Zaman zaman zulemâta **kılur güzâr** kalem”

(K, s. 146, 7. b.)

“Dil-i pür nûrına **kılmaz güzâr** efkâr-i nâ-sâ’ib

Kim ol kandil memlûdur leb-â-leb nûr-i irfândan”

(K, s. 161, 20. b.)

güzer kıl-: geçmek.

“Kitâb-i kâ’inata sarsar-i fitne **güzer kılmış**

Hemân bu safha kalmış bākī-i evrākı ebterdür”

(K, s. 125, 10. b.)

“Älemi dutdı sirişküm kanı duymazsın haber
 Saldı yaşum rahneler yollara salmazsın nazar
 Kan yaşumdan san kim dutmış yolum **kıl** bir **güzer**
 Meyl kıl bir dem başa servüm bu istiğnâ yiter
 Kanlu isem dahi gel geç şimdi kanumdan benüm”

(Muh., s. 409, 3, 15. bent)

95. **habs kıl-:** kapatmak; tutuklamak; hapse koymak.

“Let urup kâleb-i fersüdemi geh **habs kılur**
 Geh serâsîme vü uryan bırakur sahrâya”

(G, s. 337, 245. g., 2. b.)

96. **hâk-i reh-güzâr kıl-:** yol üstü toprağı hâline getirmek.

“Bâd-pâ-yı azm-i kişver-gîr-i âlem-gerd ile
 Kuhl-i a’yân-i Acem **kıldukda hâk-i reh-güzâr**”

(K, s. 79, 24. b.)

97. **hal kıl-:** halletmek; çözmek; zorluğu gidermek.

“Ne müşkil olsa **kılur** çarh rüzgâr ile **hal**
 Mürür ile açılır tâb-i târ-i tül-i emel”

(K, s. 154, 1. b.)

98. **hâlî kıl-:** boş hâle getirmek; boşaltmak; tenhalaştırmak; gamsız/gailesiz yapmak.

“Giryedür her dem açan gamdan dutulmuş gönlümi
 Eşkdür **hâlî kılan** kanile dolmuş gönlümi”

(G, s. 359, 281. g., 1. b.)

99. **ham kıl-:** bükmek; eğmek; eğilmek.

“Ham-ı ebrū-yı müşgīnūñ görürse zāhid-i kec-bīn

Dahi kāmēt sücūd-ı gūşe-i mihrāba **ham kılmaz**”

(G, s. 256, 119. g., 2. b.)

“Ey Fuzūlī kadūmiz **kıldı** felek **ham** ya’ni

Vaktdür çıkmağa dünyā kapusından eğilūñ”

(G, s. 289, 165. g., 7. b.)

100. **harāb kıl-:** yıpratmak; harap hāle getirmek.

“Gāh yüz āşık-ı şeydānı **kılup** mest ü **harāb**

Eylemez hiç terahhum işi istiğnādur”

(K, s. 175, 6. b.)

101. **hased kıl-:** çekememezlik etmek; kıskanmak.

“Tās elin öpdi **hased kıldı** kara bağırumı su

Yetdi su cismine reşk aldı tenümden ārām”

(G, s. 311, 201. g., 7. b.)

102. **hāsıl kıl-:** meydana getirmek; husule getirmek; türetmek; ortaya çıkarmak; oldurmak; yaratmak.

“Şeh-i dünyā vü dīn Sultān Süleymān şāh-ı ādil-dil

Rızāsın saklayan hem dīn ü hem dünyā **kılur hāsıl**”

(K, s. 85, 13. b.)

“Cānı yok lākin rızā-yı halk **hāsıl kılmağa**

Geh aşāğı geh yukaru segridüp cānlar çeker”

(K, s. 102, 13. b.)

“Zihī ādil ki devrānında dihkan tīre toprağa

Bıraksa dāne-i cev hūşe-i pervin **kıur hāsıl**”

(K, s. 109, 13. b.)

“Her ne tederīc ile biñ yılda vire bahr ile kān

Her ne yüz yılda mūrūr ile **kıur hāsıl yem**”

(K, s. 141, 35. b.)

“Eşk sarf eyler felekden kām **hāsıl kıılmağa**

Bu güher kadrini bilmez dīde-i pūr-nem henüz”

(G, s. 258, 121. g., 5. b.)

“Muttasıl hirmān **kıur hāsıl** tama’dan ehl-i hırs

Turfa kim artar aña geldükçe hirmāndan tama’ ”

(G, s. 275, 146. g., 7. b.)

“Rūzgār ile benüm maksūdumı **hāsıl kıılup**

Ol ki men’ eyler olur bed-hāh-ı Rabbü’l-ālemīn”

(Muk., s. 382, 19, 13. b.)

“Hayāt sarf idüben derd **kılmişam hāsıl**

Sirişk-i āl ü ruh-ı zerd **kılmişam hāsıl**

Zamīr gözgüsine gerd **kılmişam hāsıl**

Tabi’at-ı seg-i şeb-gerd **kılmişam hāsıl**

İşüm kara gice tā subh nāle vü feryād

Ne virseler aña şākir ne kılsalar aña şād”

(Müs., s. 413, 10. bent)

103. **hatâ kıl-:** hata/kusur işlemek.

“Müşg söylersem sipāhuñ gerdine **kılman hatâ**

Çün Fuzûlî hasteye andan mu’attardur meşâm”

(K, s. 115, 34. b.)

104. **havâle kılma-:** göndermemek; başkasına bırakmamak.

“Ziyâret-i haremin **kılmamak** cezâsıyçün

Havâle hançer-i seyl-âba sîne-i deryâ”

(K, s. 43., 66. b.)

105. **hayâ kıl-:** utanmak; sıkılmak; utanç duymak.

“Didi bülbül aña ey ehl-i hilâf eyleme lâf

Bir **hayâ kıl** bu sözi söyleme ebsem ebsem”

(K, s. 140, 15. b.)

“Yeter cem ‘eyle bâr-ı ma’siyet tağyîr-i etvâr it

Hayâ kıl yok mıdur insâfuñ ol kim var yetmez mi”

(G, s. 360, 283. g., 5. b.)

106. **hayr kıl-:** hayır işlemek, hayırlı etmek; yararlı yapmak; iyileştirmek.

“Fuzûlî bu harem içre şeb ü rüz ü geh ü bî-geh

Du’â-yı **hayr kıl** Sultâna terk it seyr-i bustâni”

(K, s. 92, 32. b.)

107. **hayrân kıl-:** hayran bırakmak; hayranlık duygusu uyandırmak; aşırı beğenmek.

“Yok mecâlüm özge gül-ruhsâra sensüz bakmağa

Öyle kim **kılmış** gamuñ öz hâlüme **hayrân** beni”

(G, s. 358, 279. g., 3. b.)

108. **hayret kıl-**: şaşırarak; hayranlıktan kalakalmak.

“N’ola ger **hayret kılup** süsen zebanı olsa lâl

N’ola ger hasret çeküp ağlarsa bülbül zâr zâr”

(K, s. 106, 11. b.)

109. **hazef kıl-**: toprak kaba döndürmek; toprağa çevirme; değersizleştirmek.

“Ey gönül âleme aldanma saña reng virür

Hâkdür kim anı geh lâ’l **kılur** gâh **hazef**”

(G, s. 278, 150. g., 5. b.)

110. **hazer kıl-**: çekinmek; sakınmak.

“**Hazer kıl** gezme çok pervâsuz ey bülbül ki katlûñ' çün

Dikenden dâmeni altında kılmış gül nihân hançer”

(K, s. 54, 4. b.)

“**Kılmadıñ** emvâc-ı deryâ-yı adâvetden **hazer**

Çekmedüñ ahvâl-i âsâr-ı havâdisden melâl”

(K, s. 117, 14. b.)

“Mümkün oldukça felek mansübesinden **kıl hazer**

Nişe kim hâli değül bî-dâd nakşından bu nerd”

(G, s. 224, 62. g., 5. b.)

“Ey dil **hazer kıl** âteş-i âhuñla yanmasun

Cismim ki derd kuşlarına âşiyânedür”

(G, s. 239, 87. g., 7. b.)

“Sen ey rakîb **hazer kıl** şerâr-ı ahuma kim

Bu şu’leden seni yakmağa bir zebâne yeter”

(G, s. 245, 98. g., 8. b.)

“Her yiten meh-rūya sarf itme Fuzūlī ömrünü

Bī-vefālardan **hazer kıl** dut tarīk-ı ihtiyāt”

(G, s. 272, 142. g., 5. b.)

“Göñül her sūret-i Şīrīn’e virme iç mey-i ma’nā

Hazer kıl taşa çalma şīşeñi Ferhād-ı Şeydā tek”

(G, s. 282, 155. g., 3. b.)

“Ey Fuzūlī kangı mahbūbı ki sevsen rahmi var

Kıl hazer ancak benüm bī-rahm yārümden sakın”

(G, s. 332, 236. g., 8. b.)

“**Hazer kıl** āh odından cevrüñi uşşāka az eyle

Has ü hāşāki yakma şu’lesinden ihtirāz eyle”

(G, s. 340, 250. g., 1. b.)

“Ey hatā-yı lafz ile Kur’ān şükühin sındıran

Mu’ciz-i āyāt-ı Kur’āndan **hazer kılmaz** mısın”

(Muk., s. 379, 12, 1. b.)

“Her elif bir harcer-i hūn-rīz-i bürrāndur saña

Hancer-i hūn-riz-i bürrāndan **hazer kılmaz** mısın”

(Muk., s. 380, 12, 2. b.)

“Bir hakīm-i kāmīlūñ dārū’ş-şifā-yı hikmetūñ

İtmek istersen harāb andan **hazer kılmaz** mısın”

(Muk., s. 380, 12, 3. b.)

“**Kıl hazer** kim olmaya nā-geh mizācuñ münkalib

Kılmaya ser-mest cām-ı şevket-i dīvān seni”

(Muk., s. 381, 18, 3. b.)

“Hasūd sūret-i ahvālūme nazar kılmaz
 Cefā kıtur men-i bī-çāreye **hazer kılmaz**
 Sanır ki nāle vū zārum ana eser kılmaz
 Anı mūrūr ile ālemde derbeder kılmaz
 Zamāne içre mücerrebdür intikām-ı zamān
 Hemīşe yahşıya yahşı virür yamana yaman”

(Müs., s. 414, 12. bent)

“Ey kesb-i kemāle i’tikādın nākış
 Tahsīl-i kemāle ictihadın nākış
 Ār itme talebden **kıl hazer** andan kim
 Kāmiller içinde ola aduñ nākıs”

(R, s. 424, 21)

111. **hâzır kıl-**: hazır etmek; hazır hâle getirmek.

“Felekdür öyle mahkūmuñ ki hūrşīdi **kılur hâzır**
 Eğer yarı gece bezmünde lâzım olsa ihzârı”

(K, s. 129, 27. b.)

112. **hâzin-i genc kıl-**: hazinedar olarak görevlendirmek; birini hazine bekçisi yapmak.

“**Hâzin-i genc-i şefâ’at** seni **kılmış İzid**
 Hîç kim yok ki saña olmaya āhır muhtâc”

(G, s. 213, 48. g., 3. b.)

113. **hedef-i nâvek-i belâ kıl-:** bela okunun hedefi hâline getirmek.

“Fuzûli eylediğün ahdüñe vefâ kılğıl

Yeter şikâyet idüp şerh-i mâcerâ kılğıl

Vücûduñı **hedef-i nâvek-i belâ kılğıl**

Kamu cefâlara sabr eyleyüp du’â kılğıl

Kim ola dost rızası hemîn saña hâsıl

Rızâ-yı dostdur asl-ı temettü’ ey gâfil”

(Müs., s. 415, 16. bent)

114. **hevâ-yı seyr kıl-:** yolculuğa heveslenmek; gitmeyi istemek.

“**Hevâ-yı seyr kıldum** irtifâ-’i kadr için zîrâ

Yerinde her metâ’uñ pest olur elbette mikdârı”

(K, s. 128, 9. b.)

115. **heves-i ışk kıl-:** aşkı istemek; aşka heves etmek/istekli olmak.

“**Kıldı** Mecnûn gibi çoklar **heves-i ışk** velî

Döymedi derde men-i bî-ser ü pâdan gayrı”

(G, s. 373, 304. g., 3. b.)

116. **hırâm kıl-:** yürümek; salınarak yürümek.

“Deprenen asker midür ya Dicedür Bâğdâddan

Eyleyüp tuğyan Cezâyir’den yaña **kılmış hırâm**”

(K, s. 115, 29. b.)

“**Kıldı** ol serv seher nâz ile hammâna **hırâm**

Şem’-i ruhsârı ile oldı münevver hammâm”

(G, s. 310, 201. g., 1. b.)

117. **hisâb-ı rızk kıl-:** rızkını hesaplamak/vermek/ayırmak.

“**Hisâb-ı rızkını kılmış** temâmi-i beşerün

Henüz Âdem’e peyvend kılmadın Havva”

(K, s. 43, 61. b.)

118. **hoşnûd kıl-:** memnun etmek; mutlu olmasını sağlamak.

“Hergiz zemâne kimseyi **hoşnûd kılmadı**

Her fikr nâ-muvâfik u her fi’l nâ-savâb”

(G, s. 198, 25. g., 5. b.)

119. **hurrem kıl-:** güler yüzlü/mutlu/sevinçli hâle getirmek; neşe vermek; şenlendirmek.

“Yine açıldı gönül **kıldı** cihâmi **hurrem**

Çemen-ârâ-yı vücûd oldı gül-i bağ-ı adem”

(K, s. 139, 1. b.)

“Mücellâ eyleyüp âyine-i tab’ın küdüretten

Kılup hurrem virüp lutf-i tab’îat lâle-zâr eyler”

(K, s. 151, 7. b.)

120. **husûl kıl-:** oluşmak; meydana çıkmak.

“Gelüp huzûruña mi'râc vakti **kılmışlar**

Kamer **husûl-i me'âsir** Süheyl kesb-i havâs”

(G, s. 269, 139. g., 2. b.)

121. **hükm kıl-:** hüküm/emir vermek, etkisi altına almak; karar vermek, fikir yürütmek.

“Taş olur arslan eğer kahr ile kılsa bir nazar

Hükm kılsa düşmeni kasdına taş arslan olur”

(K, s. 64, 15. b.)

122. **hürmet kıl-:** saygı duymak; hürmet göstermek.

“Gāliba bir ehl-i dil toprağıdur cām-ı şarāb

Kim **kılup hürmet** binālar dutmuş üstünde habāb”

(G, s.199, 28. g., 1. b.)

123. **ıtlāk kıl-:** ad vermek; isimlendirmek.

“Her zamān halk baña **kılmağa ıtlāk-i cünün**

Beni endūh serāsīme-i sevdā eyler”

(K, s. 174, 54. b.)

124. **ıztırāb kıl-:** ıstırap çekmek; acı içinde bulunmak.

“V’er gitdi vakt hem gam ilen **kılma ıztırāb**

Sabr it kim ol kūdūrete hem yoktur i’tibār”

(K, s. 164, 41. b.)

125. **i’ānet kıl-:** yardımda bulunmak; yardım etmek.

“Eğer **kılsañ i’ānet** vir ihānet ihtiyār itseñ

Kılur tebdīle kābil lūtf u kahruñ mūrı vü mārı”

(K, s. 130, 29. b.)

126. **ibadet kıl-:** tapınmak; kulluk etmek.

“Bir vera’ ehli eğer **kılsa ibādet** yüz yıl

Sā’at-i adlce vermez eser-i kurb-ı Hudā”

(K, s. 149, 12. b.)

127. **ibtidâ kıl-:** başlamak.

“Ey Fuzūlī intihāsuz zevk bulduñ ışkdan

Böyledür her iş ki Hak adıyle **kılсан ibtidâ**”

(G, s. 191, 14. g., 7. b.)

128. **ictinâb kıl-**: uzaklaşmak; çekinmek; sakınmak.

“Sürmeden gözler kara eller kınâdan lâle-reng
 Hiç şâhid yok bu resm ile ki sensin şüh u şeng
 Vesmelü kâşuñ yaşıl tozlu kemân gamzeñ hadeng
 Gamze vü kaşinga meyl eyler Fuzûlî bî-direng
 Kuş acebdür **kılmağay** tîr ü kemândan **ictinâb**”

(Muh., s. 407, 1, 5. bent)

129. **iftihâr kıl-**: övünmek; övünç duymak.

“Yazanda mim ü elif ol kad ü dehâna şebih
 Kemâl-i sihrine çok **kıldı iftihâr** kalem”

(K, s. 146, 4. b.)

130. **ihâta kıl-**: çevirmek, çevrelemek; kuşatmak.

“**İhâta kıl**sa cemî-i umûra tedbîrûñ
 Hudûd-i mülkde merfû’ olur rüsûm-i cedel”

(K, s. 155, 17. b.)

131. **ihlâs kıl-**: ihlâs saymak; İhlâs suresi kabul etmek; samimiyetle davranmak.

“Hoş ol ki **kılup** rehber-i sıdkın **ihlâs**
 Halvet-geh-i kurbe ola ihlâs ile hâs
 Saraf-ı vefâ püte-i te’ dîbe salup
 Her gıştan ide miss-i vücûdını halâs”

(R, s. 429, 48)

132. **ihtilât kıl-**: karışmak; kaynaşmak; karıştırmak, kaynaştırmak.

“Sağınma bir arada **ihtilât kılmak** ilen

Tutar mizâc-ı karanfil tabî’at-i kâfûr”

(K, s. 48, 6. b)

“Olmasaydum kâşki hergiz senünle hem-nişîn

Kılmasaydum kâşki mutlak senünle **ihtilât**”

(Muk., s. 389, 41, 7. b.)

133. **ihtimâm kıl-**: özen göstermek; dikkatli davranmak.

“Tutmak olmaz böyle seyl-âbüñ öñin hâşâk ile

Kılmasunlar men’ine ehl-i Cezâyir **ihtimâm**”

(K, s. 115, 30. b.)

134. **ihtirâm kıl-**: saygı göstermek, ağırlamak; hürmet etmek.

“Geh gelüp kahkah ter eylersin dimâğın meclisün

Geh eğilüp halka özr ile **kılursın ihtirâm**”

(K, s. 99, 7. b.)

135. **ihtirâz kıl-**: çekingen davranmak; sakınmak; korkmak.

“Ey çarh **kıl** Fuzûlînün âhından **ihtirâz**

Kim bir gün itmeye yedi tâkuñı ser-nigün”

(G, s. 331, 235. g., 7.b.)

136. **ihtiyâr kıl-**: seçmek; katlanmak; tahammül etmek.

“Besî âzizlerün hidmetine bağladı bel

Kamunı terk ü seni **kıldı ihtiyâr** kalem”

(K, s. 148, 30. b.)

137. **ihyâ kıl-**: hayat vermek; diriltmek; canlandırmak.

“Ser-â-ser **kıldı** eczâ-yi zemîn emvâtını **ihyâ**

Meğer her katre âb-ı Hızır idi bir katre bārāndan”

(K, s. 160, 13. b.)

138. **ikdâm-i tâm kıl-**: tam olarak çalışmak.

“Çalışup her bir adūnı tığuñ itdükçe iki

Her iki bir olmağa rumhuñ **kılur ikdâm-i tâm**”

(K, s. 114, 25. b.)

139. **ikrâh kıl-**: tiksirmek.

“**Kılmaya ikrâh** cevrenden müdārâ eyleye

Düşmeye andan cüdâ küyında me’vâ eyleye”

(TB, s. 399, 1, 28. b.)

140. **iktibâs kıl-**: ödünç almak; alıntılanmak.

“Lahza lahza ham kadüm peykānuñ ister ya **kılur**

Zerre zerre mâh-ı nev hürşidden nūr **iktibâs**”

(G, s. 261, 127. g., 5. b.)

141. **iktidâ kıl-**: tabi olmak; uymak.

“Tīnet-i pākini rüşen kılmış ehl-i âleme

İktidâ kılmış tarīk-i Ahmed-i Muhtāra su”

(K, s. 52, 16, b.)

“Ābid-sıfat çekmekde gam olmuş benefşe kaddi ham

Güyâ **kılur** ol pāk hem Zeyne’l-‘İbāda **iktidâ**”

(K, s. 67, 18. b.)

iktidâ-yı şer'-i Peygamber kıl-: peygamber şeriatına uymak/tabî olmak.

“Oddan âfet görmez ü sudan zarar güyâ **kılur**

Kanda olsa **iktidâ-yı şer'-i Peygam-ber sabâ**”

(K, s. 58, 14. b.)

142. **iktifâ kıl-:** yeterli bulmak.

“Hüblarnı imtihân kılmakda çektim çok cefâ

Nâle vü zâr ile bildüm derd-i dil bulmaz şifâ

Ben sınıdum şimdi sen pendüm işit **kıl iktifâ**

Çünkü hüblar mezhebinde yoğ imiş resm-i vefâ

Ey gönül ne yirge gitgey nâle vü zâruñ senüñ”

(Tah., s. 410, 1, 3. bent)

143. **ilâc kıl-:** ilaç vermek; tedavi etmek.

“Çāk görüp göğsümi **kılma ilâcum** tabîb

Zâyi’ olur merhemüñ bende biter yâre yoh”

(G, s. 221, 58. g., 6. b.)

“Ey fâ’ide-i ilmüñe âlem muhtâc

Hâk-i kademüñ ehl-i hüner başına tâc

Her kimde ki gördi himmetüñ sū’i-i mizâc

Ol sū-i mizâca lutfiyle **kıldı ilâc**”

(R, s. 424, 18)

144. **iltifât kıl-:** lütufta bulunmak; gönül almak, saygı/hürmet göstermek, beğenmek, methetmek; ilgilenmek.

“Ol şehenşeh kim eger bir mūra **kılsa iltifât**

Mür hükm eyler Süleymân üstine sultân olur”

(K, s. 64, 13. b.)

“Kadrine virmez hâlel hâr ile **kılmak iltifât**

Zîb ü zînet verdiği için hâre olmaz hâr gül”

(K, s. 72, 56. b.)

“Şâh-bâz-i himmetim her sayda **kılmaz iltifât**

Şehr-yâr-ı rif’atüm her mesnedi kılmaz mekân”

(K, s. 111, 7. b.)

“Mürde cismüm iltifâtından bulur her dem hayât

Ölürem ger **kılmasa** her dem başa bir **iltifât**”

(G, s. 208, 41. g., 1. b.)

“Yok aceb ger mâle rağbet mülke **kılman iltifât**

Ben gedâ-yı kûy-ı yârem mülk ü mâli n’eylerem”

(G, s. 315, 208. g., 3. b.)

145. **iltimâs kıl-**: korumak; kayırmak.

“Lîk ma’lûm eyle kim bu mâ-cerâ benden değül

Sen **kılurdu** **iltimâsın** bu işün leyl ü nehâr”

(K, s. 178, 20. b.)

146. **imâm kıl-**: öne geçirmek; önderlik ettirmek; imamete geçirmek.

“Mîhrâb imiş kaşuñ ki aña karşı kirpiğün

Saf saf durur kıyâma **kılup** gamzeñi **imâm**”

(G, s. 313, 204. g., 2. b.)

147. **imdâd kıl-**: imdada yetişmek; yardımına koşmak.

“Âhır olmaz nice kim göz yaşı aharsa hemânâ

Ki dem-â-dem aña **imdâd kılan** hûn-ı ciğerdür”

(G, s. 250, 107. g., 6. b.)

148. **imtihân kıl-:** sınamak; mihnet çektirmek.

“Hüblarını **imtihân kılmakda** çektim çok cefâ

Nâle vü zâr ile bildüm derd-i dil bulmaz şifâ

Ben sınadum şimdi sen pendüm işit kıl iktifâ

Çünkü hüblar mezhebinde yoğ imiş resm-i vefâ

Ey gönül ne yirge gitgey nâle vü zâruñ senüñ”

(Tah., s. 410, 1, 3. bent)

149. **İmtiyâz kıl-:** ayrıcalık vermek/tanımak; üstün tutmak.

imtiyâz-ı küfr ü dîn kılma-: küfür ve dinde imtiyazlı davranmamak/ayrıcalık vermemek; inananla inanmayan ayrımı yapmamak.

“Ol amîmü'l-feyz mün'imsin ki feyz-i şâmilün

Rızk-ı taksiminde **kılmaz imtiyaz-ı küfr ü dîn**”

(K, s. 46, 9. b.)

150. **inhâ kıl-:** atamak için öneride bulunmak; boş hâle getirmek.

“Münhî-yi ma'rifeti hâl diliyle dâ'im

Kılor ehl-i Haka esrâr-ı hakikat **inhâ**”

(G, s. 183, 1. g., 6. b.)

151. **inkâr kıl-:** inkâr etmek; reddetmek; saklamak; varlığını kabul etmemek; yadsımak.

“Gönlüm aldun ki behâsın viresin nakd-i vefâ

İtmedün ahde vefâ kuluña **kıldun inkâr**”

(K, s. 166, 9. b.)

“Muvahhidlere **kılma inkâr** zâhid

Mey-i vahdeti sanma ümmü'l-habâ'is”

(G, s. 211, 47. g., 3. b.)

“Gör ten-i uryān ile ahvālūmi hicrān günü

Var imiş rüz-ı kıyāmet **kılma inkār** ey hakīm”

(G, s. 309, 198. g., 5. b.)

152. **inkisâr kıl-**: beddua etmek; lanetlemek.

tedbîr-i acz ü inkisâr kıl-: âcizlik/yoksunluk ve kırgınlığa/düşkünlüğe karşı önlem almak.

“Lutf-i îzid şāmil-i ahvâl-i ehl-i fakr olup

Kıldı feyz-i adl ile **tedbîr-i acz ü inkisâr**”

(K, s. 79, 22. b.)

153. **intikâl kıl-**: (miras) kalmak; nakletmek; geçmek; bulaşmak.

“Feth kıldıuñ ol yeri kim devr-i Ādem’den berü

Kılmamışdı sahibinden gayre hergîz **intikâl**”

(K, s. 117, 16. b.)

154. **irsâl kıl-**: göndermek; yollamak.

irsâl-i esbâb-ı kıtâl kıl-: katletme araçlarını göndermek.

“Server-i sâhib-zafer zevraklara zînet virüp

Kıldı düşmen mülkine **irsâl-i esbâb-ı kıtâl**”

(K, s. 133, 22. b.)

155. **irtihâl kıl-**: göçmek, ölmek; rihlet etmek.

“Kalmamışdı feyzi gūyā kim saña imdād için

Evliyā **kılmışdı** Burc-i Evliyādan **irtihâl**”

(K, s. 116, 10. b.)

156. **îsâr kıl-**: saçmak; serpmek; cömertlik etmek; ikramda bulunmak.

“Seyr-i gül-zâr itdiğün peyk-i sabâdan fehm idüp

Genc-i zer kılmış müheyyâ **kılmağa îsâr gül**”

(K, s. 70, 26. b.)

157. **istiğfâr kıl-**: af dilemek; tövbe etmek.

“Eger günâh ise ihlâsum eyleyem tevbe

Ve ger hatâ ise sıdkum **kılayum istiğfâr**”

(K, s. 61, 41. b.)

“Cevr eliyle gonce veş pîrâhenin çâk itmesün

Cünbiş-i nâ- mu’ tedilden **kılsun istiğfâr gül**”

(K, s. 71, 36. b.)

158. **iş’âr kıl-**: bildirmek; haber vermek.

“Şeb-nem-i gül-zâr-ı ruhsâr-ı Resûlu’llahdur

Neşr-i itriyle **kılor** her dem anı **iş’âr gül**”

(K, s. 69, 11. b.)

159. **işti’âl kıl-**: tutuşmak; alevlenme; şu’lelenmek; yanmak.

“Var ümîdüm kim muhâlifler arasında müdâm

Âs-man **kıldukça** nîrân-i adâvet **işti’âl**”

(K, s. 118, 35. b.)

160. **itâ’at kıl-**: boyun eğmek; tabi olmak.

“Aña **kılsun itâ’at** buyruk ilen eylesin tâ’at

Kıyâmet vakti her kim meyl-i gül-zâr-ı cinân eyler”

(K, s. 97, 18. b.)

161. **i'tibâr kıl-**: değer vermek; dikkate almak; saygı göstermek; göz önünde bulundurmamak.

“Salmadın küh-i şükūhuñdan anuñ seng-i esās

Her binā zımmında istihkāma **kılmaz i'tibār**”

(K, s. 82, 49. b.)

“Her emr ü nehye ibret ilen **i'tibār kıl**

Her işte i'tibārı şî'ār eyle zinhār”

(K, s. 164, 39. b.)

“Nakş-ı zā'ildür umūr-ı dehre **kılma i'tibār**

Olsa hāsıl fakrdan hüzn ü gınādan ibtihāc”

(G, s. 214, 49. g., 6. b.)

162. **izâle kıl-**: gidermek; yok etmek; ortadan kaldırmak.

“Giderdi telh-i kahruñ fesād tuğyānın

Kılur mazarrat-i balgam **izâlesin** hanzel”

(K, s. 155, 22. b.)

163. **izhâr kıl-**: göstermek; açığa vurmak; belirtmek.

“Gün değül her gün bir ay mihriyle göğsün çāk idüp

Tāze tāze dağlardur kim **kılur izhâr** subh”

(G, s. 218, 55. g., 2. b.)

“Halka ağzın sırrını her dem **kılur izhâr** söz

Bu ne sırdur kim olur her lahza yokdan var söz”

(G, s. 255, 116. g., 1. b.)

“Ey **kılan izhâr-i zillet** müjde-i izzet saña

Kim bu dergehde mukarrerdür azîz olmak zelîl”

(G, s. 298, 180. g., 5. b.)

“Ger basup el nabzuma teşhīs kılsañ derdümi

El-emānet **kılma** her bī-derde **izhār** ey hakīm”

(G, s. 309, 198. g., 3. b.)

izhâr-ı her muzmer kıl-: her gizli şeyi açık etmek/ açığa vurmak.

“Ağzuñ esrârın diler fâş ide açup gonceyi

Gör ne reng ile **kılur izhâr-ı her muzmer sabâ**”

(K, s. 57, 3. b.)

izhâr-ı hikmet kıl-: hikmeti açıklamak.

“Geldi ol dem kim ola **izhâr-ı hikmet kılmağa**

Îñşirâh-i sadr ile sadr-i saf-i ezhâr gül”

(K, s. 69, 3. b.)

izhâr-ı kudret kıl-: kudret göstermek; gücünü ortaya koymak.

“İktizâ-yı hikmetüñ **izhâr-ı kudret kılmağa**

İhtilâf-ı tab’ ile azdâdı itmiş hem-nişîn”

(K, s. 46, 12. b.)

“Kemâl-i hikmetüñ **izhâr-ı kudret kılmağa** itmiş

Gubâr-ı tîreden âyine-i gîti-nümâ peydâ”

(G, s. 196, 23. g., 3. b.)

izhâr-ı şikâyet kıl-: şikayette bulunmak; şikayetini göstermek.

“Bu belâdan saña **izhâr-ı şikâyet kılayın**

Her kime zulm geçipdür saña şekvâ eyler”

(K, s. 174, 55. b.)

164. **kâbil kıl-:** kabul edilir kılmak; olanaklı hâle getirmek; mümkün/olabilir duruma getirmek; yeterli bulmak.

“Zihî Sultân-i rûşen-rây mülk-ârâ-yı deryâ-dîl

Ki tevîk zafer ikbâle **kılmış** cevherîn **kâbil**”

(K, s. 84, 10. b.)

“Eğer kılsañ i’ânet vir ihânet ihtiyâr itseñ

Kılur tebdîle **kâbil** lûtf u kahruñ mûrı vü mârı”

(K, s. 130, 29. b.)

“Ben saña hayrân u benden gayrı sendeñ bî-haber

Şükr aña kim ışkuña **kılmış** hemîn **kâbil** beni”

(G, s. 368, 296. g., 4. b.)

kâbil-i dîn kıl-: dinin kabul ettiği duruma getirmek; dini kabul eder hâle getirmek; dince makbul görmek.

“Biñ yılıñ Ehremen’in mev’ize-i ma’rifeti

Kâbil-i dîn kılur mâ’il-i îmân eyler”

(K, s. 144, 30. b.)

165. **kabûl kıl-:** rıza göstermek; onamak; tasdik etmek; yanına almak; verilen bir şeyi almak; kararlaştırmak, tespit etmek; almak.

“Gel ey harîf şimdi nasihat **kabûl kıl**

Cevr eyleme Fuzûlîye hâcet değül itâb”

(G, s. 198, 25. g., 7. b.)

“Ey Fuzûlî ışk men’in **kılma** nâsıhdan **kabûl**

Akl tebdîridür ol sanma ki bir bünyâdı var”

(G, s. 228, 68. g., 7. b.)

“**Kılmaz kabûl** sûret-i kibâl bunca kim

Âyine-i vücûduma cevrüñ cila virür”

(G, s. 244, 97. g., 5. b.)

kabûl-i feyz kıl-: feyzini/bereketini almak.

“Hevâ-yı mekremetinden **kabûl-i feyz kılup**

Mürebî-i çemen olmuş bahâr-ı rûh-efzâ”

(K, s. 42, 55. b.)

166. **kadr kıl-:** güçlü/kuvvetli hâle getirmek; onur/rütbe/derece vermek.

“Ehl-i kemâle câhil eğer **kadr kılmasa**

Ma’zûr dut melâmetin itmek revâ değül”

(Muk., s. 378, 7, 1. b.)

167. **kalem kıl-:** kalem hâline getirmek; yazmak.

“Kazâ yazanda senüñ ismine bekâ mülkin

Kılur adûlarını nevg-i tîguñ ile **kalem**”

(K, s. 120, 20. b.)

168. **kâmil kıl-:** olgun hâle getirmek; olgunlaştırmak; mükemmelleştirmek.

“Zevk noksânı bir âfetdür baña ey pîr-i deyr

Koyma nâkıs bir nice câm ile **kıl kâmil** beni”

(G, s. 368, 296. g., 7. b.)

169. **kat’-ı nazar kıl-:** bakmamak; bakmayı kesmek; ilgilenmemek.

“El çeküp **kat’-ı nazar kılmuş** ilâcumdan tabîb

Bildi kim güyâ harâb-ı nergis-i fettânunam”

(G, s. 305, 191. g., 5. b.)

170. **kem kıl-:** eksik etmek; noksan bırakmak.

“Nem-i eşküm mükedder hâtırumdan def-i gam kılmaz

Bu rüşendür ki nem âyineden jengârı **kem kılmaz**”

(G, s. 256, 119. g., 1. b.)

171. **kemâl-i akl kıl-:** akıllı davranmak; akıl olgunluğu ile hareket etmek.

“Sen Fuzûlî **kıl kemâl-i akl** kesbüñ yoksa ben

Kâmil-i ışkam dahi özge kemâl-i n’eylerem”

(G, s. 315, 208. g., 7. b.)

172. **kemend kıl-:** kement hâline getirmek; ucu ilmikli ip yapmak.

“Hâk-i rāhuñdan beni kaldırabilmez sāye tek

Kılsa gerdün āf-tābın her şu’ā’ın bir **kemend**”

(G, s. 225, 64. g., 5. b.)

173. **kerem kıl-:** bağış yapmak; iyilikte bulunmak; cömert davranmak; müsaade buyurmak.

“Cefâ vü cevr ile kan oldu bağrum yâ Rab ol bed-hû

Niçe terk eylemez cevr ü cefâsın bir **kerem kılmaz**”

(G, s. 256, 119. g., 4. b.)

“**Kerem kıl** kesme sâkî iltifâtuñ bî-nevâlardan

Elüñden geldüğü hayrı dirîğ itme gedalardan”

(G, s. 326, 226. g., 1. b.)

“Fuzûlî behre virmez tâ’at-i nâkıs nedür cehdüñ

Kerem kıl zerki tâ’at sûretinde hadden aşurma”

(G, s. 340, 249. g., 7. b.)

174. **kesb kıl-:** kazanmak; edinmek.

“Gelüp huzūruña mi'rāc vakti **kılmıřlar**

Kamer husūl-i me'āsir Süheyl **kesb-i havās**”

(G, s. 269, 139. g., 2. b.)

“Sohbet-i erbāb-ı ilm ü ma'rifetden **kesb kıl**

Hüsni sīret sūret-i hālin diger-gün olmadın”

(Muk., s. 379, 10, 2. b.)

kesb-i safā kıl-: safa/sevinç/neşe kazanmak, elde etmek.

“Bahār eyyāmıdur kurtuldu ālem her küdüretten

Kılup kesb-i safā cüllāb-i feyz-i ebr-i nisāndan”

(K, s. 160, 5. b.)

175. **kıyās kıl-:** karşılaştırmak; mukayese etmek.

“Fuzūlī **kıl kıyās-i hālūñ** ehl-i dehr hālinden

Kumār u mekr ü tezviri hiyel ehlinden utduñ dut”

(G, s. 209, 43. g., 5. b.)

“Göz yařumdan sūz-ı pinhānum **kılur ārif kıyās**

Bī-haber te'sīr-i encümden değül ahter-şinās”

(G, s. 261, 127. g., 1. b.)

“Ey Fuzūlī dehr hālın şāh-ı gülden **kıl kıyās**

Kim virüp evvel tecemmül sonra uryān eylemiş”

(G, s. 268, 138. g., 7. b.)

“Vāiz'üñ küfrin benüm rüsvālīgumdan **kıl kıyas**

Añda sıdk olsaydı ben takva şı'ār itmez midüm”

(G, s. 300, 182. g., 6. b.)

176. **lâ'î kıl-:** la'le/kırmızı renkte değerli bir taşa dönüştürmek; taşa çevirmek; değerli hâle getirmek; kırmızılaştırmak.

“İntizâr ile taşı **lâ'î kılup** reng virür

Rûzgâr ile suyu lü'lü'-i galtân eyler”

(K, s. 143, 15. b.)

“Ey gönül âleme aldanma saña reng virür

Hâkdür kim anı geh **lâ'î kılur** gâh hazef”

(G, s. 278, 150. g., 5. b.)

177. **lâle kıl-:** lale rengini vermek; kırmızılaştırmak.

“Zâhir kılur hūnin kefen **lâle kılur** yüz pâre ten

Tutar dönüp târ-i çemen Şâh-i şehîd için azâ”

(K, s. 67, 17. b.)

178. **lâle-zâr kıl-:** lale bahçesine dönüştürmek.

“Kankı hâr-i huşke lutfuñ yetse eyler bâr-ver

Kankı sahrâya güzâr itseñ **kılursıñ lâle-zâr**”

(K, s. 177, 7. b.)

179. **lâ-ya'kıl kıl-:** aklı başında olmayan durumuna düşürmek; dalgın hâle sokmak.

“Mey pey-â pey sunma sâkî **kılma lâ-ya'kıl** beni

İtme bir dem devlet-i dîdârdan gâfil beni”

(G, s. 368, 296. g., 1. b.)

180. **levh-i hâtır kıl-:** gönül levhası hâline getirmek; gönül aynası yapmak.

“**Levh-i hâtır** sûret-i cânâna **kıl** âyine-veş

Anı yâd it her ne kim yâduñda var anı unut”

(G, s. 207, 39. g., 7. b.)

181. **lutf kıl-**: bağıшта bulunmak; yardım ve ihsanda bulunmak; iyilik etmek.

“Gāh yüz **lutf kılur** gāh tegāfūl gūyā

Gāh bilmez bu giriftārılığum gāh bilür”

(G, s. 240, 89. g., 3. b.)

“**Kılur** taksīr idüp bir **lutf** her dem gönülüm almakda

Vefā resmin sanur düşvār āsān olduğın bilmez”

(G, s. 253, 113. g., 3. b.)

“Hattunı āfet-i cān olduğını bildürdün

Lutf kılduğ ki beni vākıf-ı mazbūn itdün”

(G, s. 286, 160. g., 4. b.)

“Gam günü üstümde senden özge yok ey dūd-ı āh

Lutf kıl benden götürme sāye-i ikbālünj”

(G, s. 348, 262. g., 7. b.)

182. **mahrem kıl-**: mahremi/sırdaşı/en yakını kabul etmek.

“Şimdi Mecnūndan gam-ı ışk içre sanmağ kem beni

Yār hod **kılmaz** harīm-i vaslına **mahrem** beni”

(TB, s. 397, 1, 10. b.)

183. **mahrûm kıl-**: mahrum bırakmak; yoksun hâle getirmek.

“**Kıla** mazlūmları merhametinden **mahrûm**

Vire zālimgere öz nef’i için istilā”

(K, s. 150, 14. b.)

“Yā nebī **kılma** Fuzūlîni kapuğdan **mahrûm**

Afv kıl var ise dergāhda terk-i edebi”

(G, s. 357, 277. g., 7. b.)

184. **mahv kıl-:** yok etmek; bozmak; yıkmak; ortadan kaldırmak.

“Gayr nakşın **mahv kılmışdır** Fuzūlī sīneden

Mā lehu fi’ d-dehri matlūbun ye maksūdun sivāk”

(G, s. 285, 159. g., 2. b.)

“Ey Fuzūlī māh-nisbet **mahv kıl** varuñ tamām

Ger dilerseñ bulmak ol hurşīd ile bir ittisāl”

(G, s. 296, 175. g., 7. b.)

185. **mā’il kıl-:** eğilimli/hevesli/istekli hâle getirmek; yöneltmek.

“**Kıldı** mihrāba kaşuñ fikri fakīhi **mā’il**

Gör nice kāfiri ol va’z müselmān itdi”

(G, s. 352, 269. g., 4. b.)

186. **makām kıl-:** yer etmek; yer edinmek; mevki kabul etmek.

“Çehre vü hattuñ hayāli çeşmümi **kılmış makām**

Açmağa Bahreyn’i cem’ olmuş sipāh-i Rūm ü şām”

(K, s. 113, 1. b.)

187. **makbūl-i halk kıl-:** halkın kabul ettiği/saygı gösterdiği/beğendiği kimse hâline getirmek.

“**Makbūl-i halk kılmış** iken ilm ü ma’rifet

Merdūd-ı Hālık eylemeye irtişā seni”

(Muk., s. 380, 13, 3. b.)

188. **ma’lūm kıl-:** bilinir hâle getirmek.

“Sebāt-i ahdüñi eyyāmdan **kılup ma’lūm**

Senüñle eyledi ahdini üstüvār kalem”

(K, s. 148, 31. b.)

189. **ma'mûr kıl-**: bayındır hâle getirmek; bakımlı/şenlikli duruma getirmek.

“Gönül vîrânesin **ma'mûr kılmak** kasdına çeşmüm

İzârum üstüne cedvel çeküp sular revân eyler”

(K, s. 97, 14. b.)

“Gâh **ma'mûr kılur** bâde beni gâh harâb

Görünüz gâh yapup gâh yıkan mi'mârı”

(G, s. 374, 306. g., 2. b.)

190. **mârı mûr kıl-**: yılanı karınca hâline getirmek; güçlüyü zayıfa dönüştürmek.

“**Mârı** tehdid-i azâb-i gazabuñ **mûr kılur**

Peşseyi terbiyetün izz ile ankâ eyler”

(K, s. 173, 41. b.)

191. **ma'siyet kıl-**: baş kaldırmak; isyan etmek; günah işlemek.

“Dostı ger **ma'siyet kılsa** olur gufrân-pezîr

Düşmeni biñ tâ'at itse mücib-i isyân olur”

(K, s. 64, 25. b.)

192. **matla' kıl-**: doğuş yeri hâline getirmek; güneşin doğduğu yere dönüştürmek.

“Ta'allük zulmetin tecrîd hurşîdine **kıl matla'**

Eger âlemde bir gün görmek istersen Mesîhâ tek”

(G, s. 282, 155. g., 2. b.)

193. **mebzûl kıl-**: çok hâle getirmek, bollaştırmak.

“Tamâmî-i berakâtın zemîn **kılup mebzûl**

Cemî-i lutf-i nihānuñ zamāne kıldı ayân”

(K, s. 104, 7. b.)

194. **meded kıl-:** imdat dilemek; yardım istemek; yardım etmek, imdadına koşmak.

“Meger **meded kıla** ol pâdişâh-ı kişver-i ilm

Ki ilmidür kamu eşyâya vâkîf-ı esrâr”

(K, s. 60, 18. b.)

“**Kılmasa** lutf-i Hak ü devlet-i tevfi̇k **meded**

Zehri zembür kaçan şehd-i musaffâ eyler”

(K, s. 171, 10. b.)

“**Kıl meded** ey baht yoksa kâ-m-ı dil mümkün değül

Böyle kim ol dil-rübâ bî-derddür ben derd-mend”

(G, s. 225, 64. g., 2. b.)

195. **medfen kıl-:** mezar yapmak; gömmek; gömülecek yer hazırlamak; mezara çevirmek.

“Ey Fuzûlî çıksa cân çıkmam tarik-ı ışkdan

Reh-güzâr-ı ehl-i ışk üzre **kılur medfen** başa”

(G, s. 185, 4. g., 7. b.)

196. **medh kıl-:** övmek.

“**Kıl** Fuzûlî **medhin** ol Şâhun bâğ-i medhinüñ

Bülbüli olurdu bulsa kuvvet-i güftâr gül”

(K, s. 73, 59. b.)

197. **medhâl kıl-:** bir işte eli olmak; karışmak; girişmek; müdahil olmak.

“Her mizâca ki diler öyle **kılur medhâl** kim

Anı idrâk ne ervâh ne ebdân eyler”

(K, s. 143, 13. b.)

198. **mekân kıl-:** yer edinmek, mekân kabul etmek.

“Şâh-bâz-i himmetim her sayda kılmaz iltifât

Şehr-yâr-ı rif’atüm her mesnedi **kılmaz mekân**”

(K, s. 111, 7. b.)

199. **melâmet kıl-:** ayıplamak; kınamak; azarlamak.

“Penbe-i dâğum nihân itmiş ser-â-ser cismümi

Kim **melâmet kılmaya** her kim görüp uryân beni”

(G, s. 358, 279. g., 6. b.)

200. **memlû kıl-:** doldurmak; dolu hâle getirmek.

“Bahâr gül-şeni ezhâr ile **kılup memlû**

Yakînüm oldu ki mümkün değül vücûd-i halâ”

(K, s. 40, 26. b)

201. **men’ kıl-:** engellemek; menetmek; mani olmak; yasak koymak.

“Serv lâf-i hüsn ider göster kıyâmuñ **men’ kıl**

Baş çeken ser-keşlerüñ def’ine vâcibdür kıyâm”

(K, s. 113, 5. b.)

“Çizginürken başuña şem’-i ruhuñdan cānumı

Men’ kılma anı hem ol şem’a bir pervâne dut”

(G, s. 207, 40. g., 3. b)

“Koymadın bir kimse cevrüñ çekmeğe rahm it demi

Men’ kıl hün-rîzlikden gamze-i kattālünji”

(G, s. 348, 262. g., 6. b.)

202. **merhem kıl-:** çare bulmak; tedavi için merhem sürmek.

“Gönlümün zahmına peygānuñı **kıldum merhem**

Genc-i gamdur n’ola ger böyle demir kapuludur”

(G, s. 246, 100. g., 5. b.)

203. **mest kıl-:** kendinden geçirmek.

“Gāh yüz āşık-ı şeydānı **kılup mest** ü harāb

Eylemez hiç terahhum işi istiğnādur”

(K, s. 175, 6. b.)

204. **meşhûr-ı Arap kıl-:** Arab’ın meşhuru hâline getirdi; Araplar arasında şöhret kazandırdı.

“**Kıldı meşhûr-ı Arab** feth-i Acem târihini

Geldi Burc-i Evliyāya Pādişāh-ı nām-dār”

(K, s. 79, 25. b.)

205. **meyl kıl-:** ilgi duymak; istemek; yönelmek; arzu duymak.

“**Kılmazam** kār ü bār-i āleme **meyl**

Çekmezem azl ü nasb için gāvga”

(K, s. 156, 7. b.)

“Bāğ-bān ger **meyl kılmam** servüñe ma’zür dut

Servden yiğrek gelür ol kāmēt-i mevzün başa”

(G, s. 191, 14. g., 3. b.)

“Älemi dutdı sirişküm kanı duymazsın haber
 Saldı yaşum rahneler yollara salmazsın nazar
 Kan yaşumdan san kim dutmış yolum kıl bir güzer
Meyl kıl bir dem başa servüm bu istiğnâ yiter
 Kanlu isem dahi gel geç şimdi kanumdan benüm”

(Muh., s. 409, 3, 15. bent)

meyl-i gazâ kıl-: gazaya/savaşa yönelmek.

“Arsa-i rezimde her dem ki **kılup meyl-i gazâ**
 Cümlesin ukde-güşâ-yı saf-i hîcâ eyler”

(K, s. 172, 27. b.)

meyl gülzâr-ı İrem kıl-: İrem gülbahçesini istemek.

“Fuzûlî haste-dil tâ ravza-i küyuḡda sâkindür
 Temennâ-yı behişt ü **meyl-i gülzâr-ı İrem kılmaz**”

(G, s. 257, 119. g., 7. b.)

meyl-i sohbet-i fuzalâ kıl-: fâzıllar sohbetine yönelmek/meyletmek.

“Mahz-i cehlüm başa ne nisbetdür
 Ki **kılam meyl-i sohbet-i fuzalâ**”

(K, s. 158, 40. b.)

206. **minnet kıl-:** yalvarmak; yardım istemek; borçlu hissetmek.

“N’ola kılsam terk-i mey **minnet kılup** zâhidlere
 N’eylerem mey neş’esin ben kim senüḡ hayrânunam”

(G, s. 305, 191. g., 3. b.)

207. **mu'anber kıl-**: amberli/güzel kokulu hâle getirmek.

“Dimāğı itdi mu'attar hevā-yi gāliye-bū

Hevāyı **kıldı mu'anber** sehāb-i gevher-bār”

(K, s. 112, 11. b.)

208. **muhabbet kıl-**: yarenlik etmek; konuşmak; sohbet etmek; sevmek; sevgi beslemek.

“**Muhabbet kılmağa** izhār-i gurbet ihtiyār itdüm

Ne çāre yok bu cinsüñ oldığum yirlerde bāzārı”

(K, s. 128, 12. b.)

209. **muhalled kıl-**: sürekli/daimi hâle getirmek.

“İlāhi tā binâ-yı dehr bākīdür **muhalled kıl**

Bu Sultān-i cevān-bahtı bu ser-dār-ı cihan-bānı”

(K, s. 92, 33. b.)

210. **muhtasar kıl-**: kısaltmak.

“Vasf-ı zātuñ hadden efzūndur şehā ma'zūr tut

Kim **kılur** ibrām havfinden Fuzūlī **muhtasar**”

(K, s. 103, 25. b.)

211. **muhtelif kıl-**: çeşitlendirmek; ihtilafı hâle getirmek.

“Rezm-gāhunda mizāc-ı tığ u tab'-i rumhuñı

Muhtelif kılmuş tarīk-i iftirāk u iltiyām”

(K, s. 114, 24. b.)

212. **mukarrer kıl-:** bildirilmiş kılmak; anlatmak; karşılaştırılmış/ kesinleşmiş/sağlamlaşmış hâle getirmek.

“Kākülün **kıldı mukarrer** başa ser-geşteliği

Dimesün kimse ki var gerdiş-i devrana sebât”

(G, s. 206, 38. g., 4. b.)

213. **munkatı kıl-:** koparmak; kesmek; ayırmak.

“Öyle müstesnâ güzelsen kim başa yokdur bedel

Senden ey cān **munkatı kılmaz** beni illā ecel”

(G, s. 297, 179. g., 1. b.)

214. **mu’tād kıl-:** alışkanlık hâline getirmek; her zamanki gibi davranmak.

“Fuzūlî za’f-ı ten özriyle kesme nale-i zāruş

Bizi çün çeng tek **mu’tād kıldum** nale-i zāre”

(G, s. 342, 253. g., 2. b.)

215. **muttasıl kıl-:** devamlı hâle getirmek; aralıksız/sürekli yapmak.

muttasıl-ı bahr kıl-: denizle birleştirmek/bütün hâle getirmek.

“Katreyi müddet ilen **muttasıl-ı bahr kılar**

Zerreyi vāsıl-ı hūr-şîd-i dırahşan eyler”

(K, s. 143, 16. b.)

216. **mübârek kıl-:** uğurlu saymak; kutlulamak.

“Niyyetüm oldur ki ruhsāruş görüp cānum virem

Mushaf-ı ruhsār ile açup **kıl mübârek** fālümü”

(G, s. 351, 267. g., 6. b.)

217. **mübeddel kıl-**: değiştirmek; dönüştürmek.

“**Mübeddel kılmağa** subh-ı visāle řām-ı hicrānı

Benüm āhum alıpdur subh u řām u çarh dāmānı”

(G, s. 369, 297. g., 1. b.)

218. **müfevvaz kıl-**: havale/sipariş edilmek; ihale ve sipariş etmek.

“Enbiyā birle selātini **müfevvaz kılmiş**

Olalar niyet-i adl ile memālik-ārā”

(K, s. 149, 4. b.)

“Hall ü akdin ālemün **kılmiş müfevvaz** re’yüñe

Nā’ib-i hükm-i hilāfet eyleyüp devrān seni”

(Muk., s. 381, 18, 2. b.)

219. **müheyyâ kıl-**: hazır hâle getirmek; hazırlamak; hazır etmek.

“Ey Fuzūlī āhiret mülkine lāzımdur sefer

Böyle gāfil gezme takvādan **müheyyâ kıl** metā’ ”

(G, s. 274, 144. g., 7. b.)

“Baht matlūbum müyesser kılmaęa mahkūm olup

Dehr esbābum **müheyyâ kılmaęa** me’mūr idi”

(G, s. 354, 272. g., 6. b.)

220. **mükedder kıl-**: keder vermek; üzme.

“Şarāb-ı nāba lūtf it muhtesib kahrıyle çok bakma

Mükedder kılma aks-i fīreden cām-ı musaffāyı”

(G, s. 350, 265. g., 5. b.)

221. **mülhak kıl-**: ilhak etmek; bağlamak.

“Cezāyir mülkünü **kıl** Basra iklimine **mülhak** kim
Pey-ā-pey feth ü nusret ni’met-i gayr-i mükerredür”

(K, s. 127, 31. b.)

222. **mülk kıl-**: mülk edinmek, mülkü/ülkeyi ele geçirmek.

“Kasd-i fethi **mülk kılmaşsan** mübārekdür bu rāy
Azm-i def’-i düşmen itmişsen müyesserdür bu kām”

(K, s. 114, 26. b.)

223. **münevver kıl-**: aydınlatmak; ışıklı hâle getirmek; parılatmak.

“Ayş için gül-şen şebistânın **münevver kılmağa**
Her ağaçda astı bir kandil-i pür envār gül”

(K, s. 71, 30. b.)

224. **münharif kıl-**: doğru yoldan sapmak; çoğunluğun gittiği taraftan ayrılmak.

“**Kıldı** Kutbü’l-mülki tahrîkuş yerinden **münharif**
Gitti havfuşla Nizāmü’l-Mülk mülkinden nizām”

(K, s. 115, 32. b.)

225. **müretteb kıl-**: tertip etmek; düzenlemek; düzene koymak; sıralamak; sıralı hâle getirmek.

“Emr-i ikbālin **müretteb kılmağa** olmuş aña
Şām bir hindî kenîzek subh bir Rümî gulām”

(K, s. 100, 21. b.)

“Yoksa zevkadur anı **kılmış müretteb** seyr için
Veys Beg Hazretleri ol şehr-yār-ı nām-ver”

(K, s. 103, 15. b.)

“**Kıldı** Bağdād üzre feth için **müretteb** bir sipāh

Kim alemden bād tahrikiyle mesdūd oldu rāh”

(K, s. 132, 9. b.)

226. **müsta'id kıl-**: yetenekli/becerikli/anlayışlı hâle getirmek.

müsta'id-i neşv ü nemā kıl-: gelişip ilerlemede isteklendirmek, yeteneğini artırmak.

“Safā-yı lutf-ı amīmi nüfūz idüp **kılmış**

Mizāc-ı nāmiyeyi **müsta'id-i neşv ü nemā**”

(K, s. 42, 57. b.)

227. **müşerref kıl-**: onurlandırmak; şeref vermek; yüceltmek.

“Nitekim hitta-i Bağdādı **müşerref kılmış**

Mazhar-i merhamet ü adl Mehemmed Paşa”

(K, s. 150, 16. b.)

“**Kıl** şebistānı **müşerref** kim nisāruñ kılmağa

Rişteden diller çeküp cem' eylemiş pervāne şem' ”

(G, s. 275, 145. g., 6. b.)

“Göz yüzün görmese kanlar tōkülür āh n'ola

Kademün başa **müşerref kıla** göz manzarını”

(G, s. 371, 301. g., 5. b.)

228. **müşg-fām kıl-**: rengini siyaha çevirmek; misk renkli yapmak.

“Vehm-i tığuñ eyledi ehl-i Fireng'i zerd-reng

Kıldı gerd-i leşkerüñ sahrā-yı Hindi **müşg-fām**”

(K, s. 115, 33. b.)

229. **müşğîn kıl-:** misk kokulu hâle getirmek; siyahlaştırmak.

“Kākūlin şâne açup **kıldı** hevāyı **müşgin**

Tiğ-ı müyin dağıdup itdi yere anber-fām”

(G, s. 311, 201. g., 6. b.)

230. **müyesser kıl-:** kolaylaştırmak; kolayca elde etmek, kolaylık sağlamak.

“Şehā cennet dilerdüm Hak **müyesser kıldı** didāruñ

Umardum nūr-i rahmet rüzı oldu şem’-i ruhsāruñ”

(K, s. 86, 28. b.)

“Baht matlūbum **müyesser kılmağa** mahkūm olup

Dehr esbābum müheyyā kılmağa me’mūr idi”

(G, s. 354, 272. g., 6. b.)

231. **müzeyyen kıl-:** süslemek; bezemek; zinet vermek.

“Çemen bezmine revnak virmeğe gül gonceden çıkdı

Müzeyyen kılmak için Mısrı Yūsuf çıkdı zindāndan”

(K, s. 160, 10. b.)

232. **nâ-dânlık kıl-:** cahillik etmek; bilgisizce davranmak; görgüsüz, kaba biçimde hareket etmek.

“Gel ey rāhat sanan esbāb-ı dünyā **kılma nâ-dānlıĝ**

Tarık-ı fakr dut kim fakr imiş ālemde sultanlıĝ”

(G, s. 276, 148. g., 1. b.)

233. **namâz kıl-:** namaz ibadetini yerine getirmek.

“Hublar mihrāb-i ebrūsuna meyl itmez fakīh

Ölse kâfirdür müselmānlar aña **kılman namâz**”

(G, s. 258, 122. g., 2. b.)

234. **nazar kıl-**: bakmak; göz değdirmek; seyretmek; bir şey üzerinde akıl yürütmek.

“Zihī kerem ki **nazar kılmayup** adāvetine

Müyesser eylemiş İblis’e i’tibār-ı bekā”

(K, s. 43, 73. b.)

“Göz açup büstāna hatt-i sebzeşsüz **nazar kılsam**

Görinür gözlerüme sebze-i her büstān hançer”

(K, s. 54, 11. b.)

“Taş olur arslan eğer kahr ile **kılsa** bir **nazar**

Hükm kılsa düşmeni kasdına taş arslan olur”

(K, s. 64, 15. b.)

“Tutmuş Haka nergis yüzün açmış hakikat-bīn gözin

Kılmış nazar görmüş özin sırr-i Hak ile āşinā”

(K, s. 66, 8. b.)

“Efāzıl buk’a buk’a hāk-i pākin menzil itmişler

Nazar kıl safha safha levhine gör kim ne defterdür”

(K, s. 125, 7. b.)

“Ser-efrāzā Fuzūlī gayrdan kat’-ı **nazar kılmış**

Senin der-gāhına bir sādıku’l-ihlās çākerdir”

(K, s. 127, 32. b.)

“Kangı hırmen-sūhte zer’ine **kılsa** bir **nazar**

Bezr için her nesne kim koysaydı bir ihsān idi”

(K, s. 134, 36. b.)

“Lāle-ruhlar göğsümün çākine **kılmazlar nazar**

Hîç bir rahm eylemezler dāğ-ı hicrānum görüb”

(G, s. 201, 32. g., 3. b.)

“Töküldi gözlerüm yaşı **nazar kılmaduñ** ey meh-rū

Düşübdür ıldızum düşkün sitāremde nuhüset bar”

(G, s. 251, 109. g., 3. b.)

“Temāşā-yı cemālünden nazar ehlini men’ itme

Ne sūd ol hūb yüzden kim aña **kılmaz nazar** aşık”

(G, s. 280, 153. g., 3. b.)

“Gerçi bir hāk-i rehem kimse beni almaz göze

Çok hakāretle **nazar kılma** gubārumdan sakın”

(G, s. 331, 236. g., 5. b.)

“Gel harābāta **nazar sākiye kıl** kim yokdur

Ruh-ı sāf ü mey-i sāfinda safādan gayrı”

(G, s. 369, 298. g., 3. b.)

“Ben ki bir kem-ter du’ā-gūyam **nazar kılduñ** baña

Koymadın hāk-i mezelletde kalam zār u hazīn”

(Muk., s. 382, 19, 8. b.)

“Zemīne keyfe yuhyi'l-arz yazmış hāme-i sebze

Nazar kıl kim bu hem āsār-ı rahmetden bir āyetdür”

(TB, s. 401, 2, 50. b.)

“**Nazar kılmazsan** ehl-i derd gözden akıdan seyle
 Yamanlıkdur işün uşşāk ile yahşı midür böyle
 Gel Allahı seversej bendene cevr itme lutf eyle
 Gözüm cānum efendüm sevdiğüm devletlü sultānum”

(Mur., s. 406, 3, 18. bent)

“Hasūd sūret-i ahvālūme **nazar kılmaz**
 Cefā kılur men-i bī-çāreye hazer kılmaz
 Sanır ki nāle vü zārum ana eser kılmaz
 Anı mürür ile ālemde derbeder kılmaz
 Zamāne içre mücerrebdür intikām-ı zamān
 Hemīşe yahşıya yahşı virür yamana yaman”

(Müs., s. 414, 12. bent)

235. **nefy kıl-:** sürmek; sürgüne göndermek; inkâr etmek.

nefy-i hakâyık-ı eşyâ kıl-: eşyanın hakikatlerini inkâr etme.

“Hayāl-i mahz sanup kâ’inâtı nerkis-i mest

Kılurdı cehl ile **nefy-i hakâyık-ı eşyâ”**

(K, s. 41, 43. b.)

236. **nem kıl-:** ıslatmak; nemlendirmek.

“Murādum giryeden kesb-i gubār-i reh-güzāruñdur

Gözüm yaşı dem-ā-dem çihremi bi-hüde **nem kılmaz”**

(G, s. 256, 119. g., 5. b.)

237. **nezâre kıl-:** bakmak; seyretmek.

nezâre-i âsâr-ı san'at-i Mevlâ kıl-: Mevlâ'nın sanat eserlerini seyretmek; bakmak.

“Bisât-i gül-şene dün eyledüm güzer ki demî

Kılam nezâre-i âsâr-ı san'at-i Mevlâ”

(K, s. 41., 38. b.)

238. **nezzâre kıl-:** bakmak; seyretmek; dikkatle bakmak; alay etmek; dalga geçmek.

“Gelür ol serv-i sehî ey gül ü lâle açıluj

Ey meh ü mihr çıkuj kudrete **nezzâre kıluj”**

(G, s. 289, 165. g., 1. b.)

239. **nihân kıl-:** gizlemek; görünmez hâle getirmek; sır gibi saklamak.

“Hazer kıl gezme çok pervâsuz ey bülbül ki katluj' çün

Dikenden dâmeni altında **kılmış** gül **nihân** hançer”

(K, s. 54, 4. b.)

“**Kılmasun** lûtfi **nihân** rā-yi münîrûnden felek

Her nihânî lûtf kim var âşikâr olsun saña”

(K, s. 138, 83. b.)

“Râz-ı ıŝkuj halkdan **kılmak nihân** mümkün değul

Âşıkuj ol vechden âlemde rüsvâdur senuj”

(G, s. 292, 171. g., 5. b.)

“**Kılma** gözden çihre vü hâluj **nihân** kim kılmaya

Dûd-ı âhum âftâb-ı çihre-i gerdûna hâl”

(G, s. 295, 175. g., 5. b.)

240. **nisâr kıl-**: saçmak; serpmek; dağıtmak.

“Kılmışam tertîb-i sahn-i sıdka biñ dürr-i senâ

Bulmazam ruhsat ki der-gâha **kılam** bir bir **nisâr**”

(K, s. 83, 64. b.)

“Çerâğ-i tal’at ile Kerbelâ’ya saldın nûr

Ol âsitâne **kıldun** dür-i niyâz **nisâr**”

(K, s. 113, 26. b.)

“Hat ü gül zâhir olan âhû-yı Çîn’dür çeşmün

Her taraf cünbişe geldükçe **kıur** müşg **nisâr**”

(K, s. 166, 7. b.)

“Kıl şebistâni müşerref kim **nisârıñ kılmağa**

Rişteden diller çeküp cem’ eylemiş pervâne şem’ ”

(G, s. 275, 145. g., 6. b.)

241. **nisbet kıl-**: iki şey arasında oran kurmak; nispet etmek; ilgi/ilişki bağı kurmak; bir şeyi inadına yapmak.

“Hâk-i küyüñ Ka’be’ye **nisbet kılan** bilmez mi kim

Bunda her dem anda bir nevbet olur vâcib tavâf”

(G, s. 279, 151. g., 6. b.)

“Nice hüsn ile seni Leylîye **nisbet kılayum**

Bilmeyüp kadrümi terk-i men-i Mecnûn itdün”

(G, s. 287, 162. g., 3. b.)

“Vâmık u Ferhâd tek rüsvâya **kılmağ nisbetüm**

Bir fakîrem sanmağuz ol hod-nümâlardan beni”

(G, s. 357, 278. g., 3. b.)

“Özin **nisbet kılurdu** zülfüne zencîr her sâ’at

Bu sevdâlar anı ser-halka-i ehl-i cünûn itdi”

(G, s. 366, 292. g., 3. b.)

242. **nişân kıl-**: hedef almış olmak; işaret/alamet koymak.

“Saf-ārā-yı masāff-ı Bedrdür izhâr-i mu'cizde

Şikâf-i perniyân-i Bedr için **kılmış nişân** hançer”

(K, s. 55, 18. b.)

243. **pâdişâh kıl-**: padişah yapmak; padişah olarak tahta oturtmak.

“İzed serîr-i hüsne seni **kıldı pâdişâh**

A’la kemâli zâtike fî ahseni’s-sifât”

(G, s. 210, 44. g., 6. b.)

244. **pâk kıl-**: temizlemek; saf hâle getirmek; kusursuz/günahsız duruma getirmek.

“**Pâk kıldı** sûretümden za’f dehr âyînesin

Öyle mahv oldum ki bir zerre gubârum kalmadı”

(G, s. 361, 284. g., 3. b.)

245. **pâ-mâl kıl-**: ayak altına almak; çiğnemek; hakir görmek; aşağılamak.

“Minberin zikr-i hümâyûn ile etten ser-bülend

K’ol makâmı hayfdur **kılmış** erâzil **pây-mâl**”

(K, s. 117, 20. b.)

“Muttasıl ma’rifet ehlini ayaklara salup

Felek-i sifle **kılır** mihnet ü gam **pâ-mâlî**”

(Muk., s. 385, 29, 1. b.)

246. **perîşân kıl-:** bozmak; dağıtmak; karmaşık hâle getirmek; acınacak hâlde bırakmak.

“**Kıldı** zülfün tek **perîşân** hâlümü hâlün senün

Bir gün ey bî-derd sormazsun nedür hâlün senin”

(G, s. 289, 166. g., 1. b.)

247. **pervâne kıl-:** pervane hâline getirmek; kelebeğe dönüştürmek.

“Âlemi **pervâne-i şem’-i cemâlün kıldı** ışk

Cân-ı âlemsin fedâ her lahza biñ cândur saña”

(G, s. 186, 6. g., 3. b.)

248. **peşîmân kıl-:** pişman etmek; pişman olmasına neden olmak.

“Sülûk-ı dil-keşi tayy-ı tarik-i istikâmetde

Muhâlif devrden **kılmış peşîmân** çarh-i gaddarı”

(K, s. 129, 18. b.)

249. **peydâ kıl-:** ortaya çıkarmak; kazanmak; belirlemek.

“Bahârdan ten-i gül-bünde eyleyüp heyecân

Harâret-i demevî **kıldı** ukdeler **peydâ**”

(K, s. 41, 34. b.)

“Sâkin-i hum-hâne **peydâ kıldı** şevk-i seyr-i bâğ

Geldi ol dem kim kıla bî-çâreler terk-i diyâr”

(K, s. 106, 2. b.)

“Fehm kıldukda hüsn-i mazmûnın

Kıldum anda surûrlar **peydâ**”

(K, s. 157, 23. b.)

“Gizleyüp çeşme-i hurşîd suyn kûze-i çarh

Katre katre **kıla** encüm reşehâtın **peydâ**”

(G, s. 193, 19. g., 2. b.)

“Gehi toprağa eyler hikmetüñ biñ meh-likâ pinhân

Gehi sun’uñ **kılur** toprakdan biñ meh-likâ **peydâ**”

(G, s. 196, 23. g., 5. b.)

“Cihân ehline tâ esrâr-ı ilmüñ kalmaya mahfî

Kılubdur hikmetüñ küffâr içinde enbiyâ **peydâ**”

(G, s. 196, 23. g., 6. b.)

“Dem-be-dem tâhrîk-i tığından bulur başlar safâ

Eyle kim su mevc urup **peydâ kılur** her dem habâb”

(G, s. 204, 36. g., 2. b.)

“Ger beni hünâbe-i eşküm nihân eyler ne sūd

Kanda olsam mihnet-i işkuñ **kılur peydâ** beni”

(G, s. 356, 275. g., 3. b.)

250. **peyvend kıl-:** erişmek, kavuşmak.

“Hisâb-ı rızkını kılmış temâmi-i beşerüñ

Henüz Âdem’e **peyvend kılmadın** Havva”

(K, s. 43, 61. b.)

251. **pîç ü tâb kıl-:** sıkıntılı/üzüntülü hâle getirmek.

“Ey Fuzûlî **kıldı** cânım riştesin pür-**pîç ü tâb**

Bir perî-veş dilberüñ sevdâ-yı zülf-i pür-hamı”

(G, s. 372, 302. g., 7. b.)

252. **pinhân kıl-:** gizlemek; saklamak.

“**Kıldı pinhân** goncenüñ lū’b ile gözden hokkasın

Bulmak olmaz hiç reng ile zihī ayyār gül”

(K, s. 70, 15. b.)

“Her taraf yüz gam helāküm kasdın itmiş Tañrıçün

Bir dem ey gözden akan hūn-ābe **kıl pinhân** beni”

(G, s. 358, 279. g., 2. b.)

253. **pîş-vâ kıl-:** önderlik etmek.

“Feyz-i Hak itmiş ārzū çıkmış şekāyık sürh-rū

Kılmış bi-emr-i Hak gulūv Sadık’ı **kılmış pîş-vâ**”

(K, s. 67, 20. b.)

254. **pür-jeng kıl-:** paslı/kirli hâle getirmek; bulanıklaştırmak.

“Saldı göz girdābına nezzāre-i gül mevc-i hūn

Kıldı dil āyīnesin **pür- jeng** zevk-i sebze-zār”

(K, s. 106, 3. b.)

255. **rağbet kıl-:** rağbet etmek; beğenmek; iyi kabul etmek.

“Mekārihten hazer ikbāle **rağbet kılmağa** dā’im

Melektir her taraftan kāsıdı sanman kebūterdir”

(K, s. 125, 11. b.)

256. **rahm kıl-:** acımak; merhamet göstermek.

“**Rahm kıl** üftādelerün hāline

Hiç gerekmez mi saña bir sevāb”

(G, s. 205, 37. g., 8. b.)

“Ey Fuzūlī öldün efgān itmedün rahmet saña

Rahm kılduñ halka efgānuñla zahmet virmedün”

(G, s. 288, 164. g., 7. b.)

“Cāna yetdüm elem-i hecrün ile ey zālīm

Rahm kıl cānuñ içün var ise bir dermānuñ”

(G, s. 290, 167. g., 4. b.)

“Okuñ tasarruf idüp cismi kasd-ı cān itdi

N’olaydı **rahm kılup** çıkmasaydı cānumdan”

(G, s. 321, 218. g., 3. b.)

“Söyledüm derd-i dilümi bildi ol kim yārdur

Kılmadı bir **rahm** bes kim zālīm ü hun-hārdur”

(TB, s. 398, 1, 21. b.)

“Hāsılum berk-i havādisden melāmet dağıdur

Mesnedüm kūy-ı melāmetde fenā toprağıdur

Zār göñlüm tende zındān-ı belā dutsağıdur

Rahm kıl devletlü sultānum mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 1. bent)

“Devr cevrimden ten ü cānumda rāhat kalmadı

Sūret-i hālümde āsār-ı ferāgat kalmadı

Mihnet ü gam çekmeğe biñ bā’d tākat kalmadı

Rahm kıl devletlü sultānum mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 2. bent)

“Gönlümün mülkin cefâ seyl-âbı vîrân eyledi

Bahtumuñ hâlin hüçüm-ı gam perîşân eyledi

Bağrumı endîşe-i devr i felek kan eyledi

Rahm kıl devletlü sultānum mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 3. bent)

“İntihāsız cevrlar odlara yandurdı beni

Acı sözler datlu cānumdan usandurdı beni

Halkdan bî-hüde feryādum utandurdı beni

Rahm kıl devletlü sultānum mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 4. bent)

“İsteyüp bir çäre çok yeldüm yügürdüm her yaña

Rahm idüp bir kimse imdād itmedi mutlak baña

Çāresiz kaldum mürüvvet isteyüp geldüm saña

Rahm kıl devletlü sultānum mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 5. bent)

“Dāda geldüm adl dîvānına feryādum işit

Sen ki ādilsin gör efgānum nedendür gavra yit

Şerh-i hālüm sor murādum vir elüm dut fikrüm it

Rahm kıl devletlü sultānum mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 6. bent)

“Gör Fuzülünüñ ruh-ı zerdinde eşk-i ālini

Perde-i idbārdutmış süret-i ikbālını

Derd-mendüñdür ināyetler idüp sor hālını

Rahm kıl devletlü sultānum mürüvvet çağıdur”

(Mur., s. 404, 1, 7. bent)

257. **rakam kıl-:** yazmak; yazıya dökmek; yazıya dönüştürmek.

“Sebze-hîz oldı hevâdan ölüler toprağı

Sebze her levh-i mezâra bu hatı **kıldı rakam**”

(K, s. 139, 7. b.)

“Hatun devrinde eşk-i âl ile derd-ü gamum şerhin

Dem olmaz kim ruh-ı zerd üzre müjgânum **rakam kılmaz**”

(G, s. 256, 119. g., 6. b.)

“Hoşam ki hâme-i takdîr-i İzid-i müte’âl

Vücüd levhine tasvîr idende sûret-i hâl

Rakam kılan eğer idbârdur ve eğer ikbâl

Olur tagayyür aña gayrden bir emr-i muhal

Sa’âdet-i ezeli kâbil-i zevâl olmaz

Güneş yir üstüne hem düşse pây-mâl olmaz”

(Müs., s. 414, 13. bent)

rakam-ı vâsf-ı hatt-i yâr kıl-: Sevgilinin hatlarının özelliğini yazmak; kaleme almak.

“Meger **kılır rakam-ı vâsf-ı hatt-i yâr** kalem

Ki hatt-i yâr kimi oldı müşg-bâr kalem”

(K, s. 146, 1. b.)

258. **rakîb kıl:** rakip hâline getirmek; rekabet etmek.

“**Rakîb kılsa** cefâ ben vefa velî şâdum

Ki yahşî yahşîya uğrar yaman yamana yeter”

(G, s. 245, 98. g., 7. b.)

259. **râm kıl-**: boyun eğdirmek; itaat ettirmek.

“Akl alursın can bāğışlarsın kemâl-i sihr ile

Dîv salursın şîşeye odı **kılursın** suya **râm**”

(K, s. 99, 9. b.)

260. **ref kıl-**: yükseltmek; kaldırmak; ortadan kaldırmak.

“**Kıldı** benden **ref** teklîf-i namâzı mestlik

Saldı Hak neş’e-i cām-ı mey-i gül-gün baña”

(G, s. 191, 14. g., 2. b.)

261. **reşk-i cām u bâde kıl-**: içki ve kadehin kıskandığı bir hâle getirmek; iyice sarhoş olmak.

“Döne döne lâ’l-i mey-günun öper ey gönce-leb

Kılmasun mı **reşk-i cām u bade** hunin-dil beni”

(G, s. 368, 296. g., 6. b.)

262. **rişte-i tesbîh kıl-**: tespih ipi gibi yapmak; inceltmek; tespih ipine dönüştürmek.

“Sanemler hidmetin tâ’at bilen rind eersiz kalmaz

Kılur biñ **rişte-i tesbîh** işin her târ-ı zünnârı”

(G, s. 370, 300. g., 6. b.)

263. **rişteyi ejder kıl-**: ipi büyük yılana dönüştürmek; büyülemek.

“Kemend-i çîn-i zülfün vehmi gîtmez zâr gönlümden

Baña ol **rişteyi ejder kılan** bilmem ne efsündür”

(G, s. 240, 90. g., 5. b.)

264. **rūşen kıl-:** aşikâr hâle getirmek; açık etmek; aydınlatmak; meydana çıkarmak; ışıklandırmak; ışık vermek.

“Tinet-i pâkini **rūşen kılmış** ehl-i âleme

İktidâ kılmış tarîk-i Ahmed-i Muhtâra su”

(K, s. 52, 16. b.)

“Çerâğ-i berk **kılup şem**’-i lâleyi **rūşen**

Sedâ-yi ra’ d kılup çeşm- i nergisi bîdâr”

(K. s. 112, 9. b.)

“**Kılur şem**’i cemâlün nûrî tab’-ı tîremi **rūşen**

Güneştir seng-i bî-mikdârî lâ’l-i âb-dâr eyler”

(K, s. 153, 29. b.)

“Sen yüzünden âlemi **rūşen kılup** salduñ nikâb

Yazıya salsuñbu günden sonra nûrın âfîtab”

(G, s. 203, 35. g., 1. b.)

“Gamum pinhân dutardum ben didiler yâre **kıl rūşen**

Disem ol bî-vefâ bilmen inanur mı inanmaz mı”

(G, s. 349, 264. g., 3. b.)

265. **rüsvâ kıl-:** rezil etmek; ayıplanacak duruma düşürmek.

rüsvî kıl-: rezil rüsva etmek; ayıplamak.

“Za’fum ilden yaşurup ahvâlümü saklar velî

Nâle-i bî-ihtiyârumdur **kılan rüsvî** beni”

(G, s. 356, 275. g., 2. b.)

rüsvâ-yı ışk kıl-: aşkın maskarası hâline getirmek; aşktan rezil duruma düşmek.

“Dostlar kan yaş töküp **kıldı** beni **rüsvâ-yı ışk**

Veh ki düşmen çıkdı āhir dīde-i pür-hün baña”

(G, s. 191, 14. g., 4. b.)

rüsvâ-yı halk kıl-: halka rezil etmek; toplum nazarında ayıplanacak duruma düşürmek.

“**Kılma** her sâ’at beni **rüsvâ-yı halk** ey berk-ı āh

Eyleme rüşen şeb-i gam külbe-i ahzānumı”

(G, s. 363, 288. g., 4. b.)

266. **sâbit kıl-:** sabitlemek; değişmez hâle getirmek.

“Derdümi **sâbit kılan** uşşāka ahumdur benüm

Āh bu dā’vīde bir ādil güvāhumdur benüm”

(TB, s. 400, 1, 38. b.)

267. **sabr kıl-:** sabırlı olmak; aceleci davranmamak.

“Zāyi’ olmaz irişir maksadına **sabr kılup**

Kim ki dehr ile medārında müdārā eyler”

(K, s. 171, 7. b.)

“Ey Fuzülī kesme ol meh-veş cemālinden ümīd

Sabr kıl kim devr devrānı değül bī-hüde gerd”

(G, s. 224, 62. g., 6. b.)

“Ey diyen **sabr kıl** āh eyleme yāri göricek

Baña dükvārdur ol ger saña āsan görünür”

(G, s. 246, 101. g., 4. b.)

“Ey söyleyen Fuzūliye ışk içre **sabr kıl**

Söyle bu merhem ile kimün bitdi yāresi”

(G, s. 365, 290. g., 7. b.)

268. **sarf kıl-:** harcamak; tüketmek; kullanmak.

“Bezl bir demde ider meclisine hāzin-i cūd

Sarf bir günde **kılur** bezmine kassām-i kerem”

(K, s. 141, 36. b.)

sarf-ı gedâ kıl-: dilenciye sarf etmek/harcamak; açları doyurmak.

“Ol sehâ-pişe ki bir demde **kılur sarf-ı gedâ**

Her ne yüz yılda ayān ma’den ü deryā eyler”

(K, s. 172, 25. b.)

sarf-ı takdîr kıl-: gücünü kullanmak; kudretini göstermek.

“Var ümîdüm nice kim mübdi’-i āsâr-i vücūd

Sarf-ı takdîr kılup hilkat-i eşyâ eyler”

(K, s. 174, 57. b.)

sarf-ı zer kıl-: altın harcamak; altın para sarf etmek.

“Müzd-i hammām Fuzūlî virürem cān nakdin

Kılmasun sarf-ı zer ol serv-kad ü sîm-endām”

(G, s. 311, 201. g., 11. b.)

269. **sa’y kıl-:** çalışmak.

“Ger benüm tedbîr-i bî-hūdumda sen bir **sa’y kıl**

Kim olam bu derde artukrak giriftâr ey hakîm”

(G, s. 309, 198. g., 4. b.)

270. **sayd kıl-:** avlamak.

“Ser-i zülfün de her mû **sayd kılmış** bir dil-i sūzān

Düşübdür sanasın bir şu’le od şem’ üzre her tāra”

(G, s. 342, 253. g., 4. b.)

271. **secde kıl-:** secdeye varmak.

“Ol ham-ı ebrūya **kılsam secde** her sâ’at n’ola

Kıble ile ol ham-ı ebrū berāberdür baḡa”

(G, s. 190, 13. g., 2. b.)

272. **seh v kıl-:** hata yapmak; yanılmak.

“Ey Fuzūlī reviş-i akl melūl itdi beni

Sehv kıldum ki cünūn derdine dermān itdüm”

(G, s. 301, 183. g., 7. b.)

273. **ser-gerdān kıl-:** başını döndürmek; şaşırtmak; ne yapacağını bilmez hāle getirmek.

“Bir meh-i bed-mihreem mā’il Fuzūlī yok aceb

Kılsa her yaḡ zerre-nisbet çarh **ser-gerdān** beni”

(G, s. 358, 279. g., 7. b.)

274. **ser-keşlik kıl-:** dikbaşı davranmak; kafa tutmak.

“Serv **ser-keşlik kılar** kumrı niyazından meḡer

Dāmenin duta ayaḡına düşe yalvara su”

(K, s. 52, 14. b.)

275. **ser-mest kıl-:** sarhoş etmek; başını döndürmek; kendinden geçirmek.

“Kıl hazer kim olmaya nā-geh mizācuḡ mūnkaliḡ

Kılmaya ser-mest cām-ı şevket-i dīvān seni”

(Muk., s. 381, 18, 3. b.)

276. **ser-nigûn kıl-:** baş aşağı etmek; ters döndürmek; bahtsız/talihsiz hâle getirmek.

“Tâ alem kaldurdi âh-ı âteşinüm şerm idüp

Kıldı hurşidüñ felek zerrî n livâsın **ser-nigûn**”

(G, s. 330, 234. g., 2. b.)

277. **sevâb kıl-:** hayırlı bir davranışta bulunmak.

“**Kıl sevâb** ey göz töküp kan vâkıf it gâfilleri

Meyl idenler ıška bilsünler ciğer kan olduğın”

(G, s. 328, 229. g., 3. b.)

278. **seyr kıl-:** yolculuk etmek; sefere çıkmak; yürümek; hoşlanarak bakmak; temaşa etmek; gezip dolaşmak.

“Ey hoş ol kim hırmen-i a’ dâyı ber-bâd itmeğe

Cânib-i deryâya **kıldıñ seyr** mânend-i şimâl”

(K, s. 116, 11. b.)

“**Seyr kılsañ** himmetün sarfına döymez bir nazar

Kılsa a’ dâ cümle ömrin sarf-i zabt-i mülk ü māl”

(K, s. 117, 28. b.)

“Tığ-ı çâpük-seyrine âhü-yı Çîn dersem n’ola

Seyr kıldukça döker sahrâ-yı Çîn’e müşk-i nâb”

(G, s. 204, 36. g., 6. b.)

“**Seyr kıl** gör kim gülistānuñ ne âb u tâbı var

Her taraf biñ serv-i ser -sebz ü gül-i sîrâbı var”

(G, s. 247, 102. g., 1.b.)

seyr-i âsmân kıl-: Gökyüzü yolculuğu yapmak; gökte gezip dolaşmak; gökyüzüne bakmak.

“Mâh-ı nevdür yoksa sen **kıldukda seyr-i âs-mân**

Kaldırup parmak getürmüş âsmân imân saña”

(G, s. 187, 7. g., 8. b.)

seyr-i germiyyet-i gavgâ-yı kıyâmet kıl-: kıyamet kavgasının hararetini seyretmek.

“**Seyr-i germiyyet-i gavgâ-yı kıyâmet kılalum**

Vaz’-ı cem’iyyet-i hengâme-i mahşer görelüm”

(Muk., s. 383, 21, 2. b.)

279. **sipâriş kıl-:** ısmarlamak, getirilmesini istemek.

“Câma **kılmış Cem sipârişler** ki yetgeç bezmine

Öp elin İhlâsumı arz it yetür benden selâm”

(K, s. 100, 23. b.)

“Câna âzâr-ı hadengün hoş gelür ey kaşı yay

Bir **sifâriş kıl** ki bizden olmasun âzârsız”

(G, s. 255, 117. g., 6. b.)

280. **sîr-âb kıl-:** suya kandırmak/doyurmak; taze hâle getirmek.

“Sehâb-ı feyz emel gül-şenin **kılup sîr-âb**

Gül-i murâd açılup ola müstecâb du’â”

(K, s. 45, 89. b.)

281. **sitem kıl-:** çıkışmak; sitem etmek.

“Saña ey şüh-ı sengîn-dil dimeñ büt nişe kim büt hem

Egerçi seng-dildir böyle bî-dâd ü **sitem kılmaz**”

(G, s. 256, 119. g., 3. b.)

282. **su'âl kıl-:** soru sormak.

“Sa'd ü nahs ahvâlini **kılsan** müneccimden **sü'âl**

Muktedâ-yı ma'rifet Bercis ü Keyvandur aña”

(Muk., s. 388, 38, 1. b.)

283. **subhı şâm kıl-:** gündüzü akşama/geceye dönüştürmek; karanlık hâle getirmek.

“Yel bırakdı Hind deryâsına azmünden haber

Ditredi deryâ mehâbet Hind **subhın kıldı şâm**”

(K, s. 115, 31. b.)

284. **sûd kıl-:** fayda vermek; kazanç sağlamak; yararlı olmak; kar elde etmek; kazançlı çıkmak.

“Başda bir serv-i semen-ber vaslınuñ sevdâsı var

Sûd kılmaz bâğ-bân nezzâre-i gülşen baña”

(G, s. 192, 16. g., 6. b.)

“Ömr nakdin sūd sevdâsına zâyi' eyleme

Ol kim adın **sūd kılmazsan** ziyânı pîş imes”

(G, s. 260, 125. g., 6. b.)

“Gam uğurlar ışk bāzârında nakd-i ömrümi

Kılmak olmaz **sūd** sevdâda yaman ortağ ilen”

(G, s. 327, 227. g., 4. b.)

285. **sücûd kıl-:** secdeye varmak; namazda secdeye kapanmak; saygıdan yerlere eğilmek.

“Hüblar mihrâb-ı ebrûsına **kılmazsan sücûd**

Dinüñi döndür gel ey zâhid ki yahşî dîn değül”

(G, s. 297, 177. g., 4. b.)

286. **süstlük kıl-:** tembellik etmek; ihmalkâr davranmak.

“Senâ-yı zâtuna çokdur sözüm velî ne diyem

Ki **süstlük kıluban** viridi ihtisâr kalem”

(K, s. 148, 38. b.)

287. **şâd-kâm kıl-:** sevinçli/neşeli/mutlu etmek.

“Çün safâ-yı niyyetün tevfk-i hüsn-i sîretün

Kıldı kurb ile seni beg hizmetinde **şâd-kâm**”

(K, s. 100, 15. b.)

288. **şâyi kıl-:** yaymak; yaygınlaştırmak; ortak hâle getirmek.

“Âteş-i bî-dâd ile âlem yañar ger **kılmasa**

Adlünjî **şâyi** gezüp her dem yedi kişver sabâ”

(K, s. 58, 20. b.)

289. **şerha kıl-:** yarmak; dilimlemek; parçalamak.

“**Şerha** bir gün **kıldığuñ** bî-dâdı çekmez haşre dek

Ol melek kim yazmak ister nâme-i a'mâlünjî”

(G, s. 348, 262. g., 3. b.)

290. **şerh kıl-:** şerhini yapmak; açıklamak.

“Ne derd-i dil ki yüz gösterse devrândan değül mihnet

Budur mihnet ki **şerhin kılmağa** olmaya ehl-i dil”

(K, s. 109, 2. b.)

şerh-i mâcerâ kıl-: macerayı açıklamak.

“Fuzûli eylediğün ahdüñe vefâ kılğıl

Yeter şikâyet idüp **şerh-i mâcerâ kılğıl**

Vücûduñı hedef-i nâvek-i belâ kılğıl

Kamu cefâlara sabr eyleyüp du’â kılğıl

Kim ola dost rızası hemîn saña hâsıl

Rızâ-yı dostdur asl-ı temettü’ ey gâfil”

(Müs., s. 415, 16. bent)

291. **şermende-amel kıl-:** yaptığı işten ötürü utandırmak; mahcup duruma düşürmek.

“Var ümîdim kim anı **kılmaya şermende-amel**

Ol zamân kim kurulur Mahkeme-i Rûz-ı Cezâ”

(K, s. 150, 20. b.)

292. **şeydâ kıl-:** aşktan aklını başından almak/çılıgına çevirmek.

“Âlemi **şeydâ kılur** ger olsa hem gözden nihân

Her perî-veş kim ser-i zülfün sabâdan saklamaz”

(G, s. 254, 114. g., 2. b.)

293. **şikâyet kıl-:** şikâyetçi olmak; sızlanmak; yakınmak.

“Bi’llâh incitme beni yoksa **şikâyet kıluram**

Nice bir sabr ideyüm kalmadı cânımda karâr”

(K, s. 167, 13. b.)

“Her cefâ kılsan Fuzûlî tek **şikâyet kılmazam**

İşk etvârında sanmañ bî-vefâlardan beni”

(G, s. 358, 278. g., 7. b.)

294. **şitâb kıl-**: acele etmek; çabuk gitmek; seğirtmek.

“Zāyi’ geçürme fursatunı ağla her nefes

Bu ömr-i nāzenīn çü bilürsün **kılur şitâb**”

(G, s. 198, 25. g., 6. b.)

295. **ta’accüb kıl-**: şaşırmaq; hayret etmek.

“Lîk gāyetde **ta’accüb kıluram** kim ne için

Men-i mahrūmı hemīn haste-i hırmān eyler”

(K, s. 143, 17. b.)

296. **tağyîr kıl-**: değiştirmek; bozmak; başkalaştırmak.

“Fuzūlī āřıka anlar ki dirler terk-i iřk eyle

Dimezler mi hatā **tağyîr kıl** hükm-i kazā dirler”

(G, s. 232, 74. g., 7. b.)

tağyîr-i sūret kıl-: yüzünü deęiřtirmek; görüntüsünü başkalařtırmak.

“**Kılup tağyîr-i sūret** vesmeden yağma kılurlar dil

Harāmī kařlaruñ resm ü reh-i nīreng dutmışlar”

(G, s. 240, 91. g., 2. b.)

tağyîr-i tabiât kıl-: özünü değiştirmek; karakterini bozmak; başkalaştırmak.

“Güher tek **kılma tağyîr-i tabi’at** delsele baęrıñ

Karār it her hevādan olma şür-engīz deryā tek”

(G, s. 282, 155. g., 5. b.)

297. **tahrîk kıl-**: hareketlendirmek; harekete geçirmek.

tahrîk-i bâl kıl-: kanatlanmak; kanat çırpmak.

“Her biri bir tā’ir-i evc-i belādur tiz-per

Sayd-ı murg-i rûh-ı hasm eyler **kılup tahrîk-i bâl**”

(K, s. 133, 18. b.)

298. **taksîr kıl-:** kusur işlemek; kısaltmak.

“Eger tarîka-i hizmetde **kılmışam taksîr**

Ve ger kapuñda tapup behre itmişem inkâr”

(K, s. 62, 43. b.)

299. **taleb kıl-:** istemek; talep etmek.

“Yeter lutfun aña dâim deġül hâcet **taleb kılmak**

Tereddütsüz olur hâsıl ne kim Hakdan mukadderdür”

(K, s. 127, 33. b.)

300. **tama’ kıl-:** istemek; tamah etmek.

“Ārizuñ görmek hâyatum tâze eyler veh ne ayb

Ger gedâ vech-i ma’âşın **kılsa sultândan tama’**”

(G, s. 275, 146. g., 6. b.)

301. **târ kıl-:** karanlık ve sıkıntılı hâle getirmek; karartmak.

“Bunca kandîli fûrûzân eyledi ammâ ne sūd

Dūd-i dilden **kıldı** bülbül rûzgârın **târ gül**”

(K, s. 71, 31. b.)

302. **târ-mâr kıl-:** tarumar/darmadağın hâle getirmek; dağıtmak; perişan etmek.

“Gerçi bir kaç gün felek hayl-i belâ ta’yîn idüp

Kılmak isterdi bu mülküñ raht-i ayşın **târ-mâr**”

(K, s. 79, 18. b.)

“İtmedüñ mi vehm andan kim **kılam** bir âh ile

Heft tâk ü nüh revâkuñ raht ü bahtın **târ-mâr**”

(K, s. 178, 18. b.)

303. **tasvîr kıl-:** resmini yapmak; resmetmek.

“Baña mânend bir dîvâne suret bağlamaz güya

Kalem sındurdu **tasvîrüm kılından** sonra nakkâşum”

(G, s. 302, 186. g., 4. b.)

304. **tavâf kıl-:** tavaf etmek; etrafında dönmek.

tavâf-ı kûy kıl-: köyün etrafını dolaşmak; mahalle çevresinde dönmek

“**Tavâf-ı kûyuğ** isterdüm **kılam** bār-ı gam-ı ıškuğ

Ham itdi kâmetüm yollar dutuldu hār-ı müjgândan”

(G, s. 320, 216. g., 4. b.)

tavf kıl-: tavaf etmek; etrafında dönmek.

“Makâm-i mıntaka **tavfın kılup** olduğ kemer-beste

Öpüp avn ü mu’in der-gâhın itdün tâze îmânı”

(K, s. 90, 13. b.)

305. **tayy kıl-:** aşmak; geçmek; sarıp dürmek.

“Buk’a buk’a **kıldı tayy** ma’müre-i mahrûsayı

Aldı feyz-i feth-i mülk için du’â-yı has u âm”

(K, s. 134, 28. b.)

“**Tayy kılmişidi** sebze bisâtını bûsitân

Ya’ni ki mu’teber değül esbâb-i müste’âr”

(K, s. 162, 5. b.)

306. **tâze kıl-:** yenilemek, gençleştirmek.

“**Kılmak için tâze** gül-zâr-ı nübüvvet revnakın

Mu’cizinden eylemiş izhâr seng-i hâre su”

(K, s. 52, 18. b.)

307. **tecâvüz kıl-:** ileri gitmek; ötesine geçmek; başkasının hakkına el uzatmak; saldırmak.

“Gerçi ni’met çok kifâyetden **tecâvüz kılma** kim

İmtilâ bâr-ı bedendür bî-huzûr eyler seni”

(Muk., s. 378, 4, 3. b.)

308. **tecrübe kıl-:** denemek; sınamak.

“Gazâlarda du'â-yı cevşenine çâre kılmazdı

Özin her nice **kılsa tecrübe** tîr imtihân hançer”

(K, s. 55, 23. b.)

309. **tedbîr kıl-:** Önlem almak; çare bulmak; hazırlık yapmak.

tedbîr-i acz ü inkisâr kıl-: âcizlik/yoksunluk ve kırgınlığa/düşkünlüğe karşı önlem almak.

“Lutf-i îzid şâmil-i ahvâl-i ehl-i fakr olup

Kıldı feyz-i adl ile tedbîr-i acz ü inkisâr”

(K, s. 79, 22. b.)

310. **te’emmül kıl-:** bir işi etraflıca düşünmek.

“Leşkerüñ azm itse bir sâ’atte eyler târ-mâr

Her ne tedbîr ü **te’emmül kılsa** hasmın mâh ü sâl”

(K, s. 117, 27. b.)

311. **tefâhur kıl-:** övünmek; övünç duymak.

“Şem’ kurbiyle **tefâhur kılma** ey pervâne kim

Hırmen-i ömrüñ göyer berk-ı fenâdan an-karib”

(G, s. 198, 26. g., 6. b.)

“**Kıl tefāhur** kim senün hem var ben tek āşıkun

Leylün Mecnūnu Şīrīnün eğer Ferhādı var”

(G, s. 228, 68. g., 3. b.)

“Çok **tefāhur kılma** cem’-i māl ile ey hāce kim

Sīm ü zer cem’iyyet-i ehl-i gurūr eyler seni”

(Muk., s. 377, 4, 1. b.)

“Ceħd kıl zātun ola mazhar-ı āsār-ı kabūl

Kılma ol cāha **tefāhur** ki ola hāric-i zāt”

(Muk., s. 388, 37, 3. b.)

312. **tegāfūl kıl-**: anlamazdan gelmek; gaflette bırakmak; yalandan gaflet göstermek; anlamazmış gibi davranmak.

“Ne revā olmaya āsār-ı mürüvvet sende

Sen **tegāfūl kıl** ben olam āşüfte vü zār”

(K, s. 166, 10. b.)

“Ey Fuzūlī incime senden **tegāfūl kıl**sa yār

Resmdür kim göstere aħbāba istiğnā habīb”

(G, s. 201, 31. g., 7. b.)

313. **tekāzâ kıl-**: sıkboğaz etmek; sıkıştırmak; başa kakmak.

“Yetmeden vakt murādına **tekāzâ kıl**maz

Her muħakkık ki habīrim diyü da’vā eyler”

(K, s. 171, 3. b.)

314. **tekellüm kıl-**: konuşmak; kelam etmek; söylemek.

“Girüp büt-hāneye **kıl**sañ **tekellüm** cān bulur şeksüz

Musavvirler ne sūret kim der ü dīvāre yazmışlar”

(G, s. 233, 76. g., 5. b.)

“**Kıl tekellüm** zülfüñ endühını gönülümdeñ götür

Bir füsün ile halās it ejdehālardan beni”

(G, s. 358, 278. g., 5. b.)

315. **teklif-i cūd kıl-**: bağıştta bulunmayı teklif etmek; cömertliğı önermek.

“**Kılmasun** dünyāda sultānlar baña **teklif-i cūd**

Bes durur başumda tevfik-i kanā’at efseri”

(Muk., s. 387, 36, 8. b.)

316. **tekrār kıl-**: tekrarlamak.

“Ma’siyet dersin yeter **tekrār kıl** dönder varak

Özge harfin meşkin it evvelki unvānı unut”

(G, s. 207, 39. g., 6. b.)

317. **telh kıl-**: acılaştırmak; acı hāle getirmek.

“Lebüñ reşki mizācın **telh kıldı** bāde-i nābuñ

Kaşuñ meyli yüzini kıbleden döndürdi mihrābuñ”

(G, s. 290, 168. g., 1. b.)

318. **temām kıl-**: bütünlemek; tamamlamak; bitirmek.

“Kılduñ eda-yı na’t Fuzūlī **temām kıl**

Kellemte bi’s-selāmi ve temmemte bi’s-salāt”

(G, s. 210, 44. g., 7. b.)

319. **temāşâ kıl-**: izlemek; bakmak; seyretmek; göz gezdirmek.

“Gönlümi gör dīdeden geh kan geh kan içer

Medd ü cezrini **temāşâ kıl** bu deryānuñ müdām”

(K, s. 113, 7. b.)

“Fuzūlī kā’ināt esbābınuñ **kıldum temāşasın**

Nedāmetsüz tana’um yok tasarrufsuz temāşā tek”

(G, s. 282, 155. g., 7. b.)

“Seher gülzāra gir bi’llāh bu mevsimlerde kim her dem

Temāşā kıl ki dīvānına gülüñ hoş temāşādur”

(TB, s. 401, 2, 47. b.)

320. **temennâ kıl-**: istekte bulunmak; selam vermek için boyun bükmek.

temennâ-yı behişt kıl-: cenneti istemek.

“Fuzūlī haste-dil tā ravza-i kūyuñda sākındür

Temennâ-yı behişt ü meyl-i gülzār-i İrem **kılmaz**”

(G, s. 257, 119. g., 7. b.)

temennâ-yı ecel kıl-: eceli istemek; ölmeyi temenni etmek.

“N’ola ger **kılsam** şeb-i hicrān **temennâ-yı ecel**

N’eyleyüm çokdur gamum define gam-hār isterem”

(G, s. 316, 210. g., 5. b.)

temennâ-yı seher kıl-: seher temennisinde bulunmak; seher vakti selam vermek/ istekte bulunmak.

“Şām-ı bezmün öyle rüşendür ki her kim şem’tek

Tapsa anuñ zevkını **kılmaz temennâ-yı seher**”

(K, s. 103, 24. b.)

321. **tenbîh kıl-**: uyarmak; yapılmasını istemek.

“Bāğ-bān Sultān-i ādil devridür **tenbîh kıl**

Urmasun gül-zāre āteş zulm idüp zinhār gül”

(K, s. 71, 35. b.)

322. **terahhum kıl-**: acımak; merhamet etmek/dilemek/göstermek.

“Cemī-‘i halkdan kat eylemiş ser-rişte-i ülfet

Eger sen hem **terahhum kılmasaḡ** terk-i diyār eyler”

(K, s. 152, 26. b.)

“Kākülün tārına peyvend itmişem cān riştesin

Başuḡ için bir **terahhum kıl** ki ser-gerdānunam”

(G, s. 305, 191. g., 2. b.)

“**Terahhum kıl** bükülmüş kaddüme vehm eyle āhumdan

Sakin çıkmaya nā-geh yaydan ol ok ey kemān-ebrū”

(G, s. 336, 242. g., 4. b.)

“Melāmet odına yandūḡ Fuzūlī çık bu ālemden

Tarahhum kıl revā görme ki ālem odına yana”

(G, s. 346, 259. g., 7. b.)

“Ey cevher-i işkuḡ eseri cism ü araz

Yok āşıka senden özge ālemde garaz

Çün bildüḡ esīrinem **terahhum kıl** kim

Tedbīr gerek müşahhas oldukda maraz”

(R, s. 424, 17)

“Ruhsāruḡa ayb itme nigāh itdüḡümi

Gözyaşı döküp nāle vü āh itdüḡümi

Ey pādişeh-i hüsn **terahhum kıl** kim

Afv eyle ki bilmişem günāh itdüḡümi”

(R, s. 431, 64)

323. **terbiyet kıl-**: eğitmek, terbiye etmek; eğitim vermek.

“Feyz-i lutfiyyen eğer insāna **kılsa terbiyet**

Kadr ile insan melek-nisbet azīmü’ş-şān olur”

(K, s. 64, 17. b.)

“Hazān faslını ger tab’ı latīfin **terbiyet kılsa**

Döker altın varaklar adını berg-i hazān eyler”

(K, s. 97, 23. b.)

324. **terk kıl-**: ayrılmak; vazgeçmek; ilgilenmemek; uzaklaşmak; terk etmek.

“Hevā-yi nefse tābi’ ola ehl-i mülkden fāriğ

Kılup uşşākınıuñ **terkin** rakībine ola mā’il”

(K, s. 109, 5. b.)

“Çek nedāmetten göğe dūd-i dilüñ tök kanlu yaş

Serv-i nāzı **terk kıl** gül-berg-i handānı unut”

(G, s. 206, 39. g., 3. b.)

“**Kılmazam** zencīr-i zülfü **terkin** ey nāsıh beni

Hāh bir ākil hayāl it hāh bir divāne dut”

(G, s. 207, 40. g., 5. b.)

“Nālendendür ney gibi āvāze-i ışkum bülend

Nāle **terkin kılmazam** ney tek kesilsem bend bend”

(G, s. 225, 64. g., 1. b.)

“Fuzūlī cām-ı mey **terkin kılup** zühd ile takvīden

Kamu dānāya rüşendür bu kim nādanlığum vardur”

(G, s. 229, 70. g., 5. b.)

“Lebün devrinde zāhidler dutup mey-hāneler küncün

Kılup tesbīh tarın **terk** zūlf-i çeng dutmuşlar”

(G, s. 241, 91. g., 6. b.)

“Ey gözüm yaşı bu ser-geşteliğün **terkin kıl**

Serv-kāmetlere kat’-ı ser-i rāh itme dahi”

(G, s. 353, 270. g., 2. b.)

“Ārif iseñ duta gör ser-rişte-i feyz-i bekā

Terk kıl bu sūret-i fānī vü nakş-ı zā’ili”

(Muk., s. 380, 14, 3. b.)

“Göz evi tek oldı eşkümden çok evler gark-ı āb

Göz evi **terk kıldı** çok ev merdüm-i çeşmüm harāb

Ālemi seyl-āba virdüm ey cemāli āfītāb

Görünür merdüm gözünge seyl ilen kopmuş habāb

Suya her ev kim gider eşk-i revānumdan benüm”

(Muh., s. 409, 3, 16. bent)

“Sanma cevri itseñ Fuzūlī incinüp **terkin kıla**

Ger cefā kıl ger vefā cānum fedā sen kātile

Ben hod öldüm imdi sen tığ-ı cefā alup ele

Lutfini öldürseñ ey dil-ber cefā tığı bile

Anda hem bolgay benüm rūhum meded-kāruñ senün”

(Tah., s. 410, 1, 5. bent)

terk-i cevri kıl-: eziyet etmeyi bırakmak; cefadan vazgeçmek.

“Ey sabā rahm it kim ol bī-derd **kılmış terk-i cevri**

Çāre-i derd-i dilüm mevkūf bir i’lāmadur”

(G, s. 231, 72. g., 6. b.)

terk-i diyâr kıl-: göçmek; bulunduğu yeri terk etmek.

“Sâkin-i hum-hâne peydâ kıldı şevk-i seyr-i bâğ

Geldi ol dem kim **kıla** bî-çâreler **terk-i diyâr**”

(K, s. 106, 2. b.)

terk-i dünyâ kıl-: dünyayı terk etmek; dünyadan ayrılmak.

“Zevk istersen Fuzûlî **terk-i dünyâ kıl** ki ben

Bulmadum bir zevk bundan gayri tâ dünyâdeyim”

(G, s. 304, 189. g., 7. b.)

terk-i hükkâm kıl-: hâkimlerden/emirlerden uzaklaşmak.

“Zeng-i iflâs dutar âyîne-i râhatumı

Terk-i hükkâm kılup künc-i kanâ’at dutsam”

(Muk., s. 390, 43, 2. b.)

terk-i ibrâm-ı tekellüm kıl-: konuşma güçlüğüne terk etmek/yenmek;
konuşma zorluğu çekmemek.

“Kıl Fuzûlî **terk-i ibrâm-ı tekellüm** kim yeter

Sûret-i hâlün ger ızhâr-ı temennâdur garaz”

(G, s. 270, 140. g., 7. b.)

terk-i mey kıl-: içkiyi bırakmak.

“N’ola **kılsam terk-i mey** minnet kılup zâhidlere

N’eylerem mey neş’esin ben kim senün hayrânunam”

(G, s. 305, 191. g., 3. b.)

terk-i nasihat kıl-: nasihatı terk etmek; öğüdünü bırakmak.

“Işık zevkiyle hoşam **terk-i nasihat kıl** refik

Ben ki tiryâki-mizâcem zehr kâr itmez başa”

(G, s. 188, 10. g., 4. b.)

terk-i ser kıl-: başından vazgeçmek; korkusuz davranmak; ölmek.

“Ham itdün kâmetüm ger **terk-i ser kıldumsa** ma’zûrem

Ne özrüm var eğer dirlerse olmaz nokta dâl üzre”

(G, s. 343, 255. g., 3. b.)

terk-i tarîk-ı ışk kıl-: aşk yolunu terk etmek; aşktan vazgeçmek.

“Ey Fuzûlî **kılmazam terk-i tarîk-ı ışk** kim

Bu fazîlet dâhil-i ehl-i kemâl eyler beni”

(G, s. 363, 287. g., 7. b.)

325. **teşhîs kıl-:** tanılamak; hastalığı teşhis etmek; somut hâle getirmek; kim ve ne olduğunu anlamak.

“Tabîbâ **kılmışım teşhîs** derd-i ıškdur derdüm

Alâmet âh-ı serd ü rûy-ı zerd ü eşk-i âlumdür”

(G, s. 247, 103. g., 5. b.)

“Ger basup el nabzuma **teşhîs kılsañ** derdümi

El-emânet kılma her bî-derde izhâr ey hakîm”

(G, s. 309, 198. g., 3. b.)

teşhîs-i mizâc kıl-: mizacı tanılamak; huyunu, tabiatını teşhis etmek; tanı koymak.

“Ey şerbet-i vasluñ elem-i hicre ilâc

Bâzâr-ı gamuñ da eşk nakdine revâc

Ger dutsa hadengin reg-i cânım ne aceb

Nabz ile **kılır** tabîb **teşhîs-i mizâc**”

(R, s. 425, 26)

326. **tevbe kıl-**: pişman olmak; tövbe etmek.

“Ey Fuzûlî meze-i sâkî vü sahbâ bildün

Tevbe kıl tâ bilesin zerk u riyâ hem ne imiş”

(G, s. 267, 135. g., 5. b.)

“Ey Fuzûlî eyleme tâ’at riyâyı terkin it

Tevbe kıl min ba’d meşgûl-i menâhî olmagıl”

(G, s. 297, 178. g., 7. b.)

327. **teveccüh kıl-**: yönelmek; güler yüz göstermek.

“**Teveccüh kıl** melâlet çekme ikrâhitme kim Hak’dan

Bir âyettir nizâm-i mülk ü millet şânuña nâzil”

(K, s. 110, 19. b.)

“Zâhidâ sen **kıl teveccüh** gûşe-i mihrâba kim

Kible-i tâ’at ham-ı ebrû-yı dil-berdür başa”

(G, s. 187, 8. g., 6. b.)

328. **tevekkül kıl-**: kadere rıza göstermek; Allah’a güvenmek.

“Sana hicran belâsı hep bu çarh-ı bî-vefânun dur

Şefâ’at merhamet şefkat Rasûl-i Kibriyâ’nundur

‘Atâ vü redd ü bahliş Hâlık-ı kevnü –mekânundur

Dil bîhûde sanma kim bu söz bi nüktedânundur

Erenlerden ümîdün kesme himmet evliyânundur

Tevekkül kıl visâl-i yâre çün virmek Hudâ’nundur”

(Tes., s. 416, I)

“Gam-ı hicran beni öldürdi gördüm gayra-yok tedbîr
 Varup ahvâlümü bir pîre bir bir eyledüm-takrîr
 Firāk eyyâminun her ser-güzeştin söyledüm bir bir
 Bu derde çare olmaz mı didüm ana didi ol pîr
 Erenlerden ümîdün kesme himmet evliyânundur
Tevekkül kıl visâl-i yâre çün virmek Hudâ'nundur”

(Tes., s. 416, II)

“Firākından safa kesb eyle yârun olma-bîgâne
 Derûnun sırrını sakla sakın ‘arz itme-nâdâne
 Çerâğ-ı sinemi yandır getir şevk-ile meydâne
 Gönül râh-ı mahabbetde eger düşdünse hicrâne
 Erenlerden ümîdün kesme himmet evliyânundur
Tevekkül kıl visâl-i yâre çün virmek Hudâ'nundur”

(Tes., s. 416, III)

“Belâ vadîsinün Mecnun’ı oldum bî-ser-ü-pâ
 Recâyı kat’ idüp hicrandan itmem kimseye şekvâ
 Olursan cân-ile tâlib seni mahrum ide-hâşâ
 Eger başunda ‘aklun var-ise ey’âşık-ı şeydâ
 Erenlerden ümîdün kesme himmet evliyânundur
Tevekkül kıl visâl-i yâre çün virmek Hudâ'nundur”

(Tes., s. 417, IV)

“Yüri ālüde-dāmān ol mahabbet hākrāhında
 Bilürsin kim beka yok ‘ākıbet devlet külahında
 Fuzūlī aldanup kalma cihānun ‘izz u cāhında
 Murāda irmek istersen bu ālem tekyegāhında
 Erenlerden ümīdün kesme himmet evliyānundur
Tevekkül kıl visāl-i yāre çün virmek Hudā’nundur”

(Tes., s. 417, V)

329. **tīre kıl-**: karartmak; karanlık hâle getirmek; bulanık hâle getirmek.

“Fuzūlī **kıldı** feryād ü figanum **tīre** gerdūnı
 Henüz ol māh sormaz kim ne feryād ü figāndur bu”

(G, s. 335, 240. g., 7. b.)

“Saç ağardı gel yeter mir’āt-ı kalbün **tīre kıl**
 Ömrden bir dem ki kalmış eyle istiğfara sarf”

(Muk., s. 379, 9, 2. b.)

330. **toprağı Âdem kıl-**: toprağı Âdeme dönüştürmek.

“Âdemi istese toprakda elbette bulur
 Bu gün ol feyzi ki **toprağı kılupdur Âdem**”

(K, s. 139, 11. b.)

331. **tufeyl kıl-**: çocuk hâline getirmek; misafir etmek.

“Semiyy-i Ahmed-i Mürsel ki **kıldı** aña **tufeyl**
 Demī ki levh ile yaratdı Kirdiğār kalem”

(K, s. 147, 20. b.)

332. **tûtiyâ kıl-**: göze sürme çekmek; sürmelemek.

tûtiyâ-yı dîde-i abher kıl-: nergisin gözüne sürme çekmek.

“İletür hâk-i derûni zerre zerre gül-şene

Kılmak için **tûtiyâ-yı dîde-i abher sabâ**”

(K, s. 58, 19. b.)

333. **ümmîd kıl-**: umut bağlamak; umut etmek.

“**Kılup** hurşîd-i hirmân matla’ı **ümmîd** gerdünüñ

Vücūdumdan misâl-i sâye selb-i i’tibâr itdüy”

(Muk., s. 379, 8, 2. b.)

334. **üstüvâr kıl-**: sağlam/kuvvetli hâle getirmek.

“Ol salupdur bunda âsâr-ı kerem âvâzesin

Ol **kılupdur** bunda cem’iyyet esâsın **üstüvâr**”

(K, s. 178, 16. b.)

335. **vasf kıl-**: özelliğini söylemek, niteliğini dile getirmek.

“Kim her kim her dil ile her ne **vasfin kıl**sa efzündür

Aña benzer şeh-en-şeh görmemiş tâ devr-i gergündür”

(K, s. 85, 20. b)

vasf-ı ruh kıl-:yanağının vasfını dile getirmek.

“Sabâ **vasf-ı ruhuñ kıldukda** gül vasfını söylerken

Tutuldı gonce nutkı bülbülün hasr oldu güftârı”

(K, s. 130, 34. b.)

336. **vâsıl kıl-**: kavuşturmak; eriştirmek; birleştirmek.

“**Kılup** her nâ-murâdı âkıbet maksûdına **vâsıl**

Velî bir nice müddet züll-i hirmân ile zâr eyler”

(K, s. 151, 9. b.)

337. **vatan kıl-**: vatan tutmak; yurt edinmek.

“Gönlümi **kılmış** hayâl-i merdüm-i çeşmüñ **vatan**

Şükr kim merdüm-nişîn olmuş bu gam vîrânesi”

(G, s. 355, 274. g., 3. b.)

338. **vefâ kıl-**: yetişmek; yetmek; bağlanmak; sadakat göstermek.

“Kan yaşum **kılmaz vefâ** giryân gözüm isrâfına

Bunca kim her dem ciğer kanından imdâd eylerem”

(G, s. 312, 203. g., 3. b.)

339. **vehm kıl-**: şüpheye düşmek; kuruntu etmek; yersiz korkuya kapılmak.

“Çekme dâmen nâz idüp üftâdelerden **vehm kıl**

Göklere açılmasun eller ki dâmânuñdadur”

(G, s. 227, 67. g., 3. b.)

340. **vird-i senâ kıl-**: övmek.

“Gam defi için her taraf gül-şende çekmiş sebze saf

Bâkır senâsında segaf bulmuş **kılur vird-i sena**”

(K, s. 67, 19. b.)

341. **vîrân kıl-**: harabeye çevirmek; yıkmak.

“Nice **kılduñ** âfiyet mülkini **vîrân** zulm ile

Nice salduñ zevk mir’atına mihnetten gubâr”

(K, s. 178, 14. b.)

342. **yâd kıl-**: anmak; akla getirmek.

“N’ola ağlarsa Fuzûlî ravza-i küyuñ görüp

Lâ-cerem giryân olur **kılgaç** vatan **yâdım** garîb”

(G, s. 198, 26. g., 7. b.)

“Geçdi tenden oklarıñ tenhâ kalup dil dem-be-dem

Nâleler eyler geçen hem-demlerin **kıldukça yâd**”

(G, s. 225, 63. g., 5. b.)

“Bakuban nergise bîmâr gözünj **kıldum yâd**

Nergisi nâle vü efgânuma hayrân itdüm”

(G, s. 300, 183. g., 2. b.)

343. **yağma kıl-**: yağmalamak; alıp kaçmak; vurgunculuk yapmak.

“Kılup tağyîr-i sûret vesmeden **yağma kılurlar dil**

Harâmî kaşlarıñ resm ü reh-i nîreng dutmışlar”

(G, s. 240, 91. g., 2. b.)

“Gözünj kim gûşe-i mihrâb dutmış din **kılur yağma**

Bu mülküñ itmek olmaz fark kâfirden müselmânın”

(G, s. 326, 225. g., 5. b.)

344. **yeksân kıl-**: düz etmek; düz hâle getirmek.

“Yedi gündür ol ayı görmezem âhum şerâriyle

N’ola **kılsam** Benâtü’n-na’ş ile **yeksân** Süreyyâyı”

(G, s. 350, 265. g., 6. b.)

345. **yüz pâre kıl-**: yüz parçaya ayırmak; parça parça etmek.

“Gamze tîğiyile gözünj göñlümi **yüz pâre kılup**

Her birin bir hedef-i nâvek-i müjgân itdi”

(G, s. 352, 269. g., 5. b.)

346. **zâhir kıl-**: belli etmek; meydana çıkarmak; görünür kılmak.

“**Zâhir kılur** hünin kefen lâle kılur yüz pâre ten

Tutar dönüp târ-i çemen Şâh-i Şehîd için azâ”

(K, s. 67, 17. b.)

“Vakt oldu gonce açıla gül hurdesin **zâhir kıla**

Mehdi zuhûrını bile fâş ide sırrını kazâ”

(K, s. 67, 26. b.)

“Bundan **kılmış** sırr-ı Hak **zâhir** şehîd-i Kerbelâ

Bundadur tahkik-i sıdk ü kizb için dârü’l-ıyâr”

(K, s. 78, 9. b)

Âkıbet gül-zâr-i şevkuñden nihâl-i mihnetem

Âb-i çeşm ü dâğ-i dilden **kıldı zâhir** berg ü bâr

(K, s. 108, 30. b.)

“Oldı andan soñra peydâ Basra ehlinden nişân

Fitne odından şererler **kıldı zâhir** âsmân”

(K, s. 136, 57. b.)

“Beyân-ı ışk besdür levh-i ruhsârumda hûn-ı dil

Besâret ehline **zâhir kılur** her nakş nakkâşın”

(G, s. 327, 228. g., 4. b.)

347. **za’îf kıl-**: zayıflatmak; aciz hâle getirmek.

“**Kıldı** mâh-ı rûze ol hurşîdi gün günden **za’îf**

Zerre zerre aya san gün nûrı eyler intikâl”

(G, s. 294, 173. g., 2. b.)

348. **zâyi’ kıl-**: yitirmek; kaybetmek.

“Hâk-i dergâhın nazardan sürme ey seylâb-i eşk

Kılma zâyi’ sürme-i çeşm-i cihân-bînüm benüm”

(G, s. 314, 207. g., 3. b.)

349. **zebûn kıl-:** aciz/çaresiz bırakmak.

“Küfr müstevli olup **kılmışdı** İslâmı **zebûn**

Cehl istilâ bulup itmişdi ilm ehlini hâr”

(K, s. 79, 19. b.)

350. **zerd kıl-:** sarartmak; altın rengine dönüştürmek; solgun hâle getirmek, soluklaştırmak.

“Kahr ile çerh-i lâciverd ger yasemeni **kılsa zerd**

Ne gam çü görgeç ehli derd eyler aña Kâzım devâ”

(K, s. 67, 21. b.)

351. **zer-efşân kıl-:** altın serpmek; serpme altından yapılan süsleme yapmak.

“Makâm-i Kanber ü evlâd-i Fazl ü ba’z-i Ehl-i Beyt

Tavâf itdün civân-merdâne **kılduñ** çok **zer efşânî**”

(K, s. 90, 9. b.)

352. **zer-i tamâm-ayâr kıl-:** tam ayarlı altın hâline getirmek; ayarı tam altına çevirmek.

“Sipihr menzileti kim biraksa hâke nazar

Kılur havâs ile hâki **zer-i tamâm-’ ayâr**”

(K, s. 123, 16. b.)

353. **zerre zerre kıl-:** parça parça etmek; en küçük parçalarına ayırmak.

“Ārızuñ görse felek mihr bırakmaz aya

Zerre zerre kılur anı bırakur sahrāya”

(G, s. 337, 244. g., 1. b.)

354. **zerre-perverlik kıl-:** ışığını artırmak; çok küçük, çok az artırmak; parçacıkları çoğaltmak.

“Sühāya lutfi eğer **kılsa zerre-perverlik**

Yeter makām-ı müsāvāt-ı Āfitāba Sühā”

(K, s. 43, 59. b.)

355. **zıkr kıl-:** sürekli anmak/söylemek/dile getirmek.

“Olup ser-mest **kıldum** zevk ile şīrīn lebūñ **zıkrin**

Meye rāğıp olanlar küfrini halka ayān itdüm”

(G, s. 310, 199. g., 5. b.)

356. **zīnet kıl-:** süslemek; bezemek.

“Āriyetden özüne **kılma** kamer tek **zīnet**

Gayrden āriyetūñ nūr ise hem yazıya at”

(Muk., s. 388, 37, 5. b.)

357. **zīver kıl-:** süslemek.

“Sen selāmet kisvetin **zīver kıl** ey ehl-i salāh

Kim baña bes mūy-ı jūlīdem cūnūn pīrāyesi”

(G, s. 355, 273. g., 4. b.)

358. **ziyâret kıl- :** ziyaret etmek; görmeye gitmek.

“**Ziyâretler** ki **kılduñ** āstānlar kim tavâf itdūñ

Kabūl olsun ki tapduñ her birinden feyz-i rūhānī”

(K, s. 90, 8. b.)

“Alinūñ pençesin kılduñ ziyâret kim mukarrerdür

Yeñi gördükde mahdumun el öpmek bende dāmānı”

(K, s. 90, 10. b.)

359. **zuhûr kıl-**: ortaya çıkarmak/çıkartmak; belirli hâle gelmek/getirmek.

zuhûr-ı lutf-ı müceddet kıl-: Yeni lütuf/bağış/ cömertlik ortaya çıkarmak.

“Nişân-i revnak-ı Bağdâd’ dur bu kim **kılmış**

Zuhûr-ı lutf-ı müceddet Hudâ-yı azze ve cel”

(K, s. 154, 7. b.)

1.1.2.1. Kıl- Yardımcı Fiili Alfabetik Listesi

âbâd kıl-: mutluluk vermek; neşelendirmek; donatmak; gönendirmek.

ad kıl-: ad bırakmak; geride iyi bir isim/iz bırakmak.

a’da kıl-: düşmanlaştırmak, düşman hâline getirmek.

afv kıl-: bağışlamak, affetmek; özrünü kabul etmek, mazur görmek.

ahd kıl-: sözleşme yapmak; yemin etmek; söz vermek.

ahde vefâ kıl-: sözünde durmak.

akd kıl-: sözleşme yapmak; mukavele imzalamak.

akd-i irtibât kıl-: irtibat sözleşmesi yapmak.

âlî kıl-: yüceltmek; yükseltmek.

amel kıl-: yapmak; işlemek; yerine getirmek.

âr kıl-: utanmak; haya etmek; utanç duymak.

ârâyiş kıl-: süslemek; bezemek.

ârâyiş-i bâğ kıl-: bahçeyi süslemek; bezemek.

ârâyiş-i sûret kıl-: görünüşünü süslemek, bezemek; görüntüsünü güzelleştirmek.

arz kıl-: sunmak.

arz-ı cemâl kıl-: yüzünü göstermek; yüzünün güzelliğini sunmak.

arz-ı îmân kıl-: imanını arzetmek; inancını sunmak.

ârzû kıl-: istemek, arzu etmek; aşırı istekte bulunmak.

âşîkar kıl-: apaçık hâle getirmek, belli etmek.

âteş-perest kıl-: ateşe tapar hâle getirmek.

âvâre kıl-: uzaklaştırmak; ayırmak.

ayân kıl-: görünür hâle getirmek.

ayb kıl-: ayıplamak; kınamak; nezaket dışı davranmak.

ayb-nümâlık kıl-: aybını göstermek.

azîmet kıl-: yola çıkmak; gitmek.

azl kıl-: görevden uzaklaştırmak.

azm kıl-: kararlı olmak; çok istemek.

bağrını kebâb kıl-: bağrını yakmak; acı çektirmek.

bahîl kıl-: cimrileştirmek; pinti hâle getirmek; çoraklaştırmak.

bahs kıl-: sözünü etmek; konuşmak.

bahs-ı kemâl kıl-: olgun, güzel söz söylemek; noksansız, eksiksiz şeylerden söz etmek.

bâr-i anâ kıl-: sıkıntıya, meşakkate sokmak, zorda bırakmak.

behişt-âsâr kıl-: cennet alametleriyle donatmak, bir yeri cennete çevirmek.

bende-fermânlık kıl-: fermana kulluk etmek; emre itaatkar olmak.

berâber kıl-: bir araya getirmek; birleştirmek.

beste-i alâka-i mâl kıl-: mal ile ilgi bağı kurmak; mala alaka duyar hâle getirmek.

bezl kıl-: saçmak; bol bol vermek; cömertçe harcamak.

bezl-i safa kıl-: çokça neşe, sevinç saçmak.

bezm kıl-: toplantı yapmak; içkili eğlence meclisi düzenlemek.

bî-dâd kıl-: adaletsizlik etmek; zulüm ve eziyet etmek.

bîdâr kıl-: uyandırmak; uyarmak; uyanık hâlde tutmak.

bî-haber kıl-: bilgi vermemek; habersiz bırakmak.

bî-şümâr kıl-: sayısız, hesaplanamaz duruma getirmek.

bî-zârlık kıl-: rahatsızlık duymak; tedirgin olmak; usandırmak; bezginlik vermek.

can-bahş kıl-: can bahşeden kılmak, hayat bağışlayan, iç açıcı hâle getirmek.

cefâ kıl-: üzme; eziyet vermek; sıkıntıya sokmak.

cehd kıl-: çalışıp çabalamak; gayretli olmak.

cem-i hâtır kıl-: gönülde toplamak, gönül cemi yapmak.

ceng ü cidâl kıl-: savaşmak.

cennet kıl-: cennete çevirmek; cennet hâline getirmek.

cevr kıl-: eziyet vermek; üzme.

ciğer kan kıl-: ciğer kanı dökmek; zulmetmek; eziyet etmek.

cilve kıl-: cilve yapmak; baştan çıkarmak için işve yapmak, kırıtmak.

cüdâ kıl-: ayırmak.

çâk kıl-: yırtmak.

çare kıl-: çare olmak; yöntem bulmak; çözüm üretmek; tedbir almak.

da'vâ kıl-: dava etmek; davasını gütmek.

da'vet kıl-: çağırma; davet etmek.

da'vî kıl-: iddialaşma; dava etmek

da'vî-i ışk kıl-: aşk davası gütmek; aşk iddiasında bulunma; aşkı ülkü edinmek.

dâd kıl-: hakkını vermek; adaleti yerine getirmek.

dâdlar kıl-: feryat etmek; çok acı çekmek; adalet dilemek.

dâyesi kıl-: dadısı yapmak; bebek bakıcısı etmek.

def' kıl-: kovma; uzaklaştırmak; savuşturma.

def'-i gam kıl-: gamı defetmek, kederi kovmak/uzaklaştırmak.

defin kıl-: gömmek; defnetmek.

derbeder kıl-: serseri, avare durumuna düşürmek.

dermân kıl-: ilaçla hastalığı iyileştirmek; güç ve takat vermek.

dirîğ kıl-: esirgemek; vermemek.

du'â kıl-: dua etmek; yakarmak.

dünyâyı dâr kıl-: dünyayı dar etmek; sıkıntıya sokmak.

dür-i şeh-vâr kıl-: iri inci yapmak; en büyük inciye dönüştürmek.

dürr-i semîn kıl-: kıymetli inciye dönüştürmek.

dürr-i senâ kıl-: övgü incisi kılmak/sunmak.

efgân kıl-: acı ile bağırarak; ıstırapla inlemek.

efzûn kıl-: artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.

ejdehâ kıl-: ejderhaya dönüştürmek.

emânet kıl-: emanet bırakmak; korunması için teslim etmek.

endîşe-i hâm kıl-: boş, gereksiz düşünceye kapılmak; lüzumsuz vesvese etmek.

eser kıl-: tesir etmek, etkilemek, iz bırakmak.

ezber kıl-: ezberlemek; belleğine almak.

fâriğ kıl-: vazgeçirmek; el çektirmek.

fark kıl-: ayırmak; değiştirmek; varlığını anlamak; görmek.

fâş kıl-: açığa vurmak; ortaya çıkarmak.

fehm kıl-: anlamak; kavramak.

fermân kıl-: hüküm vermek, buyurmak, emretmek.

ferş-i reh kıl-: yoluna sermek; yolu üstüne yaygı sermek.

feryâd kıl-: bağırıp çağırmak; haykırmak; sızlanmak.

feth kıl-: açmak; almak; fethetmek.

feth-i kişver kıl-: ülke fethetmek/almak.

feñle kıl-: örgü yapmak; örgülü hâle getirmek.

fevt kıl-: kaybetmek; elden çıkarmak.

firâr kıl-: kaçmak; uzaklaşmak; firar etmek.

füzûn kıl-: artırmak; çoğaltmak; fazlalaştırmak.

galat kılma-: yanlış yapmamak; kuralına uygun davranmamak.

gam-hârlık kıl-: gam yemek; gam çekmek; kederlenmek; tasalanmak.

gâret kıl-: yağmalamak; hücum etmek.

gark kıl-: batmak; gark olmak; boğmak.

gark-ı hûn-âb-ı ciğer kıl-: ciğer kanında boğmak/ batmak.

gark-ı eşk kıl-: gözyaşına batırmak; gözyaşında boğmak.

gark-ı hûn kıl-: kana bulamak; kana gark etmek.

gavvâs kıl-: dalgıç hâline getirmek.

genc-i zer kıl-: altın hazinesi hâline getirmek.

gınâ kıl-: şarkı söylemek; bir ezgiyi teganni etmek, yorumlamak.

girîbân çâk kıl-: yakasını yırtmak.

gözin bîdâr kıl-: gözünü açmak; uykudan uyarmak.

gulâm-ı kem-terîn kıl-: değersiz/ eksikli oğlan hâline getirmek.

gulüv kıl-: taşkın hâle gelmek; aşırı gitmek.

gül-berg-i ter kıl-: taze gül yaprağına dönüştürmek.

gül-zâr kıl-: gül bahçesine dönüştürmek.

güzâr kıl-: geçmek.

güzer kıl-: geçmek.

habs kıl-: kapatmak; tutuklamak; hapse koymak.

hâk-i reh-güzâr kıl-: yol üstü toprağı hâline getirmek.

hal kıl-: halletmek; çözmek; zorluğu gidermek.

hâlî kıl-: boş hâle getirmek; boşaltmak; tenhalaştırmak; gamsız/gailesiz yapmak.

ham kıl-: bükmek; eğmek; eğilmek.

harâb kıl-: yıpratmak; harap hâle getirmek.

hased kıl-: çekememezlik etmek; kıskanmak.

hâsıl kıl-: meydana getirmek; husule getirmek; türetmek; ortaya ıkarmak; oldurmak; yaratmak.

hatâ kıl-: hata/kusur işlemek.

havâle kılma-: göndermemek; başkasına bırakmamak.

hayâ kıl-: utanmak; sıkılmak; utanç duymak.

hayr kıl-: hayır işlemek, hayırlı etmek; yararlı yapmak; iyileştirmek .

hayrân kıl-: hayran bırakmak; hayranlık duygusu uyandırmak; aşırı beğenmek.

hayret kıl-: şaşırarak; hayranlıktan kalakalmak.

hazef kıl-: toprak kaba döndürmek; toprağı çevirme; değersizleştirmek

hazer kıl-: çekinmek; sakınmak.

hâzır kıl-: hazır etmek; hazır hâle getirmek.

hâzin-i genc kıl-: hazinedar olarak görevlendirmek; birini hazine bekçisi yapmak.

hedef-i nâvek-i belâ kıl-: bela okunun hedefi hâline getirmek.

hevâ-yı seyr kıl-: yolculuğı heveslenmek; gitmeyi istemek.

heves-i ışk kıl-: aşka heves etmek; aşkı istemek.

hırâm kıl-: salınarak yürümek.

hisâb-ı rızkını kıl-: rızkını hesaplamak.

hoşnûd kıl-: memnun etmek; mutlu olmasını sağlamak.

hurrem kıl-: güler yüzlü/mutlu/sevinçli hâle getirmek.

husûl kıl-: oluşmak; meydana çıkmak.

hükm kıl-: emir vermek, etkisi altına almak; karar vermek, fikir yürütmek.

hürmet kıl-: saygı duymak; hürmet göstermek.

ıtlâk kıl-: ad vermek; isimlendirmek.

ıztırâb kıl-: ıstırap çekmek; acı içinde bulunmak.

i'ânet kıl-: yardımda bulunmak; yardım etmek.

i'tibâr kıl-: değer vermek; dikkate almak; saygı göstermek; göz önünde bulundurmak.

ibadet kıl-: tapınmak; kulluk etmek.

ibtidâ kıl-: başlamak.

ictinâb kıl-: uzaklaşmak; çekinmek; sakınmak.

iftihâr kıl-: övünmek; övünç duymak.

ihâta kıl-: çevirmek, çevrelemek; kuşatmak.

ihlâs kıl-: ihlas saymak; İhlas suresi kabul etmek; samimiyetle davranmak.

ihtilât kıl-: karışmak; kaynaşmak; karıştırmak, kaynaştırmak.

ihtimâm kıl-: özen göstermek; dikkatli davranmak.

ihtirâm kıl-: saygı göstermek, ağırlamak; hürmet etmek.

ihtirâz kıl-: çekingen davranmak; sakınmak; korkmak.

ihtiyâr kıl-: seçmek; katlanmak; tahammül etmek.

ihyâ kıl-: hayat vermek; diriltmek; canlandırmak.

ikdâm-i tâm kıl-: tam olarak çalışmak.

ikrâh kıl-: tiksirmek.

iktibâs kıl-: ödünç almak; alıntılanmak.

iktidâ kıl-: tabi olmak; uymak.

iktifâ kıl-: yeterli bulmak.

ilâc kıl-: ilaç vermek; tedavi etmek.

iltifât kıl-: lütufta bulunmak; gönül almak, saygı/hürmet göstermek, beğenmek, methetmek; ilgilenmek.

iltimâs kıl-: korumak; kayırmak.

imâm kıl-: öne geçirmek; önderlik ettirmek; imamete geçirmek.

imdâd kıl-: imdada yetişmek; yardımına koşmak.

imtihân kıl-: sınamak; mihnet çektirmek.

İmtiyâz kıl-: ayrıcalık vermek; üstün tutmak; ayrıcalık tanımak.

inhâ kıl-: atamak için öneride bulunmak; boş hâle getirmek.

inkâr kıl-: inkâr etmek; reddetmek; saklamak; varlığını kabul etmemek.

inkisâr kıl-: beddua etmek; lanetlemek.

intikâl kıl-: (miras) kalmak; geçmek; bulaşmak.

irsâl-i esbâb-ı kıtâl kıl-: katletme araçlarını göndermek.

irsâl kıl-: göndermek; yollamak.

irtihâl kıl-: göçmek, ölmek; rihlet etmek.

îsâr kıl-: saçmak; serpmek; cömertlik etmek; ikramda bulunmak.

istiğfâr kıl-: Allah'tan af dilemek; tövbe etmek.

iş'âr kıl-: bildirmek; haber vermek.

işti'âl kıl-: tutuşmak; alevlenmek.

itâ'at kıl-: boyun eğmek; tabi olmak.

izâle kıl-: gidermek; yok etmek; ortadan kaldırmak .

izhâr kıl-: göstermek; açığa vurmak; belirtmek.

izhâr-ı hikmet kıl-: hikmeti açıklamak.

izhar-ı kudret kıl-: gücünü/kudretini göstermek.

kâbil kıl-: kabul edilir kılmak; olanaklı hâle getirmek; mümkün/olabilir duruma getirmek; yeterli bulmak.

kâbil-i dîn kıl-: dinin kabul ettiği duruma getirmek.

kabûl kıl-: rıza göstermek; onamak; tasdik etmek; yanına almak; verilen bir şeyi almak; kararlaştırmak, tespit etmek; almak.

kadr kıl-: güçlü/kuvvetli hâle getirmek; onur/rütbe/derece vermek.

kalem kıl-: kalem hâline getirmek; yazmak.

kâmil kıl-: olgun hâle getirmek; olgunlaştırmak; mükemmelleştirmek.

kat'-ı nazar kıl-: bakmamak; bakmayı kesmek; ilgilenmemek.

kebâb kıl-: kebab hâline getirmek; yakmak.

kem kıl-: eksik etmek; noksan bırakmak.

kemâl-i akl kıl-: akıllı davranmak; akıl olgunluğu ile hareket etmek.

kemend kıl-: kement hâline getirmek; ucu ilmikli ip yapmak.

kerem kıl-: bağış yapmak; iyilikte bulunmak; cömert davranmak; müsaade buyurmak.

kesb kıl-: kazanmak; edinmek.

kesb-i safâ kıl-: safa/sevinç/neşe kazanmak, elde etmek.

kıyâs kıl-: karşılaştırmak; mukayese etmek.

lâ'l kıl-: la'le/kırmızı renkte değerli bir taşa dönüştürmek; taşa çevirmek; değerli hâle getirmek; kırmızılaştırmak.

lâle kıl-: lale rengini vermek; kırmızılaştırmak.

lâle-zâr kıl-: lale bahçesine dönüştürmek.

lâ-ya'kıl kıl-: akli başında olmayan durumuna düşürmek; dalgın hâle sokmak.

levh-i hâtır kıl-: gönül levhası hâline getirmek; gönül aynası yapmak.

lutf kıl-: bağışta bulunmak; yardım ve ihsanda bulunmak; iyilik etmek.

ma'lûm kıl-: bilinir hâle getirmek.

ma'mûr kıl-: bayındır hâle getirmek; bakımlı/şenlikli duruma getirmek.

ma'siyet kıl-: başkaldırmak; isyan etmek; günah işlemek.

mahrem kıl-: mahremi/sırdaşı/en yakını kabul etmek.

mahrûm kıl-: mahrum bırakmak; yoksun hâle getirmek.

mahv kıl-: yok etmek; bozmak; yıkmak; ortadan kaldırmak.

makâm kıl-: yer etmek; yer edinmek; mevki kabul etmek.

makbûl-i halk kıl-: halkın kabul ettiği/saygı gösterdiği/beğendiği kimse hâline getirmek.

mâri mûr kıl-: yılanı karınca hâline getirmek; güçlüyü zayıfa dönüştürmek.

matla' kıl-: doğuş yeri hâline getirmek; güneşin doğduğu yere döndürmek.

mebzûl kıl-: çok hâle getirmek, bollaştırmak.

meded kıl-: imdat dilemek; yardım istemek; yardım etmek, imdadına koşmak.

medfen kıl-: mezar yapmak; gömmek; gömülecek yer hazırlamak; mezara çevirmek.

medh kıl-: övmek.

medhâl kıl-: bir işte eli olmak; karışmak.

mekân kıl-: yer edinmek, mekan kabul etmek.

melâmet kıl-: ayıplamak; kınamak; azarlamak.

memlû kıl-: doldurmak; dolu hâle getirmek.

men' kıl-: engellemek; mani olmak; yasak koymak.

merhem kıl-: çare bulmak; tedavi için merhem sürmek.

mest kıl-: kendinden geçirmek.

mest ü harâb kıl-: sarhoş ve yıpranmış hâle getirmek.

meşhûr kıl-: şöhret sahibi yapmak.

meyl kıl-: ilgi duymak; istemek; yönelmek; arzu duymak.

meyl-i gazâ kıl-: gazaya-savaşa yönelmek.

meyl-i sohbet-i fuzalâ kıl-: fâzıllar sohbetine yönelmek/meyletmek.

minnet kıl-: yalvarmak; yardım istemek; borçlu hissetmek.

mu'anber kıl-: amberli/güzel kokulu hâle getirmek.

mu'tâd kıl-: alışkanlık hâline getirmek; her zamanki gibi davranmak.

muhabbet kıl-: yarenlik etmek; konuşmak; sohbet etmek; sevmek; sevgi beslemek.

muhalled kıl-: sürekli/daimi hâle getirmek.

muhtasar kıl-: kısaltmak.

muhtelif kıl-: çeşitlendirmek; ihtilafı hâle getirmek.

mukarrer kıl-: bildirilmiş kılmak; anlatmak; kararlaştırılmış/ kesinleşmiş /sağlamlaşmış hâle getirmek.

munkatı kıl-: koparmak; kesmek; ayırmak.

musammem kıl-: tasarlamak; kesin olarak kararlaştırmak.

muttasıl kıl-: devamlı hâle getirmek; aralıksız/sürekli yapmak.

mübârek kıl-: uğurlu saymak; kutlulamak.

mübeddel kıl-: değiştirmek; dönüştürmek.

müfevvaz kıl-: havale edilmek; sipariş edilmek; ihale ve sipariş etmek.

müheyâ kıl-: hazır hâle getirmek; hazırlamak; hazır etmek.

mükedder kıl-: keder vermek; üzme.

mülhak kıl-: ilhak etmek; bağlamak.

mülk kıl-: mülk edinmek, mülkü ele geçirmek.

münevver kıl-: aydınlatmak; ışıklı hâle getirmek; parıldatmak.

münharif kıl-: doğru yoldan sapmak; çoğunluğun gittiği taraftan ayrılmak.

müretteb kıl-: tertip etmek; düzenlemek; düzene koymak; sıralamak; sıralı hâle getirmek.

müşerref kıl-: onurlandırmak; şeref vermek; yüceltmek.

müşg-fâm kıl-: rengini siyaha çevirmek; misk renkli yapmak.

müşgîn kıl-: misk kokulu hâle getirmek; siyahlaştırmak.

müyesser kıl-: kolaylaştırmak; kolayca elde etmek, kolaylık sağlamak.

müzâhim kıl-: sıkıntı vermek; sıkıntılı hâle getirmek; aykırı davranmak.

müzeyyen kıl-: süslemek; bezemek; zinet vermek.

nâ-dânlık kıl-: cahillik etmek; bilgisizce davranmak; görgüsüz, kaba biçimde hareket etmek.

namâz kıl-: namaz ibadetini yerine getirmek.

nazar kıl-: bakmak, göz değdirmek; seyretmek; bir şey üzerinde akıl yürütmek.

nefy kıl-: sürmek; sürgüne göndermek; inkar etmek.

nem kıl-: ıslatmak; namlendirmek.

nezâre kıl-: bakmak; seyretmek.

nezzâre kıl-: bakmak; seyretmek; dikkatle bakmak; alay etmek; dalga geçmek.

nihân kıl-: gizlemek; görünmez hâle getirmek; sır gibi saklamak.

nisâr kıl-: saçmak; serpmek; dağıtmak.

nisbet kıl-: iki şey arasında oran kurmak; nispet etmek; ilgi/ilişki bağı kurmak; bir şeyi inadına yapmak.

nişân kıl-: hedef almış olmak; işaretlemiş bulunmak.

pâdişâh kıl-: padişah yapmak; padişah olarak tahta oturtmak.

pâk kıl-: temizlemek; saf hâle getirmek; kusursuz/günahsız duruma getirmek.

pâ-mâl kıl-: ayak altına almak; çiğnemek; hakir görmek; aşağılamak.

perîşân kıl-: bozmak; dağıtmak; karmaşık hâle getirmek; acınacak hâlde bırakmak.

pervâne kıl-: pervane hâline getirmek; kelebeğe dönüştürmek.

peşîmân kıl-: pişman etmek; pişman olmasına neden olmak.

peydâ kıl-: ortaya çıkarmak; kazanmak; belirlemek.

peyvend kıl-: erişmek, kavuşmak.

pinhân kıl-: gizlemek; saklamak.

pîş-vâ kıl-: önderlik etmek.

pür-jeng kıl-: paslı/kirli hâle getirmek; bulanıklaştırmak.

rağbet kıl-: rağbet etmek; beğenmek; iyi kabul etmek.

rahm kıl-: acımak; merhamet göstermek.

rakam kıl-: yazmak; yazıya dökmek; yazıya dönüştürmek.

rakîb kıl: rakip hâline getirmek; rekabet etmek.

râm kıl-: boyun eğdirmek, itaat ettirmek.

ref' kıl-: yükseltmek; kaldırmak; ortadan kaldırmak.

reşk-i câm u bâde kıl-: içki ve kadehin kıskandığı bir hâle getirmek; sarhoş olmak.

rişte-i tesbîh kıl-: tespih ipi gibi yapmak; inceltmek; tespih ipine dönüştürmek.

rişteyi ejder kıl-: ipi büyük yılanı dönüştürmek; büyülemek.

rûşen kıl-: aşikar hâle getirmek; açık etmek; aydınlatmak; meydana çıkarmak; ışıklandırmak; ışık vermek.

rüsvâ kıl-: rezil etmek; ayıplanacak duruma düşürmek.

rüsvâ-yı ışk kıl-: aşkın maskarası hâline getirmek; aşktan rezil duruma düşmek.

rüsvâ-yı halk kıl-: halka rezil etmek; toplum nazarında ayıplanacak duruma düşürmek.

rüsvî kıl-: rezil rüsva etmek; ayıplamak.

sa'y kıl-: çalışmak.

sabr kıl-: sabırlı olmak; aceleci davranmamak.

sarf kıl-: harcamak; tüketmek; kullanmak.

sarf-ı gedâ kıl-: dilenciye sarfetmek; açları doyurmak.

sarf-ı takdîr kıl-: gücünü kullanmak; kudretini göstermek.

sarf-ı zer kıl-: altın harcamak; altın para sarfetmek.

sayd kıl-: avlamak.

secde kıl-: secdeye varmak.

sehv kıl-: hata yapmak; yanılmak.

ser-gerdân kıl-: başını döndürmek; şaşırtmak; ne yapacağını bilmez hâle getirmek.

ser-keşlik kıl-: dikbaşı davranmak; kafa tutmak.

ser-mest kıl-: sarhoş etmek; başını döndürmek; kendinden geçirmek.

ser-nigûn kıl-: baş aşağı etmek; ters döndürmek; bahtsız/talihsiz hâle getirmek.

sevâb kıl-: hayırlı bir davranışta bulunmak.

seyr kıl-: yolculuk etmek; sefere çıkmak; yürümek; hoşlanarak bakmak; temaşa etmek; gezip dolaşmak.

seyr-i âs-mân kıl-: Gökyüzü yolculuğu yapmak; gökte gezip dolaşmak; gökyüzüne bakmak.

seyr-i germiyyet-i gavgâ-yı kıyâmet kıl-: kıyamet kavgasının hararetini seyretmek.

sipâriş kıl-: ısmarlamak, getirilmesini istemek.

sîr-âb kıl-: suya kandırmak, doyurmak; taze hâle getirmek.

sitem kıl-: çıkışmak; sitem etmek.

su'âl kıl-: soru sormak; soru sormak.

subhî şâm kıl-: gündüzü akşama/geceye dönüştürmek; karanlık hâle getirmek.

sûd kıl-: fayda vermek; kazanç sağlamak; yararlı olmak; kar elde etmek; kazançlı çıkmak.

sücûd kıl-: secdeye varmak; namazda secdeye kapanmak; saygıdan yerlere eğilmek.

süstlük kıl-: tembellik etmek; ihmalkâr davranmak.

şâd-kâm kıl-: sevinçli/neşeli/mutlu etmek.

şâyi kıl-: yaymak; yaygınlaştırmak; ortak hâle getirmek.

şerh kıl-: şerhini yapmak; açıklamak.

şerha kıl-: yarmak; dilimlemek; parçalamak.

şerh-i mâcerâ kıl-: macerayı açıklamak.

şermende-amel kıl-: yaptığı işten ötürü utandırmak; mahcup duruma düşürmek.

şeydâ kıl-: aşktan aklını başından almak/çılıgına çevirmek.

şikâyet kıl-: şikâyetçi olmak; sızlanmak; yakınmak.

şitâb kıl-: acele etmek; çabuk gitmek; seğırtmek.

ta'accüb kıl-: şaşırmak; hayret etmek.

tağyîr kıl-: değiştirmek; bozmak.

tağyîr-i sûret kıl-: yüzünü değiştirmek; görüntüsünü başkalaştırmak.

tağyîr-i tabîat kıl-: özünü değiştirmek; karakteri bozulmak; başkalaşmak.

tahrîk kıl-: hareketlendirmek; harekete geçirmek.

tahrîk-i bâl kıl-: kanatlanmak; kanat çırpma.

taksir kıl-: kusur işlemek; kısaltmak.

taleb kıl-: istemek; talep etmek.

tama' kıl-: istemek; tamah etmek.

târ kıl-: karanlık ve sıkıntılı hâle getirmek; karartmak.

târ-mâr kıl-: tarumar etmek; dağıtmak; perişan etmek.

tasvîr kıl-: resmini yapmak; resmetmek.

tavâf-ı kûy kıl-: köyün etrafını dolaşmak; mahalle çevresinde dönmek.

tavf kıl-: tavaf etmek; etrafında dönmek.

tayy kıl-: aşmak; geçmek; sarıp dürmek.

tâze kıl-: yenilemek, gençleştirmek.

te'emmül kıl-: bir işi etraflıca düşünmek.

tecâvüz kıl-: ileri gitmek; ötesine geçmek; başkasının hakkına el uzatmak; saldırmak.

tefâhur kıl-: övünmek; övünç duymak.

tegâfûl kıl-: anlamazdan gelmek; gaflette bırakmak; yalandan gaflet göstermek; anlamazmış gibi davranmak.

tekâzâ kıl-: sıkboğaz etmek; sıkıştırmak; başa kakmak.

tekellüm kıl-: konuşmak; kelam etmek; söylemek.

teklîf-i cûd kıl-: bağıшта bulunmayı teklif etmek.

tekrâr kıl-: tekrarlamak.

telh kıl-: acılaştırmak; acı hâle getirmek.

temâm kıl-: bütünlemek; tamamlamak; bitirmek.

temâşâ kıl-: izlemek; seyretmek; göz gezdirmek.

temennâ kıl-: istekte bulunmak; selam vermek için boyun bükmek.

temennâ-yı ecel kıl-: eceli istemek; ölmeyi temenni etmek.

tenbîh kıl-: uyarmak; yapılmasını istemek.

terahhum kıl-: acımak; merhamet etmek/dilemek/göstermek.

terbiyet kıl-: eğitmek, terbiye etmek; eğitim vermek.

terk kıl-: ayrılmak; vazgeçmek; ilgilenmemek; uzaklaşmak; vazgeçmek.

terk-i cevr kıl-: eziyet etmeyi bırakmak; cefadan vazgeçmek.

terk-i diyâr kıl-: göçmek; bulunduğu yeri terk etmek.

terk-i dünyâ kıl-: dünyayı terk etmek; dünyadan ayrılmak.

terk-i hükkâm kıl-: hâkimleri terk etmek; emirlerden uzaklaşmak.

terk-i ibrâm-ı tekellüm kıl-: konuşma güçlüğünü terk etmek/yenmek; konuşma zorluğu çekmemek.

terk-i mey kıl-: içkiyi bırakmak.

terk-i nasîhat kıl-: nasihati terk etmek; öğüdü bırakmak.

terk-i ser kıl-: başından vazgeçmek; korkusuz davranmak; ölmek.

terk-i tarîk-ı ışk kıl-: aşk yolunu terk etmek; aşktan vazgeçmek.

teşhîs kıl-: tanılamak; hastalığı teşhis etmek; somut hâle getirmek; kim ve ne olduğunu anlamak.

teşhîs-i mizâc kıl-: mizacı tanılamak; huyunu, tabiatını teşhis etmek; tanı koymak.

tevbe kıl-: pişman olmak; tövbe etmek.

teveccüh kıl-: yönelmek; güler yüz göstermek.

tevekkül kıl-: kadere rıza göstermek; Allah'a güvenmek.

tîre kıl-: karartmak; karanlık hâle getirmek; bulanık hâle getirmek.

toprağı Âdem kıl-: toprağı Âdeme dönüştürmek.

tûtiyâ kıl-: göze sürme çekmek.

ümmîd kıl-: umut bağlamak; umut etmek.

üstüvâr kıl-: sağlam/kuvvetli hâle getirmek.

vasf-ı ruh kıl-: yanağının vasfını dile getirmek.

vasf kıl-: özelliğini söylemek, niteliğini dile getirmek.

vâsıl kıl-: kavuşturmak; eriştirmek; birleştirmek.

vatan kıl-: vatan tutmak; yurt edinmek.

vefâ kıl-: yetişmek; yetmek; bağlanmak; sadakat göstermek.

vehm kıl-: şüpheye düşmek; kuruntu etmek; yersiz korkuya kapılmak.

vîrân kıl-: harabeye çevirmek; yıkmak.

yâd kıl-: anmak; akla getirmek.

yağma kıl-: yağmalamak; alıp kaçmak; vurgunculuk yapmak.

yeksân kıl-: düz etmek; düz hâle getirmek.

yüz pâre kıl-: yüz parçaya ayırmak; parça parça etmek.

zâhir kıl-: belli etmek; meydana çıkarmak; görünür kılmak.

za'îf kıl-: zayıflatmak; aciz hâle getirmek.

zâyi' kıl-: yitirmek; kaybetmek.

zebûn kıl-: aciz/çaresiz bırakmak.

zerd kıl-: sarartmak, solgun hâle getirmek, soluklaştırmak.

zer-efşân kıl-: altın serpmek; serpme altından yapılan süsleme yapmak.

zer-i tamâm-ayâr kıl-: tam ayarlı altın hâline getirmek; ayarı tam altına çevirmek.

zerre zerre kıl-: parça parça etmek; küçük parçalara ayırmak.

zerre-perverlik kıl-: çok küçük, çok az artırmak; parçacıkları çoğaltmak; ışığını artırmak.

zînet kıl-: süslemek; bezemek.

zîver kıl-: süslemek.

ziyâret kıl- : ziyaret etmek; görmeye gitmek.

zuhûr kıl-: ortaya çıkarmak/çıkartmak; belirli hâle gelmek/getirmek.

zuhûr-ı lutf-ı müceddet kıl-: Yeni lütuf-bağış/ cömertlik ortaya çıkarmak.

1.1.3. Aynı İsim Unsurlarıyla Kullanılan Et- (İt-) ve Kıl- Yardımcı Fiilleri

Fuzulî'nin Türkçe Divanı'nda aynı isim unsurlarıyla kullanılan it- ve kıl- yardımcı fiillerine ait 140 birleşik fiil örneği tespit edilmiştir. Çalışmamızda ayrı bir başlık altında et- (it-) ve kıl- yardımcı fiillerinin aynı isim unsurlarıyla kullanımına yer vermemizin nedeni, metinlerin dilini eski ve yeni yazı dili çerçevesinde değerlendirmeye çalışmak istememizdir. Mustafa Yıldız, bununla ilgili bir makalesinde konunun Oğuzca ve diğer Türk lehçeleri bakımından ayırt edici bir özellik taşıdığını ve önemini vurgulamaktadır: “Biz de bu çalışmada Gülsevin'in yöntemini benimseyerek Gülistan Tercümesi'ndeki Oğuz Türkçesi tesirini kıl- ve et- yardımcı fiillerinin aynı isim unsurlarıyla oluşturduğu eş değer birleşik fiil yapıları temelinde inceledik. Bu iki fiili seçmemizde Oğuz Türkçesi ile ilgili ilk bilgileri edindiğimiz Kaşgarlı Mahmut'un eserinde geçen şu ifadeler belirleyici olmuştur: ‘Teñri meniñ işim étti’ (tanrı benim işimi iyiliğe koydu), ol yükünç étti (o, namaz kıldı). Oğuzca. Oğuzlar bir şey yaptıkları zaman étti sözünü kullanırlar, öbür Türkler kıldı derler (Atalay 2006, 171).’ Gülistan Tercümesi'nde bu iki fiilin aynı isim unsurlarıyla birleşmesinden meydana gelmiş olan 44 tane eş değer birleşik fiil yapısı tespit ettik (YILDIZ, s. 690-691).”

Aynı isim unsurlarıyla kullanılan et- (it-) ve kıl- yardımcı fiillerini daha rahat görme fırsatı vermek amacıyla aşağıdaki tablo hazırlanmıştır.

Tablo 1.1. Aynı isim unsurlarıyla kullanılan et- (it-) ve kıl- yardımcı fiilleri:

ET- (İT-) YARDIMCI FİİLİ İLE KURULAN BİRLEŞİK FİİLLER	KULLANIM SAYISI	KİL- YARDIMCI FİİLİ İLE KURULAN BİRLEŞİK FİİLLER	KULLANIM SAYISI
âbâd it-: mutlu etmek; neşelendirmek; gönendirmek; donatmak.	1	âbâd kıl-: mutluluk vermek; neşelendirmek; donatmak; gönendirmek.	1
ahde vefâ it-: sözünde durmak.	1	ahde vefâ kıl-: sözünde durma.	1
âr it-: utanmak; sıkılmak.	3	âr kıl-: utanmak; hayâ etmek; utanç duymak.	1
arz it-: sunmak, beyan etmek, yüksek makama iletmek; göstermek.	13	arz kıl-: sunmak.	11
ârzû it-: arzulamak, istemek.	3	ârzû kıl-: istemek, arzu etmek; aşırı istekte bulunmak.	2
âşikâr it-: belli etmek; meydana çıkarmak; belirgin hâle getirmek.	5	âşikâr kıl-: apaçık hâle getirmek, belli etmek.	1
ayân it-: gözle görünür hâle getirmek.	1	ayân kıl-: görünür hâle getirmek.	3
ayb it-: ayıplamak; kınamak; kusur işlemek; hoş karşılanmayan bir harekette bulunmak.	4	ayb kıl-: ayıplamak; kınamak; nezaket dışı davranmak.	3
azîmet it-: gitmek; yola çıkmak.	1	azîmet kıl-: yola çıkmak; gitmek.	2
azm it-: güçlükleri yenmeye karar vermek; çok istemek, arzu etmek.	21	azm kıl-: kararlı olmak; çok istemek.	3
bağrını kebâb it-: göğsünü kebap yapmak; içini yakmak; ıstırap çektirmek.	1	bağrını kebâb kıl-: bağrını yakmak; acı çektirmek.	1
bahs it-: sözünü etmek; anmak.	5	bahs kıl-: sözünü etmek; konuşmak.	5
bezl it-: bolca vermek; saçmak.	1	bezl kıl-: saçmak; bol bol vermek; cömertçe harcamak.	2

bezm it-: ziyafet vermek; toplantı tertipleme; içkili eğlence meclisi düzenlemek.	1	bezm kıl-: toplantı yapmak; içkili eğlence meclisi düzenlemek.	1
bî-dâd it-: adaletsiz davranmak; haksızlık etmek; zulmetmek; eziyet etmek.	2	bî-dâd kıl-: adaletsizlik etmek; zulüm ve eziyet etmek.	1
bîdâr it-: uyandırmak; uykusuz bırakmak.	2	bîdâr kıl-: uyandırmak; uyarmak; uyanık hâlde tutmak.	3
cevr it-: eziyet etmek; sıkıntı vermek; işkence çektirmek; zulmetmek; üzme.	6	cevr kıl-: eziyet vermek; üzme.	2
ciğer kan it-: ciğeri kanamak; ciğer kanına boyanmak.	2	ciğer kan kıl-: ciğer kanı dökmek; zulmetmek; eziyet etmek.	1
çâk it-: yırtmak; yarmak; parçalamak.	9	çâk kıl-: yırtmak.	2
çâre it-: çare bulmak; çözüm bulmak; çıkar yol bulmak.	1	çâre kıl-: çare olmak; yöntem bulmak; çözüm üretmek; tedbir almak.	3
dâd it-: adaletli davranmak; âdil olmak.	1	dâd kıl-: hakkını vermek; adaleti yerine getirmek.	2
dermân it-: çare bulmak .	2	dermân kıl-: ilaçla hastalığı iyileştirmek; güç ve takat vermek.	1
dirîğ it-: birinden bir şeyi esirgemek; vermemek.	4	dirîğ kıl-: esirgemek; vermemek.	1
efgân it-: acıyla bağırarak; ıstırapla inlemek.	7	efgân kıl-: acı ile bağırarak; ıstırapla inlemek.	1
efzûn it-: artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.	1	efzûn kıl-: artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.	1
eser it-: etkilemek; tesir etmek.	2	eser kıl-: tesir etmek, etkilemek, iz bırakmak.	4
fâriğ it-: vazgeçirmek; el çektirmek; rahatlatmak; sıkıntıdan kurtarmak.	1	fâriğ kıl-: vazgeçirmek; el çektirmek.	1
fark it-: görmek; varlığını anlamak; sezme.	3	fark kıl-: ayırmak; değiştirmek; varlığını anlamak; görmek.	1
fâş it-: açığa vurmak; gizli bir şeyi görünür hâle getirmek.	5	fâş kıl-: açığa vurmak; ortaya çıkarmak.	2

feh̄m it-: anlamak, kavramak.	7	feh̄m kıl-: anlamak; kavramak.	3
fermân it-: hüküm vermek, buyruk çıkarmak.	1	fermân kıl-: hüküm vermek, buyurmak, emretmek.	1
feryâd it-: bağırp çağırmaq, haykırmak; yardım istemek, sızlanmak.	4	feryâd kıl-: bağırp çağırmaq; haykırmak; sızlanmak.	1
feth it-: açmak, almak.	1	feth kıl-: açmak; almak; fethetmek.	2
fevt it-: kaybetmek; elden çıkarmak.	2	fevt kıl-: kaybetmek; elden çıkarmak.	4
firâr it-: kaçmak.	1	firâr kıl-: kaçmak; uzaklaşmak; firar etmek.	1
füzûn it-: artırmak; çoğaltmak.	1	füzûn kıl-: artırmak; çoğaltmak; fazlalaştırmak.	1
gâret it-: yağmalamak; hücum etmek.	1	gâret kıl-: yağmalamak; hücum etmek.	1
gark it-: batırmak; boğmak; bol ol vermek.	3	gark kıl-: batmak; gark olmak; boğmak.	3
güzâr it-: geçmek.	4	güzâr kıl-: geçmek.	4
hâlî it-: boş hâle getirmek; boşaltmak; tenhalaştırmak; başıboş olmak; ıssızlaştırmak.	2	hâlî kıl-: boş hâle getirmek; boşaltmak; tenhalaştırmak; gamsız/gailesiz yapmak.	1
ham it-: eğmek; bükmek.	2	ham kıl-: bükmek; eğmek; eğrilmek.	2
harâb it-: yıkmak; viraneye çevirmek; perişan etmek; yıpratmak.	4	harâb kıl-: yıpratmak; harap hâle getirmek.	1
hâsıl it-: meydana getirmek; ortaya çıkarmak; yaratmak.	2	hâsıl kıl-: meydana getirmek; husule getirmek; türetmek; ortaya çıkarmak; oldurmak; yaratmak.	8
hayâ it-: utanmak; çekinmek; sıkılmak.	1	hayâ kıl-: utanmak; sıkılmak; utanç duymak.	2
hayrân it-: kendisine hayran bırakmak.	1	hayrân kıl-: hayran bırakmak; hayranlık duygusu uyandırmak; aşırı beğenmek.	1
hırâm it-: eda ile salınarak yürümek.	2	hırâm kıl-: salınarak yürümek.	2
hükm it-: emir vermek; etkisine almak; egemenliği/etkisi altında bulundurmamak; karar vermek.	6	hükm kıl-: emir vermek, etkisi altına almak; karar vermek, fikir yürütmek.	1

hürmet it-: saygı göstermek; saygılı olmak.	1	hürmet kıl-: saygı duymak; hürmet göstermek.	1
i'tibâr it-: saygı göstermek; değer vermek; dikkate almak; göz önünde bulundurmak.	3	i'tibâr kıl-: değer vermek; dikkate almak; saygı göstermek; göz önünde bulundurmak.	3
ibtidâ it-: başlamak.	1	ibtidâ kıl-: başlamak.	1
ictinâb it-: sakınmak; çekinmek; uzaklaşmak.	3	ictinâb kıl-: uzaklaşmak; çekinmek; sakınmak.	1
iftihâr it-: övünmek; övünç saymak.	1	iftihâr kıl-: övünmek; övünç duymak.	1
ihtilât it-: kaynaşmak; karışmak.	1	ihtilât kıl-: karışmak; kaynaşmak; karıştırmak, kaynaştırmak.	2
ihtirâz it-: korkmak; çekinmek; sakınmak.	1	ihtirâz kıl-: çekingen davranmak; sakınmak; korkmak.	1
ihtiyâr it-: seçmek; katlanmak, tahammül göstermek.	4	ihtiyâr kıl-: seçmek; katlanmak; tahammül etmek.	1
ikrâh it-: kerih saymak; tiksirmek.	5	ikrâh kıl-: tiksirmek.	1
ilâc it-: ilaç yapmak; ilaçla tedavi etmek.	1	ilâc kıl-: ilaç vermek; tedavi etmek.	2
iltifât it-: gönül almak; ilgilenmek; hürmet göstermek; beğenmek; methetmek.	2	iltifât kıl-: lütufta bulunmak; gönül almak, saygı/hürmet göstermek, beğenmek, methetmek; ilgilenmek.	5
imdâd it-: yardımda bulunmak.	1	imdâd kıl-: imdada yetişmek; yardımına koşmak.	1
imtihân it-: sınamak; mihnet çektirmek.	2	imtihân kıl-: sınamak; mihnet çektirmek.	2
inkâr it-: reddetmek; saklamak; yadsımak.	4	inkâr kıl-: inkar etmek; reddetmek; saklamak; varlığını kabul etmemek.	3
irsâl it-: yollamak; göndermek.	1	irsâl kıl-: göndermek; yollamak.	1
izhâr it-: açığa vurmak; belirtmek; göstermek.	14	izhâr kıl-: göstermek; açığa vurmak; belirtmek .	9
kabûl it-: onamak, tasdik etmek; rıza göstermek; verilen şeyi almak.	8	kabûl kıl-: rıza göstermek; onamak; tasdik etmek; yanına almak; verilen bir şeyi almak; kararlaştırmak, tespit etmek; almak.	6

kadr it-: değer vermek; onurlandırmak; güç ve kuvvet vermek.	1	kadr kıl-: güçlü/kuvvetli hâle getirmek; onur/rütbe/derece vermek.	1
kebâb it-: yakmak; kızartmak; kavurmak.	1	kebâb kıl-: kebab hâine getirmek; yakmak.	1
kem it-: eksik/noksan/kötü etmek; eksikli hâle getirmek; mahrum bırakmak; ayarı düşük hâle getirmek.	4	kem kıl-: eksik etmek; noksan bırakmak.	1
kerem it-: bağış yapmak; iyilikte bulunmak; cömertlik etmek; bağış yapmak.	3	kerem kıl-: bağış yapmak; iyilikte bulunmak; cömert davranmak; müsaade buyurmak.	3
kesb it-: kazanmak, edinmek; çalışarak elde etmek.	8	kesb kıl-: kazanmak; edinmek.	3
kıyâs it-: karşılaştırmak; mukayese etmek.	1	kıyâs kıl-: karşılaştırmak; mukayese etmek.	4
lutf it-: bağışlamak; ihsan etmek; vermek; hoşça davranmak; iyilik etmek; bildirmek; izin vermek.	6	lutf kıl-: bağışta bulunmak; yardım ve ihsanda bulunmak; iyilik etmek.	4
ma'lûm it-: bilinir hâle getirmek; açıklamak; belli hâle getirmek.	2	ma'lûm kıl-: bilinir hâle getirmek.	1
mahrûm it-: yoksun bırakmak.	3	mahrûm kıl-: mahrum bırakmak; yoksun hâle getirmek.	2
mahv it-: yok etmek, bozmak, yıkmak, ortadan kaldırmak; harcamak.	2	mahv kıl-: yok etmek; bozmak; yıkmak; ortadan kaldırmak.	2
makâm it-: makam hâline getirmek; bulunulan yer yapmak; mevki olarak görmek; konum vermek; yer etmek; makama dönüştürmek; makamla söylemek.	3	makâm kıl-: yer etmek; yer edinmek; mevki kabul etmek.	1
mekân it-: yerleşmek; yer edinmek.	1	mekân kıl-: yer edinmek, mekan kabul etmek.	1
men' it-: mani olmak; engellemek; yasaklamak.	12	men' kıl-: engellemek; mani olmak; yasak koymak.	3
mest it-: sarhoş etmek; kendinden geçirmek.	1	mest kıl-: kendinden geçirmek.	1
meyl it-: ilgi duymak; eğilmek; istemek; yönelmek.	12	meyl kıl-: ilgi duymak; istemek; yönelmek; arzu duymak.	6

minnet it-: boyun eğip yalvarmak; kendini küçülterek yardım istemek; gördüğü iyilik nedeniyle memnuniyet ifade etmek.	1	minnet kıl-: yalvarmak; yardım istemek; borçlu hissetmek.	1
müheyâ it-: hazırlamak; hazır hâle getirmek.	1	müheyâ kıl-: hazır hâle getirmek; hazırlamak; hazır etmek.	2
müşg-fâm it-: misk renkli yapmak; siyah rene döndürmek; siyahlaştırmak.	1	müşg-fâm kıl-: rengini siyaha çevirmek; misk renkli yapmak.	1
müyesser it-: kolayca elde etmek; kolaylıkla sağlamak.	2	müyesser kıl-: kolaylaştırmak; kolayca elde etmek, kolaylık sağlamak.	2
nazar it-: bakmak; göz değdirmek; bir şey üzerinde düşünmek; akıl yürütmek.	2	nazar kıl-: bakmak, göz değdirmek; seyretmek; bir şey üzerinde akıl yürütmek.	16
nihân it-: gizlemek; saklamak; sır hâline getirmek.	6	nihân kıl-: gizlemek; görünmez hâle getirmek; sır gibi saklamak.	4
nisâr it-: serpmek; saçmak; saçı için etrafa serpmek.	5	nisâr kıl-: saçmak; serpmek; dağıtmak.	4
pâk it-: temizlemek; tertemiz etmek; paklamak.	2	pâk kıl-: temizlemek; saf hâle getirmek; kusursuz/günahsız duruma getirmek.	1
pâ-mâl it-: ayak altına alma; çiğnemek; hakir görmek; aşağılamak.	4	pâ-mâl kıl-: ayak altına almak; çiğnemek; hakir görmek; aşağılamak.	2
perîşân it-: dağıtmak; bozmak; karmaşık/darmadağın/zavallı /acınacak duruma sokmak.	6	perîşân kıl-: bozmak; dağıtmak; karmaşık hâle getirmek; acınacak hâlde bırakmak.	1
peydâ it-: kazanmak; edinmek; meydana çıkarmak; yaratmak; var etmek.	3	peydâ kıl-: ortaya çıkarmak; kazanmak; belirlemek.	8
peyvend it-: bağ kurmak; bağlamak; erişmek; ulaşmak.	1	peyvend kıl-: erişmek, kavuşmak.	1
pinhân it-: saklamak; gizlemek.	6	pinhân kıl-: gizlemek; saklamak	2
rahm it-: acımak; merhamet göstermek.	11	rahm kıl-: acımak; merhamet göstermek.	12
rakam it-: yazmak; yazıya dökmek.	1	rakam kıl-: yazmak; yazıya dökmek; yazıya dönüştürmek.	4
ref' it-: kaldırmak; yükseltmek; yükseğe çıkarmak; ortadan kaldırmak.	2	ref' kıl-: yükseltmek; kaldırmak; ortadan kaldırmak.	1

rûşen it-: aşıkâr etmek; aydınlatmak; açık hâle getirmek; meydana çıkarmak; aydınlığa kavuşturmak.	3	rûşen kıl-: aşıkâr hâle getirmek; açık etmek; aydınlatmak; meydana çıkarmak; ışıklandırmak; ışık vermek.	5
rûsvâ it-: ayıplamak; rezil/maskara etmek.	4	rûsvâ kıl-: rezil etmek; ayıplanacak duruma düşürmek.	3
sabr it-: sabırlı davranmak; bir şey için acele etmemek.	7	sabr kıl-: sabırlı olmak; aceleci davranmamak.	4
sarf it-: harcamak, tüketmek; kullanmak.	5	sarf kıl-: harcamak; tüketmek; kullanmak.	4
sayd it-: avlamak.	1	sayd kıl-: avlamak.	1
secde it-: namaz kılarken yere kapanmak; alnı, el ayalarını, ayan parmaklarını, dizleri yere koyarak kapanmak.	1	secde kıl-: secdeye varmak.	1
sehv it-: yanılmak; hata işlemek.	2	sehv kıl-: hata yapmak; yanılmak.	1
ser-mest it-: esrik hâle getirmek; sarhoş etmek.	1	ser-mest kıl-: sarhoş etmek; başını döndürmek; kendinden geçirmek.	1
ser-nigûn it-: baş aşağı etmek; ters döndürmek; bahtsız hâle getirmek.	2	ser-nigûn kıl-: baş aşağı etmek; ters döndürmek; bahtsız/talihsiz hâle getirmek.	1
sevâb it-: sevap işlemek; faydalı davranışta bulunmak.	1	sevâb kıl-: hayırlı bir davranışta bulunmak.	1
seyr it-: bakmak, gözlemek, izlemek; yol almak; gezip dolaşmak; temaşa etmek.	11	seyr kıl-: yolculuk etmek; sefere çıkmak; yürümek; hoşlanarak bakmak; temaşa etmek; gezip dolaşmak.	6
sîr-âb it-: suya kandırmak; taze hâle getirmek; canlandırmak.	1	sîr-âb kıl-: suya kandırmak, doyurmak; taze hâle getirmek.	1
sitem it-: öfkelenmeksizin çıkışmak.	1	sitem kıl-: çıkışmak; sitem etmek.	1
su'âl it-: sormak; soru yöneltmek	5	su'âl kıl-: soru sormak.	1
sücûd it-: eğilmek; secdeye varmak.	2	sücûd kıl-: secdeye varmak; namazda secdeye kapanmak; saygıdan yerlere eğilmek.	1
şerh it-: açıklamak; açılmak.	6	şerh kıl-: şerhini yapmak; açıklamak.	2

şikâyet it-: bir şeyden yakınmak; sızlanmak; ilgili makama bildirmek	1	şikâyet kıl-: şikayetçi olmak; sızlanmak; yakınmak.	2
tağyîr it-: bozmak; değiştirmek.	3	tağyîr kıl-: değiştirmek; bozmak.	3
tahrîk it-: harekete geçirmek; kıskırtmak.	1	tahrîk kıl-: hareketlendirmek; harekete geçirmek.	1
taksîr it-: kısaltmak; kısıtlamak; kusur işlemek.	2	taksîr kıl-: kusur işlemek; kısaltmak	1
tama' it-: tamah etmek; arzu etmek; ümit etmek; istemek.	3	tama' kıl-: istemek; tamah etmek.	1
tasvîr it-: resim yapmak; resmini çizmek; suretini çıkarmak.	2	tasvîr kıl-: resmini yapmak; resmetmek.	1
tâze it-: yenilemek; taze hâle getirmek; gençleştirmek.	1	tâze kıl-: yenilemek, gençleştirmek.	1
tefâhur it-: övünmek; övünç duymak.	1	tefâhur kıl-: övünmek; övünç duymak.	4
tekrâr it-: yinelemek; tekrarlamak.	2	tekrâr kıl-: tekrarlamak.	1
telh it-: acılaştırmak; acı hâle getirmek.	1	telh kıl-: acılaştırmak; acı hâle getirmek.	1
temâşâ it-: seyretmek; bakmak; izlemek.	1	temâşâ kıl-: izlemek; seyretmek; göz gezdirmek.	3
temennâ it-: istekte bulunmak; hafif eğilip hürmetle selamlamak.	2	temennâ kıl-: istekte bulunmak; selam vermek için boyun bükmek.	3
tenbîh it-: uyarmak; tembihlemek.	1	tenbîh kıl-: uyarmak; yapılmasını istemek.	1
terahhum it-: acımak; merhamet etmek.	2	terahhum kıl-: acımak; merhamet etmek/dilemek/göstermek.	6
terbiyet it-: eğitmek; terbiye etmek.	1	terbiyet kıl-: eğitmek, terbiye etmek; eğitim vermek.	2
terk it-: vazgeçmek; bırakmak; ayrılmak; ilgilenmemek; ihmal etmek.	29	terk kıl-: ayrılmak; vazgeçmek; ilgilenmemek; uzaklaşmak; terk etmek.	17
terk-i dünyâ it-: dünyadan ayrılmak; ölmek.	1	terk-i dünyâ kıl-: dünyayı terk etmek; dünyadan ayrılmak.	1
terk-i mey it-: içkiyi bırakmak .	3	terk-i mey kıl-: içkiyi bırakmak.	1

tevbe it-: söz vermek; pişman olmak.	1	tevbe kıl-: pişman olmak; tövbe etmek.	2
teveccüh it-: yönelmek; güler yüz göstermek.	1	teveccüh kıl-: yönelmek; güler yüz göstermek.	2
vasf it-: niteliğini söylemek; tanımlamak; övmek.	1	vasf kıl-: özelliğini söylemek, niteliğini dile getirmek.	2
vefâ it-: sevgide bağlılık, dostlukta sadakat göstermek.	1	vefâ kıl-: yetişmek; yetmek; bağlanmak; sadakat göstermek.	1
vehm it-: olmayan bir şeyi var sanmak; yersiz korku ya da şüpheye kapılmak; şüpheye düşmek; kuruntu etmek.	7	vehm kıl-: şüpheye düşmek; kuruntu etmek; yersiz korkuya kapılmak.	1
vîrân it-: yıkmak; birini üzme.	2	vîrân kıl-: harabeye çevirmek; yıkmak.	1
yâd it-: hatırlamak; akla getirmek; anmak.	5	yâd kıl-: anmak; akla getirmek.	3
yağma it-: yağmalamak; alıp kaçmak; vurgunculuk yapmak.	1	yağma kıl-: yağmalamak; alıp kaçmak; vurgunculuk yapmak.	2
zâhir it-: belli etmek, meydana çıkarmak, görünür hâle getirmek.	6	zâhir kıl-: belli etmek; meydana çıkarmak; görünür kılmak.	6
zâyi' it-: yitirmek; kaybetmek.	3	zâyi' kıl-: yitirmek; kaybetmek.	1
zebûn it-: aciz bırakmak; çaresiz duruma düşürmek.	3	zebûn kıl-: aciz/çaresiz bırakmak.	1

1.1.4. Et- (İt-) ve Kıl- Yardımcı Fiilleri Ortak Alfabetik Listesi

âbâd it-: mutlu etmek; neşelendirmek; gönendirmek; donatmak.

âbâd kıl-: mutluluk vermek; neşelendirmek; donatmak; gönendirmek.

acı it-: acılaştırmak; acı hâle getirmek.

ad kıl-: ad bırakmak; geride iyi bir isim/iz bırakmak.

a'da kıl-: düşmanlaştırmak, düşman hâline getirmek.

âdemî it-: insan etmek; âdemoğluna dönüştürmek.

âdet it-: alışkanlık hâline getirmek; bir şeyi düzenli ve sürekli yapmak; âdet hâline getirmek.

âfet it-: bela, musibet hâline getirmek.

afv kıl-: bağışlamak, affetmek; özrünü kabul etmek, mazur görmek.

âgâh it-: uyandırmak; bir şeyin hikmetini, sırrını kavratmak; haberdar etmek; bilgilendirmek.

âğâz it-: başlamak.

âh it-: ah çekmek; feryat etmek; iç çekmek; beddua etmek; ilenmek.

âh u efgân it-: ah edip inlemek.

ahd kıl-: sözleşme yapmak; yemin etmek; söz vermek.

ahde vefâ it-: sözünde durmak.

ahde vefâ kıl-: sözünde durmak.

âhenk it-: sazlı-sözlü eğlence düzenlemek.

akd kıl-: sözleşme yapmak; mukavele imzalamak.

akd-i irtibât kıl-: irtibat sözleşmesi yapmak.

akd-küşâ it-: düğüm çözmek; düğüm açmak.

akl it-: çare bulmak; aklına getirmek.

aks it-: yansımak.

al it-: kırmızılaştırmak; kırmızıya boyamak; rengini kırmızıya döndürmek.

a'lâ it-: yüceltmek.

âlî kıl-: yüceltmek; yükseltmek.

amel kıl-: yapmak; işlemek; yerine getirmek.

amber it-: amberleştirmek; amber hâline getirmek.

amber-fâm it-: amber renkli yapmak; beyazlaştırmak.

âr it-: utanmak; sıkılmak.

âr kıl-: utanmak; hayâ etmek; utanç duymak.

ârâyiş kıl-: süslemek; bezemek.

ârâyiş-i bâğ kıl-: bahçeyi süslemek; bezemek.

ârâyiş-i sûret kıl-: görünüşünü süslemek, bezemek; görüntüsünü güzelleştirmek.

arz it-: sunmak, beyan etmek, yüksek makama iletmek; göstermek.

arz kıl-: sunmak.

arz-ı ârız it-: yanak sunmak; armağan sunmak.

arz-ı cemâl kıl-: yüzünü göstermek; yüzünün güzelliğini sunmak.

arz-ı hâl it-: hâlini arz etmek.

arz-ı îmân kıl-: imanını arz etmek; inancını sunmak.

arz-ı niyâz it-: yakarış ve dua sunmak.

arz-ı ruhsar it-: yanak sunmak; yanağını sevdiğine sunmak.

ârzû it-: arzulamak, istemek.

ârzû kıl-: istemek, arzu etmek; aşırı istekte bulunmak.

ârzû-yı lâ'l-i cânân it-: sevgilinin dudağını arzulamak.

âsi-i dergâh-ı İlâh itme-: Allah'ın dergâhına asilik etmemek.

âşikâr it-: belli etmek; meydana çıkarmak; belirgin hâle getirmek.

âşikar kıl-: apaçık hâle getirmek, belli etmek.

âşinâ it-: bildik, tanıdık hâline getirmek; dost edinmek.

âşiyân it-: yuva yapmak.

âşüfte-hâl it-: hâlini perişan etmek; şaşkına çevirmek.

âteş-perest kıl-: ateşe tapar hâle getirmek.

âvâre kıl-: uzaklaştırmak; ayırmak.

avd it-: dönmek; geri gelmek.

avdet it-: geri dönmek.

âyân it-: gözle görünür hâle getirmek.

ayân kıl-: görünür hâle getirmek.

ayb it-: ayıplamak; kınamak; kusur işlemek; hoş karşılanmayan bir harekette bulunmak.

ayb kıl-: ayıplamak; kınamak; nezaket dışı davranmak.

ayb-nümâlık kıl-: aybını göstermek.

âyîne-i idrâki sâf it-: idrak aynasına tertemiz hâle getirmek.

âzâd it-: köleyi serbest bırakmak; hürriyetini vermek; özgürleştirmek.

azîmet it-: gitmek; yola çıkmak.

azîmet kıl-: yola çıkmak; gitmek.

azl kıl-: görevden uzaklaştırmak.

azm it-: güçlükleri yenmeye karar vermek; çok istemek, arzu etmek.

azm kıl-: kararlı olmak; çok istemek.

azm-i reh it-: yola gitmek; yola çıkmayı istemek.

azm-i âsmân it-: göğe yükselmek; gökyüzüne gitmek.

azm-i çarh it-: göğe yükselmek; gökyüzüne gitmek.

azm-i def'î-i düşmen it-: düşmanı defetmeye çalışmak.

azm-i diyâr it-: memlekete gitmek.

azm-i gerdûn it-: dönmeyi istemek; deveren etmeyi arzulamak.

azm-i kûy it-: köye gitmek.

azm-i künc it-: köşeye çekilmek.

azm-i râh it-: yola koyulmak; yola gitmeye istekli olmak.

azm-i rezm it-: savaşmaya istekli olmak, kavgaya kararlı olmak.

bağrını kebâb it-: göğsünü kebab yapmak; içini yakmak; ıstırap çektirmek.

bağrını kebâb kıl-: bağrını yakmak; acı çektirmek.

bahîl kıl-: cimrileştirmek; pinti hâle getirmek; çoraklaştırmak.

bahs it-: sözünü etmek; anmak.

bahs kıl-: sözünü etmek; konuşmak.

bahs-ı kemâl kıl-: olgun, güzel söz söylemek; noksansız, eksiksiz şeylerden söz etmek.

bâr-i anâ kıl-: sıkıntıya, meşakkate sokmak, zorda bırakmak.

başdan ayağ it-: tepeden tırnağa, eksiksiz yapmak.

bâver it-: inanmak; tasdik etmek.

bâzâr it-: alışveriş yapmak; pazarlanmak.

behişt-âsâr kıl-: cennet alametleriyle donatmak, bir yeri cennete çevirmek.

ben başa it-: kendi başını derde sokmak; kendi kendine etmek.

bend it-: bağlamak.

bende-fermânlık kıl-: fermana kulluk etmek; emre itaatkar olmak.

berâber kıl-: bir araya getirmek; birleştirmek.

ber-bâd it-: mahvetmek, kötü hâle getirmek, bozmak; yele vermek.

beste-i alâka-i mâl kıl-: mal ile ilgi bağı kurmak; mala alaka duyar hâle getirmek.

beyân it-: bildirmek; açıklamak.

beydâ-yı şarâb-ı nâb it-: halis şarabın çölüne çevirmek.

bezl it-: bolca vermek; saçmak.

bezl kıl-: saçmak; bol bol vermek; cömertçe harcamak.

bezl-i safa kıl-: çokça neşe, sevinç saçmak.

bezm it-: ziyafet vermek; toplantı tertiplemek; içkili eğlence meclisi düzenlemek.

bezm kıl-: toplantı yapmak; içkili eğlence meclisi düzenlemek.

bî-dâd it-: adaletsiz davranmak; haksızlık etmek; zulmetmek; eziyet etmek.

bî-dâd kıl-: adaletsizlik etmek; zulüm ve eziyet etmek.

bîdâr it-: uyandırmak; uykusuz bırakmak.

bîdâr kıl-: uyandırmak; uyarmak; uyanık hâlde tutmak.

bîgâne it-: yabancılaşmak; kayıtsız kalmak; ilgisiz olmak.

bî-haber kıl-: bilgi vermemek; habersiz bırakmak.

bî-had it-: sınırsız hâle getirmek; sınır tanımamak.

bî-hûde lâf it-: boş yere söz söylemek; lüzumsuz laflar etmek.

bî-karar it-: kararsız bırakmak; karar veremez duruma sokmak; şaşkına çevirmek.

bî-nâm u nişân it-: adı sanı kalmamış birisi hâline getirmek.

binâ-yı âlem it-: kâinatın binası hâline getirmek; dünyanın binası yapmak.

bir it-: birleştirmek; bütün hâle getirmek.

bî-sütûn it-: direksiz, dayanaksız yapmak.

bî-şümâr kıl-: sayısız, hesaplanamaz duruma getirmek.

bî-zârlık kıl-: rahatsızlık duymak; tedirgin olmak; usandırmak; bezginlik vermek.

bünyâd it-: yapmak; inşa etmek.

can-bahş kıl-: can bahşeden kılmak, hayat bağışlayan, içaçıcı hâle getirmek.

câri it-: geçerli kılmak, yürürlükte olma hâline getirmek; akıtmak; geçirmek.

cefâ kıl-: üzmemek; eziyet vermek; sıkıntıya sokmak.

cehd kıl-: çalışıp çabalamak; gayretli olmak.

cem' it-: toplamak; bir araya getirmek.

cem'-i esbâb it-: sebepleri toplamak; nedenlerini bir araya getirmek.

cem'iyet-i esbâb it-: sebepleri, vasıtaları düzenli hâle getirmek, toplamak.

cem-i hâtır kıl-: gönülde toplamak, gönül cemi yapmak.

ceng it-: savaşmak.

ceng ü cidâl kıl-: savaşmak.

cennet kıl-: cennete çevirmek; cennet hâline getirmek.

cevlân it-: gezinmek; dolaşmak.

cevr it-: eziyet etmek; sıkıntı vermek; işkence çektirmek; zulmetmek; üzme.

cevr kıl-: eziyet vermek; üzme.

Ceyhûn it-: Ceyhun ırmağına dönüştürmek; ırmak gibi çok gözyaşı dökmek.

ciğer-hûn it-: ciğeri kanla doldurmak; çok acı çektirmek; aşırı üzüntü duymak.

ciğer kan it-: ciğeri kanamak; ciğer kanına boyanmak.

ciğer kan kıl-: ciğer kanı dökmek; zulmetmek; eziyet etmek.

ciğeri kan it-: ciğeri kanatmak; ciğeri kana bulamak.

cihân-sûz it-: cihanı yakmak; dünyayı yakıp kavurmak.

cilve kıl-: cilve yapmak; baştan çıkarmak için işve yapmak, kırıtmak.

cilve-gâh it-: görünme yeri etmek; cilve edilen yer hâline getirmek.

cüdâ kıl-: ayırmak..

çâk çâk it-: parçalamak; yarmak.

çâk it-: yırtmak; yarmak; parçalamak.

çâk kıl-: yırtmak.

çâk-i girîbân it-: yaka yırtmak.

çâre it-: çare bulmak; çözüm bulmak; çıkar yol bulmak.

çâre kıl-: çare olmak; yöntem bulmak; çözüm üretmek; tedbir almak.

çeküp çıkarmak it-: yerinden sökmek, çıkarmak.

çerâğ it-: çıra, kandil, lamba yapmak; yakmak; parlayarak yanmak.

çok it-: çoğaltmak; artırmak.

da'vâ kıl-: dava etmek; davasını gütmek.

da'vet kıl-: çağırarak; davet etmek.

da'vî kıl-: iddialaşmak; dava etmek.

da'vî-i ışk kıl-: aşk davası gütmek; aşk iddiasında bulunmak; aşkı ülkü edinmek.

dâd it-: adaletli davranmak; âdil olmak.

dâd kıl-: hakkını vermek; adaleti yerine getirmek.

dâdlar kıl-: feryat etmek; çok acı çekmek; adalet dilemek.

Dârü's-selâm it-: Darüsselâm'a çevirmek/dönüştürmek.

daş it-: taşa çevirmek; taş kesilmek.

dâyesi kıl-: dadısı yapmak; bebek bakıcısı etmek.

def' kıl-: kovmak; uzaklaştırmak; savuşturmak.

def'-i gam kıl-: gamı defetmek, kederi kovmak/uzaklaştırmak.

defîn kıl-: gömmek; defnetmek.

demürden ten it-: demirden vücut yapmak; sağlam, dayanıklı beden meydana getirmek.

derbeder kıl-: serseri, avare durumuna düşürmek.

derde dermân it-: derde çare bulmak.

derhem it-: perişan, karışık hâle getirmek; üzüntü vermek.

dermân it-: çare bulmak.

dermân kıl-: ilaçla hastalığı iyileştirmek; güç ve takat vermek.

devâ'ir it-: etrafında daireler çizmek; devretmek; etrafını dolaşmak.

devr it-: dönmek; çevresini dolaşmak; aktarmak.

devrân it-: dönmek; bir yörüngede sürekli olarak dolaşmak.

diğer-gûn it-: değiştirmek; başka bir biçime koymak.

dil-şâd it-: gönlünü hoş etmek; sevindirmek, mutlu etmek.

dirîğ it-: birinden bir şeyi esirgemek; vermemek.

dirîğ kıl-: esirgemek; vermemek.

du'â kıl-: dua etmek; yakarmak.

dûd-ı âh it-: beddua etmek; ahın dumanı haâline getirmek.

dûr it-: uzaklaştırmak; uzak tutmak.

dünyâyı dâr kıl-: dünyayı dar etmek; sıkıntıya sokmak.

dürd-i mey it-: içkinin tortusu hâline getirmek; kadehin dibindeki tortu kıvamına getirmek.

dür-efşân it-: etrafa inciler saçmak; inci gibi gözyaşları dökmek.

dür-i şeh-vâr kıl-: iri inci yapmak; en büyük inciye dönüştürmek.

dürr-i semîn kıl-: kıymetli inciye dönüştürmek.

dürr-i senâ kıl-: övgü incisi kılmak/sunmak.

dürüst it-: doğru, düzgün, yanlışsız yapmak.

ednâ it-: alçaltmak.

efdâl-i halk-ı cihân it-: cihan halkının en faziletlisi hâline getirmek.

efgân it-: acıyla bağırarak; ıstırapla inlemek.

efgân kıl-: acı ile bağırarak; ıstırapla inlemek.

efgâr it-: yaralamak; incitmek; üzme.

efsûn it-: efsunlamak; büyülemek; sihir yapmak.

efzûn it-: artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.

efzûn kıl-: artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.

ehl-i hatâ it-: yanlış davranış sergileyen kimselere dönüşmek.

ejdehâ kıl-: ejderhaya dönüştürmek.

ejder it-: ejder hâline getirmek; büyük yılanı dönüştürmek.

eksük it-: mahrum bırakmak..

em it-: ilaç hâline getirmek; merhem yapmak; şifa vermek; iyileştirmek.

emânet kıl-: emanet bırakmak; korunması için teslim etmek.

emr it-: emir vermek; buyurmak; istemek.

endîşe-i hâm kıl-: boş, gereksiz düşünceye kapılmak; lüzumsuz vesvese etmek.

eser it-: etkilemek; tesir etmek.

eser itme-: tesir etmemek; üzerinde etki bırakmamak.

eser kıl-: tesir etmek, etkilemek, iz bırakmak.

esîr-i gam it-: gamın/üzüntünün tutsağı hâline getirmek.

ezber kıl-: ezberlemek; belleğine almak.

fâ'ide it-: Yaramak; faydalı olmak.

fânî it-: gelip geçici hâle getirmek; ölümlü hâle getirmek.

fâriğ it-: vazgeçirmek; el çektirmek; rahatlatmak; sıkıntıdan kurtarmak.

fâriğ kıl-: vazgeçirmek; el çektirmek.

fark it-: görmek; varlığını anlamak; sezmek.

fark kıl-: ayırmak; değiştirmek; varlığını anlamak; görmek.

farz it-: zorunlu hâle getirmek; varsaymak.

fâş it-: açığa vurmak; gizli bir şeyi görünür hâle getirmek.

fâş kıl-: açığa vurmak; ortaya çıkarmak.

fehm it-: anlamak, kavramak.

fehm kıl-: anlamak; kavramak.

fermân it-: hüküm vermek, buyruk çıkarmak.

fermân kıl-: hüküm vermek, buyurmak, emretmek.

ferş-i reh kıl-: yoluna sermek; yolu üstüne yaygı sermek.

feryâd it-: bağırp çağırarak, haykırmak; yardım istemek, sızlanmak.

feryâd kıl-: bağırp çağırmaq; haykırmak; sızlanmaq.

feth it-: açmaq, almak.

feth kıl-: açmaq; almak; fethetmek.

feth-i kişver kıl-: ÷lke fethetmek/almak.

fetîle kıl-: örgü yapmak; örgülü hâle getirmek.

fevt it-: kaybetmek; elden çıkarmak.

fevt kıl-: kaybetmek; elden çıkarmak.

fi'l it-: hareket etmek; davranmaq.

fidâ it-: vermek; gözden çıkarmak; uğrunda harcamak; kıymak.

figân it-: yüksek sesle ağlayıp inlemek.

figâr it-: yaralamak.

fikr it-: düşünmek; akla getirmek.

fikr-i şeb-i târ it-: karanlık geceyi düşünmek.

fikr ü tedbîr it-: düşünmek ve tedbir almak.

firâr it-: kaçmaq.

firâr kıl-: kaçmaq; uzaklaşmaq; firar etmek.

füzûn it-: artırmak; çoğaltmaq.

füzûn kıl-: artırmak; çoğaltmaq; fazlalaştırmak.

gadr it-: haksızlık etmek.

gâfil it-: gaflete düşürmek; olup bitenden habersiz hâlde olmak.

galat kılma-: yanlış yapmamak; kuralına uygun davranmamak.

gam-hârlık kıl-: gam yemek; gam çekmek; kederlenmek; tasalanmaq.

gâret it-: yağmalamak; hücum etmek.

gâret kıl-: yağmalamak; hücum etmek.

gark it-: batırmak; boğmaq; bol ol vermek.

gark kıl-: batmak; gark olmak; boğmak.

gark-ı hûn-âb-ı ciğer kıl-: ciğer kanında boğmak/ batmak.

garka it-: batırmak; boğmak.

garka-i girdâb-ı hûn it-: kan girdabına batırmak; kan girdabında boğmak.

gark-ı hûn-âb-ı dil it-: gönlü kanlı gözyaşına batırmak; gönlünü kırmak; üzmek.

gark-ı eşk kıl-: gözyaşına batırmak; gözyaşında boğmak.

gark-ı hûn kıl-: kana bulamak; kana gark etmek.

gark-ı hûn-âb it-: kanlı gözyaşına batırmak; kanlı suda boğmak.

gavvâs kıl-: dalgıç hâline getirmek.

gedâ it-: yoksullaştırma; dilenci hâline getirmek.

genc it-: hazine hâline getirmek; hazineye dönüştürmek.

genc-i dür-i meknûn it-: parlak incilerin hazinesine dönüştürmek.

genc-i zer kıl-: altın hazinesi hâline getirmek.

gerdûn it-: dönmek; dönücü olmak.

gînâ kıl-: şarkı söylemek; bir ezgiyi teganni etmek, yorumlamak.

girîbân çâk kıl-: yakasını yırtmak.

giriftâr it-: tutulmuş olmak; yakalanmış hâle getirmek.

gözin bîdâr kıl-: gözünü açmak; uykudan uyarmak.

gubâr it-: toz toprak içinde bırakmak; toza bulamak.

gulâm-ı kem-terîn kıl-: değersiz/ eksikli oğlan hâline getirmek.

gulüv kıl-: taşkın hâle gelmek; aşırı gitmek.

gûşe-nişîn it-: köşeye oturtmak.

güher-bâr it-: mücevher yağdırmak; inci gibi gözyaşı dökmek; cömert davranmak.

gül-berg-i ter kıl-: taze gül yaprağına dönüştürmek.

gül-gûn it-: gül rengine döndürmek; kırmızılaştırmak.

gül-nâr it-: nar çiçeği etmek; narçiçeğine dönüştürmek.

gül-zâr kıl-: gül bahçesine dönüştürmek.

gümân it-: umut etmek.

günâh it-: günah işlemek.

günâh üzre günâh it-: günah üstüne günah işlemek; hata üstüne hata yapmak.

güneh it-: günah işlemek.

güzâr it-: geçmek.

güzâr kıl-: geçmek.

güzer kıl-: geçmek.

haber it-: haber vermek.

haber-dâr it-: haber vermek; bilgilendirmek.

habs kıl-: kapatmak; tutuklamak; hapse koymak.

hâk-i reh it-: yolun toprağı hâline getirmek; yerlerde süründürmek; yere düşürmek.

hâk-i reh-güzâr kıl-: yol üstü toprağı hâline getirmek.

hâkim it-: hüküm eder hâle getirmek.

hâk-sâr it-: yerle bir etmek; darmadağın etmek.

hal kıl-: halletmek; çözmek; zorluğu gidermek.

halâs it-: kurtarmak; serbest bırakmak; azat etmek.

hâlî it-: boş hâle getirmek; boşaltmak; tenhalaştırmak; başıboş olmak; ıssızlaştırmak.

hâlî kıl-: boş hâle getirmek; boşaltmak; tenhalaştırmak; gamsız/gailesiz yapmak.

hâl-i rûy-ı rûzgâr it-: rüzgarın yüzdeki siyah lekesine (bene) dönüştürmek

ham it-: eğmek; bükmek.

hâm it-: yemek.

ham kıl-: bükmek; eğmek; eğrilmek.

hâr it-: aptal hâle getirmek; itibarsızlaştırmak; akılsız etmek; eşek gibi görmek.

harâb it-: yıkmak; viraneye çevirmek; perişan etmek; yıpratmak.

harâb kıl-: yıpratmak; harap hâle getirmek.

harâm it-: yararlanılmaz, zevk alınamaz hâle getirmek.

hased kıl-: çekememezlik etmek; kıskanmak.

hâsıl it-: meydana getirmek; ortaya çıkarmak; yaratmak.

hâsıl kıl-: meydana getirmek; husule getirmek; türetmek; ortaya çıkarmak; oldurmak; yaratmak.

hasr it-: vermek; bir şeye veya yere ayırmak.

hasta it-: hastalandırmak; sağlığını bozmak.

hatâ kıl-: hata/kusur işlemek.

hâtır-nişân it-: hatırda kalmak; akılda tutmak.

havâle kılma-: göndermemek; başkasına bırakmamak.

hayâ it-: utanmak; çekinmek; sıkılmak.

hayâ kıl-: utanmak; sıkılmak; utanç duymak.

hayâl it-: zihinde tasarlayıp canlandırmak.

hayf it-: üzülme; eseflenmek.

hayr kıl-: hayır işlemek, hayırlı etmek; yararlı yapmak; iyileştirmek.

hayrân it-: kendisine hayran bırakmak.

hayrân kıl-: hayran bırakmak; hayranlık duygusu uyandırmak; aşırı beğenmek.

hayret kıl-: şaşırarak; hayranlıktan kalakalmak.

hazef kıl-: toprak kaba döndürmek; toprağa çevirme; değersizleştirmek.

hazer kıl-: çekinmek; sakınmak.

hâzır kıl-: hazır etmek; hazır hâle getirmek.

hâzin-i genc kıl-: hazinedar olarak görevlendirmek; birini hazine bekçisi yapmak.

hedef-i nâvek-i belâ kıl-: bela okunun hedefi hâline getirmek.

hedef-i nâvek-i müjgân it-: kirpiklerin okuna hedef etmek; kirpik oklarına hedef yapmak.

hem-nişîn it-: birlikte bulunmak; oturup kalkmak, arkadaş olmak.

hem-rehlik et-: yol arkadaşlığı yapmak; yoldaşlık etmek.

hevâ-yı seyr kıl-: yolculuğa heveslenmek; gitmeyi istemek.

heves it-: aşırı istek duymak; özenmek; eğilimli olmak.

heves-i ışk kıl-: aşka heves etmek; aşkı istemek.

heyecan eyle-: coşmak; heyecanlanmak.

hıfz it-: ezberlemek; hafızaya almak.

hırâm it-: eda ile salınarak yürümek.

hırâm kıl-: salınarak yürümek.

hilâf it-: zıt gitmek; karşı çıkmak; karşı gelmek; aykırı gitmek.

hilâf-ı reh-i şer' it-: Şeriat yoluna muhalefet etmek; şeriata aykırı davranmak.

hisâb-ı rızkını kıl-: rızkını hesaplamak.

hisar it-: çevrelemek; kuşatmak; muhasara etmek.

hoş it-: hoş tutmak; memnun etmek.

hoşnûd kıl-: memnun etmek; mutlu olmasını sağlamak.

hurrem kıl-: güler yüzlü/mutlu/sevinçli hâle getirmek.

husûl kıl-: oluşmak; meydana çıkmak.

huşk it-: kurutmak; işe yaramaz hâle getirmek.

hutûr it-: hatırlamak; akla düşmek.

hücûm it-: saldırmak.

hüküm it-: emir vermek; etkisine almak; egemenliği/etkisi altında bulundurmak; karar vermek.

hüküm kıl-: emir vermek, etkisi altına almak; karar vermek, fikir yürütmek.

hüküm revân it-: hükmünü yürütmek; hâkimiyeti altına almak.

hükmin it-: hükmünü vermek.

hürmet it-: saygı göstermek; saygılı olmak.

hürmet kıl-: saygı duymak; hürmet göstermek.

ıtlâk kıl-: ad vermek; isimlendirmek.

ıztırâb kıl-: ıstırap çekmek; acı içinde bulunmak.

i'ânet kıl-: yardımda bulunmak; yardım etmek.

i'lâm it-: bildirmek; ilan etmek.

i'tibâr it-: saygı göstermek; değer vermek; dikkate almak; göz önünde bulundurmak.

i'tibâr kıl-: değer vermek; dikkate almak; saygı göstermek; göz önünde bulundurmak.

i'timâd it-: güvenmek.

i'tirâz it-: karşı çıkmak; bir şeyin karşıtını söylemek.

ibadet kıl-: tapınmak; kulluk etmek.

ibtidâ it-: başlamak.

ibtidâ kıl-: başlamak.

îcâb it-: gerekme; lüzum etmek.

- ictinâb it-:** sakınmak; çekinmek; uzaklaşmak.
- ictinâb kıl-:** uzaklaşmak; çekinmek; sakınmak.
- idrâk it-:** anlamak; kavramak; algılamak.
- iftihâr it-:** övünmek; övünç saymak.
- iftihâr kıl-:** övünmek; övünç duymak.
- iğne it-:** inceltmek, iğne gibi yapmak; üzme; incitmek.
- ihâta kıl-:** çevirmek, çevrelemek; kuşatmak.
- ihlâs kıl-:** ihlas saymak; İhlas suresi kabul etmek; samimiyetle davranmak.
- ihşân it-:** iyilik etmek; bağışta bulunmak; cömert davranmak; yardım etmek.
- ihtilât it-:** kaynaşmak; karışmak.
- ihtilât kıl-:** karışmak; kaynaşmak; karıştırmak, kaynaştırmak.
- ihtimâm kıl-:** özen göstermek; dikkatli davranmak.
- ihtirâ' it-:** yeni bir şey bulmak; türetmek.
- ihtirâm kıl-:** saygı göstermek, ağırlamak; hürmet etmek.
- ihtirâz it-:** korkmak; çekinmek; sakınmak.
- ihtirâz kıl-:** çekingen davranmak; sakınmak; korkmak.
- ihtiyâr it-:** seçmek; katlanmak, tahammül göstermek.
- ihtiyâr kıl-:** seçmek; katlanmak; tahammül etmek.
- ihtiyât it-:** ölçülü davranmak; sakınmak; tedbiri elden bırakmamak.
- ihyâ kıl-:** hayat vermek; diriltmek; canlandırmak.
- ikdâm it-:** sebat etmek, sürekli çalışmak.
- ikdâm-i tâm kıl-:** tam olarak çalışmak.
- iki it-:** ikileştirmek; çift hâle getirmek.
- ikrâh it-:** kerih saymak; tiksirmek.
- ikrâh kıl-:** tiksirmek.

ikrâr it-: açıkça söylemek, kesin olarak kabul etmek.

iktibâs kıl-: ödünç almak; alıntılanmak.

iktidâ kıl-: tabi olmak; uymak.

iktifâ kıl-: yeterli bulmak.

iktisâb it-: kazanmak; edinmek.

ilâc it-: ilaç yapmak; ilaçla tedavi etmek.

ilâc kıl-: ilaç vermek; tedavi etmek.

iltifât it-: gönül almak; ilgilenmek; hürmet göstermek; beğenmek; methetmek.

iltifât kıl-: lütufta bulunmak; gönül almak, saygı/hürmet göstermek, beğenmek, methetmek; ilgilenmek.

iltimâs kıl-: korumak; kayırmak.

iltizâm it-: gerekli görmek; kayırmak.

imâm kıl-: öne geçirmek; önderlik ettirmek; imamete geçirmek.

îmânı tâze it-: iman tazelemek/yenilemek.

imdâd it-: yardımda bulunmak.

imdâd kıl-: imdada yetişmek; yardımına koşmak.

imlâ it-: Dikte etmek; yazmak; birbirine söyleyerek yazdırmak

imtihân it-: sınamak; mihnet çektirmek.

imtihân kıl-: sınamak; mihnet çektirmek.

İmtiyâz kıl-: ayrıcalık vermek; üstün tutmak; ayrıcalık tanımak.

inâyet it-: yardım etmek; kayırmak; iltifat ve itibar etmek.

infi'âl it-: tepki gösterme; kırılmak; gücenme.

inhâ kıl-: atamak için öneride bulunmak; boş hâle getirmek.

inkâr it-: reddetmek; saklamak; yadsımak.

inkâr kıl-: inkar etmek; reddetmek; saklamak; varlığını kabul etmemek.

inkâr-ı ışk it-: aşkı inkar etmek; aşkı reddetmek/saklamak.

inkıyâd it-: boyun eğmek, tabi olmak.

inkisâr kıl-: beddua etmek; lanetlemek.

inşâ it-: kurmak; yapmak; yapı yapmak.

intihâb it-: seçmek; ayırmak; tercihte bulunmak.

intikâl kıl-: (miras) kalmak; geçmek; bulaşmak.

irsâl-i esbâb-ı kıtâl kıl-: katletme araçlarını göndermek.

irsâl it-: yollamak; göndermek.

irsâl kıl-: göndermek; yollamak.

irtihâl kıl-: göçmek, ölmek; rihlet etmek.

îsâr kıl-: saçmak; serpmek; cömertlik etmek; ikramda bulunmak.

isti'câl it-: sabırsızlanmak, acele etmek.

istiğfâr kıl-: Allah'tan af dilemek; tövbe etmek.

istiğnâ it-: gönül doygunluğu göstermek; aza kanaat etmek; nazlanmak; çekinmek; yüz çevirmek; yeter bulmak.

istimâ' it-: duymak; işitmek; dinleyerek kabul etmek.

istimdâd it-: yardım istemek, yardıma çağırarak.

iş'âr kıl-: bildirmek; haber vermek.

işret ü ayş it-: yiyip içip eğlenmek; zevk sürmek; gününü gün etmek.

işti'âl kıl-: tutuşmak; alevlenmek.

itâ'at kıl-: boyun eğmek; tabi olmak.

izâle kıl-: gidermek; yok etmek; ortadan kaldırmak.

izhâr it-: açığa vurmak; belirtmek; göstermek.

izhâr kıl-: göstermek; açığa vurmak; belirtmek.

izhâr-ı hikmet kıl-: hikmeti açıklamak.

izhar-ı kudret kıl-: gücünü/kudretini göstermek.

kâ'im it-: sürekli hâle getirmek; değişmez yapmak; ayakta tutmak.

kâbil kıl-: kabul edilir kılmak; olanaklı hâle getirmek; mümkün/olabilir duruma getirmek; yeterli bulmak.

kâbil-i dîn kıl-: dinin kabul ettiği duruma getirmek.

kabûl it-: onamak, tasdik etmek; rıza göstermek; verilen şeyi almak.

kabûl-i minnet –i Nûşirevân it-: Nuşirevan'ın minnetini kabul etmek.

kabûl kıl-: rıza göstermek; onamak; tasdik etmek; yanına almak; verilen bir şeyi almak; kararlaştırmak, tespit etmek; almak.

kabûl-i nazm ü terkîb itme-: nazım ve terkip kabul etmemek.

kadr it-: değer vermek; onurlandırmak; güç ve kuvvet vermek.

kadr kıl-: güçlü/kuvvetli hâle getirmek; onur/rütbe/derece vermek.

kalem kıl-: kalem hâline getirmek; yazmak.

kâmil kıl-: olgun hâle getirmek; olgunlaştırmak; mükemmelleştirmek.

kan it-: cinayet işlemek; adam öldürmek; kan dökmek; kana boyamak.

kâni' it-: kandırmak; inandırmak.

kânûn it-: kanun hâline getirmek; kurallaştırmak.

kâr it-: etki etmek; tesir bırakmak; fayda sağlamak; kazanç elde etmek; kazanmak.

karâr it-: durmak; oturmak; tercihte bulunmak; yerleşmek; bir yerde ve bir işte karar kılmak.

Kârûn it-: Karun'a dönüştürmek; Karun kadar zengin etmek.

kasd it-: amaç edinmek; niyet etmek; hedef olarak seçmek; hedef almak; bir şeyi anlatmak istemek.

kasd-ı cân it-: cana kastetmek; can almaya teşebbüs etmek.

kasd-ı dil ü cân it-: gönüle ve cana kastetmek.

kat' it-: aşmak; yol almak; ilerlemek; yol almak; bir şeyi kesmek; öldürmek; bölmek.

kat'-ı mahabbet it-: muhabbeti/sevgiyi kesmek/bitirmek.

kat'-ı ser-i râh it-: yolun başını tutmak; yolu başından kesmek.

kat'-ı deryâ it-: denizi geçmek/aşmak.

kat'-ı nazar kıl-: bakmamak; bakmayı kesmek; ilgilenmemek.

kazâ it-: yapmak; yerine getirmek; ifa etmek.

kebâb it-: yakmak; kızartmak; kavurmak.

kebâb kıl-: kebab hâline getirmek; yakmak.

kem it-: eksik/noksan/kötü etmek; eksikli hâle getirmek; mahrum bırakmak; ayarı düşük hâle getirmek.

kem kıl-: eksik etmek; noksan bırakmak.

kemâl-i akl kıl-: akıllı davranmak; akıl olgunluğu ile hareket etmek.

kemend kıl-: kement hâline getirmek; ucu ilmikli ip yapmak.

ker it-: sağır etmek; duyamaz duruma sokmak.

kerem it-: bağış yapmak; iyilikte bulunmak; cömertlik etmek; bağış yapmak.

kerem kıl-: bağış yapmak; iyilikte bulunmak; cömert davranmak; müsaade buyurmak.

kesb it-: kazanmak, edinmek; çalışarak elde etmek.

kesb kıl-: kazanmak; edinmek.

kesb-i irfân it-: irfan/bilgi kazanmak.

kesb-i safâ kıl-: safa/sevinç/neşe kazanmak, elde etmek.

keşf it-: bulmak; keşfetmek; sezmek; tahmin etmek; meydana çıkarmak.

keşf-i esrâr it-: sırları keşfetmek; gizli olan şeyleri açığa çıkarmak.

keştî-i Nûh it-: Nuh'un gemisi hâline getirmek.

keyl it-: kile ile ölçmek.

kıyâs it-: karşılaştırmak; mukayese etmek.

kıyâs kıl-: karşılaştırmak; mukayese etmek.

kızıl it-: bir şeyin rengini kızıl yapmak; kızılaştırmak.

kisvetin zer-beft it-: elbisesini sırmalı kumaştan yapmak; sırmalı kumaştan elbise giymek.

kubbe it-: kubbe meydana getirmek; gökyüzüne dönüştürmek.

kullâb it-: çengele çevirmek; kanca hâline getirmek.

kurbân it-: kurban kesmek; gözden çıkarmak; feda etmek.

lâ'l kıl-: la'le/kırmızı renkte değerli bir taşa dönüştürmek; taşa çevirmek; değerli hâle getirmek; kırmızılaştırmak.

la'l-i handân it-: gülen dudağa döndürmek/sevgilinin gülen kırmızı dudağına dönüştürmek.

lâf it-: söz söylemek; konuşmak; lakırdı etmek; dedikodu konusu yapmak.

lâf-i hüsn it-: güzel laf etmek, övünmek; güzel söz söylemek.

lâl it-: dilsiz hâle getirmek; söz söyleyemez duruma düşürmek; susturmak.

lâle kıl-: lale rengini vermek; kırmızılaştırmak.

lâle-gûn it-: lale rengini vermek; lale kırmızısına boyamak.

lâle-reng it-: lale rengini vermek; kırmızılaştırmak.

lâle-zâr kıl-: lale bahçesine dönüştürmek.

lâ-ya'kıl kıl-: akli başında olmayan durumuna düşürmek; dalgın hâle sokmak.

leşker cem'i it-: asker toplamak.

levh-i hâtır kıl-: gönül levhası hâline getirmek; gönül aynası yapmak.

lutf it-: bağışlamak; ihsan etmek; vermek; hoşça davranmak; iyilik etmek; bildirmek; izin vermek.

lutf kıl-: bağışta bulunmak; yardım ve ihsanda bulunmak; iyilik etmek.

lü'lü'-i hoş-âb it-: parlak inciye dönüştürmek.

ma'lûm it-: bilinir hâle getirmek; açıklamak; belli hâle getirmek.

ma'lûm kıl-: bilinir hâle getirmek.

ma'mûr kıl-: bayındır hâle getirmek; bakımlı/şenlikli duruma getirmek.

ma'siyet kıl-: baş kaldırmak; isyan etmek; günah işlemek.

magbûn it-: aldatmak; kandırmak; şaşkına çevirmek.

mahrem kıl-: mahremi/sırdaşı/en yakını kabul etmek.

mahrûm it-: yoksun bırakmak.

mahrûm kıl-: mahrum bırakmak; yoksun hâle getirmek.

mahv it-: yok etmek, bozmak, yıkmak, ortadan kaldırmak; harcamak.

mahv kıl-: yok etmek; bozmak; yıkmak; ortadan kaldırmak.

mahzûn it-: üzüntü vermek; tasalandırmak.

makâm it-: makam hâline getirmek; bulunulan yer yapmak; mevki olarak görmek; konum vermek; yer etmek; makama dönüştürmek; makamla söylemek.

makâm kıl-: yer etmek; yer edinmek; mevki kabul etmek.

makbûl it-: beğenilmek; muteber sayılmak; geçerli sayılmak; kabul edilir hâle getirmek; kabul etmek.

makbûl-i halk kıl-: halkın kabul ettiği/saygı gösterdiği/beğendiği kimse hâline getirmek.

manzûr it-: görülen olmak; görünür hâle getirmek; beğenilmek. .

mâri mûr kıl-: yılanı karınca hâline getirmek; güçlüyü zayıfa dönüştürmek.

matla' kıl-: doğuş yeri hâline getirmek; güneşin doğduğu yere döndürmek.

mazmûn it-: gizlemek; saklamak.

mebzûl kıl-: çok hâle getirmek, bollaştırmak.

mecrûh it-: yaralamak; incitmek; kırmak.

medâr it-: dönmek; yörüngede dönmek.

meded kıl-: imdat dilemek; yardım istemek; yardım etmek, imdadına koşmak.

medfen kıl-: mezar yapmak; gömmek; gömülecek yer hazırlamak; mezara çevirmek.

medh kıl-: övmek.

medhâl kıl-: bir işte eli olmak; karışmak.

mekân it-: yerleşmek; yer edinmek.

mekân kıl-: yer edinmek, mekan kabul etmek.

melâmet kıl-: ayıplamak; kınamak; azarlamak.

melûl it-: üzgün/kırgın/bıkkın hâle getirmek; üzüntü vermek; boynunu bükmek.

memlû kıl-: doldurmak; dolu hâle getirmek.

memnûn it-: sevindirmek; hoşnut etmek; zevk vermek.

men' it-: mani olmak; engellemek; yasaklamak.

men' kıl-: engellemek; mani olmak; yasak koymak.

menzil it-: menzil hâline getirmek; konaklama yeri hâline getirmek; ulaşılabilecek yer olarak görmek; hedef hâline getirmek.

merdûd it-: atılmış/reddedilmiş/geri çevrilmiş duruma getirmek.

merdüm it-: gözbebeği yapmak; gözbebeği hâline getirmek.

merdümlük it-: adamlık etmek; gözbebeği görevini üstlenmek.

merfû it-: kaldırmak; hükümsüz bırakmak; ortadan kaldırmak; yükseltmek.

merhem kıl-: çare bulmak; tedavi için merhem sürmek.

mesken it-: yerleşmek; oturmak; ikamet etmek.

mest it-: sarhoş etmek; kendinden geçirmek.

mest kıl-: kendinden geçirmek.

mest ü harâb kıl-: sarhoş ve yıpranmış hâle getirmek.

meşhûr kıl-: şöhret sahibi yapmak.

meşk it-: alıştırma yapmak; çalışmak; ders almak; öğrenim görmek.

meyl it-: ilgi duymak; eğilmek; istemek; yönelmek.

meyl-i nigâristân-i Rûm it-: Anadolu nigaristanına (güzellerle dolu yer) ilgi duymak/yönelmek.

meyl kıl-: ilgi duymak; istemek; yönelmek; arzu duymak.

meyl-i âşiyân it-: kuş yuvasına meyletmek/yönelmek.

meyl-i gazâ kıl-: gazaya-savaşa yönelmek.

meyl-i mescid it-: mescide yönelmek.

meyl-i sohbet-i fuzalâ kıl-: fâzıllar sohbetine yönelmek/meyletmek.

mezâhir it-: görünür kılmak; ortaya çıkmasını/görünmesini sağlamak.

mezâhir-i ümmîd ü bîm it-: Ümit ve korkunun belirmesini sağlamak; ümit ve korku vermek.

mezmûm it-: ayıplamak;kötülemek;beğenmemek.

mi'mâr kıl-: imar ve inşa etmek; yapmak.

minnet it-: boyun eğip yalvarmak; kendini küçülterek yardım istemek; gördüğü iyilik nedeniyle memnuniyet ifade etmek.

minnet kıl-: yalvarmak; yardım istemek; borçlu hissetmek.

mu'âf it-: muaf tutmak; bağışlamak; affetmek; ayrıcalık tanımak.

mu'anber kıl-: amberli/güzel kokulu hâle getirmek.

mu'attar it-: ıtırlamak; güzel kokulu hâle getirmek.

mu'cem it-: noktalamak; nokta koymak.

mu'tâd kıl-: alışkanlık hâline getirmek; her zamanki gibi davranmak.

mu'tekid it-: inanmak; bağlanmak; inançlı olmak.

muhabbet kıl-: yarenlik etmek; konuşmak; sohbet etmek; sevmek; sevgi beslemek.

muhalled kıl-: sürekli/daimi hâle getirmek.

muhtâc it-: muhtaç duruma düşürmek; ihtiyaç duyduğu şeylerden yoksun bırakmak.

muhtâc-i kıtâl it-: katle muhtaç bırakmak; ölümü arar duruma sokmak.

muhtasar kıl-: kısaltmak.

muhtelif kıl-: çeşitlendirmek; ihtilafı hâle getirmek.

mukarrer kıl-: bildirilmiş kılmak; anlatmak; kararlaştırılmış/kesinleşmiş/sağlamlaşmış hâle getirmek.

mukayyed it-: bağlamak.

mūnīs-i cān it-: cana yakın hâle getirmek; cana uygun bulmak; sevimli/semptomatik görmek.

munkatı kıl-: koparmak; kesmek; ayırmak.

murâd it-: dilemek; istemek.

musammem kıl-: tasarlamak; kesin olarak kararlaştırmak.

mutâlebe it-: istemek; talep etmek; iddia etmek.

muttasıl kıl-: devamlı hâle getirmek; aralıksız/sürekli yapmak.

muztarib it-: ıstırap çektirmek; üzme; acı vermek.

mübârek kıl-: uğurlu saymak; kutlulamak.

mübeddel kıl-: değiştirmek; dönüştürmek.

müfevvaz kıl-: havale edilmek; sipariş edilmek; ihale ve sipariş etmek.

müheyâ it-: hazırlamak; hazır hâle getirmek.

müheyâ kıl-: hazır hâle getirmek; hazırlamak; hazır etmek.

mühmel it-: noktasız hâle getirmek; nokta koymamak.

mükedder kıl-: keder vermek; üzme.

mülhak kıl-: ilhak etmek; bağlamak.

mülk kıl-: mülk edinmek, mülkü ele geçirmek.

mülzem it-: susturmak; susmaya mecbur bırakmak; lüzumsuz hâle getirmek.

münevver kıl-: aydınlatmak; ışıklı hâle getirmek; parıldatmak.

münevvir it-: aydınlık veren; ışıtan hâle getirmek.

münharif kıl-: doğru yoldan sapmak; çoğunluğun gittiği taraftan ayrılmak.

müretteb kıl-: tertip etmek; düzenlemek; düzene koymak; sıralamak; sıralı hâle getirmek.

mürûr it-: geçmek.

müselmân it-: Müslüman yapmak; doğru yola getirmek.

müstakdim it-: önemli ve önde gelen yer hâline getirmek.

müstakdim-i feyz-i kudûm it-: çok ayak basılan bereketli önde gelen bir yere çevirmek.

müstakîm it-: dosdoğru/düzgün bir hâle getirmek; bir işi hilesiz/aldatmadan yapmak.

müste'ar it-: örtmek; eğretilemek; örtülü olarak almak; takma isim almak.

müşerref kıl-: onurlandırmak; şeref vermek; yüceltmek.

müşg-fâm it-: misk renkli yapmak; siyah renge döndürmek; siyahlaştırmak.

müşg-fâm kıl-: rengini siyaha çevirmek; misk renkli yapmak.

müşgîn kıl-: misk kokulu hâle getirmek; siyahlaştırmak.

müyesser it-: kolayca elde etmek; kolaylıkla sağlamak.

müyesser kıl-: kolaylaştırmak; kolayca elde etmek, kolaylık sağlamak.

müzâhim kıl-: sıkıntı vermek; sıkıntılı hâle getirmek; aykırı davranmak.

müzeyyen kıl-: süslemek; bezemek; ziynet vermek.

nâ'ib it-: vekil etmek; vekalet vermek.

nâ-dânlık kıl-: cahillik etmek; bilgisizce davranmak; görgüsüz, kaba biçimde hareket etmek.

nakl it-: iletmek; aktarmak; duyurmak, rivayet etmek.

nakş it-: süslemek; nakış yapmak.

nâle-i zâr it-: ağlayıp inlemek.

namâz kıl-: namaz ibadetini yerine getirmek.

nasîb it-: bir şeye kavuşmayı sağlamak; fırsat vermek; eriştirmek; ulaştırmak.

nasîb itme-: fırsat vermemek; eriştirmemek; ulaştırmamak.

nâ-tüvân it-: zayıflatmak; güçsüz/kuvvetsiz bırakmak.

nâ-yâb it-: eşsiz/az bulunur/benzeri olmayan/bulunmaz yapmak.

nâz it-: nazlanmak.

nazar it-: bakmak; göz değdirmek; bir şey üzerinde düşünmek; akıl yürütmek.

nazar kıl-: bakmak, göz değdirmek; seyretmek; bir şey üzerinde akıl yürütmek.

nâzil it-: indirmek.

nefret it-: iğrenmek; tiksirmek; kin beslemek.

nefy kıl-: sürmek; sürgüne göndermek; inkar etmek.

nem kıl-: ıslatmak; nemlendirmek.

nezâre kıl-: bakmak; seyretmek.

nezz it-: adamak.

nezzâre kıl-: bakmak; seyretmek; dikkatle bakmak; alay etmek; dalga geçmek.

nezzâre-i dîdâr-ı yâr it-: sevgilinin yüzünü seyretmek/dikkatle bakmak.

nigâh it-: bakmak; bakış atmak.

nihân it-: gizlemek; saklamak; sır hâline getirmek.

nihân kıl-: gizlemek; görünmez hâle getirmek; sır gibi saklamak.

nikâh it-: nikâhlamak; nikâhına almak; evlenmek.

nisâr it-: serpmek; saçmak; saçı için etrafa serpmek.

nisâr kıl-: saçmak; serpmek; dağıtmak.

nisbet kıl-: iki şey arasında oran kurmak; nispet etmek; ilgi/ilişki bağı kurmak; bir şeyi inadına yapmak.

nişân kıl-: hedef almış olmak; işaretlemiş bulunmak.

nûş it-: içmek.

nüfûz it-: etkili olmak; içine işlemek.

pâdişâh kıl-: padişah yapmak; padişah olarak tahta oturtmak.

pâk it-: temizlemek; tertemiz etmek; paklamak.

pâk kıl-: temizlemek; saf hâle getirmek; kusursuz/günahsız duruma getirmek.

pâ-mâl it-: ayak altına alma; çiğnemek; hakir görmek; aşağılamak.

pâ-mâl kıl-: ayak altına almak; çiğnemek; hakir görmek; aşağılamak.

perîşân it-: dağıtmak; bozmak; karmaşık/darmadağın/zavallı/acınacak duruma sokmak.

perîşân kıl-: bozmak; dağıtmak; karmaşık hâle getirmek; acınacak hâlde bırakmak.

pervâ itme-: korkmamak; sakınmamak; çekinmemek.

pervâne kıl-: pervane hâline getirmek; kelebeğe dönüştürmek.

peşîmân kıl-: pişman etmek; pişman olmasına neden olmak.

peydâ it-: kazanmak; edinmek; meydana çıkarmak; yaratmak; var etmek.

peydâ kıl-: ortaya çıkarmak; kazanmak; belirlemek.

peyvend it-: bağ kurmak; bağlamak; erişmek; ulaşmak.

peyvend kıl-: erişmek, kavuşmak.

pinhân it-: saklamak; gizlemek.

pinhân kıl-: gizlemek; saklamak.

pîr it-: yaşlı hâle getirmek; yaşlandırmak.

pîş-vâ kıl-: önderlik etmek.

pür-girih it-: düğümlemek; düğüm atmak.

pür-jeng kıl-: paslı/kirli hâle getirmek; bulanıklaştırmak.

pür-zer it-: altınla doldurmak.

rağbet kıl-: rağbet etmek; beğenmek; iyi kabul etmek.

rağbet-i mahbûb it-: sevgiliye rağbet göstermek.

râh-i Ka'be-i maksûd it-: maksut Kabesi'nin yolu etmek/kabul etmek.

rahm it-: acımak; merhamet göstermek.

rahm kıl-: acımak; merhamet göstermek.

rakam it-: yazmak; yazıya dökmek.

rakam kıl-: yazmak; yazıya dökmek; yazıya dönüştürmek.

rakîb kıl: rakip hâline getirmek; rekabet etmek.

râm kıl-: boyun eğdirmek, itaat ettirmek.

ref' it-: kaldırmak; yükseltmek; yükseğe çıkarmak; ortadan kaldırmak.

ref' kıl-: yükseltmek; kaldırmak; ortadan kaldırmak.

refâkat it-: eşlik etmek, birlikte gitmek.

rengîn it-: renklendirmek; boyamak; parlatmak.

reşk-i câm u bâde kıl-: içki ve kadehin kıskandığı bir hâle getirmek; sarhoş olmak.

reşk-i gül-zâr-ı Halîl it-: Halil (İbrahim peygamber)in gülbahçesinin kıskandığı yere dönüştürmek.

revân it-: akıp gitmek; akmak; akıtmak.

rezm it-: savaşmak; kavga etmek.

rişte-i tesbîh kıl-: tespih ipi gibi yapmak; inceltmek; tespih ipine dönüştürmek.

rişteyi ejder kıl-: ipi büyük yılanı dönüştürmek; büyülemek.

rûşen it-: aşikâr etmek; aydınlatmak; açık hâle getirmek; meydana çıkarmak; aydınlığa kavuşturmak.

rûşen kıl-: aşikâr hâle getirmek; açık etmek; aydınlatmak; meydana çıkarmak; ışıklandırmak; ışık vermek.

rücû' it-: geri dönmek; sözüden caymak.

rüsvâ it-: ayıplamak; rezil/maskara etmek.

rüsvâ kıl-: rezil etmek; ayıplanacak duruma düşürmek.

rüsvâ-yı ışk kıl-: aşkın maskarası hâline getirmek; aşktan rezil duruma düşmek.

rüsvâ-yı cihân it-: dünyaya rezil etmek; itibarsızlaştırmak; ayıplanan kişiye dönüştürmek.

rüsvâ-yı halk kıl-: halka rezil etmek; toplum nazarında ayıplanacak duruma düşürmek.

rüsvî kıl-: rezil rüsva etmek; ayıplamak.

sa'y kıl-: çalışmak.

sâbit it-: sabitlemek; yerinden oynatmamak; değişmez kılmak.

sabr it-: sabırlı davranmak; bir şey için acele etmemek.

sabr kıl-: sabırlı olmak; aceleci davranmamak.

sadaka it-: sadaka vermek; zekat olarak vermek; sadaka için verilen şey hâline getirmek.

sâf it-: saf/temiz duruma getirmek; temiz yürekli hâle getirmek.

sâkin it-: durgun/hareketsiz/huzurlu/sessiz hâle getirmek.

salvât it-: dua etmek; salavat getirmek.

sarf it-: harcamak, tüketmek; kullanmak.

sarf kıl-: harcamak; tüketmek; kullanmak.

sarf-ı gedâ kıl-: dilenciye sarf etmek; açları doyurmak.

sarf-ı nakd-i ömr it-: ömür nakdini/sermayesini harcamak/tüketmek.

sarf-ı takdîr kıl-: gücünü kullanmak; kudretini göstermek.

sarf-ı zer kıl-: altın harcamak; altın para sarf etmek.

sayd it-: avlamak.

sayd kıl-: avlamak.

sebeb it-: bahane etmek; araç hâline getirmek; bir şey için gerekçe yapmak.

sebkat it-: önceden geçmek.

secde it-: namaz kılariken yere kapanmak; alını, el ayalarını, ayan parmaklarını, dizleri yere koyarak kapanmak.

secde kıl-: secdeye varmak.

secde-gâh it-: secde edilecek yer hâline getirmek; ibadet yerine dönüştürmek.

seh v it-: yanılmak; hata işlemek.

seh v kıl-: hata yapmak; yanılmak.

selb-i i'tibâr it-: itibarsızlaştırmak; itibarını yok etmek.

ser-bülend it-: yüceltmek; üstün hâle getirmek.

ser-encâm it-: sonuca ulaştırmak; başa gelecek şeylerin sonunu görmek; sonuç çıkarmak; bir işte sonuca ulaşmak.

ser-gerdân kıl-: başını döndürmek; şaşırtmak; ne yapacağını bilmez hâle getirmek.

ser-halka-i ehl-i cünûn it-: cünun ehlinin halka başı yapmak; delilerin başı hâline getirmek.

ser-i zülf-i perîşân it-: saçlarını dağıtmak/darmadağın etmek.

ser-keşlik kıl-: dikbaşı davranmak; kafa tutmak.

ser-mest it-: esrik hâle getirmek; sarhoş etmek.

ser-mest kıl-: sarhoş etmek; başını döndürmek; kendinden geçirmek.

ser-nigûn it-: baş aşağı etmek; ters döndürmek; bahtsız hâle getirmek.

ser-nigûn kıl-: baş aşağı etmek; ters döndürmek; bahtsız/talihsiz hâle getirmek.

sevâb it-: sevap işlemek; faydalı davranışta bulunmak.

sevâb kıl-: hayırlı bir davranışta bulunmak.

seyr it-: bakmak, gözlemek, izlemek; yol almak; gezip dolaşmak; temaşa etmek.

seyr kıl-: yolculuk etmek; sefere çıkmak; yürümek; hoşlanarak bakmak; temaşa etmek; gezip dolaşmak.

seyrân it-: gezip dolaşmak; neşeyle gezinti yapmak.

seyr-i âs-mân kıl-: Gökyüzü yolculuğu yapmak; gökte gezip dolaşmak; gökyüzüne bakmak.

seyr-i bağ it-: bağı seyretmek; bağ gezintisine çıkmak.

seyr-i bûstân it-: bostanı gezmek/temaşa etmek.

seyr-i germiyyet-i gavgâ-yı kıyâmet kıl-: kıyamet kavgasının hararetini seyretmek.

seyr-i gül-zâr it-: gül bahçesini gezmek/dolaşmak/temaşa etmek.

seyr-i lâle-zâr it-: lale bahçesini gezmek/dolaşmak/temaşa etmek.

sikke-i dînâr it-: dinar sikkesi yapmak; dinara damga vurmak; paraya damga vurmak.

sinân u rumh-i hûn-hâr it-: kanlı mızrağa dönüştürmek.

sipâriş kıl-: ısmarlamak, getirilmesini istemek.

sîr-âb it-: suya kandırmak; taze hâle getirmek; canlandırmak.

sîr-âb kıl-: suya kandırmak, doyurmak; taze hâle getirmek.

sitem it-: öfkelenmeksizin çıkışmak.

sitem kıl-: çıkışmak; sitem etmek.

siyâh it-: siyahlaştırmak; karartmak.

sözü az it-: sözü azaltmak/kısaltmak; sözü kısa tutmak/uzatmamak.

sözü çok it-: çok söz söylemek/çoğaltmak; fazladan lüzumsuz sözler etmek.

su'âl it-: sormak; soru yöneltmek.

su'âl kıl-: soru sormak; soru sormak.

subhî şâm kıl-: gündüzü akşama/geceye dönüştürmek; karanlık hâle getirmek.

sûd kıl-: fayda vermek; kazanç sağlamak; yararlı olmak; kar elde etmek; kazançlı çıkmak.

sultân it-: tahta oturtmak; padişahlık makamına geçirmek.

sûret it-: iç yüzünü nakşetmek; içini süslemek; suretini çıkarmak; resmini yapmak; surat asmak.

sûret-i dîvâr it-: duvar suratlı hâle getirmek; asık suratlıya dönüşmek.

sücûd it-: eğilmek; secdeye varmak.

sücûd kıl-: secdeye varmak; namazda secdeye kapanmak; saygıdan yerlere eğilmek.

sücûd-i Âdem it-: Âdeme secde etmek; Âdeme karşı yere kapanmak.

süstlük kıl-: tembellik etmek; ihmalkâr davranmak.

şâd-kâm kıl-: sevinçli/neşeli/mutlu etmek.

şâyi kıl-: yaymak; yaygınlaştırmak; ortak hâle getirmek.

şecâ'at it-: cesaret vermek; yiğitlik göstermek; yürekli davranmak.

şekvâ it-: yakınmak; şikâyet etmek.

şerh it-: açıklamak; açılmak.

şerh kıl-: şerhini yapmak; açıklamak.

şerha kıl-: yarmak; dilimlemek; parçalamak.

şerh-i gam-ı pinhân it-: gizli derdini açıklamak/açığa vurmak.

şerh-i mâcerâ kıl-: macerayı açıklamak.

şerm it-: utanmak.

şermende-amel kıl-: yaptığı işten ötürü utandırmak; mahcup duruma düşürmek.

şerm-sâr it-: utanmak; mahcup olmak; utandırmak; mahcup bırakmak.

şeydâ kıl-: aşktan aklını başından almak/çılıgına çevirmek.

şi'âr it-: ilke hâline getirmek; benimsemek; ilke kabul etmek; prensipli davranmak.

şikâyet it-: bir şeyden yakınmak; sızlanmak; ilgili makama bildirmek.

şikâyet kıl-: şikayetçi olmak; sızlanmak; yakınmak.

şikeste-ten it-: bedeni kırgın hâle getirmek, hasta etmek; üzüntü vermek.

şitâb kıl-: acele etmek; çabuk gitmek; seğırtmek.

şükr it-: minnettarlık duygusunu sunmak; gönülden borçlu olmak.

ta'accüb kıl-: şaşırarak; hayret etmek.

ta'allül it-: bahane uydurmak; hastalıklı hâle getirmek.

tâ'at it-: itaat etmek, boyun eğmek.

ta'lim it-: öğrenmek; bilgi kazanmak.

tâ'lîm-i füsûn it-: büyücülük öğrenmek; sihir yapma eğitimi almak.

ta'n it-: ayıplamak; yermek; sövmek.

ta'na it-: yermek; çekiştirmek; sövmek.

ta'yîn it-: belirlemek, kararlaştırmak; atamak.

tagyîr-i musallâ it-: namaz yerini değiştirmek; namazını bozmak.

tagyîr it-: bozmak; değiştirmek.

tagyîr kıl-: değiştirmek; bozmak.

- tağyîr-i etvâr it-:** davranışları değiştirmek; tavır değişikliği yapmak.
- tağyîr-i sûret kıl-:** yüzünü değiştirmek; görüntüsünü başkalaştırmak.
- tağyîr-i tabîat kıl-:** özünü değiştirmek; karakteri bozulmak; başkalaşmak.
- tahammül it-:** dayanmak; katlanmak; kaldırmak.
- tahkik it-:** araştırmak; incelemek; soruşturmak.
- tahrîk it-:** harekete geçirmek; kıskırtmak.
- tahrîk kıl-:** hareketlendirmek; harekete geçirmek.
- tahrîk-i bâl kıl-:** kanatlanmak; kanat çırpma.
- tahrîr it-:** yazmak; kaleme almak; yazıya dökmek; kaydetmek.
- tahsîl it-:** almak; toplamak; öğrenim görmek.
- tahsil-i sehâ it-:** cömertlik toplamak, almak.
- tahsîn it-:** sağlamlaştırmak, güzelleştirmek.
- taht it-:** tahta oturmak; taht merkezi hâline getirmek.
- taht-ı Süleymân it-:** Süleyman peygamberin tahtı hâline getirmek.
- takdîr it-:** beğenmek; değerini anlamak; değer biçmek; fiyat koymak.
- takdîr-i cezâ it-:** ceza takdir etmek; cezasını belirlemek.
- takrîr it-:** anlatmak; ders vermek.
- taksîr it-:** kısaltmak; kısıtlamak; kusur işlemek.
- taksîr kıl-:** kusur işlemek; kısaltmak.
- taleb kıl-:** istemek; talep etmek.
- taleb-i rif'at-i câh it-:** yerini/rütbesini/payesini yükseltmek istemek.
- tama' it-:** tamah etmek; arzu etmek; ümit etmek; istemek.
- tama' kıl-:** istemek; tamah etmek.
- târ kıl-:** karanlık ve sıkıntılı hâle getirmek; karartmak.
- târâc it-:** yağmalamak.

tār-mār kıl-: tarumar etmek; dağıtmak; perişan etmek.

tasarruf it-: dilediği gibi kullanmak; biriktirmek; tutumlu olmak.

tasvîr it-: resim yapmak; resmini çizmek; suretini çıkarmak.

tasvîr kıl-: resmini yapmak; resmetmek

taş it-: taş kesilmek; taşa çevirmek; taşa dönüştürmek.

tavaf it-: dönmek; etrafını dolaşmak.

tavâf-ı kûy kıl-: köyün etrafını dolaşmak; mahalle çevresinde dönmek.

tavf kıl-: tavaf etmek; etrafında dönmek.

tavf-ı kûy-ı Leylî it-: Leyla'nın köyü çevresinde dönüp dolaşmak.

tayy kıl-: aşmak; geçmek; sarıp dürmek.

tayy-ı mekân it-: mekân aşmak; göz açıp kapayıncaya kadar bir yerden başka bir yere gidivermek.

tâze it-: yenilemek; taze hâle getirmek; gençleştirmek.

tâze kıl-: yenilemek, gençleştirmek.

te'emmül kıl-: bir işi etrafıca düşünmek.

te'sîr it-: etkilemek; iz bırakmak.

tebâh it-: yıkmak; mahvetmek; harap etmek.

tecâvüz kıl-: ileri gitmek; ötesine geçmek; başkasının hakkına el uzatmak; saldırmak.

tedârik et-: sağlamak; gerek duyulan bir şeyi araştırıp bulmak; almak.

tefâhur it-: övünmek; övünç duymak.

tefâhur kıl-: övünmek; övünç duymak.

tegâfül kıl-: anlamazdan gelmek; gaflette bırakmak; yalandan gaflet göstermek; anlamazmış gibi davranmak.

tekâzâ kıl-: sıkboğaz etmek; sıkıştırmak; başa kakmak.

tekellüm kıl-: konuşmak; kelam etmek; söylemek.

teklîf it-: bir şeyin yapılmasını istemek; onayına sunmak; önermek; salık vermek.

teklîf-i cûd kıl-: bağıştta bulunmayı teklif etmek

teklîf-i şarâb-ı nâb it-: saf şarabı teklif etmek/sunmak.

tekmîl it-: tamamlamak; bitirmek.

tekmîl-i esbâb-i gurûr it-: Büyüklenme sebeplerini tamamlamak/yok etmek.

tekrâr it-: yinelemek; tekrarlamak.

tekrâr kıl-: tekrarlamak

telef it-: yok etmek; öldürmek; harcamak; ziyan etmek.

telh it-: acılaştırmak; acı hâle getirmek.

telh kıl-: acılaştırmak; acı hâle getirmek.

temâm kıl-: bütünlemek; tamamlamak; bitirmek.

temâşâ it-: seyretmek; bakmak; izlemek.

temâşâ kıl-: izlemek; seyretmek; göz gezdirmek.

temennâ it-: istekte bulunmak; hafif eğilip hürmetle selamlamak.

temennâ kıl-: istekte bulunmak; selam vermek için boyun bükmek.

temennâ-yı ecel kıl-: eceli istemek; ölmeyi temenni etmek.

temennâ-yı künc it-: köşede bucakta kalmayı dilemek/istemek.

tenbîh it-: uyarmak; tembihlemek.

tenbîh kıl-: uyarmak; yapılmasını istemek.

terahhum it-: acımak; merhamet etmek.

terahhum kıl-: acımak; merhamet etmek/dilemek/göstermek.

terbiyet it-: eğitmek; terbiye etmek.

terbiyet kıl-: eğitmek, terbiye etmek; eğitim vermek.

tereddüt it-: duraksamak, seçim yapmakta zorlanmak.

tereşşuh it-: sızmak; sızarak akmak.

terk it-: vazgeçmek; bırakmak; ayrılmak; ilgilenmemek; ihmal etmek.

terk-i ışk it-: aşkı terk etmek.

terk-i cevr kıl-: eziyet etmeyi bırakmak; cefadan vazgeçmek.

terk-i dil ü cân it-: canı ve gönlü terk etmek; bir şey uğruna canı ve gönlü feda etmek.

terk-i diyâr kıl-: göçmek; bulunduğu yeri terk etmek.

terk-i dünyâ it-: dünyadan ayrılmak; ölmek.

terk-i dünyâ kıl-: dünyayı terk etmek; dünyadan ayrılmak.

terk-i edeb it-: edebi terk etmek; edepsizce davranmak.

terk-i gam it-: gamı terk etmek; üzüntüden uzaklaşmak.

terk-i hân mân it-: evi-barkı terk etmek.

terk-i hükkâm kıl-: hâkimleri terk etmek; emirlerden uzaklaşmak.

terk-i ışk it-: aşkı terk etmek.

terk-i ışk-ı yâr it-: yârin aşkını terk etmek; sevgilinin aşkını bırakmak.

terk-i ibrâm-ı tekellüm kıl-: konuşma güçlüğüne terk etmek/yenmek; konuşma zorluğu çekmemek.

terk-i i'tibâr it-: saygınlığı kalmamak; itibardan düşmek.

terk-i mey it-: içkiyi bırakmak.

terk-i mey kıl-: içkiyi bırakmak.

terk-i mey ü mahbûb it-: sevgiliyi ve içkiyi terk etmek.

terk-i mey-i gül-gûn it-: gül renkli içkiyi bırakmak.

terk-i nasîhat kıl-: nasihatı terk etmek; öğüdünü bırakmak.

terk-i ser kıl-: başından vazgeçmek; korkusuz davranmak; ölmek.

terk-i tarîk-ı ışk kıl-: aşk yolunu terk etmek; aşktan vazgeçmek.

terk kıl-: ayrılmak; vazgeçmek; ilgilenmemek; uzaklaşmak; terk etmek.

teshîr it-: büyülemek; sihir yapmak; sihirlenmiş hâle getirmek.

teslîm it-: bir şeyi sahibine vermek; vermek; doğruluğunu kabul etmek.

teslîm-i huddâm-i Emîr-i nâm-dâr it-: namlı Emir'in hizmetçilerine teslim etmek.

teşhîs kıl-: tanınmak; hastalığı teşhis etmek; somut hâle getirmek; kim ve ne olduğunu anlamak.

teşhîs-i mizâc kıl-: mizacı tanınmak; huyunu, tabiatını teşhis etmek; tanı koymak.

tevbe it-: söz vermek; pişman olmak.

tevbe kıl-: pişman olmak; tövbe etmek.

teveccüh it-: yönelmek; güler yüz göstermek.

teveccüh kıl-: yönelmek; güler yüz göstermek.

tevekkül kıl-: kadere rıza göstermek; Allah'a güvenmek.

tevfîk it-: uygun hâle getirmek; uyumlulaştırmak.

tezvîr it-: yalan söylemek; dedikoduyla ara bozmak.

tîre kıl-: karartmak; karanlık hâle getirmek; bulanık hâle getirmek.

tîz et-: sivriltmek; keskinleştirmek; ucunu sivri hâle getirmek; acele etmek; çabuklaştırmak.

toprağı Âdem kıl-: toprağı Âdeme dönüştürmek.

tuğyân it-: taşmak; coşmak; kabarmak.

tulû' it-: doğmak; güneş doğmak.

tûtiyâ kıl-: göze sürme çekmek.

tûtiyâ-yı dîde-i hurşîd-i âlem-tâb it-: âlemi aydınlatan güneşin gözünün sürmesine dönüştürmek.

ümmîd kıl-: umut bağlamak; umut etmek.

üstüvâr kıl-: sağlam/kuvvetli hâle getirmek.

vakf it-: vakıflaştırmak; adamak; vakıf hâline getirmek.

vâkıf it-: bilgi sahibi yapmak; bilgilendirmek; öğretmek; bilgili hâle getirmek; öğretmiş olmak.

varı yok it-: var olan şeyi yok etmek; mevcudu ortadan kaldırmak; varlığını ortadan kaldırmak; kendinden vazgeçmek.

vasf-ı ruh kıl-: yanağının vasfını dile getirmek.

vasf it-: niteliğini söylemek; tanımlamak; övmek.

vasf kıl-: özelliğini söylemek, niteliğini dile getirmek.

vâsıl kıl-: kavuşturmak; eriştirmek; birleştirmek.

vasl it-: kavuşmak; erişmek; ulaşmak; birleşmek; kavuşturmak; eriştirmek; birleştirmek.

vatan kıl-: vatan tutmak; yurt edinmek.

vefâ it-: sevgide bağlılık, dostlukta sadakat göstermek.

vefâ kıl-: yetişmek; yetmek; bağlanmak; sadakat göstermek.

vehm it-: olmayan bir şeyi var sanmak; yersiz korku ya da şüpheye kapılmak; şüpheye düşmek; kuruntu etmek.

vehm kıl-: şüpheye düşmek; kuruntu etmek; yersiz korkuya kapılmak.

vîrân it-: yıkmak; birini üzme.

vîrân kıl-: harabeye çevirmek; yıkmak.

yâd it-: hatırlamak; akla getirmek; anmak.

yâd kıl-: anmak; akla getirmek.

yağma it-: yağmalamak; alıp kaçmak; vurgunculuk yapmak.

yağma kıl-: yağmalamak; alıp kaçmak; vurgunculuk yapmak.

yahşılık it-: iyilik etmek.

yamanlık it-: kötülük/fenalık etmek.

yeksân kıl-: düz etmek; düz hâle getirmek.

yer it-: yer tutmak; yer açmak; mekan tutmak; yerleşmek; iz bırakmak; mevki edinmek; bir ortamda saygınlık kazanmak.

yok it-: ortadan kaldırmak; yok etmek.

yokdan var it-: yaratmak.

Yûsuf-ı Ken'ân it-: Kenanlı Yusuf'un makamına geçirmek; Kenanlı Yusuf'a dönüştürmek.

yüz pâre kıl-: yüz parçaya ayırmak; parça parça etmek.

zâhir it-: belli etmek, meydana çıkarmak, görünür hâle getirmek.

zâhir kıl-: belli etmek; meydana çıkarmak; görünür kılmak.

za'îf kıl-: zayıflatmak; aciz hâle getirmek.

zâ'il it-: yok etmek; ortadan kaldırmak.

zâr it-: ağlamak; inlemek; feryat etmek; güçsüz/takatsız bırakmak; ağlatmak; inletmek; acı vermek.

zâr u nizâr it-: zayıflatmak; aciz düşürmek.

zârlık it-: ağlayıp inler durumda olmak.

zâyi it-: yitirmek; kaybetmek.

zâyi' kıl-: yitirmek; kaybetmek.

zebûn it-: aciz bırakmak; çaresiz duruma düşürmek.

zebûn kıl-: aciz/çaresiz bırakmak.

zencîr it-: zincir gibi dolamak.

zerd kıl-: sarartmak, solgun hâle getirmek, soluklaştırmak.

zer-efşân kıl-: altın serpmek; serpme altından yapılan süsleme yapmak.

zer-i tamâm-ı ayâr kıl-: tam ayarlı altın hâline getirmek; ayarı tam altına çevirmek.

zerre zerre kıl-: parça parça etmek; küçük parçalara ayırmak.

zerre-perverlik kıl-: çok küçük, çok az artırmak; parçacıkları çoğaltmak; ışığını artırmak.

zevrak-ı mey it-: içki sandalı hâline getirmek.

zıkr it-: söylemek; demek; anmak; bahsetmek; ifade etmek; söz konusu etmek.

zînet kıl-: süslemek; bezemek.

zîr ü zeber it-: altüst etmek; altını üstüne getirmek.

zîver kıl-: süslemek.

ziyâd it-: artırmak; çoğaltmak; ziyadeleştirmek.

ziyân it-: zarar etmek; zarara uğramak.

ziyâret kıl- : ziyaret etmek; görmeye gitmek.

zuhûr kıl-: ortaya çıkarmak/çıkartmak; belirli hâle gelmek/getirmek.

zuhûr-ı lutf-ı müceddet kıl-: Yeni lütuf-bağış/ cömertlik ortaya çıkarmak.

zulm it-: eziyet etmek, zulüm uygulamak, işkence etmek; zulüm uygulamak.

SONUÇ

Türk dilinde yardımcı fiiller, dil bilgisi araştırmalarında önem arz eden bir konu olagelmifştir. Tez konumuzu da bu araştırma alanı içinde düşünüp üzerinde çalışılacak metin olarak Fuzulî'nin Türkçe Divanı'nı belirledikten sonra, yukarıda ana ve alt başlıklarla incelemeye çalıştığımız et- (it-) ve kıl- yardımcı fiilleriyle elde ettiğimiz malzeme ortaya çıkmıştır. Dikkatli bir şekilde metin taraması yöntemiyle elde ettiğimiz söz konusu malzemenin, Fuzulî'nin Türkçe Divanı'yla sınırlı kalmak koşuluyla “et- (it-) ve kıl- yardımcı fiillerinin kullanımına ilişkin” oldukça zengin veriler içerdiğini söylemek mümkündür.

Bu iki fiilden et- yardımcı fiili Divan'da 939 beyit ve bentte; kıl- yardımcı fiili ise 625 beyit ve bentte koşumıza çıkmıştır. Türk dilinin ilk dönemine ait metinlerde et- fiilinin kıl- fiiline göre sayılacak kadar örneği varken Batı Türkçesi metinlerinde bu örneklerin gözle görölür oranda artması Oğuz yazı dilinin gelişiminde Oğuz ağız özelliklerinin zamanla yazı dilinde varlığını pekiştirmesiyle alakalı olduğu kanaatini güçlendirmektedir. Bugün bu iki fiilin Batı Türkçesi sahasına ait metinlerde birbirine nazaran kullanım oranının et- fiili bakımından artmış olması ve kıl- fiiline dair örneklerin o ölçüde azalması söz konusu kanaati destekler niteliktedir.

Elde ettiğimiz malzemenin tamamı üzerinde yaptığımız inceleme, gruptama ve sayım sonucunda *et- (it-)* yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiillerin 470, *kıl-* yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiillerin ise 359 adet olduğu belirlenmiştir. Buna göre Divan'da her iki yardımcı fiille kurulan 829 birleşik fiil oluşturulmuştur.

Yardımcı fiiller için hazırladığımız alfabetik listeler, araştırmamızın sonuçlarını göstermesi bakımından dikkat çekici bir içeriğe sahiptir. Numaralandırılmış olarak verilen madde başlarının alt başlıklarını da alfabetik listeye ekledik. Mesela *arz it-* madde başlığı altında *arz-ı cemal et-* gibi. Buna göre, *et- (it-)* yardımcı fiiline ait listede 557 birleşik fiil, *kıl-* yardımcı fiiline ait listede 405 birleşik fiil bulunmaktadır. Bu şekilde et- (it-) ve kıl- yardımcı fiilleri için hazırladığımız ortak alfabetik listede ise toplamda 962 birleşik fiil sayısına ulaşmış olduk.

Divan'daki aynı isim unsuru ile kullanılan *et- (it-)* ve *kıl-* yardımcı fiillerine, ayrı bir başlık altında çalışmamızda yer verilmiştir. Konunun önemi dikkate alınarak

ayrıca aynı isim unsuruyla kullanılan *et-* (*it-*), *kıl-* yardımcı fiillerinin tam bir listesi çıkarılmış, bu liste ilgili birleşik fiillerin anlamlarını da içerecek biçimde tablo hâline getirilmiştir.

İlgili bölümde tabloda görüleceği üzere bu kategoriye giren birleşik fiillerin sayısı 140 olarak tespit edilmiştir. Yani 140 isim, hem *et-* (*it-*) hem de *kıl-* yardımcı fiili ile kullanılmıştır. Tespit ettiğimiz 140 fiilin şu an Türkiye Türkçesindeki kullanımına baktığımızda “*et-* (*it-*) yardımcı fiiliyle kurulmuş olan birleşik fiil yapılarından birçoğunun hâlen aynı şekilde varlığını sürdürdüğünü, bununla beraber *kıl-* yardımcı fiiliyle kurulmuş olan birleşik fiillerin ise günümüzde kullanımda olmadığını söyleyebiliriz. Bu durumun ortaya çıkmasında ilk akla gelebilecek belirleyici durumun vezin uyumu olabileceği düşüncesidir. Ortak isim unsurlarıyla oluşturulan birleşik fiil yapılarının geçtiği yerler incelendiğinde metni vezne uygun hale getirme düşüncesinin olmadığı açıkça görülmektedir. Bu durum da söz konusu bu iki fiil temelinde eski ve yeni yazı dili etkileşiminin veya geçişkenliğinin devam ettiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- AKSAN**, Doğan; **Her Yönüyle Dil**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2009.
- AKSAN**, Doğan; **Sözcük Türleri**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1983.
- ARAT**, R. Reşid; **Atebetü'l-Hakayık**, 3. Baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2006.
- ARAT**, R. Reşid; “Anadolu Yazı Dilinin Tarihi İnkişafına Dair”, Makaleler, **TKAE Yay.**, Ankara, 1987.
- ATA**, Aysu; **Kıyasü'l Enbiya I, Giriş, Metin, Tıpkıbasım**, TDK Yay., Ankara, 1997.
- ATALAY**, Besim; **Divan-ü Lûgat'it Türk I-II-III-IV**, 5. Baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2006.
- BANARLI**, Nihad Sami; **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971.
- BANGUOĞLU**, Tahsin; **Türkçenin Grameri**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2007.
- BAYDAR**, Turgut; “İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Oluşan Birleşik Fiiller Üzerine”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Erzurum, 2013, s. 55-66.
- CLAUSON**, G. Sir; **An Etimological Dictionary of Pre- Thirteenth Century Turkish**, Oxford Universty, 1972.
- ÇAĞBAYIR**, Yaşar; **Ötüken Türkçe Sözlük**, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2007.
- DEMİR**, Necati; “Eski Türkiye Türkçesinde Tasvir Fiilleri”, Zeynep Korkmaz Aramağanı, **TDK Yay.**, Ankara, 2004, s. 103-116.
- DEVELLİOĞLU**, Ferit; **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 17. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara, 2000.
- EDİSKUN**, Haydar; **Türk Dil Bilgisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.

ERASLAN, Kemal; **Eski Uygur Türkçesi Grameri**, 1. Baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2012.

ERCİLASUN, B. Ahmet; **Kutadgu Bilig Grameri- Fiil**, Gazi Üni. Yay., Ankara, 1984.

ERGİN, Muharrem; **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul, 2002.

GABAIN, A. Von; “Türkçede Fiil Birleşmeleri”, **TDAY Belleten**, 1953, 2.bsk, Ankara; Türk Dil Kurumu Yay., 1988, s. 16-28.

GEDİZLİ, Mehmet; “Türkçede Yardımcı Fiillerin Morfo- Semantiği ve İşlevi”, **Turkish Studies** - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/13, Ankara- Türkiye, 2013, s. 897-914.

GENCAN, T. N.; **Dil Bilgisi**, Ayraç Yay., Ankara, 2001.

GÜLSEVİN, Gürer; “Kutadgu Bilig”in Dilinde Lehçelerin Özellikleri”: “denk çiftler”, **Turkish Studies**, Volume 2/2 Spring 2007, s. 276–299, 2007.

HACIEMİNOĞLU, Necmettin; **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, Kültür Bak. Yay., Ankara, 1991.

KARAAĞAÇ, Günay; **Türkçenin Dil Bilgisi**, Akçağ Yay., Ankara, 2012.

KARABEYOĞLU, R. Adnan; **Türkiye Türkçesinde (ad + fiil birleşmelerinde) Yardımcı Fiiller**, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2008.

KARAHAN, Abdülkadir; Fuzulî mad., **TDVİA**, Ankara, 2014, C 13, s. 240-246.

KORKMAZ, Zeynep; “Selçuklular Çağı Türkçesinin Genel Yapısı”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, 1.Cilt, Türk Dil Kurumu 1995, 284-285.

KORKMAZ, Zeynep; **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2007.

KORKMAZ, Zeynep; **Türkiye Türkçesi Grameri**, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2003.

KORKMAZ, Zeynep (1998), “Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları”, **Türk Dili**, Temmuz 1998, S. 559, s. 3-14.

ÖLKER, Gökhan; “Tarihi Belli Olmayan Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinin Tarihendirilmesinde Yeni Bir Kıstas: et-/it- ve kıl- Fiillerinin Kullanım Sıklığı”, **Teke Dergisi**, Sayı: 4/2, 2015, s. 546-563.

ÖZKAN, Abdurrahman; “Mekkü’l-İlim Ve’l Ulemâ İsimli Eserde Birleşik Fiiller”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Konya, S 34, 2013.

ÖZKAN, Mustafa; **Sevinçli, V.; Türkiye Türkçesi Söz Dizimi**, 3F Yay., İstanbul, 2008.

ÖZKAN, Mustafa; **Sevinçli, V.; Türkiye Türkçesi Söz Dizimi**, 3.Baskı, İstanbul, Akademik Kitaplar, 2011.

PARLATIR, İsmail; **Fuzulî Türkçe Divan**, 1.Baskı, Akçağ Yay., Ankara, 2012.

PARLATIR, İsmail; **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yayınevi, Ankara, 2015.

SAMİ, Şemseddin; **Kamus-ı Türki**, 10.baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2001.

TEKİN, Şinasi; “1343 Tarihli Bir Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde ‘Olga-Bolga’ Sorunu”, **TDAY Belleten- 1973-74**, 59-157.

TEKİN, Talât; **Orhon Yazıtları**, 4. Baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2010.

Türkçe Sözlük; Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2005.

Türkçe Sözlük; Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2010.

VARDAR, Berke; **Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Multilingual Yay., İstanbul, 2002.

YILDIZ, Mustafa; “Seyf-i Sarayinin Gülistan Tercümesinde Aynı İsim Unsurlarının Kıl- ve Et- Yardımcı Fiilleri ile Kullanımından Oluşan Eş Değer Birleşik Fiiller ve Oğuzca Etkisi”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 5/1 Winter 2010, s. 687-706.

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	--

ÖZGEÇMİŞ

Fusun ARICI, 08.11.1982’de Antalya’nın Akseki ilçesinde dünyaya geldi. Manavgat’ta başladığı ilköğrenimini Akseki’de 60. Yıl Dr. Abdurrahman Başoğlu İlkokulunda 25.06.1993 yılında tamamladı. Ortaöğrenimini 07.07.1996’da Akseki Şahinler Lisesinin orta kısmında; lise öğrenimini Akseki Şahinler Lisesi, Manavgat Lisesinde devamla 25.06.1999’da Batman Lisesinde bitirdi. 2000 yılında Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandı. Aynı Bölümünden 24.06.2004’te mezun oldu. Ardından 20.02.2008’de Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim ve Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programını bitirdi. 2013’te ise Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programına kaydoldu. Hâlâ burada lisansüstü eğitimi devam etmektedir.

Lisans eğitimini tamamladıktan sonra çeşitli özel eğitim kurumlarında Türkçe ve Türk edebiyatı öğretmenliği yaptı. Öğretmenliği süresince yayın evlerine soru hazırlayan komisyonlarda çalıştı ve üniversite sınavlarına hazırlık amaçlı konu anlatımlı kitaplar hazırlayan yazarlar içinde yer aldı. Konya’da bireyleri KPSS, ALES ve DGS’ye hazırlayan özel bir kurumda öğretmenlik yaptığı sırada kaleme aldığı on dört kitabı Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ile yayımlandı.

2014’te eğitimini ve sertifikalarını aldığı “*Liderlik ve Girişimcilik Eğitimi, ISO 9001: 2008. Kalite Yönetim Sistemi Eğitimi, Takım Çalışması ve Motivasyon Eğitimi, ISO 22000 HACCP Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi Eğitimi, Çevre Yönetim Sistemi Eğitimi, ISO 18001 OHSAS İş Sağlığı ve Güvenliği Sistemi Eğitimi, ISO 9001: 2008. İç Tetkikçi Eğitimi*”ne ilişkin sertifika alınan kurumlar bünyesinde, Türkiye’nin çeşitli üniversitelerinde öğrenci ve memurlara dersler verdi.

Hâlâ Antalya’da özel bir okulda öğretmenlik yapmaktadır.